

Naša GOSPA

LIST KATEDRALNE ŽUPE - DUBROVNIK godište XVII. - broj 44 - srpanj 2011. - ISSN 1330-7908

Prvopričesnici 2011.

Euharistijskom je stolu u stolnoj crkvi Gospe Velike u Dubrovniku 29. svibnja 2011.
po prvi put pristupio 21 prvopričesnik. Snimio Ivo Marlais.

Antonela Lahalo

Bruno Lončar

Dora Dunatov

Emanuel Mihaljević

Gea Dabrović

Isabella van As

Ivan Babić

Ivan Beusan

Katarina Jelušić

Lea Mustahinić

Leon Konjevod

Lovro Lisičić

Lucija Ajvazoski

Luka Bokić

Marina Ljepotica

Mario Bokić

Mateo Petrić

Paulo Mage

Petar Dimnić

Stijepo Kristović

Tea Bošnjak

SADRŽAJ

Prvopričesnici	2
Imamo biskupa!	
Kratak životopis novoga biskupa	4
Pečatnica <i>Qui successimus</i> o providenju Dubrovačke Crkve ..	4
Čestitka izabranome dubrovačkom biskupu	6
Grb biskupa Uzinića	7
Ustoličen prvi dubrovački biskup u ovom tisućljeću	8
Tko je zaređio prethodne dubrovačke biskupe	12
Biskupi XIX. i XX. stoljeća iz dubrovačkoga kraja	14
Budi brižan otac, iskren prijatelj, Božji čovjek	14
Dobrodošli na stolicu koja traje od apostolskih vremena ..	16
Vaš biskup vas treba.....	17
O ponosu Papine odjeće i Dubrovačkoga arhiva	
Vuna s groba svetoga Petra	18
Papa Hrvatima 2011.	
Radost zbog skoroga dolaska u Hrvatsku	25
Poticaj na molitvu za uspjeh putovanja	26
O Šeperu, Europskoj uniji, Stepincu i N.D.H.	26
Ljudske i kršćanske vrijednosti u europskim korijenima ..	28
Savjest – ključno načelo za izgradnju zajedničkoga dobra ..	28
Svjetlo dragocjene uljanice	30
Životu otvorena obitelj izvor je budućnosti	31
Dar vjere življene u obitelji	32
Budite moralna svijest društva!	33
Nosim ove dane u pameti i u srcu	35
Jamčim vam svoju molitvu	35
Osvrt na apostolsko putovanje u Hrvatsku	35
Uskrsne misli	
Suvremeno suđenje križu na zidu	37
Mir u duši	39
Smrt u židovstvu	40
Zvijezda	42
1040. svečanost našega Parca	
Pred Festu svetoga Vlaha	43
Osnovno o Festi 2011.	43
Što učiniti sa slobodom	44
Uz Spomendan žrtava komunizma	
Zločin nijekanja zločina	47

Razgovor ugodni

Svaka bolest svoje bilje ima

48

Odgoj u školi

Ljubav je najbolji učitelj

50

Iz života Katedralne župe

Definicija stolne crkve Gospe Velike

51

Uporišne točke resakralizacije dubrovačke Katedrale ..

53

Katedralni pjevački zbor pohodio Bar i Skadar

54

Večeri glasnoga Novoga zavjeta

55

Hodočašća u Katedralu

55

O mucu Gospodina našega Isukrsta

56

Hodočašće u Rim

57

Koračajte ovim svijetom i svjedočite: Krist je živ!

58

Majčin dan

59

Ruđeru u čast

59

O spomen-ploči opatu Ruđeru Boškoviću u Gospi

60

Krizma u Gospi 2011.

61

Hodočašće u Bari i Bitetto

62

Tijelovski ophod

62

Obnova predoltarnika svete Katarine Sijenske

63

Iz župnih matica

Kršteni, vjenčani, pokopani

66

Iz Knjige o smrtnosti

66

Naši pokojnici

Nada Skatolini

67

Jordan Tomašić

68

Pogled na nebo

69

Časna sestra Damjana Zorić

70

„Pravo na rođenje u učenju Crkve” (5)

Pobačaj ubija dijete, uništava ženu i zasljepljuje

savjest djetetova oca

70

Vrijedna knjiga našega župljanina

Riznica podataka o Dubrovačkoj biskupiji

72

Fotoreportaža s Feste sv. Vlaha 2011.

79

Na naslovnici: Ispred Sv. Vlaha 19. ožujka 2011.:

novozaređeni dubrovački biskup Mate Uzinić i Marin Srijense iz Mlina sa sinovima Vlahom i Antonom. Snimio Ivo Marlais.

Na zaslovnici: Zemljovid župā Dubrovačke i okolnih biskupija.

Autori

Barišić, Marin	14-16, 44-46
Benedikt VIII.	21
Benedikt XVI. 5, 25-36, 58-59, 70-71	
Brautović, Igor	57
Ciprijan, sveti	66
Gjukić, Božo 4-5, 12-14, 21, 22, 23, 24, 26, 47, 64	
Haklička, Frano	60-61
Jelavić, Grgo	60
Katičić, Miho	39
Kaznačić, Mirjana	50-51

Kopić, Berta	9, 10, 11, 12, 15, 20
Koš, Julija	40-42
Lasić, Stanko	54-55, 61, 68-69
Luccaroni, Alberto	19
Ljubić, Mare	42, 69
Marčinković, Juro	48-49
Marlais, Ivo	1-2, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 17, 23, 38, 43, 44, 45, 46, 61
Mlinarić, Željka	64, 65
Pavlović, Augustin	66

Perić, Ratko	37-39
Prebisalić, Ana	43
Ruggirello, Giuseppe	27
Spalek, Piotr	30, 31, 34
Šimić, Ivan	16-17
Šteta, Marija	57
Tadić, Angelina	55-56, 59
Uzinić, Mate	17-18
Viden, Ivan	60, 67
Vasić, Natalija	63, 65
Vokić, Denis	67

„Naša Gospa”, list Katedralne župe Gospe Velike u Dubrovniku, izlazi od travnja 1995. ISSN 1330-7908. Nakladnik: Gradski župni ured, Kneza Damjana Jude 1, 20000 Dubrovnik; nasa.gospa@gmail.com. Glavni i odgovorni urednik: don Stanko Lasić (stanko.lasic@du.t-com.hr). Uredništvo: Ivo Marlais (foto.studio.placa@du.t-com.hr), Ljiljana Stjepanović, Berta Kopić, Mirjana Kaznačić, Viktor Lenert, Erzebet Đanić i Tonči Batinić. Prijelom: Daniel Bubnjarić. Tisak: Tonimir, Varaždinske Toplice.

Zadnji brojevi Naše Gospe **dostupni su na internetu**: www.tonimir.hr - časopisi ili: www.tonimir.hr/NasaGospa40.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa41.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa42.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa43.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa44.pdf.

Kratak životopis novoga biskupa

Mate Uzinić rođen je u nedjelju 17. rujna 1967. u Dubravi, selu u Srednjim Poljicima ispod Mosora (sjeverno od pola puta između Omiša i Stobreča). To je mjesto u povijesti poznato jer je u njemu 4. kolovoza 1180. pretrpio mučeništvo sveti Arnir (Rajnerije), splitski nadbiskup čije su moći ugrađene u glavni oltar splitske prvostolnice. Na mjestu gdje je Arnir kamenovan, provrla je voda za koju se u puku vjeruje da je čudotvorna, pa na bunar podignut na mjestu mučeništva i danas dolaze brojni hodočasnici zagrabiti čudotvornu vodu.

Roditelji novoga dubrovačkog biskupa su živi. Otac mu se zove Ivan, a majka Milica rođena Smoljanović. Novi dubrovački biskup ima tri brata: Juru, Antu i Tomislava, i sva su tri sretno oženi.

Biskup Mate Uzinić s majkom Milicom i ocem Ivanom na Placi 19. ožujka 2011. Snimio Ivo Marlais.

U rodnome mjestu Mate je završio osnovnu školu, a onda je stupio u Nadbiskupsko sjemenište u Splitu u čijem je sklopu završio klasičnu gimnaziju. Vojni rok od 1986. do 1987. služio je u vojarni na Prevlaci u Konavlima. Teologiju je studirao u Splitu gdje je 27. lipnja 1993. zaređen za svećenika Splitsko-makarske nadbiskupije. Od 1996. na Papinskom lateranskom sveučilištu u Rimu studirao je crkveno i talijansko pravo te ga magistrirao 2000.

Kao đakon 1992.-1993. djelovao je u župi Trilj, a kao svećenik bio je župni pomoćnik u Omišu (1993.-1995.), župnik u Otriću-Strugama (1995.-1996.) te od 2001. do 2010. rektor Bogoslovije u Splitu, zavoda u kojem se odgajaju budući svećenici za Dalmaciju. Uz to je pomagao u župi Strožanac-Podstrana, bio sudac prvostupanjskoga Crkvenog međubiskupijskog suda u Splitu i član raznih vijeća. Govori i piše hrvatski, talijanski i engleski.

Odgojio je nekoliko svećenika koji su zadnjih godina pristigli na službu u Dubrovačku biskupiju i predvodio Misu završetka Feste na Gorici sv. Vlaha 7. veljače 2010.

U ponedjeljak 24. siječnja 2011. papa Benedikt XVI. promaknuo ga je u dubrovačkoga biskupa u njegovoj 44. godini života i 18. godini svećeništva. Za biskupa je zaređen u stolnoj crkvi Gospe Velike u Dubrovniku u subotu 19. ožujka 2011., a odmah zatim je ustoličen te je kanonski preuzeo svoju službu tj. Biskupiju u posjed.

Pečatnica *Qui successimus* o providenju Dubrovačke Crkve

Isprava kojom je papa Benedikt XVI. imenovao mr. sc. don Mata Uzinića dubrovačkim biskupom prema vrsti papinskih spisa zove se apostolsko pismo s olovnim pečatom, a od toga skraćeno bula po latinskome ili hrvatski pečatnica, po visećem metalnom pečatu koji joj daje vjerodostojnost. Prema materijalu na kojem je ispisana (janjeća koža) naziva se pergament, visoka je 34, a široka 48 cm. Prema sadržaju, njome je popunjena prazna biskupska stolica.

Pape izdaju pečatnice od VI. stoljeća. To je jedina vrsta isprava u kojoj papa sebe oslovljava kao „biskup, sluga slugu Božjih”. U najsvečanijim zgodama (primjerice potpisujući isprave crkvenoga sabora) na njezinu kraju papa se vlastoručno potpisuje formulacijom „Ja, *Ime*, nadglednik Katoličke Crkve”, a u redovnim bulama poput ove, samo *Ime* pp. (papa) i redni broj.

Najupadljivija značajka pečatnice je kovinski pečat. Na njegovu su licu oslikani utemeljitelji Rimske Crkve, apostoli Petar i Pavao, koji se označavaju slovima Sanctus PAULUS i Sanctus PETRUS pri čemu je prva riječ kraćena po ispuštanju. Na naličju je ime pape-izdavatelja, u ovom slučaju **BENEDICTUS PaPa XVI**. Pečat visi na uzici od konoplje (u slučaju pravnih i izvršnih isprava kao ovdje) ili na uzici od crvene i žute svile (u slučaju pisama kojima se podjeljuje milost). Uzica je provučena kroz proreze na pergameni. Vosak, olovo ili zlato za pečačenje morao se rastopiti (latinski *bullire*, kuhati) da omekša i otisne, pa je od toga nastala riječ bula. U ovom slučaju Papin pečat je olovni, promjera 25 mm, a visi na vrpici od konoplje bijele i žute boje. Da težinom ne bi rasparao pergamentu, on se presavije, pa se kroz povelju naprave rupice i presavitak (latinski *plica*).

Isprava se navodi prema početnim riječima arenge (uvodne formule središnjega dijela isprave koja sadrži moralno objašnjenje dotičnoga pravnog čina). U ovom slučaju to su

Lik sv. Pavla i sv. Petra na licu olovnoga pečata na Papinju povelji od 24. siječnja 2011. Snimio Božo Gjukić.

BENEDICTUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

dilecto filio **Matthaeo Uzinić**, electo metropolitanae Sedis Spalatensis-Macarscensis ibique haeremus Rectori Seminarii Maioris, electo Episcopo Ragusino, salutem et Apostolicam Benedictionem. Qui successimus in locum beati Petri cupientes providere antiquae Cathedrali Ecclesiae Ragusinae, vacanti post constitutum Venerabilem Fratrem Desiderium Puljic Archiepiscopum Jadrensem, subito consilio Congregationis pro Episcopis, te, dilecte Fili, debitis dotibus ornatum et cunctis pastoralium peritum, putamus dignum quem eidem praeficiamus. Apostolica igitur Nostra potestate te nominamus Episcopum **Ragusinum** cunctis cum iuribus et obligationibus. Permittimus ut ordinationem a quolibet catholico Episcopo extra Urbem suscipias liturgicis servatis legibus ac praemissis catholicae fidei professione in teque iurando fidelitatis erga Nos et Nostros Successores secundum sacros canones. Mandamus insuper ut de his Littreis certiores facias eorum ac populum eiusdem dioecesis: quos hortamur ut te libenter accipiant ac debito obsequio foveant. Tibi denique, dilecte Fili, intercedente Beata Virgine Maria, ubere una Paracliti Spiritus precamur bona, quibus suffulcris Episcopi officium ita expleas ut fideles tuae curae crediti sint seduli ad mensas verbi Dei et eucharistici panis patetque fortes in fide, laeti in spe atque, maxime, solliciti in caritate, omnium victurum regina, Pax quoque ac lux Christi sint inquit tecum et cum ecclesiali communitate Ragusina Nobis carissima. Datum Romae, apud S. Petrum, die vicesimo quarto mensis Januarii, anno Domini millesimo undecimo, Pontificatus Nostri sexto.

Pečatnica od 24. siječnja 2011. kojom je Benedikt XVI. imenovao novoga dubrovačkog biskupa

Francesco di Felice, Prot. Apost.

latinske riječi *Qui successimus*. Isti početak imaju i neke druge papinske isprave, primjerice apostolska konstitucija kojom je bl. Ivan Pavao II. 25. travnja 1997. osnovao vojni ordinarijat u Hrvatskoj i kojom je 30. siječnja 2008. Benedikt XVI. osnovao grkokatoličku biskupiju u Košicama u Slovačkoj kao i apostolsko pismo o imenovanju helsinškoga biskupa od 16. lipnja 2009.

Hrvatski prijevod pečatnice

Benedikt, biskup, sluga slugu Božjih.

Dragome sinu Matu Uziniću, iz svećenstva splitsko-makarske metropoljske stolice i dosad ondje upravitelju

Naličje olovnoga pečata na Papinoj povelji. Na latinske piše: papa Benedikt XVI. Snimio Božo Gjukić.

Velikoga sjemeništa, izabranome dubrovačkom biskupu, pozdrav i apostolski blagoslov.

Mi koji smo došli na mjesto blaženoga Petra, želeći providjeti drevnu dubrovačku stolnu crkvu, ispražnjenu nakon postavljanja časnoga brata Želimira Puljića zadarskim nadbiskupom, saslušavši mišljenje Zbora za biskupe, tebe, dragi sine, urešena potrebnim darovima i vješta u dušobrižništvu, smatramo dostojnim da joj ga postavimo na čelo. Stoga te Našom apostolskom moći imenujemo dubrovačkim biskupom sa svim pravima i obvezama.

Dopuštamo da ređenje primiš od bilo kojega katoličkog biskupa izvan Grada [Rima] obdržavajući bogoslužne zakone i prethodno položivši ispovijest katoličke vjere i prisegu vjernosti Nama i Našim nasljednicima prema svetim kanonima.

Povjeravamo ti povrh toga da s ovim pismom upoznaš svećenstvo i puk iste Biskupije koje potičemo da te s veseljem prime i podupiru dužnom poslušnošću.

Napokon, dragi sine, po zagovoru blažene Djevice Marije, molimo ti najizdašnija dobra Duha Tješitelja da njima ojačan biskupsku službu obavljaš tako da vjernici predani tvojoj skrbi budu ustrajni kod stolova Božje riječi i euharistijskoga kruha i jednako snažni u vjeri, radosni u nadi i, ponajviše, brižljivi u ljubavi, kraljici svih krjeposti. A Kristov mir i svjetlo neka neprekidno budu s tobom i s vrlo nam dragom dubrovačkom crkvenom zajednicom.

Dano u Rimu, pri Svetome Petru, dvadeset i četvrtoga dana mjeseca siječnja godine Gospodnje dvije tisuće jedanaeste, šeste Našega papinstva.

papa Benedikt XVI.

msgr. Francesco di Felice, apostolski prabilježnik

Čestitka izabranome dubrovačkom biskupu

*Preuzvišeni i prečasni gospodin
msgr. Mate Uzinić
izabrani dubrovački biskup
Zrinsko-frankopanska 19
21000 Split*

Poštovani oče Biskupe,

Čestitam Vam na izboru za dubrovačkoga biskupa; divim se Vašoj spremnosti, hrabrosti i vjerničkom optimizmu da se prihvatite tako teškoga posla i nezahvalnoga jarma.

Neka bi Vam svojim zagovorom pred Kristom Gospodinom, Dobrim Pastirom, na pomoć bili:

- sveti biskup Vlaho (†316.), zaštitnik Grada i Biskupije u koji selite;
- prethodnik na biskupskoj stolici blaženi Ivan Dominici (1356.-1419.), dubrovački nadbiskup (1408.-1409.),
- blaženi Antun Fatati (1410.-1484.), generalni vikar Dubrovačke nadbiskupije (1440.-1442.),
- blažena Marija Propetoga Petković (1892.-1966.), Vaša dijecezanka;
- sveti Sergije i Bak (†303.), mučenici, i sveti biskup Emigdije (273.-309.), drugotni zaštitnici Biskupije;
- sveti Franjo Saleški (1567.-1622.), drugotni zaštitnik Grada, na čiji je spomen 2011. objavljen Vaš izbor;
- blaženi Markolin iz Forlija (1317.-1397.), dominikanac, prior u Dubrovniku;
- sv. Jakov Markijski (1394.-1476.), franjevac, koji je propovijedanjem oduševio Dubrovčane da su otvorili Nahodište;
- bl. Jeremija iz Vlaške (1556.-1625.), kapucin koji je neko vrijeme boravio u Dubrovniku;
- bl. Ozana Kotorica (1493.-1565.) čije su moći spašene i očuvane u Dubrovniku u doba napoleonskih ratova;
- pravi uzor, blaženi Alojzije Stepinac, koji je od 1. do 5. veljače 1941. živio u Vašem skorom domu na Poljani Marina Držića;
- nevini mučenici s Dakse;
- Vaš prethodnik na biskupskoj stolici, splitski katedralni župnik i dubrovački biskup i mučenik Josip Marija Carević, do danas neoznačenoga groba;
- Vaš počasni sugrađanin, časni sluga Božji Ivan Pavao II. koji je 6. lipnja 2003. učinio Dubrovnik središtem kršćanstva;
- sveti Jeronim, zaštitnik Dalmacije;
- sveti Josip, zaštitnik Crkve i hrvatskoga naroda, na čiji blagdan počinjete biskupsku službu i
- blažena Djevica Marija koju Vaši novi sugrađani časte pod naslovima Gospe od Porata (u Katedrali) i Gospe od milosrđa (u zavjetnome svetištu)

U ponedjeljak 24. siječnja 2011. objavljeno je da je Papa imenovao Mata Uzinića dubrovačkim biskupom.
Snimio Ivo Marlais.

da budete evanđeoski muž,
svjedok vjere, primjer poniznosti, uzor osobne skromnosti,
razborit sudac i brižan pastir,
anđeo Crkve dubrovačke,
graditelj mira i zajedništva,
revan upravitelj i poslužitelj umjesto i u ime Glave
(Efežanima 5, 23),
pravi učitelj čudoređa i pravovjerja, mudar i vjerodostojan,
obnovitelj Biskupije,
vedar koordinator dušobrižništva i svoje braće svećenika,
prvi posvetitelj, gorljivi ispovjednik, neumorni propovjednik
Milosti,
zastupnik probitaka klera i puka,
otac siromaha svake vrste!

Ne umorili se u zauzimanju,
bili „vatrena duha” (Djela apostolska 18, 25),
mrzili taštinu,
ljubili istinu
i nikada je ne iznevjerili,
svim laskanjima i zastrašivanjima usprkos.
Ne prikazivali da je crno što je bijelo
ni da je svjetlo što je mrkлина.
Ne nazivali zlo dobrim ni dobro zlim (Izaija 5, 20).

7. veljače 2011.

Grb biskupa Uzinića

Grb Mata Uzinića, kao i svakoga drugog biskupa, optočen je crkvenim klobukom sa širokim obodom, zelene boje, s kojega visi po šest zelenih kita sa svake strane. Ispod klobuka, a iznad grbnoga štita biskup ima latinski križ. Spomenuti dijelovi (**atributi**) označuju grbonošin status. (Više o grbovima, njihovim načelima i pravilima te elementima crkvenih grbova u *Našoj Gospi* broj 42/2010., str. 72-83.)

Ono pak što je vlastito i posebno na grbu biskupa Uzinića jest njegov **štit** (grbno polje). Može ga se opisati ovako: po sredini, sve u zlatnoj, svetac (Vlaho) okrenut prema desno, u biskupskom ornatu (mitra i plašt; pastirski štap), s maketom Dubrovnika (prepoznaju se tvrđava Sv. Ivana, tri luka Gradske kavane, kupola Katedrale i Gradski zvonik) u lijevoj ruci. Desnom rukom blagoslivlja. Vlahovo lice, ruke i maketa Grada su bijeli. Pozadina je crvena, a na donjoj četvrtini plava, u valovima. U gornjim kutovima bijelom su bojom upisana glagoljska slova az i ot.

Prvo i zadnje slovo glagoljske azbuke jeka je dvaju Kristovih rečenica iz *Knjige Otkrivenja* u kojima je on definiran prvim i posljednjim slovom grčkoga alfabeta: „Az jesam alfa i omega, načetak i konac, glagoljet Bog, sej i bejej i gredej, Vsedržitelj. – Ja sam Alfa i Omega, govori Gospodin Bog – Onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi, Sveladar.” (1, 8) i: „Ja sam Alfa i Omega, Prvi i Posljednji, Početak i Svršetak!” (22, 13). O tome biskup Mate kaže: „Slova az i ot, odnosno alfa i omega, koja na mojem grbu predstavljaju Krista od kojega sve potječe i kojemu sve vodi (usp. *Ivan* 16, 28), izabrao sam da bi predstavila glagoljašku baštinu Nadbiskupije iz koje dolazim i Poljicā, kraja iz kojeg potječem.” Blaženi Alojzije Stepinac imao je istu misao, tj. **A i Ω** na svojem grbu (*Naša Gospa*, br. 42, str. 78).

Sveti Vlaho kao prvo simbolizira Dubrovačku biskupiju čiji je zaštitnik, a kao drugo označuje ideal služenja don Mata Uzinića Dubrovačkoj Crkvi. Vlahovo lice, ruke i Grad su bijeli jer označuju ono ljudsko u svetome Vlahu („od ljudi”) – i u Gradu („za ljude”). Upirući pogled u az, želi se nadahnjivati na Isusu Kristu koji je Početak, posredovati to božansko kroz svoju ljudskost, povjereni mu Grad (pod srcem, u lijevoj ruci) štiti u burnim vremenima na koje podsjeća uzburkano more i isporučiti ga u sigurnu luku, onomu koji je Svršetak.

U moru se nazire riba. Još je Tertulijan (160.-230.) usporedio krštenike s ribicama koje slijede Ribu (*piscis*), vezano uz ideal novoga rođenja (*Ivan* 3, 3-5) u vodi krštenja (prvotno ime za krstionicu bilo je *piscina*, ribnjak). Riba je na grčkome $\iota\chi\theta\upsilon\varsigma$ (*ikhthýs*), a to je ujedno i kratica složena od početnih slova riječi: $\text{Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ}$ (*Iēsoûs Khristós, Theoû hyiòs, Sōtér*) što znači: Isus Krist, Božji Sin, Spasitelj. Zato kršćani još od II. stoljeća crtaju ribu kao najkraći obrazac svojega vjerovanja po kojem se razlikuju

od sljedbenika drugih religija i što sadržava ono što je bitno vjerovati za spasenje. Snagom te vjere, sveti Vlaho i današnji naraštaj vjerujućih, poput apostola Petra može hodati po moru (*Matej* 14, 29) makar ga vjetar i oluje ovoga svijeta bacali tamo i amo.

Crvena pozadina simbolizira ljubav i novo svitanje, a ona je i simbol mučeništva, biskupove spremnosti da kao pastir i svoj život položi za ovce (usp. *Ivan* 10, 15). Crvena boja, zajedno s uzburkanim morem koje započinje bijelom niti, predočava i hrvatsku zastavu čijoj zemlji i narodu pripadaju Dubrovačka biskupija i novi biskup.

Ispod štita ispisano je **geslo**: OD LJUDI ZA LJUDE. Ono je preuzeto iz *Poslanice Hebrejima*: „Svaki veliki svećenik, doista, od ljudi uzet, za ljude se postavlja u odnosu prema Bogu da prinosi darove i žrtve za grijeh. On može primjereno suosjećati s onima koji su u neznanju i zabludi jer je i sam zaognut slabošću. Zato mora i za narod i za sebe prinositi okajnice. I nitko sam sebi ne prisvaja tu čast, nego je prima od Boga, pozvan kao Aron.” (5, 1-4).

Da je geslo ispisano na izvorniku Novoga zavjeta glasilo bi: $\text{ΕΞ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΥΠΕΡ ΑΝΘΡΩΠΩΝ}$ (eks anthrópōn hypèr anthrópōn), da je na latinskom: EX HOMINIBUS PRO HOMINIBUS, a da je na glagoljici: $\text{АЗ ОТЪ ЛЮДЕА ЗА ЛЮДЕ}$ (ot člověka za ljudi).

Grb biskupa Mata Uzinića kako je oslikan u grafičkom studiju Charlot u Splitu.

Ustoličen prvi dubrovački biskup u ovom tisućljeću

33 posvetitelja

Mate Uznić zaređen je za biskupa u subotu 19. ožujka 2011. oko 11.30 u stolnoj crkvi Gospe Velike u Dubrovniku, te je odmah, uz odobravanje okupljenoga puka, preuzeo katedru i time ušao u posjed svoje Biskupije nastavivši predvoditi euharistijsko slavlje u svojoj crkvi.

Prije toga na njega su ruke položila ukupno 33 suvremena nositelja punine svetoga reda iz: **Železnoga** (biskup Egidije Živković), **Zagreba** (kardinal Josip Bozanić, nuncij Mario Roberto Cassari, vojni ordinarij Juraj Jezerinac, križevački vladika Nikola Kekić, biskup Valentin Pozaić, biskup Ivan Šaško), **Zadra** (nadbiskup Želimir Puljić), **Varaždina** (biskup Josip Mrzljak), **Šibenika** (biskup Ante Ivas), **Subotice** (biskup Janos Penzes), **Splita** (nadbiskupi Marin Barišić i Ante Jurić), **Siska** (biskup Vlado Košić), **Sarajeva** (kardinal Vinko Puljić i biskup Pero Sudar), **Ruskoga Krstura** (u Bačkoj, egzarh Djura Džudžar), **Rijeke** (nadbiskup Ivan Devčić), **Prizrena** (biskup Dod Đerđi), **Požege** (biskup Antun Škvorčević), **Poreča** (biskup Ivan Milovan), **Petrovaradina** (u Srijemu, biskup Đuro Gašparović), **Paname** (biskup Audilio Aguilar), **Mostara** (biskup Ratko Perić), **Kotora** (biskup Ilija Janjić), **Hvara** (biskup Slobodan Štambuk), **Gospića** (biskup Mile Bogović), **Đakova** (nadbiskup Marin Srakić i biskup Đuro Hranić), **Celja** (biskup Stanko Lipovšek), **Bjelovara** (biskup Vjekoslav Huzjak), **Beograda** (nadbiskup Stanislav Hočevar), **Bara** (nadbiskup Zef Gashi) i **Banje Luke** (biskup Franjo Komarica).

Neki od njih (Komarica, Štambuk, Bozanić, Penzes i Perić) bili su i na prethodnom biskupskom ređenju u Dubrovniku, 14. siječnja 1990.

Od hrvatskih biskupa na ovom ređenju nisu bili jedino: krčki Valter Župan, pomoćni zagrebački i naslovni epidaurski Mijo Gorski, pomoćni banjolučki Marko Semren, umirovljeni porečki Antun Bogetić te nadbiskupi u diplomatskoj službi Svete Stolice: Nikola Eterović, Martin Vidović i Petar Rajjić.

Suslavili su dominikanski, franjevački i salezijanski provincijali: fr. Anto Gavrić, fr. Jozo Sopta i don Ivan

Ulazna povorka svećenika uputila se od Orlanda do Gospe. Snimio Ivo Marlais.

Msgr. Mirko Maslač pokazuje pečatnicu Benedikta XVI. svećenstvu i puku. Snimio Ivo Marlais.

Marjanović; izabrani vojni biskup u BiH Tomo Vukšić, ravnatelj hrvatske inozemne pastve fr. Josip Bebić i više od 150 drugih svećenika, a među uzvanicima bili su: obitelj novoga biskupa, izaslanik predsjednika Republike Hrvatske Stijepo Bartulica, ministar Branko Bačić, župan Nikola Dobrosravić, gradonačelnik Andro Vlahušić, državna tajnica Nina Obuljen, zahumsko-hercegovački episkop Grigorije Durić, dubrovački paroh Goran Spaić, generalni konzul Božo Vodopija i drugi predstavnici društvenoga i javnog života.

Kao sekretarij (dvorana za oblačenje liturgijske odjeće) svećenicima je tada prvi put poslužio Knežev dvor, dok je crkva Sv. Vlaha bila sekretarij biskupima i ređeniku. Svi su oni u svečanoj povorci, praćeni slavljenjem zvona, ušli u stolnu crkvu Gospe Velike u kojoj i ispred koje su se okupili vjernici iz svih dijelova Dubrovačke biskupije kao i više od tisuću vjernika koji su autobusima stigli iz Splitsko-makarske nadbiskupije.

Liturgijsko pjevanje na Misi ređenja predvodio je Mješoviti katedralni zbor pod ravnanjem Margit Cetinić, a za orguljama je bio Darko Kristović. Starozavjetni ulomak pročitao je Mateo Batinić iz Mandaljene, psalam otpjevala s. Katica Dabo s Danača, poslanicu Danko Mirošević iz Blata, a evanđelje đakon Franko Prnjak. Litanije svih svetih pjevali su đakoni fr. Matijas Farkaš i Franko Prnjak. Dubrovačke redovnice, predstavnici pokreta, mladih, obitelji i biskupova rodnog mjesta na Prikazanje su donijeli misnicu i kalež, kruh i pogaču, grožđe i vino, vodu i krstionicu, Sveto Pismo, kamen i cvijeće.

Novoga je biskupa na početku slavlja pozdravio dotadašnji apostolski upravitelj nadbiskup Želimir Puljić, a na kraju: predsjednik Hrvatske biskupske konferencije nadbiskup Marin Srakić, u ime dubrovačkoga svećenstva msgr. Ivan Šimić, u ime redovnica časna majka Dolores Matić i u ime laikā vjeroučitelj Krešimir Marković.

Mato II. dubrovački

Biskupskim je ređenjem i ustoličenjem Mate Uzinić postao 96. apostolski nasljednik na epidaurskoj – raguzejskoj – dubrovačkoj biskupskoj stolici. Riječ je o istoj biskupiji koja je mijenjala ime i sjedište, ali traje neprekidno još od rimskoga Epidaura.

Don Mate je ujedno i prvi apostolski nasljednik koji je u dubrovačkoj Katedrali zaređen posvetnom molitvom na hrvatskom jeziku, ostali koji su u njoj ređeni za biskupe kao i prethodni dubrovački biskupi posvećeni su obredom na latinskom jeziku (jedino je još biskup Puljić 1990. zaređen na hrvatskom, ali ispred Katedrale, pod vedrim nebom).

Msgr. Uzinić 11. je dubrovački biskup u njezinim sadašnjim granicama od 1830., kad su ukinute dubrovačka Nadbiskupija i Metropolija te Korčulanska i Stonska biskupija, a njihova područja uključena u Dubrovačku biskupiju.

Biskup Uzinić nije prvi na katedri dubrovačkih biskupa koji je na krštenju dobio ime Isusova apostola i pisca prvoga Evanđelja, prije njega to je bio hrvatski književnik Dubrovčanin Vodopić. Stoga, prema drevnom običaju u kojem se računalo samo ime, a koji je još ostao u upotrebi u službenim aktima (primjerice crkvenih sabora), njegovo biskupsko ime je (po dubrovačku) Mato II. dubrovački, na latinskome *Matthaeus Secundus, episcopus Ragusinus*. Inače, među dubrovačkim nadbiskupima najviše je bilo Ivanā (11) i Andrija (6).

Ređenje je prenošeno na radiju, televiziji i na video zidovima u Katedrali i ispred nje. Snimila Berta Kopic.

Drugi vatikanski sabor podsjeća da je „svećenička zvanja dužna promicati cijela kršćanska zajednica, a to mora činiti ponajprije potpuno kršćanskim životom” (*Optatam totius*, 2).

Nikada prije u Gospi nije suslavlilo toliko svećenika koji su cijeli glavni brod pretvorili u prezbiterij.

Snimila Berta Kopic.

Nakon Ilije Sarake sve do Rajmunda Jelića, od XIV. do XVIII. st. Dubrovčani nisu smjeli biti nadbiskupi u svojem gradu zbog političkih razloga. U XIX. i XX. st. (uz iznimku dum Mata Vodopića) nisu dolazili na čelo mjesne Crkve zbog nesloge ili zavisti među svećenstvom koja bi se pobrinula da se nunciju o kandidatu dojavu što loše. No, u XXI. stoljeću prevladao je treći razlog: domaćih svećeničkih zvanja gotovo da i nema, takva skupina ljudi može se izbrojati na prste. Zbog toga je prva briga novoga biskupa kako da otkloni šum koji očito postoji između mnogo zvanih i premalo onih koji se posvete tom zvanju.

Apostolsko naslijeđe Mata Uzinića

Od koga on kao biskup potječe? Kakva mu je biskupska genealogija? Vjera je Crkve i povijesna predaja da njegovo biskupstvo neprekinutim nizom seže do apostola, a njihovo do samoga Isusa koji ih je odabrao, ustanovio i poslao. Povijesne isprave dopuštaju pratiti apostolsko naslijeđe biskupa Mata Uzinića u zadnjih gotovo petsto godina. Niže je, jedan ispod drugoga, naveden glavni zareditelj svakoga sljedećeg, to jest slijed predaje apostolskoga naslijeđa polaganjem ruku, predci biskupa Uzinića u punini svetoga reda ili prava biskupska loza:

povijesnim ispravama nije detaljno utvrđeno od apostola (I. stoljeće) do kardinala

Scipiona Rebibe (1504.-1577.) koji je posvećen 14. svibnja 1541.

Giulio Antonio kardinal Santorio (1532.-1602.), posvećen 12. ožujka 1566.

Girolamo kardinal Bernerio OP (1540.-1611.), posvećen 7. rujna 1586.

nadbiskup **Galeazzo Sanvitale** (1566.-1622.), posvećen 4. travnja 1604.

Ludovico kardinal Ludovisi (1595.-1632.), posvećen 2. svibnja 1621.

Luigi kardinal Caetani (1595.-1642.), posvećen 12. lipnja 1622.

Ulderico kardinal Carpegna (1595.-1679.), posvećen 7. listopada 1630.

Prije ređenja uvijek se zaziva sve svete, nebesku Crkvu, da moli za ređenika. Dok đakoni pjevaju litanije, svi kleče, a ređenik je prostrt ničice. Snimio Ivo Marlais.

Paluzzo kardinal Paluzzi Altieri degli Albertoni (1623.-1698.), posvećen 2. svibnja 1666.

Vincenzo Maria kard. Orsini de Gravina OP, r. 1649., posvećen 3. veljače 1675., papa **Benedikt XIII.** 1724.-1730.,

Prospero Lorenzo Lambertini, r. 1675., posvećen 16. srpnja 1724., papa **Benedikt XIV.** (1740.-1758.)

Carlo della Torre Rezzonico, r. 1693., posvećen 19. ožujka 1743., papa **Klement XIII.** (1758.-1769.)

Bernardino kardinal Giraud (1721.-1782.), posvećen 26. travnja 1767.

Alessandro kardinal Mattei (1744.-1820.), posvećen 23. veljače 1777.

Pietro Francesco kardinal Galeffi (1770.-1837.), posvećen 12. rujna 1819.

Giacomo Filippo kardinal Franson (1775.-1856.), posvećen 8. prosinca 1822.

Carlo kardinal Sacconi (1808.-1889.), posvećen 8. lipnja 1851.

Edward Henry kardinal Howard (1829.-1892.), posvećen 30. lipnja 1872.

Mariano kardinal Rampolla del Tindaro (1843.-1913.), posvećen 8. prosinca 1882.

Rafael kardinal Merry del Val y Zulueta (1865.-1930.), posvećen 6. svibnja 1900.

nadbiskup **Antun Bauer** (1856.-1937.), posvećen 29. siječnja 1911.

biskup **Kvirin Klement Bonefačić** (1870.-1957.), posvećen 2. rujna 1923.

nadbiskup **Frane Franić** (1912.-2007.), posvećen 17. prosinca 1950.

nadbiskup **Ante Jurić** (1922.), zaređen 16. listopada 1988.

nadbiskup **Marin Barišić** (1947.), zaređen 17. listopada 1993.

biskup **Mate Uzinić** (1967.), zaređen 19. ožujka 2011.

Prema narodnosti, prvih 16 na popisu i osamnaesti su Talijani, sedamnaesti i devetnaesti su Englezi, a zadnjih šest Hrvati. U tom nizu od 25 imena, tri su pape i petnaest kardinala.

Povijest obreda biskupskoga ređenja

Hipolit Rimski (170.-235.) u djelu *Apostolska predaja* zabilježio je najstariji obred ređenja biskupa: „Biskup se zareduje pošto je izabran od svega naroda. Kad je imenovan i svi ga potvrde skupi se puk zajedno sa svećenstvom i onim biskupima koji budu prisutni na Dan Gospodnji. Uz pristanak svih neka polože na nj ruke, a prezbiterij neka miruje. Neka svi šute i mole u srcu za silazak Duha. Jedan od prisutnih biskupa neka na traženje svih položi ruku na onoga i moli ovako... Kad je postao biskupom svi mu daju poljubac mira i pozdravljaju ga jer je postao dostojan”. Ređenje prezbitera: „A kad se redi prezbiter neka biskup položi ruku na njegovu glavu, a isto ga dotiču i prezbiteri i neka govori kako je gore rečeno za biskupa i neka moli govoreći...” Ređenje đakona: „Neka se izabere kako je naprijed rečeno, neka i na njega jednako položi ruku sam biskup jer se ne redi za svećeništvo nego za služenje biskupu da čini ono što on nalaže”. Sva se ređenja sastoje od polaganja ruku i posvetne molitve.

Glavni zareditelj Marin Barišić prenosi sveti red Matu Uziniću polaganjem ruku, kako se to u Crkvi čini od apostola. Snimio Ivo Marlais.

Od X. stoljeća obred je produžen pa ima ove dijelove: zahtjev zajednice, litanije svih svetih, opomena pristupniku, polaganje ruku, posvetna molitva, predaja znakovlja (đakonu naramenica, prezbiteru stola i misnica, biskupu prsten i štap), pomazanje (ruku kod svećenika, glave kod biskupa), predaja oruđa (đakonu evanđelistar, prezbiteru kalež s vinom i plitice s hostijom, biskupu evanđelistar), završni

Biskupski se zbor u Dubrovniku 19. ožujka 2011. povećao za jednoga člana polaganjem ruku 33 nazočna biskupa na izabranika. Snimila Berta Kopic.

Biskup Ratko Perić polaže ruke na don Mata Uzinića. Snimio I. Marlais.

ređenja imaju tu provjeru, a obećanje poslušnosti uvedeno je kod đakona i prezbitera.

obredi (obećanje poslušna, is-povijest vjere, simbolična pre-daja vlasti opraštanja grijeha, mitra i katedra biskupu).

Ređenje (*ordinatio*) je cijeli obred, a posvećenje (*consecratio*) dio obreda (molitva nakon polaganja ruku). Prema najstarijim svjedočanstvima ređenje đakona, prezbitera i biskupa odvijalo se na isti način: molitva u šutnji za silazak Duha, polaganje ruku, posvetna molitva. Do XIII. stoljeća samo je posveta biskupa počinjala ispitivanjem koje se odnosilo na unutarnje raspoloženje izabranika s obzirom na pastoralno poslanje i pravovjernost. Od tada sva tri

Otvoreni Evanđelistar se polaže na izabranikovu glavu da evanđeoska riječ obavlja i čuva biskupovu službu i da mu život bude posve podložan Božjoj riječi u svakodnevnom osobnom svjedočenju i predanosti propovijedanju Evanđelja. Snimio Ivo Marlais.

Apostoli su uljem mazali nemoćnike i oni su ozdravljali (Marko 6, 13). Posvećeno maslinovo ulje, pomiješano s balzomom u svetu krizmu, označava božansko ojačanje i izliva se novozaređenom biskupu na glavu.

Na uspomenu dviju zraka svjetla što su izbile iz Mojsijeva čela dok je primao Deset zapovijedi, biskupi nose mitru – bogoslužnu kapu s dva roga. Na vrpcama ove mitre izvezen je grb novoga biskupa. Snimila Berta Kopic.

Na biskupskom se ređenju izražava biskupski zbor. Ređenjem se, naime, novi biskup pridružuje toj skupini vjernika koja nastavlja službu apostolskoga zbora. Zato je prastara predaja u Crkvi da ruke na novoga biskupa polažu najmanje tri biskupa, glavni posvetitelj i suposvetitelji. Drugi vatikanski

sabor je 4. prosinca 1963. preporučio da osim njih ruke polažu svi nazočni biskupi (*Sacrosanctum Concilium*, 76). Tako je biskup Uzinić 19. ožujka 2011. imao čak 33 posvetitelja.

Prethodnici i srodnici po biskupskom ređenju

Dio Uzinićeva niza istovjetan je i dubrovačkome nadbiskupu oratorijancu **Giovanniju Battisti Conventatiju** (1667.-1739.) kojeg je 4. ožujka 1714. posvetio kardinal **Fabrizio Paolucci** (1651.-1726.), posvećen 6. svibnja 1685., a njega kardinal **Gasparo Carpegna** (1625.-1714.), posvećen 22. lipnja 1670., a njega **Paluzzo** kardinal **Paluzzi Altieri degli Albertoni** (kao u Uzinićevu nizu).

Isti apostolski slijed do svoje biskupske posvete polaganjem ruku pape **Benedikta XIII.** imaju dubrovački nadbiskup i metropolit, španjolski karmelićanin **Felipe Iturbide** (1686.-1728.), posvećen 10. kolovoza 1726., kao i dubrovački nadbiskup i metropolit, franjevac **Andeo Franchi** (1674.-1751.), posvećen 1. veljače 1728.

Stonjanin, franjevac i dubrovački nadbiskup **Lujo Spagnoletti** (1725.-1799.) također ima isti apostolski slijed. Njega je u Rimu 9. travnja 1792. posvetio kardinal **Francesco Saverio de Zelada** (1717.-1801.), a njega 28. prosinca 1766. papa **Klement XIII.**

Isti apostolski slijed ima i zadnji dubrovački nadbiskup **Nikola Ban** (1736.-1815.) kojeg je u prvostolnoj crkvi Gospe Velike u Dubrovniku 9. studenoga 1800. posvetio mrkansko-trebinjski biskup **Nikola Ferić** (1736.-1819.), a njega, skupa s Lujom Spagnolettijem, kardinal **Francesco Saverio de Zelada** u Rimu 9. travnja 1792.

I dubrovački nadbiskup benediktinac **Grgur Lazzari** (1713.-1792.) ima isti apostolski slijed. Njega je 21. prosinca 1777. u Rimu posvetio kardinal **Carlo Rezzonico mladi** (1724.-1799.), a njega 21. ožujka 1773. kardinal **Giovanni Francesco Albani** (1720.-1803.), a njega 21. rujna 1760. papa **Klement XIII.**

Stonski biskup pa dubrovački nadbiskup dominikanac fr. **Jacint Marija Miljković** (1689.-1756.) posvećen je u Rimu 11. srpnja 1745. Zaredio ga je kardinal **Annibale Albani** (1682.-1751.), a njega 15. kolovoza 1730. kardinal **Francesco Barberini mladi** (1662.-1738.), a njega 16. ožujka 1721. kardinal **Fabrizio Paolucci** (1651.-1726.), a

njega 6. svibnja 1685. kardinal **Gasparo Carpegna** (1625.-1714.), a njega 22. lipnja 1670. *Paluzzo* kardinal *Paluzzi Altieri degli Albertoni* (kao u Uzinićevu nizu).

Dubrovački nadbiskup dominikanac **Arkandeo Lupi-Vukić** (1693.-1766.), rođeni Dubrovčanin, posvećen je 24. srpnja 1757. Zaredio ga je **Joaquín Fernández** kardinal **de Portocarrero Mendoza** (1681.-1760.), a njega 30. svibnja 1735. **Juan Álvaro** kardinal **Cienfuegos Villazón** (1657.-1739.), a njega 26. svibnja 1722. **Mihály Frigyes** kardinal **Althan** (1682.-1734.). Dalje unatrag nije utvrđeno.

U ime dubrovačkih vjernika **Neda Sašilo** je na prikazanje donijela pogaču da biskup ne prestane pozivati na posvećenje ljudskoga rada i da svojim vjericima uvijek uzvraća nebeskim kruhom i duhovnom hranom.

Snimio Ivo Marlais.

Tko je zaredio prethodne dubrovačke biskupe

GIURICEO. Prvi biskup Dubrovačke biskupije u njezinim današnjim granicama, Krčanin **Antun Giuriceo** (1778.-1842.) za biskupa je posvećen u Gorici 21. studenoga 1830. Na njega je ruke položio gorički biskup **Joseph Walland** (1763.-1834.). (Njega je, s ljubljanskim biskupom Wolfom, na traženje Bečkoga dvora, Sveta Stolica bila imenovala provoditeljem bule *Locum beati Petri* kojom su ukinute brojne biskupije u Dalmaciji.) Wallanda je za biskupa 22. studenoga 1818. posvetio ljubljanski biskup **Augustin Gruber** (1763.-1835.), a njega 8. rujna 1816. bečki nadbiskup isusovac **Sigismund Anton von Hohenwart** (1730.-1820.), a njega 23. listopada 1791. ljubljanski biskup **Michel Leopold Brigido von Marenfels und Bresoviz** (1742.-1816.), a njega 27. travnja 1788. bečki nadbiskup **Christoph Bartholomäus Anton** kardinal **von Waal und Sonnenturn** (1714.-1803.), a njega 10. listopada 1751. biskup Frascatija karmelićanin **Giovanni Antonio** kardinal **Guadagni** (1674.-1759.), a njega 31. prosinca 1724. kardinal **Lorenzo Corsini** (1752.-1740., od 1730. papa Klement XII.), a njega 18. lipnja 1690. kardinal **Flavio Chigi** (1631.-1693.), a njega 24. ožujka 1686. *Paluzzo* kardinal *Paluzzi Altieri degli Albertoni* pa mu je

Antun IV. (dr. Giuriceo) iz Krka, dubrovački biskup 1830.-1842.

Toma IV. (dr. Jedrlinić) iz Omišlja na Krku, dubrovački biskup 1843.-1855.

dalje unatrag apostolsko naslijeđe isto kao biskupu *Uziniću*.

Biskup Giuriceo u crkvi Male braće u Dubrovniku 22. srpnja 1832. za skadarskoga je biskupa posvetio Dubrovčanina, franjevca **Benja Albertinija** (1789.-1838.).

JEDRLINIĆ. Najškolovaniji među dubrovačkim biskupima (doktor teologije i obaju prava), sveučilišni profesor u Gorici, Brnu i Padovi i osnivač dubrovačkoga Sjemeništa (1850.-1991.) jest **Toma Jedrlinić** iz Omišlja na Krku (1798.-1855.). Za biskupa ga je u Veneciji 25. listopada 1843. posvetio mletački patrijarh kardinal **Giacomo Monico** (1776.-1851.) kojeg je 9. studenoga 1823. za biskupa posvetio mletački patrijarh cistercit **Ján Krstitel Ladislav Pyrker** (1772.-1847.), a njega je 18. travnja 1819. posvetio bečki nadbiskup *Sigismund Anton von Hohenwart*. Tako je Jedrlinićev slijed dalje isti kao biskupu *Giuriceo*.

32 rimokatoličke i dvije grkokatoličke mitre u izlaznoj povorci 19. ožujka 2011. Snimila Berta Kopic.

Biskup Jedrlinić zaredio je tri biskupa. Najprije je 8. ožujka 1846. u dubrovačkoj Katedrali za prizrenskoga biskupa posvetio Dubrovčanina, franjevca **Urbana Bogdanovića** (1806.-1863.). Zatim je 19. ožujka 1854. u crkvi Male braće u Dubrovniku posvetio Dubrovčanina, franjevca **Luja Čurčiju** (1818.-1881.) koji je potom bio biskup u Lješju i Skadru, pa nadbiskup i apostolski vikar Egipta. Konačno je 15. listopada 1854. u katedrali Sv. Tripuna za kotorskoga biskupa posvetio **Vicka Čubranica** (1802.-1870.) iz Baške na Krku koji ga je 1856. naslijedio na dubrovačkoj katedri.

ZAFFRON. Dubrovački biskup Korčulanin **Ivan Zaffron** (1807.-1881.) primio je biskupsku posvetu, tada kao šibenski biskup, u crkvi Sv. Marka u Korčuli 15. studenoga 1863. To je polaganjem ruku učinio kotorski biskup Blaćanin **Marko Kalogjera** (1819.-1888.). Njega je za biskupa 7. rujna 1856. u Zadru posvetio zadarski nadbiskup **Josip Godeassi** (1788.-1861.) kojeg je u Gorici 8. prosinca 1840. posvetio gorički nadbiskup **Franz Xavier Luschin** (1781.-1854.), a njega u Salzburgu 3. listopada 1824. salzburški nadbiskup **Augustin Gruber** (1763.-1835.) pa mu je dalje niz isti kao *Giuriceu*.

VODOPIĆ. Dubrovački biskup **Mato Vodopić** (1816.-1893.) posvećen je 3. rujna 1882. To je polaganjem ruku na njega u salezijanskoj crkvi Pohoda blažene Djevice Marije u Beču učinio nuncij nadbiskup **Serafino Vannutelli** (1834.-1915.), a suposvetitelji su bili nadbiskup **Jakub Bosagi** (1808.-?) i biskup dr. **Eduard Angerer** (1816.-1898.). Vannutellija je za biskupa 18. srpnja 1869. posvetio **Costantino** kardinal **Patrizi Naro** (1798.-1876.), a njega 21. prosinca 1828. isusovac **Carlo** kardinal **Odescalchi** (1785.-1841.), a njega 25. svibnja 1823. **Giulio Maria**

Mato I. (Vodopić) iz Dubrovnika, dubrovački biskup 1882.-1893.

Josip I. (dr. Marčelić) iz Preka na Ugljanu, dubrovački biskup 1894.-1928.

della Somaglia (1744.-1830.), a njega 21. prosinca 1788., **Hyacinthe-Sigismond** kardinal **Gerdil, B.** (1718.-1802.), a njega 2. ožujka 1777. **Marcantonio** kardinal **Colonna** mlađi (1724.-1793.), a njega 25. travnja 1762. papa **Klement XIII.**, pa je daljnji Vodopićev niz isti biskupu *Uziniću*.

MARČELIĆ. Dubrovačkom biskupijom najdulje je, 34 godine, upravljao dr. **Josip Marčelić** (1847.-1928.) rodom iz Preka na Ugljanu kod Zadra. Godinu dana prije nego je došao u Dubrovnik imenovan je pomoćnim kotorskim biskupom i posvećen u Zadru 12. veljače 1893. polaganjem ruku zadarskoga nadbiskupa Dubrovčanina **Grgura Rajčevića** (1826.-1899.). Rajčevića je 27. prosinca 1891. u Gorici posvetio gorički nadbiskup **Alois Zorn** (1834.-1897.), a njega 14. siječnja 1883. gorički nadbiskup **Andreas Gollmayr** (1797.-1883.), njega 3. lipnja 1855. ljubljanski biskup **Anton Alojzij Wolf** (1782.-1859.), a njega 2. listopada 1824. gorički biskup **Joseph Walland** pa mu je dalje niz isti kao *Giuriceu*.

Biskup Marčelić je u dubrovačkoj Katedrali 12. kolovoza 1894. za pomoćnoga kotorskog biskupa posvetio Lopuđanina **Frana Uccellinija** (1847.-1937.), a 30. ožujka

1924. za pomoćnoga dubrovačkoga biskupa Cavtaćanina **Vlaha Barbića** (1878.-1928.).

CAREVIĆ. Isti apostolski slijed do svoga glavnog zareditelja, nadbiskupa Antuna Bauera, imaju i dva mučenika: **Josip Marija Carević** (1883.-1945.), Stonjanin po ocu, dubrovački biskup (1929.-1939.), posvećen u zagrebačkoj Katedrali 4. kolovoza 1929., i blaženi **Alojzije Stepinac** (1898.-1960.), posvećen 24. lipnja 1934., zagrebački nadbiskup od 1937. i kardinal od 1953.

BUTORAC. U biskupskoj lozi msgr. Uzinića nalazi se splitsko-makarski biskup **Kvirin Klement Bonefačić**, a on je 6. ožujka 1938. u Kotoru za biskupa posvetio **Pavla Butorca** (1888.-1966.), kotorskoga (1938.-1950.) i dubrovačkoga biskupa (1950.-1966.). Biskup Butorac bio je 13. kolovoza 1961. glavni posvetitelj **Iva Gugića** (1920.-1996.), a ovaj glavni zareditelj **Ilije Janjića** 27. travnja 1996. godine.

PERNEK. Dubrovački biskup **Severin Pernek** (1924.-1997.), zaređen za biskupa u Zagrebu 18. lipnja 1967., dijeli slijed glavnih posvetitelja biskupa Uzinića od XVI. do XVIII. stoljeća (od kardinala *Rebibe* do pape *Klementa XIII.*) s tim da njegov niz nakon toga čine: **Marcantonio** kardinal **Colonna** mlađi (1724.-1793.), posvećen 4. prosinca 1762., **Hyacinthe-Sigismond** kardinal **Gerdil, B.** (1718.-1802.), posvećen 2. ožujka 1777., **Giulio Maria** kardinal **della Somaglia** (1744.-1830.), posvećen 21. prosinca 1788., isusovac **Carlo** kardinal **Odescalchi** (1785.-1841.), posvećen 25. svibnja 1823., **Costantino** kardinal **Patrizi Naro** (1798.-1876.), posvećen 21. prosinca 1828., **Lucido Maria** kardinal **Parocchi** (1833.-1903.), posvećen 5. studenoga 1871., **Giuseppe** kardinal **Melchiorre Sarto** (1835.-1914.), papa **sv. Pio X.** od 1903., posvećen 20. studenoga 1884., **Gaetano** kardinal **De Lai** (1853.-1928.), posvećen 17. prosinca 1911., karmelićanin **Raffaele Carlo** kardinal **Rossi** (1876.-1948.), posvećen 25. svibnja 1920., **Amleto Giovanni** kardinal **Cicognani** (1883.-1973), posvećen 23. travnja 1933. i nadbiskup **Mario Cagna** (1911.-1986.), posvećen 18. studenoga 1962.

PULJIĆ. U Dubrovniku, ispred Katedrale i Dvora 14. siječnja 1990. Želimira Puljića za biskupa je zaredio kardinal **Franjo Kuharić** (1919.-2002.), a njega 3. svibnja 1964. nadbiskup **Franjo Šeper** (1905.-1981.), a njega 21. rujna 1954. nadbiskup **Josip Ujčić** (1880.-1964.), a njega 7. ožujka 1937. nadbiskup **Antun Bauer**, pa mu je dalje niz isti kao *Uziniću*.

Josip Marija (dr. Carević) iz Metkovića, dubrovački biskup 1929.-1940.

Pavao III. (dr. Butorac) iz Perasta, dubrovački biskup 1950.-1966.

Biskupi XIX. i XX. stoljeća iz dubrovačkoga kraja

U 130 godina, između 1832. i 1961. Sveta je Stolica u biskupski red promaknula jedanaest svećenika rodom iz Dubrovačke biskupije, četiri franjevca i sedam dijecezanskih svećenika. Dvojica su bili nadbiskupi, sedmorica mjesni biskupi, a dvojica su ostala pomoćni biskupi. Evo ih po godini biskupskoga ređenja:

OD 1832. Fr. **BENJO ALBERTINI** iz Dubrovnika bio je biskup u Skadru, a slijed mu je opisan gore kod Giuricea.

OD 1846. Fr. **URBAN BOGDANOVIĆ** iz Dubrovnika bio je biskup u Prizrenu, a slijed mu je opisan gore kod Jedrlnića.

OD 1854. Fr. **LUJO ČURČIJA** iz Dubrovnika, biskup u Lješju, u Skadru, pa nadbiskup i apostolski vikar Misira, vidi gore pod Jedrlnić.

Dum Antun Gjivoje iz Lastova, splitski i makarski biskup 1911.-1917.

Dum Vlaho Barbić iz Cavtata, pomoćni dubrovački biskup 1924.-1928.

OD 1861. Četvrti i zadnji franjevac pa biskup iz Dubrovnika bio je **SEBASTIJAN FRANKOVIĆ** (1800.-1864.), imenovan apostolskim vikarom Bosne 16. travnja 1861. Za naslovnoga sionskog biskupa u Rimu ga je 21. travnja 1861. posvetio **Antonio Maria** kardinal **Cagiano de Avazedo** (1797.-1867.), a njega 11. veljače 1844. papa **Grgur XVI.** (1831.-1846.), a njega 6. veljače 1831. **Bartolomeo** kardinal **Pacca** (1756.-1844.), a njega 17. travnja 1786. **Giovanni Carlo** kardinal **Boschi** (1715.-1788.), a njega 5. listopada 1760. papa **Klement XIII.** (1758.-1769.) pa mu je dalje niz kao biskupu *Uziniću*.

OD 1882. Dum **MATO VODOPIĆ** iz Dubrovnika, kao gore.

OD 1891. Dr. dum **GRGUR RAJČEVIĆ** iz Dubrovnika opisan je gore pod Marčelić.

OD 1894. Dum **FRANO UCCELLINI TICE** s Lopuda bio je biskup u Kotoru, a apostolsko naslijeđe opisano mu je kod Marčelića.

OD 1904. Dum **VICE PALUNKO** (1842.-1921.) iz Luke Šipanske posvećen je za naslovnoga rodopolskoga i pomoćnoga splitskog biskupa u Sarajevu 29. lipnja 1904. Rukopoložio ga je vrhbosanski nadbiskup **Josip Stadler** (1843.-1918.), a njega 20. studenoga 1881. **Raffaele** kardinal **Monaco La Valletta** (1827.-1896.), a njega 12. siječnja 1874. papa bl. **Pio IX.**, a njega dok se zvao Giovanni Maria Mastai-Ferretti (1792.-1878.) 3. lipnja 1827. Francesco **Saverio Maria Felice** kardinal **Castiglioni** (1761.-1830., papa Pio VIII.), a njega 17. kolovoza 1800. **Giuseppe**

Maria kardinal **Doria Pamphilj** (1751.-1816.), a njega 22. kolovoza 1773. **Buenaventura** kardinal **Córdoba Espinosa de la Cerda** (1724.-1777.), a njega nadbiskup **Manuel Quintano Bonifaz** (1699.-1774.), a njega 16. ožujka 1749. **Enrique** kardinal **Enríquez** (1701.-1756.), a njega 16. srpnja 1724. papa **Benedikt XIII.** (pa je dalje niz isti kao biskupu *Uziniću*).

OD 1911. Dr. dum **ANTUN GJIVOJE** (1851.-1917.) iz Lastova bio je splitski i makarski biskup, a u crkvi Sv. Kuzme i Damjana u Rimu 8. listopada 1911. posvetio ga je **Rafael** kardinal **Merry del Val y Zulueta** (1865.-1930.) pa mu je apostolski niz isti kao biskupu *Uziniću*. Suposvetitelji Antuna Gjivoja bili su nadbiskupi Robert Seton (1840.-1927.) i Domenico Taccone-Galluci (1852.-1917.).

OD 1924. Dum **VLAHO BARBIĆ** iz Cavtata, naslovni biskup od Sure i pomoćni dubrovački biskup. Slijed mu je opisan u ulomku o Marčeliću.

OD 1961. Dum **Ivo GUGIĆ** iz Vele Luke bio je pomoćni biskup u Dubrovniku i Trogiru te dijecezanski u Kotoru, a slijed mu je opisan kod Butorca.

Budi brižan otac, iskren prijatelj, Božji čovjek

METROPOLIT MARIN BARIŠIĆ*

1. „Pavao, sluga Krista Isusa, pozvan za apostola, odlučan za evanđelje [...] o Isusu Kristu, Gospodinu našem, po komu primismo milost i apostolstvo, [...] svima u Rimu [...] milost vam i mir od Boga, Oca našega, i Gospodina Isusa Krista” (*Rimljanima* 1, 1.4-5.7). Vjerujem, dragi don Mate, da su ove riječi svetoga Pavla, kojima se on predstavlja zajednici vjernika u Vječnome Gradu, danas i tvoje riječi. Riječi tvojih osjećaja, tvoga srca. I sam u njima prepoznaješ milosni dar svoga poziva i poslanja. One te na dan tvoga biskupskog ređenja na najbolji način predstavljaju gradu Dubrovniku i svojoj Dubrovačkoj biskupiji.

Dubrovnik te danas svečano prima i radosno otvara vrata Grada tvome blagoslovljenome dolasku. Raduje se njegov stoljetni čuvar i trajni nebeski zaštitnik, naš sveti Vlaho sa svojim svećenicima, redovnicima, redovnicama i vjernim pukom Božjim. Po imenovanju pape Benedikta XVI. u tebi prepoznaju *dar kog' višnji nam Bog je dô*.

2. „Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju; što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga” (*Matej* 1, 20). Tako Anđeo Gospodnji prilazi zbunjenom i preplašenom Josipu. Pozvan je uzeti svoju zaručnicu Mariju i blagoslovljeni plod koji u sebi nosi. No, Josip smišlja planove kako izbjeći pozivu zaručnika i odgovornoj ulozi oca pred drugima. Život nas smrtnika, ali Božjih izabranika, povezan je s nesigurnošću, pitanjima, ali nas uvodi i u snove koji nas otvaraju i vode sve do praga, i preko praga do Otajstva, izvora života i svega stvorenoga.

U Svetome Pismu dimenzija sna otkriva dublje značenje i nove poglede na život, događaje i cjelokupnu povijest. No, pravi je san onaj kojega budni sanjamo. Opasno je povjerovati snovima koji su rezultat naših želja i očekivanja. Ali, kad Božja riječ uđe u ljudsko srce, budi

Nadbiskup Marin Barišić propovijeda u Gospi.
Snimila Berta Kopic.

i osvjetljava u dubini onaj tajanstveni san koji je na razini Božje promisli. Josip je pravedan, a čije je srce čisto, može imati snove otvorene Božjem planu. Tko je utemeljen na „pravednosti vjere”, sposoban je povjerovati Onomu „koji oživljuje mrtve i zove da bude ono što nije” (*Rimljanima* 4, 17). Josipovi snovi dodiruju najdublja stvarna i trajna pitanja. Odras su svih naših hrvanja s Gospodinom, slika neizbježne borbe koja zahvaća um i srce, ali i slika radosnog takozvanog „poraza”, kad pored svih naših strahova uspijemo Bogu reći: „Evo me!” [*Postanak* 22, 1; 46, 2; *Izlazak* 3, 4; *Prva Samuelova* 3, 4; *Izaija* 6, 8; *Matej* 21, 30; *Djela apostolska* 9, 10; 10, 21]. U pozadini Josipovih budnih snova i djelovanja prisutan je isti Duh Sveti po kojemu se Božja Riječ utjelovila u Marijinu krilu i po kojemu je sama Marija Bogu rekla: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj” (*Luka* 1, 38). Otvoren, ohrabren i prosvijetljen u svojim snovima, Josip „učini kako mu naredi anđeo Gospodnji: uze k sebi svoju ženu” (*Matej* 1, 24). Zar u slučaju zaručnika Josipa, dragi don Mate, ne prepoznaješ sebe: iskustvo svoga pristanka?

3. U Josipovu iskustvu sumnjā, pitanjā i konačnog odgovora u svjetlu vjere i ti si pozvan biti zaručnik. Za onoga koji je pozvan biti vidljivim znakom Dobroga Pastira, možda bi bilo bolje reći da je poput Ivana Krstitelja, „Zaručnikov prijatelj” (*Ivan* 3, 29). Međutim, po sakramentu svetoga reda, Dobri nas Pastir pridružuje k sebi, osposobljava da djelujemo ne samo u njegovo ime, nego po sakramentnom posvećenju postajemo prisutnost njegove osobe. Premda je samo Krist zaručnik Crkve, po njegovoj prisutnosti u nama, on jedini Veliki svećenik i Zaručnik poziva nas, svoje biskupe, da vjerno prihvatimo svoju zaručnicu, Crkvu. Na to nas podsjeća i uskoro blaženi papa Ivan Pavao II. riječima: „Biskup, djelujući u osobi samoga Krista i u njegovo ime, u Crkvi što mu je povjerena ostaje živim znakom Gospodina Isusa, pastira i zaručnika, učitelja i vrhovnog svećenika Crkve” (*Pastores gregis*, 7). Poput Josipa, i ti danas uzimaš k sebi svoju zaručnicu, Dubrovačku Crkvu.

Zaručnik je pozvan do kraja života ljubiti i žrtvovati se za svoju zaručnicu. Sam Krist Gospodin dao nam je primjer vjerne zaručničke ljubavi prema svojoj Crkvi. On „nije došao biti služen, nego služiti i život svoj dati kao otkupninu za mnoge” (*Marko* 10, 45). Zato, u duhu Kristova poslanja i

služenja, apostoli i njihovi nasljednici svoju pastirsku ulogu trebaju obavljati kao *amoris officium*, služenje u ljubavi. Na vjernu ljubav i služenje podsjeća nas i molitva predslavlja apostola: „Ti, pastiru vječni, ne napuštaš svoga stada, nego ga po svetim apostolima trajno štitiš i čuvaš; ti i danas upravljaš Crkvom po onim pastirima koji je predvode u ime tvoga Sina (*Rimski misal*, Predslavlje apostola I).

U svjetlu Kristove ljubavi, biskup u svojoj pastirskoj službi u obiteljskom zajedništvu sa svojim svećenicima, redovnicima, redovnicama i vjernim Božjim pukom, pozvan je biti ne samo vjerni zaručnik, nego i brižan otac. Zato se redenik i pita: „Hoćeš li se kao dobri otac brinuti za sveti Božji narod, zajedno sa svojim suradnicima u službi, prezbiterima i đakonima, i upravljati ga na put spasenja?” (*Rimski pontifikal*, Redenje biskupa). Pozvan je naviještati radosnu vijest Evandjelja te pomoći i odgajati u vjeri svoju braću i sestre, jer „mi nismo gospodari vaše vjere nego suradnici vaše radosti” (*Druga Korinćanima* 1, 24). Biskup je pozvan sa svojim prvim suradnicima – svećenicima i svim članovima Crkve živjeti i svjedočiti trostruku dimenziju svoje pastirske službe: službu naučavanja i naviještanja Božje Riječi, ali tako da i sam bude slušatelj i Učiteljev učenik; službu posvećivanja – prije svega slavljem izvora i vrhunca milosnoga života – euharistije, na način da osobno raste u svetosti života i službu upravljanja – koja očituje da je i pastir vođen Duhom Svetim i Božjom voljom.

4. Dragi don Mate, Gospodin ti po sakramentu punine svetoga reda, po polaganju ruku i posvetnoj molitvi povjerava svoje poslanje, koje je prisutno u apostolima i njihovim nasljednicima. Gospodnje je to djelo! Polaganje ruku događa se u tišini. Ljudska riječ zamukne. Ispružena Božja ruka u tišini te prihvaća i štiti da bi se potpuno predao u njegove ruke. Nakon toga slijedi molitva Crkve. Doista, biskupsko je ređenje događaj molitve! „Nijedan čovjek ne može zarediti drugoga čovjeka za službu svećenika ili biskupa” (Benedikt XVI., Propovijed 12. rujna 2009.) Sam Gospodin po gesti polaganja ruku i po riječima molitve zareditelja, snagom Duha Svetoga osposobljava čovjeka za ulogu poslužitelja. Čini ga darom svoje milosti i dionikom svoga svećeništva kako bi Kristova riječ i djelo spasenja bilo prisutno dovijeka.

U liturgiji ređenja vidljivi znakovi tumače dar neba *kog* višnji Bog daruje svojoj Crkvi. O povezanosti molitve i Kristova zahvata u život redenika, znakovito govori i otvorena knjiga Evandjelja, knjiga Riječi Božje nad glavom izabranika. Evandjelje treba biti prisutno i vidljivo u njegovom životu. Evandjelje nije samo riječ. Sam Krist je evandjelje. Biskup je pozvan postati jedno s Kristom, da Krist živi u njemu. Pozvan je svoj život suobličiti jedinom i jedincatom svećeniku – Kristu, Gospodinu.

Svaki krštenik, a osobito biskup, pozvan je na svetost. Na to ga podsjeća simbol svetosti, mitra koju prima s ovim riječima: „Primi mitru i neka u tebi blista sjaj svetosti, te, kad se pojavi Prvak pastira, mogneš primiti neuveli vijenac slave” (*Rimski pontifikal*, Redenje biskupa). Na učiteljsku i navjestiteljsku službu biskupa, zaručnika Crkve, koja se uvijek obavlja u apostolskom zboru zajedno s Petrom – Papom, podsjeća prsten vjerne ljubavi, dok upraviteljsku

službu simbolizira biskupski štap, kao znak oslonjenosti na Dobroga Pastira i brige za svakog čovjeka.

5. „Ako me straši biti za vas, tješi me biti s vama. Za vas sam biskup, s vama sam kršćanin” (Sv. Augustin, *Govori*, 340, 1). Divno je izrazio veličinu dara i odgovornosti svoje pastirske službe sveti biskup Augustin. Dragi biskupe Mate, mi, tvoja starija braća, koja te danas radosno primamo u Biskupski zbor, priznat ćemo da se svi mi trajno prepoznajemo u ovim Augustinovim riječima među svojom braćom i sestrama: za vas sam biskup, s vama sam kršćanin.

Razmišljajući o svome pozivu u pozivu, prepoznao si te Augustinove riječi u svojem biskupskom geslu: Od ljudi za ljude (*Hebrejima* 5, 1). Navod je to iz Poslanice Hebrejima gdje se govori o Kristovu svećeništvu. Tvoje geslo izražava dvostruku povezanost: s bližnjima i s Gospodinom. Od ljudi – za ljude u odnosu prema Gospodinu.

Draga braćo svećenici, redovnici, redovnice, vjerni Božji puče! Uz događaj ređenja vašega novoga biskupa Mata, pozvani smo obnoviti svoja krsna, ženidbena, redovnička, svećenička, pa i biskupska obećanja vjernosti Bogu i ljubavi prema čovjeku. Biskupsko geslo *Od ljudi za ljude* zahvaća sve naše osobne pozive i poslanja. Pozivam tebe, Dubrovačka Crkvo, osobito vas, braćo svećenici, da u novosti dara svoga pastira, zajedno s njime budete radosni navjestitelji i svjedoci nade utemeljene u Kristu, Raspetom i Uskrslom, kako bi ova nada našla put do uma i srca svih ljudi.

6. Pred svima nama su izazovi i pozivi za novu evangelizaciju. Evangelizacija kulture i inkulturacija evanđelja odrednice su novoga navještaja Radosne vijesti. Jer, kako reče papa Pavao VI.: „Vjera koja ne postaje kulturom, nije vjera koja je potpuno prihvaćena, posve mišljena, vjerno življena”. Poštovani biskupe, ulaziš u Grad duge tradicije i bogate kulture, rođene iz kršćanskih korijena. Dubrovnik je otvoren i spreman razumjeti poticaje duha i čuti jezik evanđelja u svim naraštajima i na svim razinama kulturnoga i društvenog života. Uza sve izazove, poteškoće i zbuđenosti koje osjećamo, raduje nas što mladi naraštaji nalaze život i otkrivaju budućnost u nadi Krista, Raspetoga i Uskrsnuloga. Samo od Boga dolazi istinska revolucija srca i prava preobrazba čovjeka, društva i svijeta. Dubrovniče, uz bogatu kulturnu i duhovnu ponudu tolikim jezicima i kulturama, svjedoči i obogati sve koji ti dođu u pohode tom radosnom nadom Evanđelja!

Neka, brate, u duhu tvoga gesla *Od ljudi za ljude* budu uvijek gledani siromasi, bolesni, osamljeni, napušteni, poniženi da u svome biskupu prepoznaju oca, brata i prijatelja svi oni koji se, poput tridestostogodišnjeg bolesnika u Jeruzalemu, potuže Isusu: „Gospodine, nemam čovjeka!” (*Ivan* 5, 7). Neka tvoje geslo bude znak ohrabrenja i poruka svima nama u Crkvi i hrvatskome društvu: ima čovjeka! Krist je postao čovjekom da bismo mi postali ljudima. Ima čovjeka, jer ima kršćana! Ima čovjeka, jer ima ljudi dobre volje! Geslo *Od ljudi za ljude* trajni je poziv i cjelovit program čovjeka i ljudskosti. Budi biskup, svojim svećenicima i vjernicima dobar pastir, vjerni zaručnik, brižni otac i iskreni prijatelj. Budi Božji čovjek!

Neka tvoje biskupsko ređenje u domu Marijina Uznesenja bude blagoslov Gradu i Dubrovačkoj biskupiji,

najjužnijemu dijelu Lijepe naše koja je pod zaštitom svetoga Josipa. Na njegovu svetkovinu i ti si pozvan uzeti Mariju, ali za svoju majku. Krist – Veliki svećenik, Majci Mariji pod križem je povjerio ljubljenoga učenika, sve nas, a osobito svoje apostole. „I od toga časa uze je učenik k sebi” (*Ivan* 19, 27).

A ti, naš sveti Vlaho, koji si kao vjeran zaručnik položio život za Crkvu u Miri, budi uza svoga brata biskupa Mata, da bude vjeran zaručnik Dubrovačkoj Crkvi. Za njega danas upućuju molitve vjernici ove Crkve i Splitsko-makarske nadbiskupije, kao i ponosni Poljičani, zajedno s ocem, majkom i braćom da njegovo služenje bude na slavu Božju i na spasenje ljudi. Daj da zajedno s tobom, sveti Vlaho, čuva i predvodi Grad i Crkvu ususret jedinom Zaručniku i Pastiru – Bogočovjeku – Kristu Gospodinu.

Propovijed u Dubrovniku, u Gospi 19. ožujka 2011.

splitsko-makarski nadbiskup i južnohrvatski metropolit

Dobrodošli na stolicu koja traje od apostolskih vremena

MSGR. IVAN ŠIMIĆ*

Svećenici ove Biskupije danas radosno zahvaljuju Bogu što je providio i poslao pastira ovoj Crkvi koja je devet mjeseci ustrajno molila za čestita i sveta biskupa. Tijekom protekloga vremena prazne stolice u Dubrovniku, stalno se postavljalo pitanje: Kad će doći novi biskup? Dapače, nemali broj vjernika je sve do Vašega imenovanja izražavao stanovitu ljutnju što se biskupska stolica ne popunja. To mi je dalo razmišljati – koliku sigurnost ljudima čini biskup nazočan u povjerenoj biskupiji. Ljudi, makar u podsvijesti, znaju da je mjesna Crkva dio sveopćega Božjeg naroda koji je povjeren biskupovoj skrbi. Znamo da se ljudi boje izolacije, odijeljenosti ili napuštenosti. Sigurnost dolazi od spoznaje pripadnosti sveopćoj Crkvi, a to vjerničkome puku daje određenu ćudorednu i društvenu bezbrižnost. Kako vjernici, tako se i svećenici tek s biskupom cjelovito ukorjenjuju u Otajstvo Kristova mističnog tijela.

Preuzvišeni biskupe Mate, Vi danas dolazite u Biskupiju drevnoga biskupskog sijela za koje se može reći da kao slijednica Epidaurске Crkve potječe od apostolskih vremena (usp. *Rimljanima* 15, 19; *Druga Timoteju* 4, 10). Nakon niza nepoznatoga broja biskupa u Epidauru, na Silamu i Ragusiju, te nakon 79 dubrovačkih nadbiskupa, Vi ste jedanaesti biskup od ponovne uspostave biskupije 1830.

Biskupija na ovom krajnjem jugu Hrvatske, a na prostoru od 1.368 četvornih kilometara, duž obale od Prevlake u Konavlima do Neuma, te Lovišta na kraju Pelješca i šest otoka od Elafita, Mljeta, Korčule i Lastova, broji oko 77.000 katolika i oko 11.000 pripadnika drugih vjerskih zajednica ili ljudi drukčijih nazora. Ima pet dekanata, 61 župu s još 110 filijala te oko šest stotina uporabivih crkvenih objekata. Na području Biskupije su dva grada i 13 općina.

Čast mi je izraziti Vam danas čestitku i dobrodošlicu u ime 42 dijecezanska svećenika u službi te osam umirovljenih ili izvan službe kao i u ime šest svećenika iz drugih biskupija i 32 redovnika-svećenika koji djeluju na ovom području.

Razdragano mnoštvo pozdravlja svoga Biskupa u Portu nakon ređenja. Snimio Ivo Marlais.

Svi će oni, uvjeren sam, sa štovanjem slušati svoga novog biskupa, ali isto tako žele da ih vazda primite kao suradnike i prijatelje jer i Krist ne zove svoje učenike slugama nego prijateljima (*Ivan 15, 15*).

Od Vas se očekuje pomoć u traganju za slobodom, istinom i pravdom.

Nekoć je sv. Ignacije Antiohijski (†107.) jednoga izabranog biskupa pozdravio otprilike ovako: „Budeš li, brate, volio samo dobre, ne ćeš imati nikakve zasluge. Dok vrijedne hvališ, one lošije pokoravaj blagošću. Ne zaboravi u svemu biti mudar kao zmija i uvijek bezazlen kao golub. Kad se pred tobom pojavi grješnik, blago postupi, a kad ti koga optuže, traži da se istina očituje kako pravda ne bi trpjela. I kao što kormilar hvata vjetar, a onaj koga vitla oluja hita u luku, tako sadašnje vrijeme od tebe traži da snagom i mudrošću Duha Svetoga sa svim povjerenim stadam, brodeći kroz oluje nevremena, prispiješ Bogu.” Crkva uvijek računa na željeni lik biskupa, pastira koji se velikodušno troši za Crkvu koja mu je povjerena. Stoga danas i od danas ova zajednica upućuje Gospodinu vapaje da vas Duh Sveti obogaćuje darovima kojima ćete moći odgovoriti na izazove i doista biti biskup za ljude. To Vam od srca molimo, a na odvažnom životnom koraku – čestitamo.

Iz pozdravnoga govora u ime dubrovačkoga svećenstva, u Gospi 19. ožujka 2011.

kancelar Dubrovačke biskupije,
počasni kapelan Njegove Svetosti

Vaš biskup vas treba

BISKUP MATE UZINIĆ*

Ovaj trenutak bi trebao biti i jest trenutak zahvalnosti svima koji su omogućili da se može dogoditi ovaj svečani događaj.

U RUKU BOŽJE! Na početku svega nalazi se Bog. Njemu pripada zahvalnost što je po svojoj božanskoj promisli vodio povijest ove Biskupije i moju osobnu povijest i ujedinio ih. Podložan njegovoj volji, u njegove ruke i pod zaštitu blažene Djevice Marije, zaštitnice ove stolne crkve, sv. Josipa njezina zaručnika čiju svetkovinu danas slavimo, sv. Vlaha našega Parca, bl. Ivana Dominicija, dubrovačkog nadbiskupa, i bl. Marije od Propetog Isusa Petković koja potječe iz ove Biskupije, stavljam svoju sadašnjost i budućnost, kao i sadašnjost i budućnost ove Biskupije.

OD SADA ZAJEDNO. U ove dvije povijesti koje se danas povezuju u zajedničku sadašnjost, a do Božje volje i u budućnost, ugrađen je trud i zalaganje mnogih. Kako ne zahvaliti velikome nizu epidaurskih, dubrovačkih, korčulanskih i stonskih biskupa i nadbiskupa, brojnim svećenicima, redovnicima i redovnicama, vjeroučiteljima, pastoralnim suradnicima, članovima različitih vjerskih udruga, kršćanskim obiteljima i vjernicima svih zvanja i zanimanja koji su ugradili i danas ugrađuju sebe i svoje živote u evangelizaciju, posvećenje i upravljanje ovog dijela Božjeg naroda? Bez njih i njihove suradnje s Bogom ne bi bilo ove Biskupije, kao što bez mojih roditelja, obitelji, rodbine, poljičkoga zavičaja, mojih nadbiskupa i Splitsko-makarske nadbiskupije iz koje dolazim, mojih prijatelja, subraće, bogoslova, suradnika, župljana, ljudi s kojima sam živio, koji su mi svojim životom pomogli rasti i razvijati se, ne bi bilo mene ovakvog kakav jesam. Hvala vam svima, bez razlike.

U BISKUPSKOME ZBORU. Hvala Svetome ocu Benediktu XVI. na ukazanom povjerenju, kao i svima onima koji su mi pomogli u donošenju ove odluke. Ponovno mu obećavam vjerno vršenje službe, u povezanosti i hijerarhijskom zajedništvu s njim kao rimskim biskupom, glavom Biskupskog zbora čiji sam postao član.

Hvala splitsko-makarskom nadbiskupu i metropolitu msgr. Marinu Barišiću, glavnom zareditelju, zagrebačkome nadbiskupu kardinalu Josipu Bozaniću i zadarskom nadbiskupu msgr. Želimiru Puljiću, suzarediteljima, i svim prisutnim nadbiskupima i biskupima koji su mi polaganjem ruku i molitvom ređenja prenijeli apostolsko naslijeđe i uveli me u Zbor biskupa Katoličke Crkve. Zahvaljujući vama i povezanosti koja je po mojem ređenju nastala među nama, znam da ni u trenucima koji će biti manje svečani od ovoga današnjeg ne ću biti sam, da sam od danas posebnim vezama povezan s vama i cijelim Biskupskim zborom i da mogu računati na vas, na vašu podršku i pomoć.

POSTATI PASTIR ZA KAKVOG MOLITE. Zahvalnost dugujem i brojnim čestitarima, ljudima koje je moje imenovanje ispunilo istinskom radošću, vama koji ste došli i svojom prisutnošću i molitvenim sudjelovanjem uzveličali ovo misno slavlje iz moje rodne Dubrave i cijelih Poljica, posebno Strožanca, materina Blata na Cetini, Bogoslovije

u Splitu, Omiša, Otirić-Struga, Trilja, brojnih drugih mjesta Splitsko-makarske nadbiskupije, ali i Dubrovačke biskupije. Upravo ovo posljednje mi je posebno važno! Koliko lijepih riječi, želja, obećanih molitava! I velikih očekivanja! Nadam se da vas ne ću razočarati, da ću, uz vašu pomoć i unatoč svim svojim ljudskim nedostacima, ispunjen milošću Duha Svetoga i poslušan Očevoj volji, postati biskup kakvog vam je baš u ovom trenutku povijesti po svojoj Crkvi htio poslati Isus Krist, biskup o kakvom govorite, kakvog želite, kakvog očekujete i za kakvog molite.

PROGRAM NOVOGA BISKUPA. Možda je ovo pravi trenutak u kojem sam kao biskup ove mjesne Crkve pozvan iznijeti svoj program. Taj program je **biti s vama i za vas biskup, svećenik i čovjek**, biti „od ljudi, za ljude u odnosu prema Bogu” (Hebrejima 5, 1). U ostvarenju toga, na prvi pogled, tako jednostavnog programa – ali on nije uopće jednostavan jer od mene traži potpuno umiranje sebi da bi po meni i mojem biskupskom djelovanju Isus Krist mogao djelovati među vama – ozbiljno računam sa svojim svećenicima, redovnicima i redovnicama, ali i sa svim vjernicima ove Biskupije.

DIJELITI ODGOVORNOST ZA BISKUPIJU. Dragi svećenici, redovnici i redovnice, dragi vjernici, vaš biskup vas treba. Trebam vas jednako kao što i vi trebate mene. Usmjereni smo jedni na druge, ovisimo jedni o drugima. Biskupa nema bez vas, jer biskup je od vas uzet, kao što vi ne možete biti bez biskupa, jer biskup se šalje da bude s vama i za vas „u odnosu prema Bogu”. Pokušajmo to svi zajedno shvatiti, jedni s drugima računati i jedni drugima pomagati preuzimajući, svatko na svom mjestu i u svojoj ulozi, svoj dio odgovornosti za ovu mjesnu Crkvu. To će biti poticaj novoj suradnji, povezanosti, novome duhovnom procvatu, a iskreno vjerujem i novi poticaj odazivu na duhovni poziv koji Bog upućuje mladićima i djevojkama i ove Biskupije.

SURADNJA S NEKATOLICIMA. Svjestan činjenice da je Dubrovnik, unatoč katoličkoj većini, viševjerski grad želio bih da tu svoju otvorenost međusobnoj suradnji u duhovnoj izgradnji ovog grada i biskupije proširimo i na one koji drukčije vjeruju i misle. Stoga ruku pomirenja i suradnje, u osobno ime i u ime svoje Biskupije, vjerujući u ekumensku ideju i međureligijski dijalog, želim pružiti prisutnim predstavnicima Pravoslavne Crkve, židovske i islamske vjerske zajednice, kao i svim ljudima dobre volje. Svi oni koji žele raditi u korist ovog Grada i njegovih stanovnika imaju i imat će moju nesebičnu pomoć i potporu jer sam uvjeren kako je nemoguće da ta korist bude suprotstavljena Bogu i njegovoj volji.

Hvala, na kraju, odboru za proslavu ređenja i ustoličenja na uspješnoj organizaciji, gradskim, županijskim i državnim vlastima na potpori i pomoći, kao i svima koji su na bilo koji način sudjelovali i pomogli u pripravi i ostvarenju ovog slavlja, a sudjelovali su i pomagali mnogi, ma zapravo na svoj način svi smo sudjelovali i sudjelujemo, svi smo pomagali i pomažemo. Zato hvala svima!

Bog vas blagoslovio!

Nastupni govor na ređenju i ustoličenju u dubrovačkoj Prvostolnici 19. ožujka 2011.

dubrovački biskup

Vuna s groba svetoga Petra

Naramenik, navratnik (kako ga je zvao Andeo della Costa), nadbiskupski plašt (kako ga je zvao Tadija Smičiklas), palij (od latinskoga *pallium*) ili omofor (grčki *ōmofōrion* od *ōmos* rame, *foréo* nosim; ruski *naramnik*) dio je crkvenoga ruha što ga povrh misnice na ramenima nose papa i metropoliti kao oblik zajedništva s papom koji im ga

Bl. Ivan Pavao II. nosio je naramenik s crnim križevima kakav nose i svi drugi metropoliti u Katoličkoj Crkvi.

odjeljuje. Taj liturgijski znak od petoga je stoljeća simbol punine biskupske vlasti; uvijek i svugdje može ga nositi samo papa. Metropoliti ga nose samo na području svoje crkvene pokrajine (vlastite nadbiskupije i sufraganskih biskupija) i samo u određenim zgodama velikih svečanosti te kad obavljaju ređenja, blagoslov opata i opatice, posvete djevice, crkve i žrtvenika. Prvi s kojim je papa podijelio svoj palij, kao znak njegove vjernosti Svetoj Stolici, bio je sveti Cezarije Arlski, godine 513.

Dubrovački nadbiskupi bili su metropoliti i nosili su palij od 998. do 1815. godine. Prije toga, Epidaurska odnosno Raguzejska biskupija bila je dio crkvene pokrajine sa

Blaženik Ivan Pavao II. s palijem predvodi Misu u Gružu 6. lipnja 2003.

sjedištem u Saloni odnosno Splitu. Od 1830. Dubrovnik se ubraja u Dalmatinsku metropoliju sa sjedištem u Zadru. Od 1922. zaderski nadbiskupi više nisu metropolitni pa Dubrovačka biskupija nekoliko desetljeća nije uključena ni u jednu crkvenu pokrajinu. Blaženi Alojzije Stepinac u Dubrovniku je svečano dočekan 1. veljače 1941. kao hrvatski metropolit, ali na Festi svetoga Vlaha te godine nije nosio palij jer je formalno bio metropolit Hrvatsko-slavonskog kraljevstva, a ne na području cijele Banovine Hrvatske. Od 1969. do danas Dubrovačka biskupija pripada Južnohrvatskoj metropoliji koja okuplja nadbiskupa u Splitu te biskupe u Dubrovniku, Šibeniku, Hvaru i Kotoru.

Naramenik, palij ili omofor

U Rimokatoličkoj Crkvi palij je bijela, četiri prsta široka vunena elipsa s dvije vrpce koje padaju na prsi i leđa. Tako je naramenik, gledano sprijeda i straga, uska vrpca od bijele vune u obliku slova Y. U nju je ušiveno po šest svilenih i crnih križeva. Pravi se od janjeće vune koju papa blagoslivlja na Svetu Janju, 21. siječnja. Čuva se u srebrnom kovčegu pred žrtvenikom svetoga Petra na njegovu grobu

Benedikt XVI. u bazilici Svetoga Petra 29. lipnja 2006. nosi papinski naramenik kakav se nosio do kraja IX. stoljeća. Snimio Alberto Luccaroni.

u Vatikanu gdje je prolijevanjem krvi ispovjedio vjeru u Isusa Krista (pa se zato zove i oltar konfesije, priznavanja krvlju, ispovijesti vjere). O svetkovini apostolskih prvaka Petra i Pavla, 29. lipnja, papa ga blagoslivlja i podjeljuje metropolitima imenovanim u protekloj godini dana kao znak vlasti koju, u zajedništvu s Rimskom Crkvom, imaju u svojim crkvenim pokrajinama. Nosi se na misnici preko ramena. Za misnicu (ili fanon tko ga nosi preko misnice) zatakne se s tri pribadače (latinski *spinae*). Jedan krak visi na prsima, a drugi na leđima. Ono što je palij u Zapadnoj Crkvi, to je omofor na kršćanskom istoku (grkokatolicima i pravoslavnima). Pošto se nakon Pavla VI. ne upotrebljava trokruna (tijara), uručenje naramenika postalo je znakom preuzimanja rimske katedre Ivana Pavla I., Ivana Pavla II. i

Od 29. lipnja 2008. papa Benedikt XVI. nosi kraći, okrugli palij, kakav se nosio u drugom tisućljeću, ali s crvenim križevima. Takav je naramenik imao i na Hipodromu u Zagrebu 5. lipnja 2011.

Benedikta XVI. Papi ga stavlja kardinal-protodakon (koji i objavljuje Gradu i svijetu da je izabran papa).

Naramenik označava biskupsku službu nasljedovanja Dobroga Pastira (*Ivan 10, 1-16*) koji na svojim ramenima podiže i nosi izgubljenu ovcu (*Luka 15, 4-7*). Također simbolizira Krista, Janje (*Prva Petrova 1, 19*), raspeto i probodeno za spasenje svih ljudi (zato i ušiveni križevi).

U prvim stoljećima pape su na ramenima nosili komad prave janjeće kože. Potom se počela upotrebljavati bijela vrpca, poput svojevrstne naramenice (stole), istkana od čiste janjeće vune. Na vrpci se nalazi šest križeva, koji su u početku bili crni ili ponekad i crveni. Već u IV. stoljeću sveti je naramenik bio liturgijska oznaka vlastita papi. Dodjela naramenika nadbiskupima počela je u VI. stoljeću. Njihova, i danas vrijedeća obaveza, da traže palij nakon imenovanja sa sigurnošću je potvrđena od IX. stoljeća.

Naramenik stoga nije samo znak papinske vlasti u Crkvi, nego i izričito i bratski znak dijeljenja te nadležnosti za metropolitima i preko njih s njima sufraganskim biskupima. Prema tome naramenik je vidljiv znak kolegijalnosti i supsidijarnosti.

Na Misi povodom početka petrovske službe rimskoga biskupa 24. travnja 2005. Benedikt XVI. je rekao: „Palij je prvi znak koji predstavlja preuzimanje petrovske službe. Satkan je od čiste vune i položen mi je na ramena. Taj drevni znak, što ga rimski biskupi nose od IV. stoljeća,

Naramenik na plećima nadbiskupa Marina Barišića za vrijeme litanija svih svetih u Gospi 19. ožujka 2011.
Snimila Berta Koperić.

može se smatrati Kristovim jarmom kojega biskup ovoga grada, sluga slugu Božjih, preuzima na svoja pleća. Božji jaram je Božja volja koju mi prihvaćamo. A ta volja nije za nas neki izvanjski teret koji bi nas pritiskao ili nam oduzimao slobodu. Poznavati ono što Bog hoće, znati koji je put života – to je bila radost za Izrael, to je bila njegova velika povlastica. To je i naša radost: Božja nas volja ne otuđuje, nego nas čisti – ponekad i na bolan način – i tako nas privodi nama samima. Tako ne služimo samo Njemu nego i spasenju čitavoga svijeta, cjelokupne povijesti. Simbolika je naramenika, zapravo, još konkretnija: janjeća vuna želi prikazati izgubljenu ovcu, pa i onu bolesnu i slabu, što je pastir stavlja na svoja ramena i vodi prema vodama života. Prispodoba o izgubljenoj ovcu koju pastir traži u pustinji za crkvene je oce bila slika otajstva Krista i Crkve. Čovječanstvo – svi mi – izgubljena smo ovca koja u pustinji više ne uspijeva naći put. Sin Božji to ne dopušta; On ne može prepustiti čovječanstvo takvu bijednu stanju. Skače na noge, napušta nebesku slavu, kako bi pronašao i slijedio ovcu, sve do križa. Stavlja je na svoja ramena, uzima naše čovječstvo, uzima nas same – On je dobar pastir, koji svoj život prinosi za ovce. Naramenik ponajprije kazuje da Krist nosi sve nas. No istodobno nas poziva da nosimo jedni druge. Tako palij postaje simbolom poslanja pastira. Sveti Kristov nemir mora pokretati pastira: njemu nije svejedno što tolike osobe žive u pustinji. A postoje toliki oblici pustinja. Postoji pustinja siromaštva, pustinja gladi i žeđi, pustinja napuštenosti, usamljenosti, razorene ljubavi. Postoji pustinja zaborava Boga, ispražnjenih duša koje više nisu svjesne čovjekova dostojanstva i puta. Izvanjske se pustinje u svijetu umnažaju, jer su nutarnje pustinje postale tako prostrane.”

Ako palij ne stavlja papa osobno, biskup kojemu je povjerenjeno da ga preda, stavi ga na izabranikova pleća govoreći: „Na slavu svemogućega Boga i na čast blažene Marije vazda Djevice i blaženih apostola Petra i Pavla, u ime rimskoga prvosvećenika pape *Ime* i svete Rimske Crkve, na diku *ime* stolice koja ti je povjerena kao znak metropolitike vlasti predajemo ti palij koji je uzet s konfesije blaženoga Petra da se njime služiš unutar granica svoje crkvene pokrajine. Neka ti ovaj naramenik bude znak jedinstva i potvrda zajedništva s Apostolskom Stolicom. Neka bude veza ljubavi i poticaj hrabrosti da bi se na dan dolaska i objavljenja velikoga Boga i prvoga pastira Isusa Krista, s povjerenim ti ovcama, domogao odjeće besmrtnosti i slave. U ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga.” (*Biskupski ceremonijal*, br. 1154).

Papa Grgur V. (996.-999.) uzdignuo je Dubrovnik na metropolitansku i nadbiskupsku čast pa su se dubrovački biskupi od tada nazivali nadbiskupi i od pape su primali naramenik. Dubrovnik je ostao metropolija do 28. travnja 1830. kad je provedena konstitucija Lava XII. *Locum beati Petri* od 30. lipnja 1828. kojom su ukinute Dubrovačka metropolija te Stonska i Korčulanska biskupija. Danas palij u Dubrovniku nosi papa – bl. Ivan Pavao II. imao ga je na misi u Gružu 6. lipnja 2003. – i južnohrvatski metropolit, splitsko-makarski nadbiskup, o svečanosti svetoga Vlaha ili nekoj drugoj vrlo svečanoj zgodi kao što je ređenje novoga biskupa.

Apostolsko pismo *Si pastores ovium* od 27. rujna 1022.

Najstarija očuvana isprava u Državnome arhivu u Dubrovniku tiče se palija dubrovačkih nadbiskupa. Riječ je o originalnoj buli pape Benedikta VIII. (1012.-1024.). Prema vrsti isprave to je apostolsko pismo, a prema početnim riječima, službeni joj je naziv Apostolsko pismo *Si pastores ovium* od 27. rujna 1022. Ispisana je mješavinom kurijalnih slova i karolinške minuskule (mlada kurijala), na gruboj janjećoj koži (pergamentu) širine 46 i visine 68 cm koja je oštećena na više mjesta. Pečat s nje je otpao.

Ona je najstarija isprava koja postoji u Dubrovniku, druga po starosti na svijetu očuvana papinska isprava na pergamentu, dokaz da je Dubrovnik postao nadbiskupija i metropolija još u prvom tisućljeću te najstariji dokaz postojanja Trebinjske biskupije. Prema njoj, Dubrovnik

Papa Benedikt VIII. (1012.-1024.) poslao je naramenik dubrovačkome nadbiskupu godinu i pol prije svoje smrti i godinu i pol nakon što je pohodio Njemačku gdje je posvetio katedralu Sv. Stjepana u Bambergu, pohodio samostan u Fuldi i učvrstio savez s njemačkim carem protiv saracenskih i bizantskih posezanja za južnom Italijom. Inače je podupirao clunyjevsku reformu benediktinaca, promicao mir u Italiji, nastojao oko uspostave stege među klerom: da se iskorijene podmitljivost (simonija, tj. kupovanje službi), prilježnost i otuđivanje crkvenih dobara.

je bio sjedište crkvene pokrajine koje je okupljalo sedam dijeceza: u Stonu, Dubrovniku, Trebinju, Rasu, Kotoru, Baru i Ulcinju, dakle cijelu Gornju Dalmaciju ili Crvenu Hrvatsku.

Papa Benedikt piše da Vitalu podjeljuje naramenik kao i njegovim prethodnicima, što potvrđuje da je Nadbiskupija osnovana ranije i da su u Dubrovniku prije Vitala bila najmanje dva nadbiskupa (što odgovara dubrovačkim kronotaksama da je prvi nadbiskup bio Ivan II. /980.-1010./, a drugi Nicefor I. /1010.-1016./).

Apostolsko pismo u prijevodu na hrvatski glasi:

„[INVOKACIJA] †

[INTITULACIJA I DEVOCIJA] Benedikt, biskup, sluga slugu Božjih.

[INSKRIPCIA I PUBLIKACIJA] U Kristu dragome sinu Vitalu, nadbiskupu svete epidaurske [Pitabritane] stolice od grada Dubrovnika [Labusedi] za kraljevstvo Zahumlja [tj. Stonsku biskupiju], Sorbulije [tj. Rasku biskupiju] i Travunje [tj. Trebinjsku biskupiju] i za grad Kotor, Bar i Ulcinj, s njihovim crkvama i župama.

[ARENGA] Ako su pastiri ovaca za čuvanje svoga stada po danu i po noći zadovoljni suncem i ledom da se koja od njih lutajući ne zagubi ili da je zvjerini ugrizi ne rastrgaju; kolikim znojem i kolikom strepnjom za Gospodinovo stado uvijek unaprijed moramo biti budni mi koji se nazivamo pastirima duša da nas zbog lijenosti ne bi u dan Božjega ispita pred Vrhovnim pastirom mučila optužba za nehaj. I zato se nas, više nego druge, prosuđuje mjerom poštovanja časti.

[DISPOZICIJA] A prema običaju za tvoje prethodnike, za slavljenje svećanih misa podjeljujemo i tvome bratstvu naramenik [pallium] samo za vrijeme tvoga života. Posvetu pak tvojih nasljednika trajno pridržavamo nama i našim nasljednicima. Dopuštamo ti da naramenik upotrebljavaš, ali ne drukčije nego samo na dan svetoga Uskrsnuća, Uzašašća [Spasovo] i Pedesetnice [Rusalja, Duhova], na [nebeske] rođendane svetih apostola i [zemaljski rođendan] blaženoga Ivana Krstitelja kao i na Uznesenje blažene Marije [Veliku Gospu], a također i na redanju svojih podložnika [sufragana]. Dakako, tvoje bratstvo mora odjenuti naramenik u sekretariju i tako se uputiti na misne svečanosti, kao što je odredio naš prethodnik gospodin Grgur [V.], biskup ove dobrotive stolice. I neka ti smjelošću nepromišljene preuzetnosti nije dopušteno pribavljati ništa više nego tvoji prethodnici, a što su pređi upotrebljavali neka ti ne bude nepoznato. Da se, dok se u izvanjskoj odjeći nešto neuredno pograbi, još uredno ne izgubi što je moglo vrijediti. Hrabrimo te, dakle, da uresi tvoga načina odijevanja priliče ovome, budući da krotku čast ove odjeće treba paziti živahnošću činā tako da te se na Božji poticaj može vidjeti ravno i s obje strane.

[EKSHORTACIJA] Neka tvoj život bude pravilo tvojoj [duhovnoj] djeci. Ako im je u samome životu nanesena kakva krivda [nepravda, prijekor], neka je ispravljaju. Neka se ugledaju u ono što nasljeduju. U njemu, uvijek promišljajući, neka napreduju da se pokaže kako je dobro što su živjeli tvoje postojanje za Boga [kako je tvoje nasljedovanje Boga dobro što su sami proživljavali].

Apostolsko pismo dubrovačkom nadbiskupu Vitalu od prije 989 godina, najstarija isprava dubrovačkoga Arhiva. Snimio Božo Gjukčić.

Neka zato dobra sreća, što privremeno ugađa, ne uzdiže srce i neka ga nesreća ne obara. Ne pronašle uza te mjesto nikakve mržnje i nikakva naklonost, bez razlike. Milosrdnim se, kako krjepost dopušta, svima iskaži. Tvoja obrana pravedno pripomogla potlačenima; pamet razborito proturječila tlačiteljima. Ni jednu osobu ne prihvaćaj protiv pravednosti [U pravednosti ne budi pristran] da možeš biti onakav kakvog Pisma zahtijevaju: 'Biskup dakle treba biti besprijekoran' [Prva Timoteju 3, 2].

Eto, predragi brate, među mnogim drugim stvarima, te su od svećeništva, te su od naramenika. Ako ih se revno budeš pridržavao, pokazat ćeš da iznutra imaš što si izvana primio.

[MOLITVA] Sveto Trojstvo okružilo tvoje bratstvo milošću svoje zaštite, da nakon gorčine ovoga života zajedno zavrijedimo prispjeti k vječnoj slasti!

[PISAR I DATACIJA] Pisano rukom Grgura, potkancelara gospodina Benedikta Osmoga, pape, u mjesecu rujnu, dvadeset sedmoga dana, šeste indikcije, jedanaeste njegova papinstva.

[APREKACIJA, PAPIKOM RUKOM] † Stanite zdravo! [Dobro vam zdravlje!]

[SUBSKRIPCIA, PAPIKOM RUKOM] Potpisah.”

Veći dio pisma slijedi obrazac za dodjelu palija, sadržan u priručniku papinske pisarnice *Liber diurnus romanorum*

pontificium, iz VIII./IX. stoljeća (objavio Theodor von Sikel u Beču 1889.), a ostatak je prilagođen konkretnom slučaju. Većina misli potječe iz spisa pape Grgura I. Velikog (590.-603.) te je i danas aktualno duhovno štivo.

Pitabritane je genitiv pridjeva ženskoga roda, iskrivljeno od *Pitauritana*. Taj kтетик (pridjev /epidaurski/ od imena naseljenoga mjesta /Epidaur/) dolazi od *Pitaura*, a tako se Epidaur zvao na dalmatskom, autohtonome izumrlom romanskom jeziku koji se u gradovima i na otocima istočne obale Jadrana razvio iz pučkoga latinskog. Radoslav Katičić pojašnjava: „*Pitaura* je raguzejski lik imena Epidaura/Cavtata. Potvrđen je tako i u Konstantina Porfirogeneta. To je množina srednjega roda i samo tako to valja rabiti. *Epidaurus* je grčki grad na Peloponezu. Rimska kolonija na mjestu današnjega Cavtata potvrđena nam je samo kao *Epidaurum*.” Upotreba oblika *Pitabritana* svjedoči da je biskupska stolica u Dubrovniku pravno i stvarno nasljednica antičke Epidaurske Crkve i po imenu i po trajanju, a da je dubrovačka tada još samo po mjestu nadbiskupova nastana. Osim toga, izraz *Pitabritana* umjesto latinskoga *Epidauritana* ili dalmatskoga *Pitauritana*, upućuje na umiješanost daleke svjetovne vlasti ili nekoga stranca kojemu su bili strani stvarni pojmovi, bilo u doba kad je papa Grgur V. (996.-999.) potvrdio crkveni preustroj u Samuilovu carstvu i uzdignuće Dubrovnika u metropoliju, ili prigodom dodjele palija Vitalu. U svakom slučaju, upravo ta greška u pisanju dodatni je dokaz izvornosti bule jer domaći krivotvoritelji ne bi pošli krivo pisati taj ključni pridjev.

Labusedi je riječ neobjašnjena podrijetla, za Radoslava Katičića koruptela, iskvareno mjesto u tekstu, za sada nerazmrsivo. Po obliku se čini da je na latinskome genitiv od *Labusedum*, tj. naziv grada u srednjem rodu kao što su i drugi gradovi u dubrovačkome kraju (*Epidaurum*, *Stagnum*). Mogla je nastati od *lābes* (prosjedina) i *sedes* (sjedište), ali rečenica bi se mogla čitati i: „e civitate *Labu*, *sedenti* in regno Lachomis... – Vitalu, nadbiskupu svete epidaurske stolice od grada *Laba* [Dubrovnika], koji stoluje među kraljevstvima Zahumlja, Sorbulije i Travunje...” Prema Milecijevijem stihovima, *labusedi* je kтетик od *Labusa*, a to da je dalmatski naziv utvrde od koje se razvio današnji Dubrovnik, a naziv da dolazi od *labes*: bezdan, bacanje naglavce, obala, strmina, primorje. Kao i u novogrčkom i kastilskom, i u Dubrovniku je *b* ponekad postalo *v* (Blasius-Vláho, Barbara-Vära, labes-lävi, Jäkob-Jäkov) i obratno (vrijéme-brijéme, Lóvro-Lóbro, pitavritana-pitabritana). Još početkom XX. stoljeća strma hrid na kojoj je izgrađen južni dio Grada po dubrovačku se zvala *lävi* (u nominativu množine muškoga roda), što naglaskom zvuči najbliže imperativu glagola: *slävi*, *stävi*, *sprävi*. Prema Peru Budmaniju *lävi* možda potječu od *λαας*, *λαος* (*läas*, *läos*), starogrčki: kamen, hridina, hrid, stijena, greben. Bizantski car Konstantin VII. Porfirogent smatra da *Raóusin* (grčki: Rhagusium, Dubrovnik) dolazi od dalmatske riječi *lau*: litica, strmina, špilja, a *Ljetopis popa Dukljanina* da je od toga stijenja (dalmatski *laus*) nastalo ime grada *Lausium* pa promjenom dva suglasnika – *Ragusium*. Prema Miroslavu Kravaru *ragoussa* je grčki pridjev koji znači otok pun pukotina, rasjelina, škrapa.

Isusova pelenica i glava sv. Vlahu u Dubrovniku naslijeđe su nadbiskupa Vitala iz prve polovine XI. stoljeća.

Snimio Ivo Marlais 3. veljače 2011.

Čudno je što papinska pisarnica upotrebljava pojmove *pitabritana* i *Labusedi* kad je još godine 667. Kozmograf iz Ravene zapisao latinsko ime Grada: „*Epitaurum id est Ragusium* – Epidaur to je Dubrovnik”, a dubrovačkoga biskupa i Crkvu tako nazivaju i zaključci splitskih sabora godine 925. i 928. (*Ragusitano*, *Ragusitana*) i papa Lav VI. koji ih je potvrdio 928. (*Ragusitanum*). No, baš i to potvrđuje izvornost isprave, sastavljene prema pučkom govoru molitelja (Vitalova izaslanika u Rimu) u doba kad je, nakon Samuilove smrti, car Bazilije II. 1018. priključio Dubrovnik pod bizantsku vlast te pokušao i crkveni ustroj vratiti na onaj stari.

O nadbiskupu Vitalu

Primatelj toga naramenika, Dubrovčanin Vital Ovčarević/Gučetić bio je, prema Jakovu Lukariću i Serafinu Mariji Crijeviću, dubrovački nadbiskup čak 41 godinu, 1016.-1057. No, u svjetlu gornje isprave vjerojatnije je da su ga svećenstvo i puk izabrali za nadbiskupa 1023. ili najranije 1022. godine.

Vital je pokopan u samostanu Svete Marije na Lokrumu koji je baš on osnovao u kolovozu 1023. i gdje se pod dvorišnim trijemom nalazi mramorna ploča s natpisom: „Ovdje leži nadbiskup Vital, sin gospodina Teodora. Za njegovu se dušu, putniče, ponizno pomoli.”

Vital je u Žanjici (nasuprot rtu Oštro) 28. rujna 1026. dao otkopati i u Dubrovnik donio moći svete braće Petra, Lovre i Andrije Zagurovića (Petilovrijenci) koji su 840. podnijeli mučeničku smrt od Saracena te su po tome najstariji hrvatski svetcu.

Oltar svetoga Petra, Lovre i Andrije u dubrovačkoj Katedrali. Snimio Božo Gjukić. Nadbiskup je Vital donio u Dubrovnik kosti tih mučenika. Stoljećima su imali crkvu na Placi. Otkad je ona srušena i njihove moći prenesene u Gospu, spomen na te svece i njihovu bivšu crkvu čuva ulica Petilovrijenci.

Iz zadnjih godina nadbiskupa Vitala potječe natpis VERITAS (istina) na freski između nožnih palčeva svetoga Petra apostola, očuvan u podzemlju dubrovačke Katedrale, kao dokaz da se, usprkos tužnom crkvenom raskolu iz godine 1054., Vital nije kolebao nego je svoju Crkvu vezao uz Rim, premda je u političkom smislu Dubrovnik tada bio pod Bizantom.

Nadbiskup Vital do danas je obilježio Dubrovačku Crkvu i Festu svetoga Vlaha i po tome što se od njegova doba u Dubrovnik časte dvije najpoznatije relikvije koje se svake godine pronose Gradom: Isusova pelenica (u koju je prema predaji Bogočovjek bio umotan kad ga je starac Šimun primio na ruke u jeruzalemskome Hramu, danas moćnik LXXVI) i, od godine 1026., moći glave svetoga Vlaha (danas katedralni moćnik br. II). Okrugli emajlni reljefi na njemu potječu iz doba nadbiskupa Vitala, dok su četiri pravokutna iz XII. stoljeća.

Čovjek tako zaslužan za identitet Grada do danas nema nikakvu ulicu, trg, spomenik, školu ni drugi javni spomen.

Je li Vital dobio naramenik s crnim ili s crvenim križevima?

Kako je točno izgledao naramenik koji je papa Benedikt VIII. poslao nadbiskupu Vitalu?

Među spomenutim emajlnim reljefima na moćniku glave svetoga Vlaha: okrugli reljef svetoga Zenobija iz XI.

Bijeli palij s crvenim križevima na sv. Zenobiju i s crvenim križevima na sv. Vlahu, oba emajlovi iz XI. stoljeća u Moćniku stolne crkve u Dubrovniku. Snimio Božo Gjukić.

stoljeća ima bijeli naramenik s *crvenim* križevima (kakav je u Zapadnoj Crkvi ponovno uveo papa Benedikt XVI. godine 2005.). Istodobno okrugli reljef sv. Vlaha, također iz XI. stoljeća, ima bijeli naramenik s *crnim* križevima (kakav se na Zapadu nosio cijelo drugo tisućljeće). I Zenobije i Vlaho bili su biskupi, a ne i metropoliti, pa je omofor na njima prije odraz odijevanja nadbiskupa Vitala kojeg su dubrovački meštari gledali i prema čijem su velikosvećeničkom liku mogli zamisliti odjeću svetih biskupa-mučenika Zenobija i Vlaha čije je moći Vital priskrbio rodnome gradu i svojoj prvostolnoj crkvi. No, Vital je od Pape primio jedan jedini naramenik, a mi danas ne znamo kakve su boje križevi bili na njemu. To znači da su dubrovački meštari koji su lijevali jedan od reljefa, naramenik s drugom bojom križeva (crvenom ili crnom) mogli vidjeti drugdje ili je jedan od reljefa nastao u drugoj polovici XI. stoljeća kad je možda neki Vitalov nasljednik dobio naramenik s drukčijom bojom križeva.

Bijeli palij s crvenim križevima na sv. Vlahu, emajl iz XII. stoljeća u Moćniku stolne crkve u Dubrovniku.

Snimio Božo Gjukić.

Od kasnijih prikaza naramenika u Dubrovniku: četvrtasti reljef sv. Vlaha iz XII. stoljeća na istom moćniku slavne Glave (br. II) ima bijeli naramenik s crvenim obrubom i *crvenim* križevima. Naramenik je uklesan i na romaničkom reljefu sv. Vlaha iz XII. stoljeća s crkvice sv. Ivana na Konalu i na kipu sv. Vlaha desno na istočnom pročelju Katedrale kojeg je isklesao Marin Radica 1902., a urezan je i na reljefu sv. Vlaha iz XIII. stoljeća s moćnika glave sv. Šimuna Bogoprimeca (moćnik br. LXXII: *Naša Gospa*, br. 41, str. 19). *Crne* su boje naramenici na svetome Nikoli koje su naslikali: Ivan Ugrinović 1434. (Koločep), Lovro Dobričević 1448. (dubrovački dominikanci) i 1466. (Danče), Matej Junčić 1452. (Lopud), Miho Hamzić 1512. (dubrovački dominikanci), Nikola Božidarević 1513. (dubrovački dominikanci), nepoznati rezbar iz prve polovice XVI. stoljeća (kip sv. Nikole iz dominikanske crkve na Lopudu), Petar Ivanov (triptih iz Gospe od Napuča na Lopudu). Crn je i naramenik na slici sv. Antonina od Girolama da Santacrocea u kotorskoj Katedrali.

Bijeli naramenik s crnim križevima na sv. Nikoli - lijevo: Ivan Ugrinović, 1434., na Koločepu, - desno Lovro Dobričević, tempera na dasci, 1448. u Dominikanaca.

O upotrebi naramenika prema buli iz XI. stoljeća i danas

U biti se crkveno zakonodavstvo o paliju nije promijenilo. Danas, kao i u XI. stoljeću, vrijede sljedeća pravila. Metropolit je obvezan u roku tri mjeseca od biskupskoga ređenja ili nakon kanonskog povjeravanja metropolijskog sjedišta osobno ili preko zastupnika od rimskoga prvosvećenika zatražiti naramenik kojim se označuje vlast koju metropolit u zajedništvu s Rimskom Crkvom po pravu ima u svojoj pokrajini. Metropolit prema bogoslužnim odredbama može nositi naramenik u svim crkvama crkvene pokrajine kojoj je na čelu, ali nikako izvan nje, pa ni s pristankom dijecezanskoga biskupa. Ako bude premješten na drugu metropolijsku stolicu, metropolitu je potreban novi palij (*kanon* 437).

Kad nositelj palija izdahne, obuče ga se u misnu odjeću ljubičaste boje, na glavu mu se stavi mitra, a preko ramena i na prsi naramenik. Ako je bio premještan na više

Bijeli palij s crnim križevima na sv. Nikoli iz XVI. st.: lijevo u dominikanskoj crkvi na Lopudu, a desno u Gradu (Miho Hamzić, tempera na drvu, 1512.)

metropolijskih sjedišta, pa je primio više naramenika, oni se stave u pokojnikov lijes, osim ako je za života drukčije odredio (*Biskupski ceremonijal*, br. 1160).

Metropolit koji je od pape primio naramenik, stavlja ga povrh misnice na području svoje crkvene pokrajine kad slavi postajnu misu (pontifikal u stolnoj crkvi) na veće svetkovine crkvene godine, kad posvećuje sveto ulje i na misi Gospodinove večere, kad se slavi sveti utemeljitelj mjesne Crkve ili zaštitnik biskupije, na obljetnicu biskupskoga ređenja, prigodom velikih skupova kršćanskoga puka (*Biskupski ceremonijal*, br. 120), kao i onda kad obavlja ređenja, blagoslov opata i opatice, posvećenje djevice, posvetu crkve i oltara (*Biskupski ceremonijal*, br. 62).

U odnosu na te prigode, papa Benedikt VIII. bio je godine 1022., izričitim nabranjem kad sve smije nositi, zapravo odredio da dubrovački nadbiskup ne može nositi naramenik na Božić (što je tada ispušteno očitom pisarskom greškom), Novu godinu, Bogojavljenje, Svetoga Vlaha, Cvjetnicu, Veliki četvrtak, Malu Gospu i Svisvete. Tijelovo tada još nije postojalo kao blagdan. No, kasniji pape su, šaljući naramenik dubrovačkim nadbiskupima, proširili popis blagdana na koje ga se još moglo stavljati.

Bijeli palij s crnim križevima na sv. Nikoli: lijevo Lovro Dobričević Marinov 1466. na Dančama, a desno Petar Ivanov, na Lopudu, XVI. st.. Snimio Božo Gjukić.

Prema *Biskupskom ceremonijalu Klementa VIII.* koji je vrijedio od 1600. do 1984. (knjiga prva, poglavlje XVI) naramenik se upotrebljavao na: Božić, Svetoga Stjepana, Svetoga Ivana, Novu godinu, Bogojavljenje, Svijećnicu, Svetoga Josipa (od 1886.), Navještenje, Cvjetnicu, Veliki četvrtak, Veliku subotu, Uskrs, Uskrsni ponedjeljak, Uskrsni utorak, Mali Uskrs, Spasovo, Duhove, Rodenje sv. Ivana Krstitelja, blagdane dvanaest apostola, Tijelovo, Veliku Gospu, Malu Gospu, Svisvete, Neoskrvnjeno začecje blažene Djevice Marije (od 1886.), pri posveti crkve i o obljetnici toga događaja, na ređenju klerika te na posvećenju biskupa, opata i djevice. Ista knjiga propisuje da se nitko ne može nazivati niti ga se smije oslovljavati nadbiskupom ili patrijarhom dok ne primi naramenik. A ne smije upotrebljavati naramenik svojega pokojnog prethodnika pa niti svoj koji je dobio ranije za drugo metropolijsko sjedište. Također je bilo određeno da se metropolitu kojeg se pokopava izvan njegove crkvene pokrajine naramenik ne oblači na leš nego smotan stavi pod glavu.

Palij na grbu dubrovačkoga nadbiskupa i metropolita Grgura Lazzarija (1713.-1792.) na vrpici crvene dragocjene mitre iz dubrovačke Katedrale. Snimio Božo Gjukić.

Radost zbog skoroga dolaska u Hrvatsku

PAPA BENEDIKT XVI.*

Gospodine Veleposlaniče,

drago mi je primiti Vas u svečanoj prigodi predaje pisma koje Vas ovjerovljuje kao izvanrednoga i opunomoćenoga hrvatskog veleposlanika pri Svetoj Stolici. Zahvaljujem na srdačnim riječima koje ste mi uputili. Zauzvrat, bio bih zahvalan da predsjedniku Republike, gospodinu Ivu Josipoviću, kojega sam nedavno imao zadovoljstvo susresti, izrazite moje najbolje želje, za njega osobno kao i za dobrobit i mir hrvatskoga naroda.

Početak Vašega poslanja sretno se poklapa s dvadesetom obljetnicom hrvatske neovisnosti. A dogodine se slavi dvadeseta godišnjica uspostave diplomatskih odnosa između Vaše zemlje i Svete Stolice. Naši su odnosi skladni i uravnoteženi. Sveta je Stolica uvijek posebnu pozornost posvećivala Hrvatskoj. Moj daleki prethodnik papa Lav X., gledajući ljepotu vaše kulture i dubinu vjere vaših predaka, opisao je vašu zemlju kao *scutum saldiissimum et antemurale Christianitatis* [najtvrđi štit i predziđe kršćanstva]. Te drevne vrijednosti još uvijek nadahnjuju naše suvremenike koji su se nedavno morali suočiti s posebnim poteškoćama. Da bi se sadašnji naraštaji utvrdili, dolikuje jasno im izlagati bogatu baštinu hrvatske povijesti i kršćanske kulture koja je duboko prožima i na koju se vaš narod u nevolji uvijek oslanjao.

Sa zadovoljstvom sam doznao da je vaš parlament tekuću godinu proglasio „Boškovićevom godinom“. Taj je isusovac bio fizičar, astronom, matematičar, arhitekt, filozof i diplomat. Njegovo postojanje pokazuje da je moguće životno uskladiti znanost i vjeru, služiti domovini i zauzimati se u Crkvi. Ovaj kršćanski umnik kaže mladima da je moguće ostvariti se u sadašnjemu društvu te u njemu istodobno biti sretnik i vjernik. Uostalom, spomenici i nebrojena propeća razasuta po vašoj zemlji jasno pokazuju tu sretnu suživljenost. Promatrajući taj sklad mladi će biti ponosni na svoju zemlju, povijest i vjeru, i uvijek će se sve više osjećati baštinicima blaga koje sad oni trebaju oploditi.

Hrvatska će uskoro biti potpuno uključena u Europsku uniju. Sveta se Stolica može samo radovati tomu što se europska obitelj upotpunjuje i prima države koje joj povijesno pripadaju. To udruživanje, gospodine Veleposlaniče, mora se zbivati uz puno poštovanje hrvatskih posebnosti, vjerskoga puta i kulture. Lažno bi bilo htjeti nijekati vlastiti identitet da bi se preuzeo drugi koji je nastao u posve drukčijim okolnostima od onih u kojima se oblikovao i razvijao hrvatski identitet.

Ulaskom u Europsku uniju Vaša zemlja ne dobiva samo gospodarski i pravni sustav koji ima svoje prednosti i ograničenja nego i sama može dati vlastit, primjieran hrvatski doprinos. Ne smije se bojati odlučno tražiti da se poštuje vlastita povijest i vlastiti religijski i kulturni identitet. Nažalost, ima glasova koji začudnom upornošću poriču zbilju

Benedikt XVI. osobito savjesno obavlja učiteljsku službu. Nastupa ponajprije kao navjestitelj vječnoga zakona. Podsjeća da, nasuprot prevrtljivom i izopačenom pravu kojem nas se podlaže, postoji nepromjenjiv vječni zakon i da ga ljudi otkrivaju u naravnom zakonu kao svjetlo razuma kojim spoznajemo što moramo činiti, a čega se kloniti; u prirodnim zakonima, kao ukupnost materijalnoga svijeta i u božanskom zakonu, sadržanome u Svetome Pismu koji obvezuje na pravu i jasnu vjeru te u skladu s razumom usmjerava prema osjetilnom i zemaljskom dobru (Stari savez), ali i umskom i nebeskom dobru (Novi savez); obuzdava ruku (Stari) i dušu (Novi); privodi ljude opsluživanju zapovijedi strahom od kazne (Stari) i ljubavlju (Novi).

vjerskih korijena Europe. Postalo je moderno zaboravljati i nijekati povijesne činjenice. Govoriti da Europa nema kršćanske korijene jednako je tvrdnji da čovjek može živjeti bez kisika i hrane. Ne smijemo se ustezati i podsjećati na istinu i istupiti za nju, odbijajući, po potrebi, ono što joj se protivi. Siguran sam da će Vaša zemlja znati braniti vlastiti identitet s uvjerenjem i ponosom, izbjegavajući nove prepreke koje se pojavljuju i koje su, pod izgovorom vjerske slobode, ali pogrdno shvaćene, protivne naravnom zakonu, obitelji i, posve jednostavno, ćudoređu.

Želio bih također odati priznanje naporima Vaše zemlje da Hrvati u Bosni i Hercegovini mogu ostvariti položaj koji im i pripada kao jednome od triju konstitutivnih naroda zemlje. Utvrđujem i da, u želji za mirom i zdravom suradnjom sa zemljama Vaše geopolitičke regije, Hrvatska po-

Ruđer Bošković 1760., ulje na platnu Frana Šimunovića iz 1940. Snimio Božo Gjukić. O Ruđeru Boškoviću (1711.-1787.) kao uzoru sklada vjere i razuma papa Benedikt XVI. govorio je čak tri puta: primajući novoga hrvatskog veleposlanika 11. travnja 2011. u Papinskom domu u Vatikanu, 4. lipnja u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu i 8. lipnja na Trgu sv. Petra.

sebece pridonosi olakšanju dijaloga i razumijevanja među narodima različitih tradicija, ali koji stoljećima žive zajedno. Ohrabrujem Vas da nastavite tim putem učvršćenja mira poštujući pri tome svakoga.

Unutar pak Vaših državnih granica, četiri ugovora potpisana između Vaše zemlje i Svete Stolice omogućuju, uz poštovanje vlastitih posebnosti, razgovore o temama od zajedničkoga interesa. Njih, u tome smislu, treba nastaviti na obostranu korist. Sa zadovoljstvom utvrđujem da Hrvatska promiče vjerske slobode i poštuje posebno poslanje Crkve.

Zbog svih tih razloga, gospodine Veleposlaniče, iskreno se radujem što ću za nekoliko tjedana moći posjetiti Vašu zemlju. Moj prethodnik, štovani Ivan Pavao II., učinio je to tri puta, a i ja sam je posjetio nekoliko puta dok sam bio na čelu jednoga rimskog dikasterija.* Rado sam prihvatio poziv hrvatskih vlasti i biskupa vaše plemenite zemlje. Kao što znate, za putovanje je odabrana tema: „Zajedno u Kristu“. Baš „zajedno“ s Vašim narodom želim slaviti. Zajedno, unatoč nebrojenim ljudskim različitostima, zajedno s tim razlikama! I to u Kristu koji stoljećima prati hrvatski narod dobrotom i milosrđem. Zbog Njega želim ohrabriti vašu zemlju i Crkvu koja je među vama i s vama. Nju koja brižljivošću samoga Krista prati sudbinu i hod vašega naroda još od njegova početka. U ovoj radosnoj prigodi želio bih srdačno pozdraviti biskupe i vjernike Katoličke Crkve u Hrvatskoj.

* *Dikastérion* je u antičkoj Grčkoj bio zbor sudaca, a po tome je nazvan *dikastérion* – vlada u hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici od XVII. st. te općenito viša vlast, uređ, resor, ministarstvo. Prema apostolskoj konstituciji *Pastor Bonus* iz 1988., Rimsku kuriju čine *dikasteriji* i *druge ustanove* koji pomažu rimskom prvosvećeniku u obavljanju njegove vrhovne pastirske službe. Pod *dikasterijima* se razumiju Državno tajništvo, zborovi (kongregacije, ima ih devet), sudišta (tribunali, ima ih tri), vijeća (ima ih 12), te Apostolska komora, Uprava baštine Apostolske Stolice i Prefektura gospodarskih poslova Svete Stolice. Od 1981. do izbora za Papu, 2005., kardinal Joseph Ratzinger bio je predstojnik Zbora za učenje vjere, jednoga od 28 dikasterija Rimske kurije.

U trenutku u kojem započinjete svoju plemenitu zadaću zastupanja pri Svetoj Stolici, upućujem Vam, gospodine Veleposlaniče, najbolje želje za uspješno obavljanje svojega poslanja. Budite sigurni da ćete u mojim suradnicima uvijek imati prihvaćanje i razumijevanje ako Vam uredba. Povjeravajući Vašu zemlju zaštiti blažene Gospe, Majke Božje Bistričke, i zagovoru blaženoga Alojzija Stepinca, od svega srca zazivam obilje božanskih blagoslova na Vašu Ekscelenciju, na Vašu obitelj i Vaše suradnike, kao i na cijeli hrvatski narod i njegove predvodnike.

Govor u prigodi primanja vjerodajnica Filipa Vučka, novoga hrvatskog veleposlanika pri Svetoj Stolici, u Vatikanu u ponedjeljak 11. travnja 2011.

Poticaj na molitvu za uspjeh putovanja

PAPA BENEDIKT XVI.*

Upućujem pozdrav svim hrvatskim hodočasnicima, a osobito vjernicima župe Svetih Petra i Pavla iz Kočerina u Bosni i Hercegovini.

Dragi prijatelji, u subotu i nedjelju posjetit ću Zagreb i Hrvatsku da zajedno s vama proslavim Dan hrvatskih katoličkih obitelji. Dok s radošću iščekujem taj susret, sve vas pozivam da molite kako bi moj pastirski pohod ovoj dragoj zemlji donio obilje duhovnih plodova te da kršćanske obitelji budu sol zemlje i svjetlo svijeta.

Hvaljen Isus i Marija!

Iz govora na općoj audijenciji na Trgu sv. Petra u Vatikanu u srijedu 1. lipnja 2011.

O Šeperu, Europskoj uniji, Stepincu i N.D.H.

PAPA BENEDIKT XVI.*

Svetosti, već ste bili u Hrvatskoj, a Vaš je prethodnik čak tri puta posjetio tu zemlju. Može li se govoriti o posebnom odnosu između Svete Stolice i Hrvatske? Koji su razlozi i najvažniji vidovi tih odnosa i ovoga putovanja?

Osobno sam dvaput bio u Hrvatskoj. Prvi put [u siječnju 1982.] na sprovodu kardinala [Franje] Šepera, svojega prethodnika u Zboru za učenje vjere, koji mi je bio veliki prijatelj jer je ujedno bio predsjednik [Međunarodnoga] teološkog povjerenstva čiji sam bio član. Tako sam upoznao njegovu dobrotu, umnost, razbor i veselost. Preko njega sam stekao sliku o Hrvatskoj jer je bio veliki Hrvat i veliki Europljanin. Nakon toga bio sam još jednom [u studenome 2001.], na poziv njegova osobnoga tajnika [Velimira] Čapeka, koji je također bio čovjek velike radosti i velike dobrote, na znanstvenome skupu i slavlj u marijanskome svetištu. Tu sam doživio pučku pobožnost koja je, moram reći, vrlo slična onoj moje zemlje. I bio sam vrlo sretan što vidim to utjelovljenje vjere: vjera življena srcem, gdje nadnaravno postaje naravno i naravno je prosvijetljeno nadnaravnim. Tako sam vidio i doživio tu Hrvatsku s tisućljetnom

Papa Bavarac istaknuti je branitelj slobode savjesti i vjeroispovijesti. Temeljno je čovjekovo pravo da se poštuje činjenica kako, time što je osobna, vjera nije privatna stvar, zabranjena u javnosti. Riječi kojima je opisao bl. Alojzija Stepinca, mogu se primijeniti i na njega samoga: „Postao je nadasve odvjetnikom Božjim na ovoj Zemlji jer je branio pravo čovjeka da živi s Bogom, branio je Božji prostor na ovoj Zemlji.“ Snimio Giuseppe Ruggirello.

katoličkom poviješću, uvijek vrlo blisku Svetoj Stolici, i naravno, s prethodnom poviješću antičke Crkve. Vidio sam da postoji iznimno duboko bratstvo u vjeri, u htijenju da se služi Bogu za čovjeka, u kršćanskom humanizmu. U tome smislu, čini mi se, postoji prirodna veza u tom istinskom katolištvu koje je otvoreno svima i koje preoblikuje svijet ili želi preobraziti svijet prema Stvoriteljevoj zamisli.

Sveti Oče, Hrvatska se uskoro treba ujediniti s 27 država koje čine Europsku uniju. No, u posljednje vrijeme u hrvatskom je puku porasla stanovita sumnjičavost prema Uniji. Mislite li u tim okolnostima donijeti poruku ohrabrenja Hrvatima, da gledaju prema Europi ne samo s gospodarskoga vidika, nego i s kulturnoga, i sa stajališta kršćanskih vrijednosti?

Mislim da većina Hrvata u osnovi s velikom radošću misli na čas u kojemu će se udružiti s Europskom unijom jer je to duboko europski narod. Kardinali, bilo Šeper, Kuharić ili Bozanić, uvijek su mi govorili: „Mi nismo Balkanci, nego Srednja Europa.“ Dakle, to je narod koji je u središtu Europe, njezine povijesti i kulture. U tome smislu – mislim – logično je, pravedno i nužno da uđe. Isto tako mislim da prevladava osjećaj radosti naći se tamo gdje je povijesno i kulturno Hrvatska uvijek bila. Naravno, može se razumjeti određena sumnjičavost ako narod koji brojčano nije velik ulazi u tu Europu, već uspostavljenu i izgrađenu. Može se shvatiti da možda postoji strah od prejakoga centralističkog birokratizma, racionalističke kulture koja nedovoljno vodi

računa o povijesti i bogatstvu povijesti, kao i o bogatstvu povijesne raznolikosti. Čini mi se da bi upravo to moglo biti poslanje naroda koji sada ulazi: da obnovi različitost u jedinstvu. Europski identitet jest identitet svojstven u bogatstvu različitih kultura koje se međusobno približavaju u kršćanskoj vjeri, u velikim kršćanskim vrjednotama. Da bi to iznova bilo vidljivo i učinkovito, čini mi se da je baš poslanje Hrvata koji sad ulaze, nasuprot stanovitom apstraktnom racionalizmu, učvrstiti povijesnost naše kulture i raznolikost koja je naše bogatstvo. U tome smislu ohrabrujem Hrvate: postupak ulaska u Europu tijekom je uzajamnoga davanja i primanja. I Hrvatska daje, svojom poviješću te ljudskim i gospodarskim mogućnostima. Naravno, i prima, šireći na taj način obzor i živeći u tome velikom optjecaju, ne samo gospodarskom nego nadasve kulturnom i duhovnom.

Mnogi se Hrvati nadaju da bi se tijekom Vašega posjeta moglo dogoditi proglašenje svetim blaženoga kardinala Stepinca. Kakva je za Vas važnost njegova lika danas?

Kardinal je bio veliki pastir i veliki kršćanin, pa tako i čovjek uzornoga humanizma. Rekao bih da je sudbina kardinala Stepinca bila da je morao živjeti u dvjema oprečnim diktaturama, a obje su bile protučovječne. Prvo, ustaški režim za koji se činilo da je ispunio san o samostalnosti i neovisnosti, no u stvarnosti samostalnost je bila laž jer ju je Hitler podvrgnuo svojim probitcima. Kardinal Stepinac vrlo je dobro to shvatio i branio je pravu čovječnost protiv toga režima. Braneći Srbe, Židove, Cigane pokazao je – rekli bismo – snagu istinskoga humanizma, čak i trpeći. Zatim je nastupila suprotna diktatura, komunistička, u kojoj se opet borio za vjeru, za nazočnost Boga u svijetu, za stvarnu čovječnost koja ovisi o Božjoj prisutnosti: samo ako je čovjek Božja slika, onda humanizam cvate. Takva je bila – recimo – njegova sudbina: boriti se u dvjema različitim i suprotstavljenim borbama. Upravo po toj odluci za istinsko protivljenje duhu vremena, po pravom humanizmu koji dolazi iz kršćanske vjere, veliki je uzor ne samo Hrvatima nego svima nama.

Odgovori na novinarska pitanja tijekom leta iz Rima do Zagreba, u zrakoplovu u subotu 4. lipnja 2011.

Kardinal Franjo Šeper (1905.-1981.) s konavoskom mitrom vodi procesiju Sv. Vlaha 6. veljače 1972. Desno iza je njegov tajnik msgr. Velimir Čapek (1927.-2009.). U zrakoplovu, dok je prelijetao Jadran, papa Benedikt XVI. otkrio je kako njegova ljubav, poštovanje i naklonost prema hrvatskom narodu potječu iz prijateljstva s tim svojim prethodnikom na čelu Zbora za učenje vjere, a prethodno Stepinčevim nasljednikom u Zagrebu.

Ljudske i kršćanske vrijednosti u europskim korijenima

PAPA BENEDIKT XVI.*

*Gospodine Predsjedniče Republike Hrvatske,
časna braćo u biskupstvu,
poštovana gospodo predstavnicu vlasti,
draga braćo i sestre!*

S velikom radošću dolazim među vas kao hodočasnik u ime Isusa Krista. Srdačno pozdravljam ljubljenu hrvatsku zemlju i, kao nasljednik apostola Petra, velikim zagrljajem grlim sve njezine stanovnike. Napose pozdravljam katoličku zajednicu: biskupe, svećenike, redovnike i redovnice, vjernike svjetovnjake, te posebice obitelji ove zemlje koja je plodna naviještanjem Evanđelja, nadom života i spase-nja za svakoga čovjeka. Upućujem prijazan pozdrav Vama, gospodine Predsjedniče Republike, i drugim ovdje oku-pljenima građanskim i vojnim vlastima. Zahvaljujem Vam, gospodine Predsjedniče, na ljubaznim riječima dobrodošlice te izražavam najbolje želje za visoku dužnost koja Vam je povjerena, kao i za mir i napredak cijeloga Naroda.

U ovome se času želim prisjetiti triju pastirskih posjeta Hrvatskoj svojega ljubljenog prethodnika, blaženoga Ivana Pavla II. i zahvaliti Gospodinu za dugu povijest vjernosti koja povezuje vašu zemlju sa Svetom Stolicom. Brojimo više od trinaest stoljeća snažnih i posebnih veza, prokušanih i učvršćenih u katkad teškim i bolnim okolnostima. Ta je povijest rječit dokaz ljubavi vašega naroda prema Evanđelju i prema Crkvi. Od samih početaka, vaš narod pripada Europi te joj, na osobit način, daje doprinos u duhovnim i moralnim vrijednostima, koje su tijekom stoljeća oblikovale svakodnevni život, kao i osobni i nacionalni identitet njezine djece. Izazovi koji proizlaze iz suvremene kulture, prožete društvenim raslojavanjem i nestabilnošću, te obilježene individualizmom koji pogoduje shvaćanju života bez obveza, u neprestanom traženju „prostora privatnosti“, zahtijevaju uvjereno svjedočanstvo i smjelo zauzimanje u promicanju temeljnih moralnih vrijednosti, ukorijenjenih u društvenom životu i identitetu Staroga kontinenta. O dvadesetoj obljetnici proglašenja neovisnosti i uoči punopravnoga pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, davna i nedavna prošlost vaše zemlje može sve druge narode Kontinenta poticati na promišljanje pomažući i svakom pojedincu i čitavoj zajednici da očuva i oživi neprocjenjivu zajedničku baštinu ljudskih i kršćanskih vrijednosti. Neka tako ovaj dragi narod, snagom svoje bogate tradicije, pridonese tomu da Europska unija cjelovito vrjednuje to duhovno i kulturno blago.

S geslom „Zajedno u Kristu“, draga braćo i sestre, dolazim s vama proslaviti Prvi nacionalni dan hrvatskih katoličkih obitelji. Neka ovaj važni događaj bude prigoda za ponovno isticanje vrijednosti obiteljskoga života i zajedničkoga dobra te učvršćivanje jedinstva, oživljavanje nade i upravljanje prema zajedništvu s Bogom, na temelju bratskoga suživota i društvene solidarnosti.

Već sad iskreno zahvaljujem svima koji su sudjelovali u pripremi i organizaciji mogega posjeta. Pred današnjim

izazovima za Crkvu i civilno društvo, zazivam na ovu zemlju i na sve njezine stanovnike, zagovor i pomoć blaženoga Alojzija Stepinca, pastira kojega vaš narod voli i štuje. Neka prati mlade naraštaje da žive u ljubavi koja je potaknula Gospodina Isusa Krista da svoj život daruje za sve ljude. Sveti Josip, brižni čuvar Otkupitelja i nebeski zaštitnik vašega naroda, zajedno s Djevicom Marijom, „najvjernijom Odyjetnicom Hrvatske“, neka vam danas i uvijek isprose mir i spasenje. Hvala!

Pozdravni govor na svečanosti dobrodošlice u Međunarodnoj zračnoj luci Zagreb na Plesu 4. lipnja 2011.

Savjest – ključno načelo za izgradnju zajedničkoga dobra

PAPA BENEDIKT XVI.*

*Gospodine Predsjedniče,
gospodo kardinali,
časna braćo biskupi,
poštovane dame i gospodo,
draga braćo i sestre!*

Sretan sam što mogu započeti svoj posjet susrećući vas, koji predstavljate razne slojeve hrvatskoga društva i Diplomatski zbor. Srdačno pozdravljam svakoga osobno kao i životne stvarnosti kojima pripadate: vjerske zajednice, političke, znanstvene i kulturne ustanove, područja umjetnosti, gospodarstva i športa. Od srca zahvaljujem monsinjoru Puljiću i profesoru Zuraku na lijepim riječima koje su mi uputili kao i glazbenicima koji su me dočekali sveopćim jezikom glazbe. Dimenzija univerzalnosti, koja je odlika umjetnosti i kulture, posebice se veže s kršćanstvom i Katoličkom Crkvom. Krist je čovjek u potpunosti, i sve što je ljudsko nalazi u Njemu i njegovoj Riječi puninu života i smisla.

Ovo je predivno kazalište znakovito mjesto, koje izražava vaš nacionalni i kulturni identitet. Moći susresti vas ovdje, zajedno okupljene, još je jedan razlog duhovne radosti, jer Crkva je otajstvo zajedništva i uvijek se raduje zajedništvu u bogatstvu različitosti. Sudjelovanje predstavnika drugih Crkvi i kršćanskih zajednica, kao i židovske i muslimanske religije, potvrđuje da religija nije neka zasebna zbiljnost u odnosu na društvo, nego njoj prirodna sastavnica, koja trajno priziva okomitu dimenziju, to jest slušanje Boga kao uvjet traganja za zajedničkim dobrom, pravednošću i pomirenjem u istini. Religija stavlja čovjeka u odnos s Bogom, Stvoriteljem i Ocem svijeta, te stoga treba biti snažan čimbenik mira. Religije se uvijek moraju pročišćavati prema ovoj istinskoj biti, kako bi odgovorile svojemu izvornom poslanju.

Ovdje bih htio otvoriti središnju temu svojega kratkog promišljanja, a to je pitanje savjesti. Ona je presječna raznih područja u kojima djelujete i temelj je slobodnoga i pravednog društva, i na državnoj i na nadnacionalnoj razini. Naravno, mislim na Europu, čija je Hrvatska oduvijek sastavnica na povijesno-kulturnome planu, a to će doskora biti i na političko-institucionalnoj razini. Valja priznati i razvijati velika dostignuća modernoga doba, to jest pri-

Prepoznajući kao središnji problem hrvatskoga društva, korupcije, privatizacije, vladajućih vrhuški, nezaposlenosti, zaduživanja, života na kredit i manjka domoljublja – gaženje savjesti, ispred Bukovčeve slike Narodnoga preporoda, sjedeći pred ostvarenim Gundulićevim Snom slobode, okupljenima – svojevrsnome saboru hrvatskoga društva, politike, znanosti, kulture, poduzetništva, športa, diplomacije i religije – Papa je govorio o odgoju savjesti i protiv ideologije prosjeka.

znavanje i jamstvo slobode savjesti, ljudskih prava, slobode znanosti i time slobodnoga društva, ali pri tom zadržati otvorenima razum i slobodu prema njihovu nadnaravnom temelju, kako bi se izbjeglo da se ta dostignuća ne bi izbrišala, kao što, nažalost, nerijetko možemo ustvrditi. Kakvoća društvenoga i građanskoga života, kvaliteta demokracije dobrim dijelom ovisi o tom, „kritičkom“ čimbeniku, odnosno savjesti, o tome kako se ona shvaća i o tome koliko se ulaže u njezino oblikovanje. Ako se savjest, prema prevladavajućem modernom shvaćanju, ograniči u subjektivni okvir, u koji se smješta religiju i moral, onda krizi Zapada nema lijeka, a Europa je osuđena na nazadovanje. Ako se, naprotiv, savjest ponovno otkrije kao prostor slušanja istine i dobra, mjesto odgovornosti pred Bogom i braćom ljudima – što je protiv svake diktature – onda ima nade za budućnost.

Zahvalan sam profesoru Zuraku što je spomenuo kršćanske korijene brojnih kulturnih i znanstvenih ustanova ove zemlje, što se uostalom vidi i diljem europskoga kontinenta. Treba spominjati te začetak, pa i zbog povijesne istine, i vrlo je važno znati dubinski iščitavati te korijene, jer oni mogu i danas nadahnjivati. Ključno je otkriti snagu nekoga događaja, primjerice, nastajanja jednoga sveučilišta, ili nekoga kulturnog pokreta, ili pak neke bolnice. Valja shvatiti *zašto* i *kako* je do toga došlo, da bi se i danas prepoznala vrijednost te dinamičnosti kao duhovna stvarnost koja postaje kulturnom pa onda i društvenom zbiljom. U temelju svega su muškarci i žene, dakle, osobe, savjesti vođene snagom istine i dobra. Neki su od svijetlih likova ove zemlje već spomenuti.

Želio bih se zaustaviti kod oca Rudera Josipa Boškovića, isusovca, koji je rođen u Dubrovniku prije tri stotine

godina, 18. svibnja 1711. On vrlo dobro uosobljuje sretnu vezu između vjere i znanosti, koje se uzajamno potiču na propitivanje, istodobno otvoreno, raznoliko, ali i sintetičko. Njegovo glavno djelo *Theoria philosophiae naturalis* [Teorija prirodne filozofije], objavljeno u Beču, a zatim i u Mletcima polovinom osamnaestoga stoljeća, nosi znakovit podnaslov: *redacta ad unicam legem virium in natura existentium*, to jest „svedena na jedan jedini zakon silā koje postoje u prirodi“. U Boškovića postoji raščlamba, postoji proučavanje mnogovrsnih znanstvenih grana, ali i strast za jedinstvom. A to je tipično za katoličku kulturu. Zbog toga je osnivanje Katoličkoga sveučilišta u Hrvatskoj znak nade. Želim da ono pridonese ujedinjenju različitih dijelova suvremene kulture, vrijednosti i identiteta vašega naroda, nastavljajući plodan crkveni doprinos povijesti plemenitoga hrvatskog naroda. Vratimo se ocu Boškoviću; stručnjaci vele da njegova teorija neprekidnosti [„kontinuiteta“] vrijedi i za prirodne znanosti i za geometriju, što se izvrsno podudara s nekim velikim otkrićima suvremene fizike. Što reći? Odajemo priznanje slavnomu Hrvatu, ali i istinskom isusovcu: častimo štovatelja istine koji dobro zna koliko ga ona nadvisuje, ali koji također, u svjetlu istine, zna dokraja upotrijebiti sposobnosti razuma kojima ga je sâm Bog obdario.

No, osim odavanja priznanja, treba uzeti k srcu metodu, umnu otvorenost tih velikana. Vratimo se dakle savjesti kao glavnom čimbeniku za kulturnu izgradnju i za promicanje zajedničkoga dobra. Oblikovanjem savjesti Crkva daje društvu svoj dragocjeni prinos. On se počinje oblikovati u obitelji, a učvršćuje u župi, gdje se djeca i mladi uče produbljivati Sveto Pismo koje je „veliki zakonik“ europske kulture. Istodobno uče o smislu zajednice, zasnovane na daru, a ne na gospodarskom interesu ili na ideologiji, nego na ljubavi koja je „glavna pokretačka sila istinskoga razvoja svake osobe i cijeloga čovječanstva“ (*Caritas in veritate*, 1). Ta se logika besplatnosti, naučena u djetinjstvu i mladosti, potom živi u svakome okviru, u igri i u športu, u međusobnim odnosima, umjetnosti, u dragovoljnom služenju siromašnima i patnicima, a kad je jednom usađena, može se primjenjivati i u složenijim područjima politike i gospodarstva, surađujući da *polis* [grad, država] bude ugodan i gostoljubiv, da ne bude prazan, lažno neutralan, nego bogat ljudskim sadržajima, s izrazitom etičkom crtom. Tu su *Christifideles laici* [kršćanski vjernici svjetovnjaci] zapravo pozvani velikodušno živjeti svoju naobrazbu, vodeći se načelima društvenoga učenja Crkve da se ostvaruje vjerodostojna laičnost, društvena pravednost, obrana života i obitelji, sloboda vjere i odgoja.

Cijenjeni prijatelji, vaša nazočnost i hrvatska kulturna baština potaknuli su me na ova kratka promišljanja. Ostavljam vam ih kao znak svojega poštovanja, a povrh svega kao želju Crkve da, pronoseći svjetlo Evanđelja, hodi u vašem narodu. Zahvaljujem vam na pozornosti i od srca blagoslivljam vas, vaše najmilije i vaš rad.

Govor na susretu s predstavnicima građanskoga društva, političkoga, akademskog, kulturnog i poduzetničkoga svijeta, s Diplomatskim zborom i s vjerskim čelnicima u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu 4. lipnja 2011.

Svjetlo dragocjene uljanice

PAPA BENEDIKT XVI.*

Draga mladeži!

Sve vas srdačno pozdravljam! Osobito sam zadovoljan što sam ovdje s vama, na ovom povijesnom trgu koji je srce grada Zagreba. Ovaj je trg mjesto susreta i komunikacije, na kojemu često prevladavaju žamor i svakodnevna vrevna. A sada, vaša ga nazočnost gotovo pretvara u „hram“, čiji je svod samo nebo, koje se večeras čini kao da se naginje nad nas. U tišini želimo primiti Riječ Božju koja je naviještena, kako bi prosvijetlila naš um i zagrijala naše srce.

Iskreno zahvaljujem monsinjoru Srakiću, predsjedniku Biskupske konferencije, za riječi kojima nas je uveo u ovaj naš susret. Na poseban način pozdravljam dvoje mladih te im zahvaljujem što su nam dali svoja lijepa svjedočanstva. Danielovo iskustvo podsjeća na iskustvo svetoga Augustina; doživljaj je to traženja ljubavi negdje „vani“, a poslije se otkriva da mi je bliža od mene samoga, „dodiruje“ me u dubini i pročišćava... Mateja nam je pak govorila o ljepoti zajednice koja otvara srce, um i značaj... Hvala vam oboma!

Papa ne propušta rastvarati vrata poznavanju crkvenih otaca i naučitelja, bogatstva predaje i liturgije; njihov sadržaj vodi odrasloj i zreloj vjeri. Kao sluga slugu Božjih pokušava popraviti brod koji se zove Crkva i koji putuje Zemljom. Prije nego mu je ponuđeno njezino kormilo postavio je dijagnozu i rekao: „Gospodine, tvoja Crkva često sličí brodicí koja tone, brodu koji na sve strane pušta vodu. Na tvome žitnom polju vidimo više kukolja nego pšenice. Užasava nas tako prljava odjeća i lice tvoje Crkve.“
Snimio Piotr Spalek.

U čitanju koje smo čuli sveti nas je Pavao pozvao da se „uvijek radujemo u Gospodinu“ (*Filipljanima* 4, 4). Riječ je to po kojoj duša zadrhti, ako uzmemo u obzir da Apostol narodā tu poslanicu piše kršćanima u Filipima dok je u zatoru, u iščekivanju presude. On je okovan, ali navještaj i svjedočenje Evanđelja ne mogu biti utamničeni. Iskustvo svetoga Pavla pokazuje kako je na našem putu moguće očuvati radost i u mračnim trenutcima. Na koju on to radost misli? Svi znamo da u srcu svakoga čovjeka boravi snažna čežnja za srećom. Svako djelo, svaki izbor, svaka nakana u sebi nosi tu skrivenu intimnu i prirodnu potrebu. Ali, vrlo često primijetimo da smo se pouzdali u stvarnosti koje ne ispunjavaju tu želju, nego štoviše otkrivaju svu njihovu nesigurnost. I upravo se u tim trenutcima osjeća potreba za nećim što „nadilazi“, što daje smisao svakodnevnom životu.

Dragi prijatelji, vaša je mladost vrijeme koje vam Gospodin daruje da biste mogli otkriti smisao postojanja! To je

vrijeme velikih obzora, snažno življenih osjećaja, ali i strahova zbog zahtjevnih i trajnih odluka, poteškoća u učenju i radu, pitanja o otajstvu boli i patnje. Još više, to predivno razdoblje vašega života u sebi nosi duboku čežnju koja ne briše sve ostalo, nego ga uzdiže kako bi mu dala puninu. U Ivanovu Evanđelju Isus, obraćajući se svojim prvim učenicima, pita: „Što tražite?“ (*Ivan* 1, 38). Draga mladosti, te riječi, to pitanje nadilazi vrijeme i prostor, zahtijeva od svakoga muškarca i svake žene da se otvori životu, i traži pravi put... I evo što iznenađuje: Kristov glas i vama ponavlja: „Što tražite?“ Isus vam danas govori, putem Evanđelja i Duha Svetoga, da je On vaš suvremenik. On je onaj koji traži vas, prije nego vi Njega! Potpuno poštujući vašu slobodu, On se približava svakomu od vas i predlaže sebe kao istinski i odlučujući odgovor na onu čežnju koja prebiva u vašemu biću, na želju za životom koji vrijedi živjeti. Pustite da vas uzme za ruku! Pustite da bude prijatelj i suputnik na vašem putu! Oslonite se o Njega, ne će vas nikad razočarati! Isus vam daje da izbliza upoznate ljubav Boga Oca, daje vam da shvatite da se vaša sreća ostvaruje u prijateljstvu s Njime, u zajedništvu s Njime. Stvoreni smo i spašeni iz lju-

bavi. I samo u onoj ljubavi koja želi i traži dobro drugoga, uistinu možemo iskusiti smisao života, i radosni smo što ga živimo, pa i u naporima, kušnjama, razočaranjima, čak i plivajući protiv struje.

Dragi mladi, ukorijenjeni u Kristu, moći ćete u punini živjeti ono što jeste. Kao što znate, na toj sam temi razvio svoju poruku za sljedeći Svjetski dan mladih, koji će nas okupiti u kolovozu u Madridu, i prema kojemu idemo. Pošao sam od snažnoga izraza svetoga Pavla: „Ukorijenjeni i nazidani na Kristu, učvršćeni u vjeri“ (*Kološanima* 2, 7). Rastući u prijateljstvu s Gospodinom, kroz Njegovu Riječ, Euharistiju i pripadnost Crkvi, uz pomoć vaših svećenika, moći ćete svima svjedočiti radost susreta s Njim koji vas uvijek prati, i zove vas živjeti u pouzdanju i nadi. Gospodin Isus nije Učitelj koji zavarava svoje učenike; On jasno kaže da hod s Njime zahtijeva zalaganje i osobnu žrtvu, ali se isplati! Dragi mladi prijatelji, ne dopustite da vas zavedu

privlačna obećanja lakog uspjeha, načini života koji daju prednost izgledu na štetu nutrine. Ne popuštajte kušnjama da se pouzdate samo u posjedovanje, u materijalne stvari, odričući se slijediti istinu koja ide dalje, poput visoke zvijezde na nebu, kamo vas Krist želi povesti. Dopusnite da vas povede u Božje visine! U doba vaše mladosti, podupire vas svjedočanstvo brojnih Gospodinovih učenika, koji su živjeli u svom vremenu noseći u srcu novost Evandjelja. Sjetite se Franje i Klare iz Asiza, Ruže iz Viterba, Terezije od Djeteta Isusa, Dominika Savija.

Koliko mladih svetaca i svetica u velikome krilu Crkve! Ali ovdje, u Hrvatskoj, vi i ja upravimo misli na blaženoga Ivana Merza. Sjajan mladić, u potpunosti uključen u društveni život, koji nakon preminuća mlade Grete, njegove prve ljubavi, kreće sveučilišnim putem. U godinama Prvoga svjetskog rata nalazi se pred razaranjem i smrću, ali sve ga to oblikuje i izgrađuje, dajući mu da nadvlada trenutke krize i duhovne borbe. Ivanova je vjera toliko ojačala da se posvećuje proučavanju liturgije i započinje snažan apostolat među samim mladima. Otkriva ljepotu katoličke vjere i shvaća da je njegov životni poziv živjeti i pomoći drugima da žive u prijateljstvu s Kristom. Koliko divnih djela ljubavi i dobrote ispunja njegov put. Umire 10. svibnja 1928., sa samo 32 godine, nakon nekoliko mjeseci bolesti, prikazujući svoj život za Crkvu i mlade.

Taj mladi život, darovan iz ljubavi, nosi Kristov miris, te je svima poziv da se ne bojimo povjeriti sebe Gospodinu, kao što to, na poseban način, razmatramo u Djevici Mariji, Majci Crkve, koja se ovdje ljubi i časti kao Majka Božja od Kamenitih vrata. Večeras želim Njoj povjeriti svakoga od vas, da vas prati svojom zaštitom, a nadasve da vam pomogne susresti Gospodina i u Njemu pronaći puni smisao vašega postojanja. Marija se nije bojala darovati cijelu sebe u Božji nacrt; u Njoj vidimo koji je naš cilj: puno zajedništvo s Gospodinom.

Cijeli je naš život hod prema Jednoj i Trojednoj Ljubavi koja je Bog. Tako možemo živjeti u sigurnosti da nikada ne ćemo biti napušteni. Dragi mladi Hrvati, grlim vas sve kao djecu! Nosim vas u srcu i ostavljam vam svoj blagoslov. „Radujte se u Gospodinu uvijek!“ Njegova radost, radost istinske ljubavi, neka bude vaša snaga. Amen. Hvaljen Isus i Marija!

Govor na molitvenom bdjenju s mladima na Trgu bana Jelačića u Zagrebu 4. lipnja 2011.

Životu otvorena obitelj izvor je budućnosti

PAPA BENEDIKT XVI.*

Draga braćo i sestre!

U ovoj svetoj Misi koju s radošću predvodim u konceleciji s brojnom braćom u biskupstvu i s velikim brojem svećenika, zahvaljujem Gospodinu za sve drage obitelji ovdje okupljene, kao i za sve druge koje su s nama povezane putem radija i televizije. Posebna zahvalnost kardinalu Josipu Bozaniću, zagrebačkom nadbiskupu, za srdačne riječi na početku svete Mise. Svima upućujem svoj pozdrav te izražavam svoju veliku ljubav zagrljajem mira!

Joseph Ratzinger davno je utvrdio da je bavljenje Bogom nešto bez čega ne može. Uvjeren da je među onima koji priznaju Isusa Krista Gospodinom i Spasiteljem puno više onoga što ih spaja nego predaja i postavki koje ih razdvajaju, nastupa kao *glasnogovornik cijeloga kršćanstva* i češće se obraća svim kršćanima nego samo katolicima. Snimio Piotr Spalek.

Nedavno smo proslavili Gospodinovo Uzašašće te se pripravljamo primiti veliki dar Duha Svetoga. U prvome smo čitanju vidjeli kako je apostolska zajednica bila okupljena u molitvi u Dvorani posljednje večere s Marijom, Isusovom majkom (usp. *Djela apostolska* 1, 12-14). To je slika Crkve koja produbljuje svoje korijene u uskrsnom događaju. Ta je zapravo Dvorana mjesto gdje je Isus, na Posljednjoj večeri, ustanovio Euharistiju i svećeništvo, i gdje je, pošto je uskrsnuo od mrtvih, izlio Duha Svetoga nad apostole upravo te uskrsne večeri (usp. *Ivan* 20, 19-23). Gospodin je svojim učenicima naložio da „ne napuštaju Jeruzalem, nego neka čekaju Očevu Obećanje“ (*Djela apostolska* 1, 4); tražio je, naime, da *ostanu zajedno* kako bi se pripravili primiti dar Duha Svetoga. I oni su se okupili u molitvi, zajedno, s Marijom, u Dvorani, iščekujući obećani događaj (usp. *Djela apostolska* 1, 14). Ostati zajedno bio je Isusov preduvjet da bi primili Duha Tješitelja, a produžena molitva bila je pretpostavka njihove sloge. Tu nalazimo zadivljujuću pouku za svaku kršćansku zajednicu. Katkad se misli da misionarski uspjeh ponajprije ovisi o pomnom planiranju i mudrom obavljanju neke konkretne obveze. Sigurno, Gospodin traži našu suradnju, ali prije bilo kojega našeg odgovora potreban je njegov poticaj: Njegov je Duh pravi začetnik Crkve i njega valja zazivati i primiti.

U evanđelju smo čuli prvi dio takozvane Isusove „svećeničke molitve“ (usp. *Ivan* 17, 1-11a) – na završetku oproštajnog govora – pune povjerenja, miline i ljubavi. Nazvana je „svećeničkom molitvom“ zato što se u njoj Isus predstavlja u svećeničkom stavu, kao onaj koji zagovora za svoje u trenutku kad treba napustiti ovaj svijet. Ulomkom prevladavaju dva izraza: čas i slava. Riječ je o času smrti (usp. *Ivan* 2, 4; 7, 30; 8, 20), času u kojemu Krist ima prijeći s ovoga svijeta k Ocu (*Ivan* 13, 1). No taj je čas istodobno čas njegove proslave koja se ispunjava preko križa, a evanđelist Ivan to naziva „uzvišenjem“, odnosno uzdizanjem, podizanjem u slavu: čas Isusove smrti, čas krajnje ljubavi čas je njegove najviše slave. I za Crkvu, za svakoga kr-

šćanina, najviša slava jest slava Križa, a to znači živjeti u ljubavi, u posvemašnjemu daru Bogu i drugima.

Draga braćo i sestre, vrlo sam rado prihvatio poziv što su mi ga uputili hrvatski biskupi da posjetim ovu zemlju u prigodi Prvoga nacionalnog susreta hrvatskih katoličkih obitelji. Želim izraziti koliko visoko cijenim tu osjetljivost i zauzetost za obitelj, ne samo zbog toga što se ta temeljna ljudska stvarnost danas, u vašoj zemlji kao i drugdje, mora suočiti s poteškoćama i prijetnjama, pa je treba posebno evangelizirati i podupirati, nego i stoga što su kršćanske obitelji temelj za odgoj u vjeri, za izgradnju Crkve kao zajedništva i za njezinu misionarsku nazočnost u najrazličitijim životnim situacijama. Poznajem velikodušnost i predanost s kojima vi, dragi pastiri, služite Gospodinu i Crkvi. Vaš svakodnevni rad odgajanja u vjeri novih naraštaja, kao i priprava na brak i praćenje obitelji, glavni je put kojim se, uvijek iznova, obnavlja Crkva te oživljava i društveno tkivo zemlje. S predanošću nastavite tu svoju dragocjenu pastirsku zauzetost!

Svakomu je dobro poznato kako je kršćanska obitelj poseban znak Kristove nazočnosti i ljubavi i kako je ona pozvana dati poseban i nenadomjestiv doprinos evangelizaciji. Blaženi je Ivan Pavao II., koji je čak tri puta posjetio ovu plemenitu zemlju, tvrdio da je „kršćanska obitelj pozvana živo i odgovorno sudjelovati u poslanju Crkve na vlastit i izvoran način, stavljajući u službu Crkve i društva samu sebe u onomu što ona jest i što čini, kao intimno zajedništvo života i ljubavi“ (*Familiaris consortio*, 50). Kršćanska je obitelj uvijek bila prvotni put prenošenja vjere te i danas ima velike mogućnosti za evangelizaciju u mnogobrojnim okruženjima.

Dragi roditelji, trajno se obvezite učiti svoju djecu moliti, i molite s njima. Približite ih sakramentima, osobito Euharistiji – ove godine slavite 600 godina „ludbreškoga euharistijskog čuda“; uvedite ih u život Crkve; u intimi doma nemojte se bojati čitati Sveto Pismo, obasjavajući tako obiteljski život svjetlom vjere i hvaleći Boga kao Oca. Budite poput male Dvorane posljednje večere, poput one Marijine i učenikā, u kojoj se živi u jedinstvu, zajedništvu i molitvi!

Danas, Bogu hvala, mnoge kršćanske obitelji sve više stječu svijest o svojem misijskom pozivu te se ozbiljno zauzimaju u svjedočenju za Krista Gospodina. Blaženi je Ivan Pavao II. govorio: „Prava obitelj, utemeljena na braku, sama je po sebi dobra vijest za svijet“. I dodaje: „U naše vrijeme sve su brojnije obitelji koje aktivno sudjeluju u evangelizaciji... U Crkvi je dozreo trenutak obitelji, a to je također trenutak misionarske obitelji“ (uz Gospino pozdravljenje, 21. listopada 2001.).

U današnjem je društvu više no ikad žurno potrebna nazočnost uzornih kršćanskih obitelji. Nažalost, moramo ustanoviti da se, osobito u Europi, širi posvjetovljenje koje Boga života gura na rub te donosi rastuću razjedinjenost obitelji. Apsolutizira se sloboda bez odgovornosti za istinu i kao ideal se njeguje pojedinačno dobro kroz potrošnju materijalnih dobara te površnih iskustava, ne vodeći računa o kakvoći odnosa s osobama i o najdubljim ljudskim vrijednostima; ljubav se svodi na sjetilni osjećaj i zadovoljavanje nagonskih poriva, bez nastojanja da se stvore trajne veze

međusobne pripadnosti i bez otvorenosti životu. Pozvani smo oduprijeti se tomu mentalitetu! Uz riječ Crkve, vrlo je važno i svjedočenje te zauzetost kršćanskih obitelji, vaše konkretno svjedočanstvo, posebno kao potvrda nepovrjedivosti ljudskoga života od začeca do njegova prirodnoga skončanja, što je jedinstvena i nezamjenjiva vrijednost obitelji utemeljene na braku. Nužne su i zakonske mjere koje podupiru obitelji u zadaći rađanja i odgoja djece.

Drage obitelji, budite hrabre! Ne popuštajte tom posvjetovljenom mentalitetu koji nudi suživot kao pripremu ili čak kao zamjenu za brak! Pokažite životnim svjedočanstvom da je moguće, poput Krista, ljubiti bespridržajno, da se ne treba bojati zalaganja za drugu osobu! Drage obitelji, radujte se očinstvu i majčinstvu! Otvorenost životu znak je otvorenosti prema budućnosti, pouzdanja u budućnost, kao što poštovanje naravnoga zakona oslobađa osobu, a ne ubija je! Dobro obitelji jest dobro i Crkve. Želio bih istaknuti što sam prije ustvrdio: „Izgradnja svake pojedine kršćanske obitelji smješta se unutar veće obitelji Crkve, koja je podupire i nosi sa sobom. I obratno, Crkvu grade obitelji, male kućne crkve“ (govor 6. lipnja 2005.). Molimo Gospodina da obitelji sve više budu male Crkve, a crkvene zajednice da budu sve više obitelj!

Drage hrvatske obitelji, živeći u zajedništvu vjere i ljubavi, budite što očitiji svjedoci obećanja koje je Gospodin, uzašavši na nebo dao svakomu od nas: „Ja sam s vama sve dane do svršetka svijeta“ (*Matej* 28, 20). Dragi hrvatski kršćani, osjećajte se pozvanima naviještati Evanđelje cijelim svojim bićem; osjetite snagu Gospodnje riječi: „Pođite i učinite mojim učenicima sve narode“ (*Matej* 28, 19). Djevoja Marija, Kraljica Hrvata, neka vas uvijek prati na tom putu. Amen! Hvaljen Isus i Marija!

Propovijed na misi u prigodi Prvoga nacionalnog dana hrvatskih katoličkih obitelji na zagrebačkom Hipodromu u nedjelju 5. lipnja 2011.

Dar vjere življene u obitelji

PAPA BENEDIKT XVI.*

Draga braćo i sestre,

prije završetka ovoga svečanog slavlja, želim vam zahvaliti na vašemu žarkom i pobožnom sudjelovanju kojim ste željeli izraziti i svoju ljubav prema obitelji i zauzetost njoj u korist – kako je na to malo prije podsjetio monsinjor Župan, kojemu također od srca zahvaljujem. Danas sam ovdje da vas učvrstim u vjeri; i to je taj dar koji vam nosim: Petrovu vjeru, vjeru Crkve! Ali istodobno, vi darujete meni tu istu vjeru, obogaćenu svojim iskustvom, radostima i trpljenjima. Napose mi darujete svoju vjeru življenu u obitelji, da bih je očuvao u baštini sveopće Crkve.

Znam da u Mariji, Kristovoj Majci i našoj Majci, nalazite veliku snagu. Stoga se ovoga trenutka obraćamo njoj, duhovno upravljani prema Svetištu Marije Bistrice, te joj povjeravamo sve hrvatske obitelji: roditelje, djecu, djedove i bake; put bračnih drugova, predanost odgoju, posao i kućanske obveze. Zazivamo također njezin zagovor da bi javne ustanove uvijek podupirale obitelj, osnovnu stanicu društvenoga tijela. Draga braćo i sestre, baš za godinu dana

proslavit ćemo u Milanu Sedmi svjetski susret obitelji. Povjerno Mariji pripremu toga važnog crkvenog događaja.

Ovoga se trenutka sjedinjujemo u molitvi i sa svima onima koji u katedrali u Burgu de Osmi u Španjolskoj slave proglašenje blaženim Ivana de Palafoxa y Mendoze, svijetli lik biskupa iz XVII. stoljeća u Meksiku i Španjolskoj; bio je čovjek široke kulture i duboke duhovnosti, veliki obnovitelj, neumorni pastir, branitelj Indiosa. Neka Gospodin svojoj Crkvi podari brojne svete pastire poput blaženoga Ivana.

[Pozdravljam hodočasnike] na raznim jezicima, počevši od slovenskim. S veseljem pozdravljam slovenske vjernike. Hvala za vašu nazočnost. Bog vas blagoslovi!

Srpski. Pozdravljam vjernike srpskoga jezika. Hvala na vašoj prisutnosti. Bog vas blagoslovi!

Makedonski. S ljubavlju pozdravljam vjernike makedonskoga jezika i zahvaljujem za vašu nazočnost. Gospodin neka vas blagoslovi!

Mađarski. Od srca pozdravljam vjernike mađarskoga jezika. Hvala na vašoj nazočnosti. Gospodin vas blagoslovi!

Albanski. Srdačno pozdravljam vjernike albanskoga jezika. Zahvaljujem vam na sudjelovanju. Bog vas blagoslovi!

Njemački. Nazivam srdačan „Bog vas veselio!“ vjernicima njemačkoga jezika. Hvala vam na vašem dioništvu. Neka vas Gospodin sve blagoslovi!

Drage obitelji, ne bojte se! Gospodin ljubi obitelj i blizu vam je!

Govor uz molitvu Kraljice neba na zagrebačkom Hipodromu 5. lipnja 2011.

Nakon oduševljenja, nade i ponosa koju je među hrvatskim pukom probudio Papin dolazak; nakon što su poniznost, pozornost, oštromnost, ljudska toplina i državničko dostojanstvo toga osamdesetpetogodišnjaka dirnuli mnoge naše sunarodnjake i njegovu braću u vjeri, njegove poruke valja proučiti, prihvatiti i provoditi.

postao je „odvjetnik“ Boga na ovoj zemlji, jer je postojano branio istinu i pravo čovjeka da živi s Bogom.

„Jednim uistinu prinosom [Krist] zasvagda usavrši posvećene“ (*Hebrejima* 10, 14). Ovaj izričaj iz Poslanice Hebrejima, malo prije naviješten, poziva nas da promatramo lik blaženoga kardinala Stepinca sukladno Kristovu „obliku“ i njegovoj Žrtvi. Kršćansko mučeništvo zapravo je najviša mjera svetosti, ali to je uvijek i samo zahvaljujući Kristu, po njegovu daru, kao odgovor na njegov prinos koji primamo u Euharistiji. Blaženi Alojzije Stepinac odgovorio je svojim svećeništvom, svojim biskupstvom, žrtvom života: jednim jedincatim „da“ sjedinjenim s onim Kristovim. Njegovo mučeništvo označuje vrhunac nasilja usmjerena protiv Crkve tijekom užasnoga razdoblja komunističkoga progona. Hrvatski katolici, a poglavito kler, bili su izloženi mučenju i sustavnom nasilju kojem je bio cilj razoriti Katoličku Crkvu počevši od najvišega mjesnog autoriteta. Ono posebno teško doba obilježilo je naraštaj biskupa, svećenika i redovnika, spremnih umrijeti da ne izdaju Krista, Crkvu i Papu. Narod je vidio da svećenici nisu nikad gubili vjeru, nadu, ljubav te su tako ostali uvijek sjedinjeni. To jedinstvo objašnjava ono što je ljudski neobjašnjivo: da tako kruti režim nije mogao slomiti Crkvu.

I danas je Crkva u Hrvatskoj pozvana biti ujedinjena kako bi se suočila s izazovima u promijenjenom društvu.

Budite moralna svijest društva!

PAPA BENEDIKT XVI.*

Draga braćo u biskupstvu i u svećeništvu, draga braćo i sestre!

Zahvaljujem Gospodinu za ovaj molitveni susret koji mi omogućuje doživjeti poseban trenutak zajedništva s vama, biskupi, svećenici, posvećene osobe, bogoslovi i sjemeništarci, novaci i novakinje. Od srca vas pozdravljam te vam zahvaljujem za svjedočanstvo koje dajete Crkvi kao što su to učinili toliki pastiri i mučenici u ovoj zemlji od svetog Dujma sve do blaženog kardinala Stepinca, ljubljenog kardinala Kuharića i mnogih drugih.

Hvala kardinalu Josipu Bozaniću na ljubaznim riječima koje mi je uputio. Ove se večeri želimo u pobožnosti i molitvi prisjetiti blaženoga Alojzija Stepinca, neustrašivoga pastira, primjera apostolske revnosti i kršćanske postojanosti, čiji junački život još i danas prosvjetljuje vjernike hrvatskih biskupija podupirući ih u vjeri i crkvenom životu. Zasluge toga nezaboravnog biskupa u biti proizlaze iz njegove vjere: u svojem je životu uvijek čvrsto upirao pogled na Isusa i Njemu se neprestano suobličavao, sve do toga da je postao živa slika Krista, pa i Krista patnika. Upravo zahvaljujući svojoj čvrstoj kršćanskoj savjesti znao se oduprijeti svakom totalitarizmu, te u vrijeme nacističke i fašističke diktature postao braniteljem Židova, pravoslavnih i svih progonjenih, a potom, u doba komunizma, „odvjetnik“ svojih vjernika, napose mnogih progonjenih i ubijenih svećenika. Da,

nom okruženju nalazeći misionarskom spremnošću nove putove evangelizacije, posebice u službi mladim naraštajima. Draga braćo u biskupstvu, prije svega bih vas želio ohrabriti u obavljanju vašega poslanja. Što više budete djelovali u plodnom suglasju među sobom i u zajedništvu s Petrovim Nasljednikom, to ćete se više moći suočavati s poteškoćama našega doba. Uz to je važno da se ponajprije biskupi i svećenici trajno zauzimaju za pomirenje među podijeljenim kršćanima kao i među kršćanima i muslimanima nasljeđujući Krista koji je „mir naš“ (*Efežanima 2, 14*). Svojim svećenicima ne propustite davati jasne duhovne, naukovne i dušobrižničke naputke. Crkvena zajednica doista u sebi sadržava opravdane različitosti, no ipak ne može vjerno svjedočiti Gospodina ako nema zajedništva njezinih članova. To od vas zahtijeva budno služenje u dijalogu punom ljubavi, ali i jasnoće i čvrstoće. Draga braćo, prijanjati uz Krista znači „čuvati njegovu riječ“ u svim okolnostima (usp. *Ivan 14, 23*).

S tim u vezi blaženi se kardinal Stepinac ovako izrazio: „Jedno od najvećih zala našega vremena jest osrednjost u pitanjima vjere. Nemojmo si umišljati... Ili jesmo ili nismo katolici. Ako jesmo, onda se to mora očitovati na svim područjima našega života“ (Propovijed na Sv. Petra i Pavla 29. lipnja 1943.). Čudoreдно učenje Crkve, danas često neshvaćeno, ne može se odvojiti od Evanđelja. Upravo je na pastirima da ga pouzdano nude vjernicima, kako bi im pomogli procijeniti njihove osobne odgovornosti, sklad između njihovih odluka i zahtjeva vjere. Tako se napreduje u onom potrebnom „kulturnom zaokretu“ da bi se promicala kultura života i društvo po mjeri čovjeka.

Dragi svećenici – posebno vi župnici – poznajem važnost i mnogovrsnost vaših obveza u doba kad se nedostatak sve-

Papa je na dva dana učinio Hrvatsku središtem kršćanstva. Privukao je pozornost, i to pozitivnu, cijeloga svijeta na nju. Ražegao ugljevlje nade u njezinu puku. Donio dašak blaženstva, spokoja, raja. Ponovio nam da nas Bog ljubi. Pronašao je jednostavne riječi koje diraju u srce. Kao uzore nam je istaknuo tri sunarodnjaka: Ruđera Boškovića, Ivana Merza i Alojzija Stepinca. Ocrtao je žurne zadaće biskupima i drugim crkvenim službenicima, osokolio obitelji, molio s mladima, pozvao odličnike društva i obnašatelje vlasti na predaniji rad za zajedničko dobro, otvorio nove obzore.
Snimio Piotr Spalek.

ćenika počinje snažno osjećati. Potičem vas da ne klonete duhom, nego da ostanete budni u molitvi i u duhovnom životu da biste plodonosno mogli ispunjavati svoje služenje: naučavajući, posvećujući i vodeći one koji su povjereni vašoj brizi. Velikodušno primajte one koji kucaju na vrata vašega srca nudeći svakomu darove koje vam je povjerala božanska dobrotа. Ustrajte u zajedništvu sa svojim biskupom i u međusobnoj suradnji. Hranite svoju brižnu predanost na izvorima Svetoga Pisma, sakramenata, neprestane hvale Bogu, otvoreni i poučljivi djelovanju Duha Svetoga; tako ćete biti učinkoviti djelatnici nove evangelizacije koju ste pozvani ostvariti zajedno s vjernicima svjetovnjacima, skladno i bez miješanja onoga što ovisi o zaređenom službeniku s onim što pripada sveopćemu svećeništvu krštenih. Neka vam na srcu bude skrb za duhovna zvanja: trudite se svojim oduševljenjem i vjernošću prenijeti živu želju da se velikodušno i bez oklijevanja odgovori Kristu, koji poziva na najdublje sjedinjenje s Njime, Glavom i Pastirom.

Dragi posvećeni i posvećene, Crkva mnogo očekuje od vas čije je poslanje u svakom vremenu svjedočiti „način života koji je Isus, kao najuzvišeniji od posvećenih i Očev poslanik za njegovo Kraljevstvo, prigrlio i ponudio učenicima koji su ga slijedili“ (*Vita consecrata, 22*). Neka Bog uvijek bude vaše jedino bogatstvo: dopustite mu da vas oblikuje kako bi današnjem čovjeku jasno pokazao pristajanje uz prave vrijednosti svetosti, istine, ljubavi nebeskoga Oca. Potpomognuti milošću Duha, govorite ljudima jezikom života koji je preobražen uskršnom novošću. Sav vaš život postat će tako znak i služenje posvećenju koje je svaki kršćanin primio kad je prijateljevan Kristu.

Vama mladima, koji se pripravlimate za svećeništvo ili za posvećeni život, želim ponoviti da božanski Učitelj neprestano djeluje u svijetu i govori svakomu pojedinom od onih koje je izabrao: „Slijedi me“ (*Matej 9, 9*). Taj poziv zahtijeva svakodnevnu potvrdu odgovora ljubavi. Neka vaše srce bude uvijek spremno! Junačko svjedočanstvo blaženoga Alojzija Stepinca neka nadahne obnovu duhovnih zvanja među mladim Hrvatima. A vi, draga braćo u biskupstvu i svećeništvu, svakako nastojte dati mladima u sjemeništima i novicijatima uravnoteženi odgoj koji će ih pripremiti na služenje utkano u društvo našega vremena zahvaljujući dubini njihova duhovnoga života i ozbiljnosti njihova studija.

Ljubljena Crkvo u Hrvatskoj, ponizno i smjelo preuzmi zadaću da budeš moralna svijest društva, „sol zemlje“ i „svjetlo svijeta“ (usp. *Matej 5, 13-14*). Budi uvijek vjerna Kristu i njegovu Evanđelju u društvu koje nastoji relativizirati i posvjetočiti sve slojeve života. Budi boravište radosti u vjeri i nadi.

Predragi! Neka blaženi kardinal Alojzije Stepinac i svi sveti vaše zemlje posreduju za vaš narod, a Majka Spasiteljeva neka vas štiti! S ljubavlju udjeljujem vama i čitavoj Crkvi u Hrvata svoj apostolski blagoslov. Amen. Hvaljen Isus i Marija!

Propovijed na Večernjoj s klerom i redovništvom u zagrebačkoj Prvostolnici 5. lipnja 2011.

Nosim ove dane u pameti i u srcu

PAPA BENEDIKT XVI.*

*Gospodine Predsjedniče,
uglednici iz vlasti, draga braćo u biskupstvu,
braćo i sestre u Gospodinu!*

Moj je pohod vašoj zemlji došao do kraja. Premda kratak, bio je bogat susretima, koji su mi omogućili osjetiti dio vas, vaše povijesti te su mi pružili prigodu da hodočasničku Crkvu u Hrvatskoj utvrdim u vjeri u Isusa Krista, jedinoga Spasitelja.

Tu vjeru, koja je doprla do vas hrabrim i vjernim svjedovanjem tolike vaše braće i sestara, od kojih neki nisu oklijevali umrijeti za Krista i njegovo Evanđelje, doživio sam živom i iskrenom. Podajmo Bogu hvalu za obilne darove milosti koje bogato raspoređuje u svagdanjem hodu svoje djece! Želim zahvaliti svima koji su sudjelovali u pripravi kako bi ovaj moj posjet protekao u redu.

U pameti i u srcu nosim žive dojmove ovih dana. Skladno je i proživljeno bilo jutrošnje sudjelovanje na svetoj Misi u prigodi Nacionalnoga dana obitelji. Jučerašnji susret u Hrvatskom narodnom kazalištu omogućio mi je da s predstavnicima građanskoga društva i vjerskih zajednica podijelim neka razmišljanja. Potom su mi, tijekom dirljivoga molitvenog bdjenja, mladi pokazali svijetlo lice Hrvatske, okrenuto prema budućnosti, obasjano živom vjerom poput plamena dragocjene svjetiljke koji je primljen od otaca i koji zahtijeva da ga se čuva i hrani duž puta. Molitva na grobu blaženoga kardinala Stepinca na osobit nas je način podsjetila na sve one koji su trpjeli – a i danas trpe – zbog vjere u Evanđelje. Nastavimo moliti zagovor toga neustrahovitoga svjedoka uskrsloga Gospodina, kako bi svaka žrtva, svaka kušnja, koje prinosimo Bogu iz ljubavi prema njemu i braći, mogle biti kao pšenično zrno koje, pavši na zemlju, umre da donese plod.

Razlog je moje radosti to što sam vidio koliko je danas još uvijek živa kršćanska predaja u vašem narodu. Rukom sam je dotaknuo osobito u toplom dočeku što mi ga je narod iskazao, a kao što je to učinio i tijekom triju posjeta blaženoga Ivana Pavla II. prepoznajući u posjetu Petrova Nasljednika, onoga koji dolazi utvrditi braću u vjeri. Ova crkvena životnost, koju valja očuvati i ojačati, sigurno će proizvesti pozitivne učinke na svekoliko društvo zahvaljujući suradnji Crkve i javnih ustanova, za koju želim da bude uvijek jasna i plodna. U ovo vrijeme, kad se čini da nedostaju čvrsta i sigurna uporišta, neka kršćani, ujedinjeni „zajedno u Kristu“, zaglavnom kamenu, mogu, poput duše naroda, nastaviti izgrađivati državu pomažući joj u razvoju i napretku.

Vraćajući se u Rim, sve vas povjeravam u Božje ruke. On, darovatelj svakoga dobra i providnost puna ljubavi, neka uvijek blagoslivlja ovu zemlju i hrvatski narod te udijeli mir i napredak svakoj obitelji.

Neka Djeвица Marija bdije nad povijesnim putom vaše domovine kao i nad putom čitave Europe i neka vas također prati moj apostolski blagoslov koji vam od srca udjeljujem. Govor pripremljen za Svečanost odlaska u Međunarodnoj zračnoj luci Zagreb na Plesu 5. lipnja 2011.

Jamčim vam svoju molitvu

PAPA BENEDIKT XVI.*

Njegovoj Ekscelenciji gospodinu Ivu Josipoviću, Predsjedniku Republike Hrvatske.

Na svršetku moga boravka u Hrvatskoj prigodom znakovitog susreta hrvatskih katoličkih obitelji želim iskazati svoju duboku zahvalnost Vama i svim vlastima kao i čitavom hrvatskom narodu na srdačnom gostoprimstvu koje mi je pruženo. Jamčim vam svoju molitvu kako bi uz Božju pomoć vaša draga nacija napredovala na putu napretka i mira u suglasju sa svojim plemenitim i kršćanskim korijenima i običajima.

Benedikt PP. XVI.

Brzovjav upućen iz zrakoplova „Dubrovnik“ (airbus A320) Croatia Airlinesa tijekom leta iz Zagreba prema Rimu 5. lipnja 2011.

Osvrt na apostolsko putovanje u Hrvatsku

PAPA BENEDIKT XVI.*

Draga braćo i sestre,

danas želim govoriti o pastirskom pohodu Hrvatskoj u kojem sam bio prošlu subotu i nedjelju. Bilo je to, doduše, kratko apostolsko putovanje, u cijelosti se odvijalo u glavnome gradu Zagrebu, no ipak je bogato susretima i nadasve snažnim duhom vjere jer su Hrvati duboko katolički narod. Ponovno izražavam svoju iskrenu zahvalu kardinalu Bozaniću, zagrebačkom nadbiskupu, monsinjoru Srakiću, predsjedniku Biskupske konferencije i drugim biskupima iz Hrvatske, kao i Predsjedniku Republike za topli doček koji su mi iskazali. Hvala i svim građanskim vlastima i svima koji su na razne načine sudjelovali u tome događaju, osobito onima koje su na tu nakanu prikazivali molitve i žrtve.

Geslo mojega posjeta bilo je „Zajedno u Kristu“. Ono u prvome redu izražava iskustvo: naći se svi sjedinjeni u Kristovo ime, iskusiti da smo Crkva, što se očituje u sabranosti Božjega naroda oko Petrova nasljednika. Ali to „Zajedno u Kristu“ imalo je, u ovome slučaju, posebnu poveznicu s obitelji: naime, glavni povod mojega pohoda bio je Prvi nacionalni dan hrvatskih katoličkih obitelji koji je dosegnuo vrhunac u euharistijskome slavlju u nedjelju ujutro na zagrebačkom Hipodromu, na kojemu je sudjelovalo veliko mnoštvo vjernika. Bilo mi je doista važno učvrstiti u vjeri ponajprije obitelji koje je Drugi vatikanski sabor nazvao „kućnom Crkvom“ (*Lumen gentium*, 11). Blaženi Ivan Pavao II., koji je Hrvatsku pohodio čak triput, snažno je isticao ulogu obitelji u Crkvi, pa sam ovim putovanjem htio nastaviti taj oblik njegova učiteljstva. U današnjoj Europi narodi čvrste kršćanske tradicije imaju posebnu odgovornost u obrani i promicanju vrijednosti obitelji utemeljene na ženidbi, koja nedvojbeno ostaje presudna i na odgojnom i na društvenom polju. Ta je poruka imala dakle osobitu važnost za Hrvatsku, bogatu duhovnom, etičkom i kulturnom baštinom, koja se priprema ući u Europsku uniju.

Sveta je misa slavljena u posebnome duhovnom ozračju duhovske devetnice. Kao u velikoj „Dvorani posljednje večere“ pod otvorenim nebom, hrvatske su se obitelji oku-

pile u molitvi, zazivajući zajedno dar Duha Svetoga. To mi je omogućilo istaknuti dar i predanost zajednice u Crkvi, kao i ohrabriti bračne drugove u njihovu poslanju. U naše dane, kad je broj razlaza i rastava braka, nažalost, sve veći, vjernost bračnih drugova postala je sama po sebi znakovito svjedočanstvo Kristove ljubavi koja omogućuje da se živi u braku zbog onoga što on jest, to jest zajednica muškarca i žene koji se, Kristovom milošću, uzajamno ljube i pomažu čitav život, u radosti i žalosti, u zdravlju i bolesti. Prvi odgoj u vjeri sastoji se upravo u svjedočenju te vjernosti bračnom savezu: iz nje djeca bez ijedne izgovorene riječi uče da je Bog vjerna, strpljiva i velikodušna ljubav, puna poštovanja. Vjera u Boga koji je Ljubav prenosi se ponajprije svjedočenjem vjernosti bračnom savezu koja se prirodno pretače u ljubav prema djeci, plodu toga zajedništva. Ali ta vjernost nije moguća bez Božje milosti, bez oslonca na vjeru i Duha Svetoga. Eto zašto se Djevica Marija ne prestaje zauzimati kod svoga Sina da – kao u svadbi u Kani – ne prestane bračnim drugovima stalno obnavljati dar „dobroga vina“, to jest svoju milost, koja im omogućuje živjeti u „jednome tijelu“ u različitoj dobi i životnim okolnostima.

U to ozračje velike pozornosti posvećene obitelji vrlo se lijepo uklopilo bdjenje s mladima, održano u subotu navečer na Jelačićevu trgu, središtu grada Zagreba. Ondje sam se imao priliku susresti s novim hrvatskim naraštajem i primijetio sam snagu njegove mlade vjere, nošene velikim poletom prema životu i njegovu smislu, prema dobru, prema slobodi, to jest prema Bogu. Bilo je lijepo i dirljivo čuti te mlade kako pjevaju s radošću i zanosom, a zatim, u trenutku oslušivanja i molitve, vidjeti ih sabrane u dubokoj tišini! Njima sam ponovio pitanje koje je Isus uputio svojim prvim učenicima: „Što tražite?“ (*Ivan 1, 38*), ali sam im rekao da Bog traži njih prvi i više nego što oni traže Njega. To je radost vjere: otkriti da nas Bog prvi ljubi! To nas otkriće trajno čini učenicima i stoga uvijek mladima u duhu! To je otajstvo, tijekom bdjenja, doživljeno u molitvi euharistijskoga klanjanja: u šutnji je naše bivanje „zajedno u Kristu“ našlo puninu. Tako je moj poziv na nasljedovanje Isusa bio odjek riječi koju je On sam uputio srcu mladih.

Drugi trenutak koji bismo mogli nazvati Dvoranom posljednje večere bilo je slavlje Večernje u stolnoj crkvi s biskupima, svećenicima, redovnicima i mladima u formaciji u bogoslovijama, sjemeništima i novicijatima. I tu smo, na osobit način, iskusili da smo kao crkvena zajednica jedna „obitelj“. U zagrebačkoj se prvostolnici nalazi dojmljiv grob blaženoga kardinala Alojzija Stepinca, biskupa i mučenika. On se, u Kristovo ime, hrabro suprotstavio nasilju nacizma i fašizma, a poslije izopačenosti komunističkoga režima. Bio je utamničen pa zatočen u rodnome selu. Papa Pio XII. imenovao ga je kardinalom, a umro je 1960. od bolesti zadobivene u kaznionici. U svjetlu njegova svjedočanstva ohrabrio sam biskupe i svećenike u njihovoj službi potaknuvši ih na zajedništvo i na apostolski polet; ponovno sam posvećenim osobama izložio ljepotu i korjenitost njihova oblika života; pozvao sam bogoslove i sjemeništare, iskušeničke i iskušeničke da s radošću slijede Krista koji ih je pozvao po imenu. Taj molitveni događaj, obogaćen nazočnošću mnogobrojne braće i sestara koji su život posvetili Gospodinu, meni je bio velika utjeha, i molim da hrvatske

obitelji uvijek budu plodno tlo za rađanje brojnih i svetih zvanja u službi Božjega kraljevstva.

Vrlo je važan bio i susret s predstavnicima građansko-ga društva, svijeta politike, znanosti, kulture i poduzetništva, s diplomatskim zborom i vjerskim predvodnicima u Narodnom kazalištu u Zagrebu. U tom ozračju imao sam radosnu prigodu iskazati poštovanje velikoj hrvatskoj kulturnoj baštini, neodvojivoj od njezine povijesti vjere i žive prisutnosti Crkve, koja je tijekom stoljeća promovirala brojne ustanove i prije svega odgojila glasovite tražitelje istine i zajedničkoga dobra. Među njima osobito sam podsjetio na isusovca oca Ruđera Boškovića, velikoga znanstvenika čija tristota obljetnica rođenja pada ove godine. Još jednom nam je postao bjelodan najdublji poziv Europe – čuvati i obnavljati humanizam koji ima kršćanske korijene i koji se može nazvati „katoličkim“, to jest sveopćim i cjelovitim. To je humanizam koji u središte stavlja čovjekovu savjest, njegovu otvorenost vrhunarnom i istodobno njegovu povijesnu stvarnost, koja je kadra nadahnuti političke pothvate koji su raznoliki, ali teže prema istome cilju: izgrađivati sadržajnu demokraciju, utemeljenu na etičkim vrijednostima ukorijenjenima u samoj ljudskoj naravi. Promatrati Europu s gledišta Naroda drevne i čvrste kršćanske tradicije koji je sastavni dio europske uljudbe, dok se priprema ući u političku Uniju, omogućilo je iznova osjetiti žurnost izazova pred kojim stoje narodi ovoga kontinenta, a taj je izazov ne bojati se Boga, Boga Isusa Krista, koji je Ljubav i Istina, i koji ništa ne oduzima slobodi nego je vraća njoj samoj i daje joj obzor pouzdane nade.

Dragi prijatelji, svaki put kad Petrov nasljednik boravi na apostolskom putovanju, čitavo tijelo Crkve na stanovit način sudjeluje u dinamizmu zajedništva i poslanja vlastita njegovoj službi. Zahvaljujem svima koji su me pratili i podupirali molitvom postigavši da je moj pastirski pohod protekao u najboljem redu. Sada, dok zahvaljujemo Gospodinu za taj veliki dar, molimo Njega, po zagovoru Djevice Marije, Kraljice Hrvata, da ono što sam uzmogao posijati donese obilne plodove za hrvatske obitelji, za čitav narod i za cijelu Europu.

Govor na općoj audijenciji na Trgu sv. Petra u Vatikanu u srijedu 8. lipnja 2011.

Suvremeno suđenje križu na zidu

BISKUP RATKO PERIĆ*

I. POSTAJA. Sve je počelo 22. travnja 2002. u mjestu Abano Terme kod Padove u Italiji kad se na roditeljskom sastanku gospodin Massimo Albertin, kršten, ali istupio iz Katoličke Crkve, uvjereni agnostik, otac dvoje djece, od 12 i 14 godina, digao protiv Propeća u osnovnoj školi i tražio da se simbol Isusove muke ukloni iz razreda u kojem njegova djeca sjede i uče. A u svakom odjeljenju drveno Propelo na koje su ljudi razapeli Propetoga prije dvije tisuće godina! Roditelji, Massimo i žena mu Soile Lautsi, tražili su od Školskoga vijeća da uklanjanje Raspela iz učionica demokratski stavi na glasovanje roditeljima djece koja pohađaju tu školu. Na referendumu: 12 glasova za Križ, a 3 glasa protiv Križa. Obitelj Albertin-Lautsi demokratski izgubila. Škola joj je odgovorila negativno. I tu je, s prvom postajom, trebao završiti križni put. Ali...

II. POSTAJA. Međutim, tri mjeseca kasnije, 23. srpnja 2002., nemirna obitelj, ovaj put samo supruga Soile Lautsi, rođena u Finskoj 1957., talijanska državljanica od 1987., s boravištem u pokrajini Padovi, podigla formalnu tužbu mjerodavnom sudu u Venetu protiv škole tražeći da se iz školskih dvorana izbacuje Propeće, koje u Italiji desetljećima mirno visi u stotinama tisuća odjeljenja; da se ukloni jer smeta osjećajima njezine bezbožno odgajane djece. Nije dakle njoj do demokratskoga glasovanja, na kojem je izgubila, nego do presude križu koji je nepomično pribijen na zid.

III. POSTAJA. Već je u listopadu 2002. Ministarstvo prosvjete i znanosti pretvorilo onu školsku odluku iz Padove u svoj službeni napatuk i razaslalo ga svim školama u Italiji na znanje i ravnjanje. Tako se parnica o Raspelu i Raspeto-me stala odmotavati odnosno zamrsivati, uzbuđujući Italiju, pa i medijsku Europu.

IV. POSTAJA. Isto je Ministarstvo, godinu dana kasnije, 30. listopada 2003., izjavilo da je tužba gospođe Lautsi neosnovana, jer se nazočnost Propeća u razredima zasniva na talijanskoj predaji još od kraljevskih dekreta iz 1924. i 1928. koji su na snazi.

V. POSTAJA. Sud u Venetu 14. siječnja 2004., ne želeći ulaziti u tako osjetljiv spor između čvrste tradicije talijanskoga katoličkog naroda i dvoje, u roditeljskom domu, agnostički odgajane djece, prosljedio je tužbu na Vrhovni sud u Rim neka on presudi.

VI. POSTAJA. Vrhovni se sud u Rimu, 15. prosinca 2004. još jače izjasnio nemjerodavnim i vratio parnicu nižemu Sudu u Veneto, jer nema zakona po kojem bi križ u učionicama trebao biti izložen ili neizložen. Oni kraljevski dekreti od prije 80 godina da nisu zakoni, nego obični dekreti, koji nisu prošli parlamentarni postupak.

VII. POSTAJA. Na zasjedanjima od 17. do 22. ožujka 2005. sud je u Venetu utvrdio da se „u sadašnjoj društvenoj stvarnosti, križ ima smatrati ne samo simbolom povijesnoga i kulturnog razvoja, dakle identiteta našega naroda, nego

isto tako simbolom sustava vrijednosti slobode, jednakosti, ljudskoga dostojanstva i vjerske snošljivosti, pa prema tomu laičnosti države; a ta načela prožimaju naš Ustav”. Stoga se odbija tužba gospođe Finkinje. Uostalom ta je povijest, kultura i identitet kudikamo jači i širi od onih kraljevskih dekreta o križevima u razredima.

VIII. POSTAJA. Trinaestoga travnja 2006. Državno vijeće (talijanski vrhovni upravni sud) u Rimu izjavljuje da gospođa Lautsi ima krivo jer: „Križ je postao jedna od svjetovnih vrijednota talijanskoga Ustava i predstavlja vrijednosti civilnoga života”. Ne, dakle, samo religioznoga, katoličkoga, nego općepriznatoga i prihvaćenoga kulturnog života.

IX. POSTAJA. Ali opet se javila gospođa Lautsi i tri mjeseca kasnije, 27. srpnja 2006., umjesto da poput Veronike otare Isusovo umorno i znojno lice, prijavila Talijansku državu Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu, u Francuskoj, protiv Isusova Raspela. Idemo dakle na suđenje Križu izvan Italije!

X. POSTAJA. Nakon tri i pol godine proučavanja i promatranja Krista raspetoga, 3. studenoga 2009. strasburški Sud odlučuje o zahtjevu. I to jednodušno protiv Križa, za njegovu izbacivanje iz škola. Presudom se utvrđuje da nazočnost križeva u razredima predstavlja „kršenje prava roditelja na odgoj djece prema njihovim uvjerenjima” i povrjedu „slobode religije učenika”. Ovo je doslovno obrazloženje: „Sud nije kadar razumjeti kako, u razredima državnih škola, izlaganje simbola koji je moguće razumno povezati s katoličanstvom, može služiti odgojnom pluralizmu koji je bitan za očuvanje demokratskoga društva onako kako je shvaćena europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; pluralizma koji priznaje Vrhovni sud Italije”, još od 1950. godine. Prvi dakle stupanj Suda za ljudska prava u Strasbourgu jednoglasno je presudio protiv izlaganja križeva u razredima. Sedmorica sudaca koji su sastavili presudu protiv Raspela u školi dolaze iz Belgije, Italije, Litve, Mađarske, Portugala, Srbije i Turske. Svi iz kršćanskih zemalja, osim Turske. Ali budući da se ne može narediti državi uklanjanje križeva iz toliko tisuća osnovnih škola u Italiji, Sud kažnjava Talijansku državu da mora platiti gospođi Lautsi kao „primjerenu naknadu u ime nematerijalne štete iznos od pet tisuća eura uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati”. Proglašava se dakle pravo da se zbog bilo koga, ako ima osjećaja protiv Isusa i kršćanskih simbola, može ukloniti svaki vjerski znak s javnih mjesta,

ZASTAVE S KRIŽEM

Alabama

Burundi

Crveni križ

Danska

Dominika

Dominikanska Rep.

Engleska

Finska

Grčka

Gruzija

Island

Jamajka

Malta

Maryland

Mississippi

Norveška

Novi Meksiko

Portugal

Québec

Slovačka

Suvereni malteški vojni red

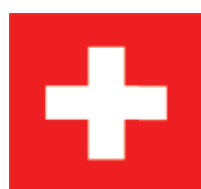
Škotska

Švedska

Križ na barjaku u procesiji Sv. Vlahu 2011. Snimio Ivo Marlais.

Švicarska

Tonga

Ujedinjeno Kraljevstvo

iz društva, iz države. U ime poštovanja prava čovjeka! Je li to vladavina prava? Demokracija? Ili diskriminacija?

XI. POSTAJA. Čim je presuda izrečena, dvije su države, Austrija 19. studenoga 2009., a Poljska 3. prosinca iste godine, dale svoje izjave protiv takve besmislene presude.

XII. POSTAJA. Kakva je reakcija u nas, u Hrvatskoj? Ne čekajući da Strasbourge reče svoju, vrhovnik se još 12. kolovoza 2009. požurio otpočeti medijsku kampanju tražeći da se raspela uklone iz vojarni, policijskih postaja, škola. Križeve u kapelice! Čak je i Svetoga Oca informirao o tome svom neznabožnom stavu. Ali ta je medijska propaganda bez suda proizvela suprotan učinak: ljudi su u svojim javnim uredima počeli stavljati raspela u obliku umjetničkih slika, dragocjenih grafika, godišnjih kalendara; žene stale

stavljati križeve oko vrata kao ukras. Kažu da je značajan postotak „narodne reakcije” stavio takve vrste raspela u svoje kancelarije. Ne toliko iz pobožnosti, koliko iz odgovora onomu državnom borbašu protiv križa. Ozbiljni su se ljudi pitali: ako se poduzme rat protiv križeva, ne će li neki odmah početi izbacivati i vjeronauk iz škola, pa onda i iz društva? Počet će revolucionari rušiti oltare i katedrale, bazilike i muzeje, Križne putove i Križeve po humovima, sve gdje god vide da ima ikakav kršćanski simbol. Je li to i u nas počelo?

XIII. POSTAJA. Ali ni talijanska vlada nije bila prekrizanih ruku. Ona je 28. siječnja 2010. podnijela utok na presudu strasburškoga Suda s ovom motivacijom: Propeće izloženo u školi, kao i na drugim javnim mjestima „nije samo objekt bogoštovlja, nego simbol prikladan da izrazi uzvišeni temelj civilnih vrijednosti, koje imaju religiozno podrijetlo, a te vrijednosti ocrtavaju laičnost sadašnjega državnog uređenja”. Presuda je propustila vrjednovati, ističe Državno odvjetništvo Italije, kako se već na javnim mjestima, uključujući i škole, stalno šire i liberalnim duhom prihvaćaju simboli i religiozne prakse u međureligijskom dijalogu. Početkom 2010. godine talijanski ministar vanjskih poslova razaslao je obrazloženje na 47 europskih zemalja, članica Suda, tražeći njihovu potporu na sudu kao „trećih strana“ (prijatelja Suda). Potporu je Italiji dalo deset država: Armenija, Bugarska, Cipar, Grčka, Litva, Malta, Monako, Rumunjska, Rusija, San Marino, većinom pravoslavne zemlje. Deklarativnu potporu su dale, ali se u postupak nisu umiješale Albanija, Austrija, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Moldova, Poljska, Srbija, Slovačka i Ukrajina. I mnoge europske biskupske konferencije, među kojima i naša, dale su svoju potporu i glas Italiji. A nijedna država nije bila na strani te Finkinje, ni usmeno ni napisмено, osim onoga državnika koji je želio očistiti državne zidove od kršćanske simbolike.

XIV. POSTAJA. Utok je Italije primljen i prenesen na drugi stupanj, Veliko vijeće Europskoga suda za ljudska prava u Strasbourg. Preslušana je država Italija i ta gospođa Lautsi 30. lipnja 2010. Osim spomenutih država i brojnih biskupskih konferencija, još su se javila 33 zastupnika u Europskom parlamentu da govore u obranu Propeća kao najobičnijega znaka kulture i kršćanstva. Veliko vijeće Europskoga suda za ljudska prava, sastavljeno od sedamnaest sudaca, 18. ožujka 2011. dalo je pravo Italiji s obzirom na nazočnost Križa u javnim školama, bez mogućnosti daljnjega priziva. Od 17 sudaca 15 ih je glasovalo da Križ na zidu ne uskraćuje pravo na obrazovanje djeci gospođe Lautsi i da je u obavljanju svojih funkcija povezanih s odgojem i poučavanjem država, s Križem na zidu u učionicama, poštovala pravo roditelja da osiguraju odgoj i poučavanje u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima. Zbog toga, 15 sudaca i Sud smatraju da se Križem u razredu ne krši pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti gospođe Lautsi i njezine djece, a svih 17 sudaca glasovalo je i da Križ na zidu ne predstavlja diskriminaciju zbog vjeroispovijesti ili mišljenja ili po kojoj drugoj osnovi. Propeće je – kaže se u konačnoj presudi – „poglavitito (iako ne isključivo) religiozni simbol, ali nema ništa što dokazuje da njegovo

izlaganje na zidovima školskih dvorana može imati utjecaja na učenike”. I dodaju: „Križ pribijen na zid bitno je pasivan simbol, čiji utjecaj ne može nikako biti uspoređen s didaktičnim govorom ili sudjelovanjem u religioznoj aktivnosti”.

ZAKLJUČAK. Što znači da je križ, na zid pribijen, pasivan simbol, dok didaktični govor može biti aktivno razoran po religioznost djece? Evo primjera: u jednom našem gradu u jednome razredu, da ne spominjemo u kojem, uopće nema križa, ali ona jedna nastavnica, da ne spominjemo koja, po više puta na satu opsuje Boga pred prvašima, trećašima, prvopričesnicima. Uči djecu kako Boga vrijeđati, nekulturno se ponašati, sijati i širiti religioznu nesnošljivost i govor mržnje. Kako roditelji te djece ne zatraže da se ta učiteljica disciplinira? Ne samo u razredu, nego na svakom mjestu: u uredu, u gostionici, na igralištu, na gradilištu, u svađi lako se može Boga pogrditi, a Bog nam apsolutno ništa nije kriv. Ili mi mislimo da Bog uopće ne drži do svojega dostojanstva i do svoje zapovijedi „Ne izusti ime Božje uzalud”? I da ne upozorava takve pogrditelje svojim znakovima? Samo zato što „ne plaća svake subote”...

Gospodine Isuse, Raspeti na križu zbog naših grijeha, progona i gnusoba! Molimo Te, pouči nas da Te štujemo svim umom svojim, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom.

U Mostaru 22. travnja 2011.

mostarsko-duvanjski biskup i trajni apostolski upravitelj
Trebinjsko-mrkanjske biskupije

Mir u duši

MIHO KATIČIĆ

Slušam ih dok govore
O slavi i bogatstvu
Misleći da to je
Sreća u životu
A htio bih da znaju
Ono što ja shvatih
Da je mir u duši
Jedino bogatstvo
Jer tko može platit'
Ljubav
Kad se gasi
Prijateljstvo
Kad ga nema
I sreću
U nesreći
Zato bih volio
Da kad prođu moji dani
I oni koji me vole
A i oni drugi
Mogu reći isto
On je bio bogat
Mirom u duši

Smrt u židovstvu

JULIJA KOŠ*

Židovstvo, koje ne predviđa gotovo nikakvu improvizaciju u riječima svojih obreda, istodobno dopušta vrlo slobodna razmišljanja o temeljnim religijskim temama, a smrt i zagrobni život su svakako jedna od čovjeku najbližih. Od kamenodobnih kultura, preko visokorazvijenih kultura staroga vijeka pa sve do naših dana, i od religije do filozofije, možda je glavno pitanje ljudskoga života ono eshatološko, odnosno: što je nakon smrti? Međutim, židovstvu – za razliku od mnogih drugih religija, osobito od dviju drugih objavljenih religija, mlađega kršćanstva i mnogo mlađega islama – središnja životna tema nije u eshatološkome. Tako središte židovskoga umovanja nije o „onostranome“, zagrobnome, nego u svrsi i smislu ispunjavanja 613 Božjih naredaba. Ipak je, premda ne kao dio teoloških naučavanja, o smrti i zagrobnom životu nedvojbeno i među Židovima bilo mnogo narodnih vjerovanja, koja zacijelo nisu uvijek bila posve pravovjerna.

Čovjek treba oslonac u suočenju sa smrću, a sustav službenih eshatoloških uvjerenja sve do posljednjih stoljeća prije Krista nije bio razvijen. Tek je u doba grčko-rimske vladavine nad drevnom židovskom državom u židovstvo ušla razvijenija ideja o zagrobnome životu, pa tako i o suđenju dušama i konačnom spasenju. Narodna predaja poznaje pakao – *šeol* i *gehenu* ili *gehinom* – mjesto kazne i očišćenja za mrtve. Međutim, oni su teološki bitno manje razrađene teme nego u drugim dvjema objavljenim religijama, kršćanstvu i islamu. Biblijski raj u kojemu su obitavali Adam i Eva, *Gan Eden*, također teološki nije duboko razvijen pojam; to je dobro mjesto za koje se vjernici nadaju i mole da njihovi pokojni roditelji i njihovi predci i drugi bližnji tamo očekuju suđenje dušama koje će nastupiti kada dođe Mesija, Otkupitelj.

Židovski narod i njegovo vjerovanje nastali su prije više od 3300 godina, nakon izlaska iz egipatskoga ropstva. Pri nastanku te nove religije sjećanje na egipatski kult mrtvih još je bilo živo i pobuđivalo je odbojnost. Stoga su se Židovi primanjem 613 *micvot* (Božjih naredaba) na brdu Sinaju posvetili životu, a ne smrti, jer čovjek te odredbe može provoditi samo za života. Ispunjavanje Božjih zapovijedi namijenjenih njima samo će sobom donijeti budući život, i to jednako Židovima i nežidovima, što židovstvo bitno izdvaja iz drugih dviju objavljenih religija, koje naučavaju da je spasenje moguće jedino putem njih. U Hrvatskoj židovska zajednica broji oko 2000 osoba, koje većinom ne njeguju dosljedno židovsku tradiciju, te se uglavnom ne pridržavaju svih propisanih religijskih običaja oko smrti bližnjih, pogreba i tugovanja, već su umnogome usvojili običaje šire društvene sredine.

U židovstvu se blagoslovljenim smatra dug i ispunjen život, nakon kojega dolazi smirena smrt. Kao i većina drugih životnih okolnosti, tugovanje za pokojnikom strogo je podređeno sustavu propisa vezanih uz umiranje, smrt, pogreb, žalobne dane i sjećanje na pokojnike. Svrha propisa o dopuštenome i zabranjenome pri tugovanju jest u brizi o ožalošćenima, koji moraju imati mogućnost tugovanja zbog gubitka koji su doživjeli, ali ne smiju pretjerivati u tužnim osjećajima, jer bi ih to moglo odvesti u bolest.

Umirućemu u bolovima dopušteno je davati analgetike i omamljujuća sredstva, a u slučaju teške patnje i kada nema nikakve nade u oporavak, ne primjenjuje se medicinsku tehnologiju koja će umjetno produžiti život. Uređaji i sredstva koji umjetno produljuju život u takvom se slučaju smiju isključiti, ali smrt se ničim ne smije aktivno ubrzavati. Ako je u mogućnosti, umirući će pred bližnjima obredno ispovjediti grijehe i oprostiti se s obitelji, te izgovoriti riječi molitve *Šema Israel Adonaj eloheinu Adonaj ehad* (hebrejski: Čuj Izrael, Gospodin je naš Bog, Gospodin je jedan jedini). Ukoliko nije sposoban za to, izgovorit će je bližnji umjesto njega. Nakon smrti, tijelo se polaže na pod, licem prema izlazu, skupljenih nogu i sklopljenih ruku, zatvorenih očiju, pokriveno plahtom, pokraj glave mu gori svijeća. Zastiru se sva zrcala i zrcalne površine (poput TV ekrana) te slike na zidovima u pokojnikovu domu.

Tijelo se ni u jednom trenutku ne ostavlja samo. Obitelj je od toga trenutka do nakon sprovoda oslobođena svih ostalih vjerskih obveza, kako bi se mogla posvetiti isključivo posljednjem činu poštovanja prema pokojnom članu. Pri iznošenju tijela iz kuće otvaraju se svi prozori, a sva voda koja se u posudama našla u kući izliva se. Ovo je nedvojbeno ostatak magijske prakse i običaja mnogo starijih od drevne židovske religije.

U većim židovskim zajednicama (a nekada je tako bilo u svima) djeluje *Hevra Kadiša* (*Sveta udruga*) odnosno pogrebno društvo. Njezini članovi pomažu siromašnima, bolesnicima, umirućima i njihovim obiteljima, skrbe za sve potrebno: od pomoći umirućemu, šivanja obvezne posebne jednostavne bijele ukopne odjeće, do izrade lijesa, kopanja groba i sprovoda. Oni ne smiju biti plaćeni za svoj trud, nego se njihov prinos drži velikom vjerničkom zaslugom (u suvremeno doba ovo se postupno napušta, osim u ortodoksnim zajednicama). Ženu će obredno oprati žene, a muškarca muški članovi pogrebnog društva, koji će ga i obredno obrezati ako zbog bilo kojeg razloga nije za života bio obrezan. Nakon pranja tijela pokojnika će opremiti za pogreb i obući u posebnu bijelu ukopnu odjeću *tahrihim*.

Pogreb se obavlja što je moguće ranije, po mogućnosti u roku od 24 sata, ali se ne smije obaviti na šabat (od petka predvečer do subotnje večeri) i prvoga dana židovskih blagdana. Kremiranje nije dopušteno i odbacuje se kao postupak bez poštovanja prema pokojniku, osim u reformiranim zajednicama, prema rečenici iz *Postanka* 3, 19: „Prašina si i u prašinu ćeš se vratiti.“ Stoga u izvornom židovskom pogrebu nije bilo lijesa, nego se tijelo umotano u pogrebnu odjeću polagalo u zemlju. Gdje to nije moguće, nastoji se da lijes bude što jednostavnije izrade i od što manje otpornog drva. Pogreb vodi predmolitelj, muškarac koji poznaje obred, koji nije nužno rabin (rabin nije zaređeni svećenik nego duhovni vođa zajednice). Pogrebnim govorom (hebrejski: *hesped*) pred otvorenim grobom predmolitelj i bližnji koji su ga poznavali ističu zasluge pokojnika, ali od toga se mora odustati ako je sprovod u dane Hanuke, Purima i neke druge radosne dane tijekom godine, čija radost se ne smije kvariti čak ni žalošću za pokojnikom. Sudjelovanje na nečijem sprovodu smatra se *micvom* (dobrim, zaslužnim, bogugodnim djelom).

Svaki pokojnik mora imati zaseban grob (samo se bližanci smiju pokopati u isti grob, jer su i rođeni zajedno),

te bračni parovi često unaprijed kupuju dva groba jedan uz drugi. Na sprovod se ne donosi rezano cvijeće, kao ni kasnije na grob, jer se to, premda nije strogo zabranjeno, smatra poganskim običajem. Također se ne svira na instrumentima niti se pjevaju svjetovne melodije, nego se izgovaraju psalmi. Uobičajeno je da su to psalmi 16, 23 i 91, koji govore o ufanju pokojnika u Božju milost i (vječno) spasenje. Nakon što pokojnikovi najbliži bace po šaku zemlje na lijes, muškarci iz zajednice pomažu ga zasuti zemljom. Za to se vrijeme tri puta izgovori hebrejska rečenica: *I on, Milostivi, oprašta grijeh i ne uništava, nego je često odustao od srdžbe i nije razbudio svoj gnjev*. Nakon zatvaranja groba, okupljeni mole molitve *kadiš* i *El male rahamim* (Bože pun milosti). Ni tada ni kasnije nema posebne molitve kojom bi se od Boga „ciljano“ molila milost za pokojnikovu dušu, nego se uvijek s tom namjerom molitvama slavi i uzvisuje Božje ime. Ipak se među tim molitvama ističe molitva *kadiš* (aramejski: svet), kao svojevrsna molitva za mrtve.

Najbližim članovima obitelji smatra se sedam kategorija srodnika: majka, otac, suprug, supruga, brat, sestra, dijete – njih se smatra najdublje pogođenima gubitkom. Tijekom obreda oni uz sam grob čine *kerija* (hebrejski: deranje), odnosno u znak žalosti razderu si ovratnik, izgovarajući: *Baruh ata, Adonaj eloheinu, dajan haemet* (Blagoslovljen si ti, gospodine Bože naš, istinski suče), prihvaćajući time Božju odluku, te se mire sa smrću pokojnika. U žalosti za majkom i ocem razdere se lijevu stranu ovratnika (na strani srca), a tako razderana odjeća nosi se kasnije do kraja jednomjesečne najdublje žalosti, nakon čega se ne smije popraviti i nositi. Za ostalim članovima najuže obitelji razdere se desnu stranu ovratnika, a razdor ne mora biti dubok i odjeća se nakon razdoblja žalosti smije popraviti.

U žalosti za rodbinom izvan sedam kategorija najbližih srodnika ne razrezuje se ovratnik. Razdiranje odjeće stari je bliskoistočni običaj iskazivanja snažnog tugovanja, te ga srećemo u *Joba* (1, 20 i 2, 12) nakon nesreća koje su ga snašle i u drugim biblijskim tekstovima (*Jošua* 7, 6; *Suci* 11, 35; *Druga Samuelova* 1, 11; 13, 19; 13, 31; *Prva o kraljevima* 11, 30; 21, 27; *Druga o kraljevima* 6, 30; 11, 14; 19, 1; 22, 11; *Druga ljetopisa* 23, 13; 24, 19; *Prva o Makabejcima* 2, 14; 11, 71; *Izaija* 37, 1). Najbliži krug ožalošćenih i nakon sprovoda tijekom dana žalosti odijeva staru odjeću koju su rasporeili na sprovodu. Za pogreb se ne odijeva nova, svježe izglacana i lijepa odjeća. Nošenje crnine, trake na rukavu, crnog gumba i slično nije dopušteno, jer je zabranjeno preuzimanje običaja drugih naroda (koji su u doba nastanka židovstva svi bili poganski).

Pogreb se mora obaviti što je moguće ranije, a poželjno je u roku od 24 sata. Tumači se da je to iz poštovanja prema pokojniku, ali s obzirom da mrtvo tijelo u samome svetom gradu Jeruzalemu ne smije prenoćiti (nego se pogreb mora obaviti odmah), može se zaključiti da je to i zbog onečišćavajućeg značaja smrti i mrtvoga tijela, što nedvojbeno potječe iz nekih još starijih kultura od židovske. Kratko razdoblje od smrti do pogreba naziva se *aninut* (stanje žalosti), a neposredno nakon pogreba počinje razdoblje *sjedenja šive* (*šiva*, hebrejski: sedam), odnosno sedam dana žalosti. Tijekom prvih sedam dana u domu pokojnika neprestano gore svijeće *nerot nešama* (dušica). Ožalošćeni ne izlaze iz kuće, ne rade, ne vesele se, ne slušaju glazbu niti gledaju

Židovsko groblje na obroncima Maslinske gore s pogledom na Sveti Grad, Jeruzalem.

televiziju, obavljaju samo najosnovniju higijenu, ne obavljaju obuću nego su samo u čarapama ili bosi, ne odijevaju novu odjeću, ne briju se i ne šišaju, a bračni dodiri nisu dopušteni. U kući se sjedi na podu ili na niskim stolicama, a spava se na prostirkama ili madracima položenima na pod. Ne izlazi se ni radi molitve, nego muškarci dolaze u kuću pokojnika kako bi činili *minjan* (molitveni kvorum od najmanje 10 muškaraca), čije okupljanje je preduvjet za izgovaranje molitve *kadiš*. U prvo vrijeme ožalošćenima se ne iskazuje sućut, jer se drži da su još neutješni, prema rečenici iz *Joba* (2, 13): *Sjedili su s njim na podu tijekom sedam dana i sedam noći, a nitko ne progovori s njim ni riječ, jer vidjeli su da je bol golema*. Kasnije se kaže: *Tenuhemo min hašamajim – Neka vam s Neba dođe utjeha!*

U domu ožalošćenih hrana se ne priprema, nego je donose rođaci i prijatelji, osobito simboličnu hranu tugovanja: leću i kuhana jaja (koji zbog okruglog oblika simboliziraju životni ciklus, pa time i potiču na mirenje s gubitkom bližnjega). Tijekom *šive* ne pije se vino i ne jede se meso. Ukućani ne primaju posjete radi razonode i ne idu na proslave, te nikome ne šalju čestitke za blagdane i radosne događaje. Čak ni Toru (biblijsko Petoknjižje, židovski osnovni religijski tekst) ne smije se proučavati tijekom *šive*, jer se drži da ona donosi radost, pa ožalošćeni vjernici čitaju biblijske knjige koje govore o žalosti: *Joba*, *Tužaljke*, *Jeremiju*. Tijekom šabatnoga dana običaji *šive* se prekidaju, jer je svetost šabata čak i iznad tugovanja za pokojnikom, te se obitelj za šabat uobičajeno priprema kupanjem i oblačenjem čiste i lijepo odjeće, a jede se meso i pije se vino, prema uobičajenim šabatnim propisima, što je ostalih dana tijekom *šive* zabranjeno.

Sedmodnevnom razdoblju prve žalosti slijedi *šelošim* (hebrejski: trideset [dana od pogreba]), tijekom sljedeća 23 dana produljene duboke žalosti za najbližim srodnicima: roditeljem, supružnikom, braćom i sestrama, djecom. Ožalošćeni se tijekom tih dana postupno vraćaju društvenom životu, prije svega se okupaju i obuku čistu odjeću, koju po mogućnosti nisu mijenjali tijekom sedmodnevne *šive* (osim za šabat). Smiju ići na posao, ali i dalje se ne briju i ne šišaju, ne slušaju glazbu te ne odlaze ni na kakva vesela događanja. Tridesetoga dana posjećuje se grob i podiže se nadgrobni spomenik, pri čemu se govori psalam 130 i molitva *El male rahamim* (hebrejski: *Bože pun milosti*). Nadgrobni kamen treba biti jednostavan, kako se bogatiji pokojnici ne bi izdvajali od siromašnijih, a na kamenu su upisana hebrejska slova P i N (kratica od: *po nekave* – ov-

Umjesto cvijeća pokojniku na grob židovi nose mali kamen. Tako se na počivalištima poštovanijih pokojnika znaju naći čitave hrpe kamenja.

dje počiva) te ime pokojnika i akronim hebrejske rečenice: *Neka bude vezan/a u snop života*. Prve subote nakon pogreba ožalošćeni mogu u sinagogu donijeti hranu, koju će sjedeći za stolom s ostalim vjernicima podijeliti nakon prijepodnevnog šabatne službe Božje, što je prigoda da se svi prisjete lijepih pokojnikovih djela i zasluga. Spominjući u razgovoru pokojnoga oca, dijete će od tada dodavati riječi *zihrono livraha*, a majku *zihrona livraha* (hebrejski: *blagoslovljena duša*).

Samo za roditeljem propisana žalost traje godinu dana: ožalošćeni izbjegavaju tijekom toga razdoblja ći na zabave i vesele događaje, te ne kupuju nove stvari, od stanova i automobila do odjeće, obuće i posuđa. Tijekom jedanaest mjeseci djeca pokojnika ili pokojnice svakodnevno ujutro i navečer izgovaraju *kadiš*, a u sinagogi se drže uz one koji su pretrpjeli sličan gubitak. Dvanaestoga mjeseca (posljednjega do pune godine nakon smrti) ovaj *kadiš* se više ne izgovara, kao znak povjerenja u veliku pravednost pokojnika, koja će dostajati da i bez toga nađe mjesto u *Gan Ede-nu* (rajskom vrtu). Obljetnica smrti pokojnika *jarcajt* (jidiš: obljetnica smrti, od njemačkoga *Jahrzeit*) od tada će se održavati svake godine na dan pokojnikove smrti prema židovskome kalendaru. Toga dana pali se svijeća koja gori 24 sata. Sin ili, ako pokojnik nema sina drugi muški srodnik pokojnika, izgovara *kadiš jatom* (*kadiš siročeta*).

Tijekom godine vjernici, pa tako i ožalošćeni, više puta u sinagogi nazoče obredu *mazkir* (hebrejski: *spominjanje duša*). U Sefardā (Židovā podrijetlom iz španjolskoga kulturnoga kruga) to je svakoga šabata, a u Aškenazā (Židovā podrijetlom iz njemačkoga i istočnoeuropskoga kulturnoga kruga) četiri puta godišnje: na Jom Kipur i posljednjega dana svakoga od triju hodočasnih blagdana: Pesaha, Šavu-ota i Sukota. Pred te se dane posjećuju i grobovi svojih pokojnika i znamenitih pravednika.

U starije doba grobovi na židovskom groblju nisu bili u pravilnim redovima, a u novije doba, unatrag nekoliko stoljeća, slijede pravilni raspored europskih grobalja. U ortodoksnim zajednicama nije običaj uzgajati na grobovima cvijeće i grmlje, a ono koje samo izraste zabranjeno je ubrati. Umjesto u svijetu raširenoga običaja donošenja na grob rezanoga cvijeća ili cvijeća u teglama, kao znak posjeta pokojnikovu grobu donosi se mali kamen, koji se ne smije uzeti s drugoga groba ili njegove blizine, nego se na groblje donosi izvana. Tako se na grobovima vrlo poštovanih po-

kojnika znaju naći čitave hrpe kamenja, a vjernici rado na takvim grobovima ostavljaju i ceduljice s molbama za zagovor (premda je takva praksa u suprotnosti sa službenim teološkim načelima, ali nije zabranjena i vrlo je raširena). Odlazeći s groblja, i nakon pogreba i nakon posjeta, peru se ruke i pušta se da se osuše na zraku, jer groblje je obredno nečisto mjesto (zbog čega potomci hramskih svećenika, *koeni*, ne smiju stupiti na groblje osim radi pogreba oca i majke, supruge, braće i sestara, te djeteta, odnosno sedam kategorija najbližih srodnika).

U nedostatku dublje razrađenih koncepata zagrobnoga života, židovstvo drži da pokojnici u miru čekaju Božju presudu, koja će se ostvariti u mesijansko doba, na kraju vremena. Svi dobri i pokajnici spasit će se tada za vječni život – i Židovi i nežidovi – a duše krajnje zlih će biti zauvijek uništene. Ova poruka o spasenju svih ljudi koji su se za života držali Božjega zakona ili ga se barem nastojali držati – neovisno o njihovoj religiji – može i dvjema mladim objavljenim religijama biti uzor Božjega puta ljubavi i međuljudske snošljivosti.

Knjižničarka Židovske općine Zagreb, 7palmtrees@gmail.com

Kadiš siročeta

Kadiš siročeta (kadiš jatom) je molitva koja slavi Boga i podsjeća žive da Vječni osjeća tugu nakon smrti roditelja. Njome se zaziva što brži dolazak otkupljenja u konačnosti. Moljena je i 10. kolovoza 2007. ispred katedrale Notre-Dame u Parizu na sprovodu kardinala Jean-Marie Lustigera, židova koji se obratio na kršćanstvo.

Iznad svega neka bi bilo hvaljeno i posvećeno sveto Božje Ime na svijetu koji će On jednom obnoviti, u kojem će On mrtve uskrisiti i pozvati u vječni život. Tada će biti izgrađen onaj nebeski Jeruzalem, sveti božanski grad, u svom potpunom sjaju bit će podignut. Nestat će s ovoga svijeta praznovjerja i idola, a bit će rašireno opće štovanje pravoga Boga. On će tada najsvetije vladati u svojem veličanstvu. O, neka bi to bilo uskoro, za naših dana i za vrijeme svega Izraela; na to recimo: amen! Neka nam dođe veličanstveni mir i život s neba, nama i cijelome Izraelu; na to recimo: amen! Neka donese mir u nebeskome veličanstvu nama i cijelome Izraelu. Amen.

Zvijezda

MARE LJUBIĆ

Ti si sada moja zvijezda
koja na nebu sja.
Nekad smo ti i ja skupa
zvijezde na nebu gledali
i čekali da koja padne,
da bi želju zaželjeli i
sreću dobili.

Danas sama čekam ja,
i zamišljam kako ćeš mi ti
zvijezdu s neba poslati
i srećom život obasjati.

28. veljače 2010.

Pred Festu svetoga Vlaha

ANA PREBISALIĆ*

Sjedim u tinelu [*dnevnome boravku*] i pogled mi se smiri na slici svetoga Vlaha. Naravno, i da sam u bilo kojoj drugoj prostoriji, pratio bi me pogled sijedoga Starca.

Sjećam se, bila sam jako mala, a nono [*djed*] mi je pričao o Festi kao neraskidivom dijelu Grada. Kaže, mama me sa šest mjeseci vodila na prvo grlićanje i blagoslov, bijele golubice su nas nadlijetale i donosile toplinu u naša srca. A i nono mi se zove Vlaho, razlog više da se taj blagdan u našem domu posebno štuje. Željela bih doznati više o našem Parcu, a što znam o Festi, sad eto dijelim s vama.

Festa uvijek počinje 2. veljače, na Kandeloru ili Sviječnicu, izvijanjem barjaka i puštanjem golubica pred crkvom Svetoga Vlaha. Čita se laus [*pohvala*] dragome Bogu i svetome Vlahu, pa čestitke i brzopjavi Dubrovčana sa svih strana svijeta, pjeva se i himna Parcu u čast, a onda slijedi ono što Festu čini molitvenom: grlićanje i blagoslov puka. Grlićanje je molitva za zdravlje grla. Obred se obavlja s dvije isprepletene svijeće koje se stavljaju pod grlo.

Nadbiskup Želimir Puljić 2. veljače 2011. čita pohvalu (latinski: laus): „U ime Presvetoga Trojstva: Oca, Sina i Duha Svetoga. U ime slavne Djevice Marije. U ime slavnoga svetoga Vlaha, našega Parca. U ime svijeh svetaca i svetica Božjih: život i pobjeda, mir i obilje ovom našem starodrevnom Gradu i zemlji dubrovačkoj! Da ih Bog spasi i uzdrži mnoga ljeta na moru i na suhu. Živio sveti Vlaho!” Snimio Ivo Marlais.

Na sam dan Feste, 3. veljače, ispred Gospe se služi sveta Misa nakon koje slijedi procesija Placom. A tek te ljepote! Ljudi su vedrijih lica, putem se sreće šarenilo narodnih nošnji i crkvenih barjaka svih župa, tolikih koji su se došli pokloniti i pomoliti da mu zahvale za zaštitu u prošlosti i preporuče sebe i svoje za ubuduće. Tu su i prekrasne moćne relikvije svetoga Vlaha. Čuje se pjesma, pa i mi koji promatramo procesiju zapjevamo iz svega glasa, jer tako još više pokazujemo oduševljenje i sreću što smo baš vjernici ovoga Grada. Procesija lagano prolazi, a onda se kreće domovima na tradicionalne šporke makarule i bogatu trpezu.

U mojem je domu uvijek veselo, kuća je puna ljudi jer nono Vlaho tog dana ne mari ni za bolest ni za godine koje ga lagano pritišću, širi dobro raspoloženje i obvezno izvija svoj barjak kojeg ima već punih 40 godina. Tu mu ljubav nitko ne može uskratiti, a moram vam priznati da je nju u velikoj mjeri prenio i na nas. Ima tri godine da je dobio i unuka, moga rođaka Vlaha, koji će, nadamo se, nastaviti obiteljsku tradiciju. Slavlje je dvostruko. Samo nek' nas zdravlje posluži, bit će pjesme i slavlja.

Zato, kad dođe prva sljedeća nedjelja, kad ispratimo barjake na Goricu, poželimo ponovni susret u Gradu i sjetimo se natpisa na ulazu u Grad sa strane od Ploča: „Daleko vam kuća, ljuti neprijatelji! Nikoga se ne boji ovaj Grad kojega krijepi sklonost svetoga Vlaha!”

U Gradu 21. siječnja 2010.

učenica IV.a Osnovne škole Marina Getaldića

Osnovno o Festi 2011.

Bratovština festanjula svetoga Vlaha između šest predložnika 22. studenoga 2010. tajnim je glasovanjem izabrala festanjule Feste svetoga Vlaha 2011. i to: iz reda pomoraca, kapetana Vlaha Kulušića (66), a iz reda obrtnika, zidara Nikolu Miloslavića (62). Njihov izbor potvrdio je apostolski upravitelj Dubrovačke biskupije dr. Želimir Puljić te ih je 31. prosinca 2010. imenovao festanjulima. Imena novih festanjula puku je proglasio don Toma Lučić u crkvi Sv. Vlaha 1. siječnja 2011.

Trodnevnicu je propovijedao isusovac Mirko Nikolić, glavni urednik Glasnika srca Isusova i Marijina iz Zagreba.

Na 1040. Festu sv. Vlaha u četvrtak 3. veljače 2011. uz vjernike iz svih krajeva Dubrovačke biskupije pristigli su i hodočasnici iz drugih hrvatskih krajeva: Imotskoga, Jara, Kistanja, Međugorja, Mostara (pet autobusa), Pakoštana, Ploča, Skopljanske Gračanice, Šibenika, Tkonu na Pašmanu, Vitine i Zagreba. Uz prinos darova katedralni župnik dr. don Stanko Lasić istaknuo je Stanu Mustapić koja je u stotinu i drugoj godini donijela dar na oltar.

Liturgijsko pjevanje predvodili su katedralni zborovi i zbor Sv. Križa iz Gruža pod vodstvom Margit Cetinić i Jelenke Mikulandre. Prvo čitanje (*Izajaja* 61, 1-3) pročitao je dominikanski novak fr. Ivan Cota, pripjevni psalam Dijana

Konavočica ima dvije godine, ponosno stupa u Procesiji 3. veljače 2011., a naučila je zazivati dragu Božu i svetoga Vlaha.

Snimio Ivo Marlais.

Stanoš, a drugo čitanje (*Efežanima* 3, 14-19) učiteljica Marija Čaveliš. Prošnje molitve vjernih čitali su gimnazijalke Kristina Spajić i Lucija Janjalija.

Moćnik Isusove pelenice nosila su četvorica dominikanskih iskušenika: fr. Ivan Marija Tomić, fr. Ivan Dominik Iličić, fr. Ivan Prskalo i fr. Mladen Folnović.

Ophod s barjacima, kao i svake godine, krenuo je nakon Mise ulicom Od puča do Velike Onofrijeve fontane pa preko Place kroz zbornu crkvu Sv. Vlaha natrag do pred Gospu. U procesiji su, uz metropolita Marina Barišića, ovogodišnjeg predvoditelja, sudjelovali hvarski biskup Slobodan Štambuk, požeški Antun Škvorčević, šibenski Ante Ivas, kotorski Ilija Janjić, vojni Juraj Jezerinac, zadarski nadbiskup Želimir Puljić, provincijali Jozo Sopta i Vinko Mamić; ukupno sedam biskupa, 76 svećenika, jedan đakon, dva obredničara, don Stanko u Katedrali i don Toma u Sv. Vlaha kao domaćini, festanjuli, trombunjeri, ministranti, redari, bratimi, barjaktari, 148 barjaka i puk.

Proslava sv. Vlaha 2011. bila je u znaku sedamdesete obljetnice kako je blaženi Alojzije Stepinac 3. veljače 1941. predvodio Festu – središnju Misu i procesiju – te održao čuvenu propovijed o sv. Vlahu (više o tomu u *Našoj Gospi* br. 43/2010., str. 39-41). Blaženi je Alojzije gradskim ulicama nosio moći sv. Vlaha, a danas se u toj istoj procesiji nose i njegove moći.

Fotografsku reportažu s Feste donosimo na predzadnjoj stranici korica.

Što učiniti sa slobodom

METROPOLIT MARIN BARIŠIĆ*

IZBOR PARTNERA. Poštovani vjernici i građani, gospari i furesti, hodočasnici i gosti! Mnogi smo danas u hrvatskoj Ateni – gradu Dubrovniku. Kao i svako vrijeme, i naše je obilježeno izazovima i poteškoćama: osobnim, obiteljskim i društvenim. Potreban nam je savjet i pomoć. Dolazimo i obraćamo se – ne mudracu, nego svecu, ne prolaznome upravitelju, nego svetomu Vlahu – trajnome zaštitniku grada Dubrovnika.

„Jednoga dana neki Atenjanin dođe starogrčkome državniku Temistoklu tražeći savjet: ‘Udajem kćer’, reče. ‘Trebam izabrati. Dva su prosca u pitanju: jedan bogat, a glup, drugi pametan, pošten, ali siromašan’. Vjerujem da smo ne samo znatizeljni, nego i osobno zainteresirani: što je rečeno tome ocu pri izboru zaručnika? Jer jedan je bogat, a glup, a drugi pametan i pošten, ali siromašan.

Počujmo savjet: „Bolje čovjek bez sredstava, nego sredstva bez čovjeka!” Ne znamo koga je on izabrao, kako je reagirala kći, rodbina, mentalitet, trg i ulica Atene, ali znamo nešto više i ono što je nama bliže: znamo kako je i kojega je zaručnika izabrao za svoju slobodu grad Dubrovnik. Shvatili su Dubrovčani da riječ čovjeka i vjernika te život biskupa i mučenika sv. Vlaha još jasnije govori i svjedoči: „Bolje čovjek bez sredstava, nego sredstva bez čovjeka!”

SLOBODA JE PRETPOSTAVKA. Da, važna su sredstva i Dubrovčani su ih pravilno vrjednovali. Ali čovjek je važniji od sredstava. Nema čovjeka bez poštenja i pravde. Nema čo-

Misa pred Gospom 3. veljače 2011. Snimio Ivo Marlais.

vjeka bez slobode. Ni birati se ne može bez slobode. Koga je Dubrovnik birao i čiji je savjet slijedio, svjedoči nam i uzvišena himna koju Grad posveti i ispjeva slobodi: *O lijepa, o draga, o slatka slobodo, dar u kom' sva blaga višnji nam Bog je dô. [...] Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi ne mogu bit plata tvojoj čistoj ljepoti.* Zato nitko nije bio tako osjetljiv na slobodu i na dostojanstvo hrvatskih branitelja 1991. godine kao grad Dubrovnik. Nije čudno da je Dubrovnik pobratim Vukovaru.

O kojoj je slobodi riječ? Nije riječ samo o slobodi teritorija i granica, tj. čvrstih zidina grada, nego o slobodi duha i života unutar grada. Nama je to dobro poznato. Što nam se to danas događa, braćo i sestre, pitamo se s našim braniteljima i zabrinutim građanima? Uz tolike žrtve došli smo do slobode, a jesmo li je radosno i odgovorno prihvatili?

BITNO JE POVJERENJE. Nismo li pogriješno izabrali? Izabrali sredstva, a ne čovjeka? Nismo li sudionici aktivnoga tržišta gdje se trguje slobodom, uvjerenjem, poštenjem za sredstva i karijeru? Nije li u mentalitetu konzumizma i profita zasmetala i neradna nedjelja koja oduvijek stoji na strani čovjeka i njegove slobode? Nije li za mnoge pitanje neradne nedjelje, dana okusa i mirisa čovjekove slobode, postalo prošlost? I ovdje čovjek bi prodan za sredstva!

Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi ne mogu bit plata tvojoj čistoj ljepoti. Je li naš spomenik slobodi lijevan samo od metala postao „zlato tele” kojemu se klanjamo? Nismo li u opasnosti da i u materijalnoj nestašici želimo živjeti iznad ekonomskih mogućnosti, a ispod vlastita čovjества? Da, sredstva su potrebna, ali čovjek je važniji od sredstava! I sredstava ima dovoljno. Ali kad izaberemo sredstva bez čovjeka, gubimo u sebi ne samo čovjeka, nego i naš bližnji ostaje bez sredstava za život.

Sama sredstva ne usrećuju. Dobar nam savjet daje narodna mudrost: novcem se može kupiti kuću, ali ne i dom; postelju, ali ne i san; sat, ali ne i vrijeme; knjigu, ali ne i mudrost; može se kupiti radno mjesto, ali ne i poštenje; može se kupiti užitak, ali ne i ljubav.

Ipak, neke stvarnosti nisu stvari. Ni za kakav se novac ne mogu kupiti prijateljstvo, ljubav i sloboda. Nažalost, mogu se prodati. Kad se sredstva stave ispred osobe i kad

smo sebično zarobljeni materijalnim, onda gubimo ono bitno za život u slobodi, a to je povjerenje. Povjerenje je temelj suživota ne samo braka i obitelji, nego i poslovnoga i društvenog života. Bez povjerenja nema ni slobode ni nade. Kad se živi u strahu i nepovjerenju svugdje se vidi zavjera i ugroženost, uvlači se sebičnost i zatvorenost te nebriga i ravnodušnost za zajedničko dobro.

OSTATI ČOVJEK. Možda vam je poznata ona priča o četiri osobe s imenima: Svatko, Netko, Bilotko i Nitko. Naime, trebalo je nešto žurno učiniti. Svatko je mislio da će to Netko učiniti. Bilotko je mogao to učiniti. Ali Nitko nije učinio. Na kraju se dogodilo da je Svatko optuživao Nekoga zašto Nitko nije učinio to što je Bilotko mogao učiniti.

Povijest nam svjedoči da su Dubrovčani izgrađivali svoj grad u zajedništvu i osjetljivosti za zajedničko dobro. Govori nam to i tekst uklesan u kamen: *Obliti privatorum, publica curate!* Zaboravite privatne, brinite se za javne stvari! Nažalost, zbog sebičnosti i pohlepe, zbog sljepoće i zarobljenosti ne znam koliko je nama danas razumljiv pravopis i gramatika toga savjeta?! Naputak je povezan s našom savješću i unutarnjom slobodom. Zato će slobodnome i savjesnom čovjeku ponekad i fotelja i klupa i katedra biti svojevrstan križ koji će radije prihvatiti, nego iskoristiti položaj za svoje interese, pribijajući druge na križ. Međutim, uvijek je dobitak biti slobodan, pošten, odgovoran i savjestan. Bolje je ostati čovjek gubeći ulogu, nego očuvati ulogu i naslov, a izgubiti u sebi čovjeka!

KAKO ODRASTI? Koliko mi odrasli sa svojim izborima i postupcima omogućujemo mladima da odgovorno rastu u daru *kog' višnji nam Bog je dô?* Danas odrasli žele biti mladi. U mentalitetu „vječne mladosti” mladeži se otežava normalan prijelaz i put odrastanja. Ne odrasta se jer i odrasli žele ostati mladi. Opasnost je da naši mladi ne odrastaju, nego životare. A sami odrasli koji žele ostati mladi malo čine da im pomognu odrasti, kad ni oni sami nisu shvatili što znači biti odrastao.

Psihološke i pedagoške znanosti potvrđuju nam da zrelost i odgovornost osobe, osim na radnome mjestu, najviše dolazi do izražaja u osnivanju vlastite obitelji – darivanju života. Svjesni smo da u našem društvu danas toliki mladići i djevojke čine novu društvenu i psihološku kategoriju, zvanu „mladi odrasli”. Riječ je o dobi između 30 i 40 godina, o onima koji žive kao djeca sa svojim roditeljima, onima koji nisu ostvarili izbor – afektivni i obiteljski. Ne usuđuju se izabrati zaručnika, zaručnicu. Žive u strahu i nepovjerenju pa im je teško preuzeti odgovornost, a slobode nema bez odgovornosti. Potrebna im je pomoć da se oslobode od straha za odgovornim odrastanjem, ali ne oslobađajmo ih od osobne slobode!

Složeno je pitanje zašto dolazi do njihova straha, nepovjerenja, pa i odsutnosti iz društvenog života: zbog njih samih, roditelja, mentaliteta „vječne mladosti” ili zbog svih nas odraslih u društvu koji ih ne vrjednujemo kao bogatstvo, nego ih nerijetko doživljavamo kao teret i problem društva. U svakom slučaju, iluzija je da će izgled i sredstva očuvati i ostvariti naš život.

SLOBODA – UDOVICA? Braćo i sestre, doista je istinita ona Isusova: „Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj poradi mene, taj će ga spasiti” (*Luka 9, 24*). Sloboda je duboka čežnja usadena u ljudsko srce. Čovjek je slika Božja i ne može bez slobode. Za slobodu je potrebno rasti i odgajati, pa i žrtvovati se, da bismo je imali. O tome nam svjedoče i naši branitelji.

Sloboda je *dar kog' višnji nam Bog je dô*, kojega treba suradnički primiti. Po daru slobode slični smo darovatelju – slika smo Božja. Pozvani smo otkrivati bogatstvo ovoga dara i upućeni smo dijeliti i živjeti slobodu s drugima. Ako zaniječemo dar slobode, vrijeđamo darovatelja i ugrožavamo bližnjega. Sloboda nas osposobljava za ono najuzvišenije, a to je ljubav. Ljubav i sloboda međusobno su najdublje povezani. Nažalost, čovjek nije uvijek spreman uskladiti sa slobodom sebe, svoju savjest, svoj odnos i ponašanje

Msgr. dr. Marin Barišić predvodio je Festu 1998. i 2011.
Snimio Ivo Marlais.

prema drugima. Ne izabire čovjeka, ne djeluje u duhu slobode, nego pod izlikom da svi tako čine slijedi razne oblike zarobljenosti. Pod vanjskim utjecajima prihvaća nametnute i lažne vrjednote, a zapostavlja unutarnju, duhovnu zrelost i osobnu odgovornost.

Zvuči paradoksnno da smo više bili slobodni u vrijeme agresije, kad smo se u logici i dinamici slobode uz rizik, nesigurnost i žrtve, opredijelili, branili i borili za slobodu. Kao da je tada bilo više čežnje i zauzetosti za slobodom nego danas kada je porasla pohlepa i apetit za sredstvima. Nije li nam sloboda postala udovicom?

KRIST JE NAŠA PUNINA. Gdje je izvor naše slobode? Stvoreni smo na Božju sliku. Slika smo Božja upravo po slobodi. Ona nam je doista Božji dar kojega možemo zloupotrijebiti i protiv Boga i bližnjega, pa i protiv sebe samih. Ali, Bog, darovatelj slobode, poštuje svoj dar u nama. Sv. Ivan kaže: „Uistinu, Zakon bijaše dan po Mojsiju, a milost i istina nastu po Isusu Kristu” (*Ivan 1, 17*). Krist, božanska

Festa 2011. bila je posvećena promišljanju o sudbini slobode. Snimio Ivo Marlais.

Istina o Bogu i čovjeku, istina je koja nas oslobađa. „Za slobodu nas Krist oslobodi” (*Galaćanima* 5, 1), dovikuje nam sv. Pavao iz iskustva novosti života. To nam svjedoči i zaštitnik slobode Dubrovnika, grada vjere i kulture. Kristova nam sloboda daje dostojanstvo sinovstva, novi odnos prema Bogu Ocu i braći ljudima. Ovaj dar primamo po krštenju koji u nama raste do svoje punine. Naša je punina Krist. Snagom svojega Duha Krist u nama oblikuje unutar-njeg čovjeka, čovjeka povjerenja i ljubavi, otvara nam srce obzorima svoje slobode koja nadilazi vanjsku prisilu.

Ovo „sada i ovdje” koje vjernik u Kristovoj slobodi i ljubavi živi nije sposobno ugostiti cjelinu ljudskog života. Mjera naše punine jest uskršli Krist. Isus Krist ide ispred nas i poziva nas: „Hoće li tko za mnom neka se odreće samoga sebe” (*Luka* 9, 23). Poziva nas da se odrečemo onoga što mi zapravo nismo, da se odrečemo svoga lažnoga „ja”, da izaberemo i tražimo svoj pravi identitet, identitet

sinovstva. Krist je upravo zato došao, radi našega spasenja i radi našega oslobođenja! Poziv „hoće li tko za mnom” pretpostavlja slobodu. On ide ispred i traži osobni izbor kao odgovor na njegovu gestu dara ljubavi. Kristova ljubav želi slobodnog čovjeka.

Takvom Kristovom pristupu i poštovanju naše slobode prigovara veliki Inkvizitor u romanu *Braća Karamazovi*. Prigovara Kristu zašto nije pretvorio kamenje u kruh, jer bi tada svi za njim pošli. Prigovara mu zašto nije sišao s križa, jer bi time sve prisilio povjerovati te ne bi više mogli biti slobodni ne vjerovati. Trebao ih je lišiti slobode kruhom i prisilnom poslušnošću. Međutim, Kristova sloboda poštuje čovjeka i njegovu osobnu odluku. Krist i na križu razapet ne ranjava ljudsku slobodu, nego je uvažava i vrjednuje gestom svoje ljubavi.

ZAŠTO MEDIJI ŠUTE? Riječ demokracija potječe iz stare Grčke, gdje je zapravo nije ni bilo jer su robovi ubrajani u kategoriju domaćih životinja. Samo na temelju Radosne vijesti, Evandjelja, u kršćanskoj kulturi i uljudbi mogla je nastati i razvijati se sloboda i demokracija, koja i danas u tim sredinama ima najrazvijeniji oblik slobode i demokracije.

Mi koji iz vremena bezbožnoga komunizma imamo iskustvo ugroženosti slobode, a osobito slobode vjere, dobro možemo razumjeti sve progonjene radi vjere i uvjerenja, a osobito braću i sestre u vjeri koji su progonjeni samo zbog toga što su Kristovi. Nažalost, upravo jer je riječ o kršćanima, mediji o tome gotovo šute. Ali ponekad se u nekim našim medijima o zajednici Kristovih vjernika – Crkvi piše tako da se pitamo nisu li to one stare požutjele novine?!

„Istina će vas osloboditi” (*Ivan* 8, 32), reče Gospodin. Zato bismo željeli da mediji budu u službi istine, a manje skloni senzacionalizmu i poopćavanju. Štoviše, za očekivati je od naših medijskih djelatnika da objektivnim informiranjem i formiranjem građana doprinesu razvoju slobode. Svima nama je potrebno tražiti istinu, gajiti slobodu, rasti u odgovornosti ako želimo graditi humano društvo. Nadamo se da će medijski djelatnici pokušati učiniti poželjnim za sve nas onaj savjet mudraca i sveca zaštitnika grada Dubrovnika, svetoga Vlaha: bolje čovjek bez sredstava nego sredstva bez čovjeka! Jer samo s čovjekom imat ćemo obilje sredstava za život.

MOLITVA ZA ZDRAVLJE SAVJESTI. A Ti, sveti Vlaho, zaštitniče Grada i naše slobode, čuj molitve naše glas! Mi, Tvoji štovatelji, Dubrovčani i hodočasnici, u svojim poteškoćama i izazovima, ponekad ne znamo što učiniti sa svojom slobodom, koji savjet prihvatiti, koga izabrati, kako se postaviti u društvu, obitelji, braku, osobnom životu... U svjetlu Tvoga savjeta, primjera i zagovora molimo Te za naše duhovno i tjelesno zdravlje. Oslobodi nas bolesti grla! Još Te više molimo, Vlaho naš sveti, za zdravlje glasa naše savjesti, da bismo u slobodi mogli zrelo, odgovorno i dobro birati, birati čovjeka, a ne sredstva. Izabрати istinskoga Zaručnika života, Isusa Krista, osloboditelja i spasitelja Tvoga Grada, naše domovine Hrvatske i čitavoga svijeta!

U Dubrovniku, ispred Gospe 3. veljače 2011.

splitsko-makarski nadbiskup i južnohrvatski metropolit

Zločin nijekanja zločina

Ove će se godine po prvi put u Hrvatskoj službeno obilježiti spomendan na žrtve komunizma, fašizma i nacizma. Bit će to 23. kolovoza, dan koji je Europski parlament još 2009. proglasio Europskim danom spomena na obljetnicu sporazuma Hitlera i Staljina o nenapadanju i podjeli interesnih sfera od 23. kolovoza 1939., nakon čega su nacisti i Crvena armija podijelili Poljsku, Sovjeti zauzeli i baltičke zemlje, a jedni i drugi proveli deportacije i genocid.

Nije riječ o uvođenju novoga blagdana ni neradnoga dana nego samo o iskazivanju počasti za više od stotinu milijuna žrtava komunizma u XX. stoljeću uz već poznate i obilježavane žrtve nacizma i fašizma. Ta tri -izma su tri velika zla XX. stoljeća koja je osudio još papa Pio XI.: fašizam okružnicom *Non abbiamo bisogno* od 29.6.1931., nacizam okružnicom *Mit brennender Sorge* od 14.3.1937., a komunizam okružnicom *Divini Redemptoris* od 19.3.1937.

Hrvatski sabor zapravo je nevoljko preuzeo dio europske pravne stečevine kako bi se udovoljilo i tome mjerilu za ulazak u Europsku uniju, ali sam dan opet nije nazvan pravim imenom nego Spomendanom na žrtve svih totalitarnih i autoritarnih režima. Ta će neodređenost nekima biti izlika da nastave nijekati kako komunizam ni u jednom svojem izdanju „revolucionarne”, „demokratske”, „narodne”, „federativne” i „socijalističke” vlasti tobože nije bio ni totalitaran ni autoritaran. Ipak, srž komunizma i drugih totalitarnih režima jest sumnja u jednakost ljudskoga dostojanstva i nepovjerenje u ljudski razum, mogućnost da netko razmišlja vlastitom glavom izvan smjernica Partije (kako god se ona zvala).

Više od dva desetljeća nakon pada komunizma u Hrvatskoj nema pravih osnova za pomirenje i praštanje. Pretpostavke se nisu ni počele stvarati. Zločini nisu istraženi. Žrtve čak nisu ni popisane. Ne poštuje im se ni pravo na grob. Suđenja nalogodavcima i počiniteljima nisu ni počela. Po službenoj dužnosti nije istražen nijedan jedini komunistički zločin! Podnesene kaznene prijave još se drže po ladicama ili su olako odbačene zbog „nedostatka dokaza”, a zapravo zbog nedopustiva nemara u službi u kojoj su pojedini istražitelji radili ispod svakih dopustivih mjerila, ometajući utvrđenje istine, posve nezainteresirano ili s krajnjom zlonamjernošću navodeći i ono malo ispitanih osumnjičenika da kažu kako ništa ne znaju ili se ničega ne sjećaju. Nisu ih čak suočili ni s njihovim vlastitim ranijim izjavama ili ispravama. To su zločini propusta, prikrivanja i sprječavanja dokazivanja, ometanja pravde i zloporabe položaja i ovlasti, počinjeni u Državnom odvjetništvu, u ovome sustavu. Ne treba upirati prstom daleko, dosta je pitati što je s predmetom Daksa za koji postoje probušene lubanje, metci u zatiljak, žicom vezana trupla i očuvana dokumentacija.

Na djelu je tako gubitak pamćenja, amnezija prošlosti, činjenično pomilovanje nezastarivih zlodjela, a to ugrožava budućnost, stvara ozračje ravnodušnosti i pristanka na namjerno prešućivanje povijesnih događaja. Štoviše, predmneva nevinosti, polazište da bez osude nema ni krivaca, mnogima služi kao izgovor da brane zločinstva Tita, Jugoslavenske armije, Ozne i Udbe, i drsko tvrde kako zločina, pa ni masovnih, nije bilo, te da komunistički pokret nema

totalitarnu podlogu. Nasuprot tomu, sporazum Molotov-Ribbentrop trajno podsjeća da su rasistički nacizam i bezbožni komunizam – blizanci, dvije velike provale zla.

Ukratko, u naše vrijeme počinjen je zločin neprocesuiranja koji pridonosi nijekanju i nekažnjavanju teških komunističkih zločina genocida, zločina protiv čovječnosti, protiv civilnoga pučanstva, ranjenika, bolesnika i zarobljenika, uništavanja kulturnih dobara; zločina protiv života, nečovječnoga postupanja, kršenja prava i običaja ratovanja, višedesetljetne otimačine, povrede ravnopravnosti građana, slobode izražavanja misli, okupljanja, kršenja prava na udruživanje, povredu slobode vjere i prava na štrajk, narušavanja nepovrjedivosti doma, iznuđivanja iskaza, nasilja nad različitim sferama života, gaženja prava čovjeka i naroda.

Naslijeđe totalitarnoga komunističkog režima nije se ni pokušalo demontirati. Izostala je lustracija (zabrana obnašanja javnih dužnosti bivšim udbašima i komunističkim nalogodavcima). Povijesne činjenice nisu utvrđene sustavno i objektivno. Krivce se nije ni pokušalo kazniti. Među komunističkim vlastodržcima ostala je zavjera šutnje. Narodno-slobodilački borci i njihovi današnji simpatizeri nisu razumjeli da Kainov znak time ostaje na cijelome partizanskom pokretu i da upornim opiranjem istini do kraja izjednačuju krv na svojim rukama s onom koljača na suprotnoj strani.

Borbu protiv tuđina i protiv zla fašizma i nacionalsocijalizma, uključujući četništvo i ustaško marionetstvo, okaljali su svojim koncentracijskim logorima i kolonama smrti. Po čemu se razlikuje nacističko istrjebljenje Židova, ustaško Srba, četničko Hrvata ili partizansko osoba njemačke narodnosti? Po čemu je žrtva Auschwitza ili Jasenovca danas vrjednija i čišća od ubijenih na Orsuli, Daksi, u Jazovki ili Maclju? Zašto žrtve partizanskoga Jasenovačkog logora od 1945. do 1948. službeno ne postoje nego samo one ustaškoga Jasenovačkog logora od 1941. do 1945.? Katolike i Hrvate još se stigmatizira zbog Jasenovca, a tko ga je prije i snažnije osudio od bl. Alojzija Stepinca kad ga je nazvao „sramotnom ljagom”, a ubojice u njemu „najvećom nesrećom” hrvatske države?

Dan spomena na žrtve komunizma služi tomu da se žrtve ponovno ne ubija prešućivanjem. Neka to bude dan solidarnosti s njihovim trpljenjem, dan kršćanskoga posta i molitve da takvo zlo nikada više nikoga nigdje ne snađe, dan čišćenje pamćenja i spomena na mučenike, dan nade da će doći vrijeme pomirenja i praštanja i dan odluke da se u tom smjeru počne raditi!

Daksa – otok bumerang. Snimio Božo Gjukić. **Kako sada stvari stoje, ljudska prava ne će sustići nalogodavce ni izvršitelje pokolja na Daksi 1944.**

Svaka bolest svoje bilje ima

U svibnju 2011. tiskana je Ljekaruša fra Jure Marčinkovića. Na 512 stranica daje pučki prikaz 136 bolesti i stanja sa savjetima za ozdravljenje uz pomoć biljnih pripravaka i pravilne prehrane. Knjiga je nastala iz bogatoga iskustva toga šezdesetdevetogodišnjeg bosanskoga franjevca koji je skupljanje ljekovitoga bilja učio uz oca Iliju i majku Anu. Djelujući od 1970. kao svećenik u Bosni, na Kosovu, u Njemačkoj, Australiji i Kanadi, proučavao je ljekovito bilje, stare ljekaruše i tradicionalnu kinesku medicinu, skupljao recepte od travara i fitoterapeuta, sve zapisivao, ispitivao i kombinirao.

Fr. Juro, kako ste obiteljsku sklonost pomirili sa svećeničkim pozivom?

Moji predci, koliko god je u obitelji poznato, bili su lugari, šumari u banjolučkom kraju. Dobro su poznavali ljekovito bilje i drveće. Skupljali su ga i preporučivali za liječenje pojedinih bolesti. Do sedamnaeste godine živio sam s roditeljima u hrvatskom selu Bilice pokraj Kotor-Varoši. Godinama sam bio ministrant i u meni se javila želja da postanem svećenik. Tako sam krenuo u sjemenište.

Čitajući Sveto Pismo doznao sam da je prorok Izaija dobro poznao ljekovite biljke jer je za neizlječivu bolest kralja Ezekija odmah znao koju biljku treba primijeniti: „Donesite oblog od smokava, privijte mu na čir i on će ozdraviti“ (Izaija 38, 21). A u mudrosnim se knjigama govori o općenitoj koristi od ljekovitih biljaka: „Gospodin od zemlje pravi lijekove i razborit ih čovjek ne odbacuje. Njima se liječi i ublažuje bol, od njih ljekarnik lijekove priprema“ (Sirah 38, 4.7).

Zanimanje za ljekovito bilje poraslo mi je kad sam pročitao da je papa Eugen III. prije 800 godina pozvao sv. Hildegardu Bingenšku (1098.-1179.) iz Njemačke u Rim, ohrabrio je, blagoslovio i preporučio da se zauzme u ispitivanju ljekovitog bilja kako bi se ljudi mogli njime liječiti. Oduševile su me i knjige triju svećenika: Nijemca don Sebastiana Kneippa (1821.-1897.), Švicarca fr. Johanna Künzlea (1857.-1945.) i Austrijanca dom Hermanna Josefa Weidingera (1918.-2004.).

Što Vam je biljinarstvo kao fratru i dušobrižniku?

Bilo mi je hobi, ali prerasta u zvanje: sveti je Frano također volio prirodu, biljke, cvijeće, životinje, ali i čovjeka. Ako znamo da je zdrava duša u zdravom tijelu, onda sam pozvan liječiti i dušu i tijelo, ako mogu. Sretan sam što slijedim putove svojih predaka, svetoga Frana i Biblije. Najveće mi je zadovoljstvo kad čujem da je netko ozdravio. Čak i nevjernici nakon

ozdravljenja, doživio sam to često, postaju drugi ljudi. Jednostavno, mijenjaju način života.

Osjetio sam da su ljudi na putu izlječenja već zato što mi vjeruju kao svećeniku. Uvijek im govorim da nema liječenja bez molitve i povjerenja u Boga, promjene života, pravilne prehrane s mnogo svježega voća i povrća, više biljnih masti i biljnih bjelančevina, osobito maslinova i suncokretova ulja i ribe, a što manje životinjskih masti i bjelančevina. Osim toga, vrlo su važni i svakodnevna šetnja na svježem zraku, plivanje, vožnja bicikla ili bavljenje laganim sportom. Tek onda i biljni pripravci mogu najbolje djelovati.

Zašto bi netko uz tolike specijaliste i bolnice primjenjivao Vaše recepte?

Kad je čovjek u nevolji, hvata se za sve što bi moglo pomoći. Ako je već tolike poslušao do sada, zašto ne bi iskoristio i ovu priliku? Prednost je mojih 1.168 receptata što su razumljivi, prirodni, jednostavni, dostupni i jeftiniji od mnogih pripravaka farmaceutske industrije i kemijskih laboratorija, a možda najviše zato što, dok jedno liječe, drugom ne štete. Liječenje prirodnim pripravcima manje je nasilno prema tijelu, ali je zato dugotrajnije od uzimanja umjetno proizvedenih lijekova. Stoga se pristalice prirodnoga liječenja moraju naoružati strpljenjem i ustrajnošću.

Otkad postoje, ljudi su sve tegobe, smetnje i bolesti nastojali liječiti različitim prirodnim sredstvima i postupcima. Unatoč napretku medicine i razvoju farmaceutske industrije prirodna sredstva i danas zauzimaju važno mjesto, ponekad samostalno, a katkad kao dopuna medicinskoj terapiji. Kod svakoga ozbiljnijeg simptoma bolesti treba se konzultirati s liječnikom, a tek potom se odlučiti na neku od prirodnih terapija.

Ljekaruša ne može nadomjestiti liječnika niti poljuljati povjerenje u njega, nego dopuniti terapiju iskušanim receptima i povećati bolesnikove izgleda za ozdravljenje.

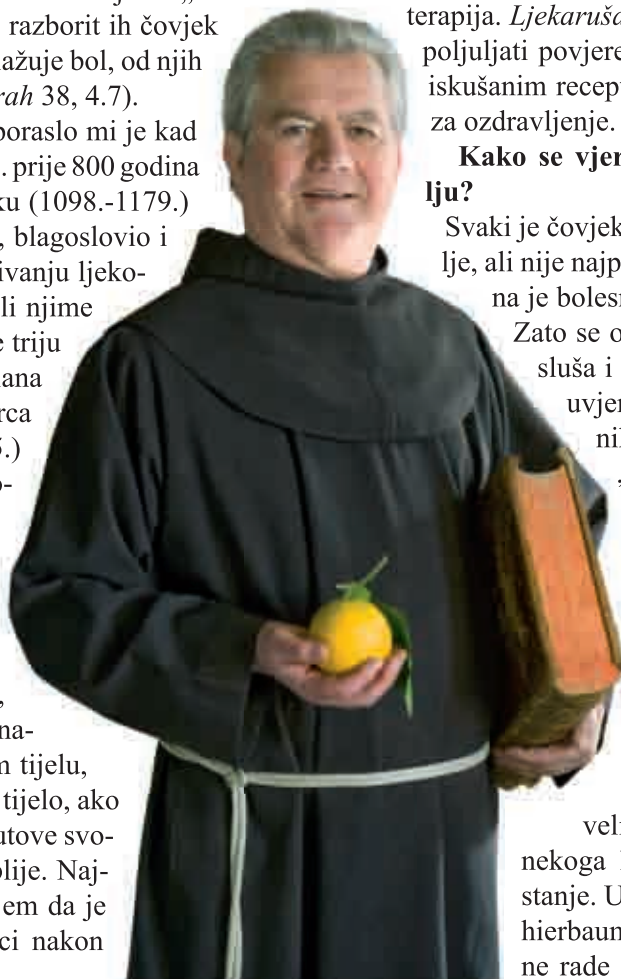
Kako se vjernik treba odnositi prema zdravlju?

Svaki je čovjek sam najodgovorniji za svoje zdravlje, ali nije najpametniji. Da bi se ozdravilo, potrebna je bolesnikova suradnja, a ne samo terapija.

Zato se odlazi liječniku, u dobroj vjeri ga se sluša i prima njegov savjet, a, ako nije bio uvjerljiv, traži se i drugo mišljenje. Vjernik zna da je istinita poslovice kako „doktor rane zamotaje, a Bog zdravlje daje“. Vjeruje i biblijskom obećanju: „Ne umišljaj da si mudar: boj se Gospodina i kloni se zla. To će biti lijek tvome tijelu i okrepa tvojim kostima“ (Mudre izreke 3, 8).

Po čemu se Vaš pristup ozdravljenju razlikuje od konvencionalne (zapadne) medicine?

Liječnici daju bolesnicima prevelike doze lijekova. I male količine nekoga lijeka djeluju povoljno na bolesno stanje. Uvijek su mi pred očima riječi dr. Schierbauma: „Sve kemijske tvornice svijeta ne rade tako savršeno i precizno kao jedna

mala biljka koju tvoja noga bezobzirno gazi. Ako se sve tablete i pilule pokažu nekorisnima, ljekovito bilje ne će zakazati, ono liječi i kronične bolesti.” Hrvatska poslovice kaže: Svaka bolest svoje bilje ima. Slavu i hvalu dragome Bogu koji nam je za svaku bolest dao i ljekovitu biljku, njih oko 12.000, od kojih 96% još nije ispitano.

Zašto se knjiga zove Ljekaruša?

Ljekaruša, ljekarica ili ričetarij je pučka knjiga s popisom i opisom sredstava za suzbijanje bolesti; mnoštvo listova s uputama i receptima za izrađivanje i primjenu domaćih i starinskih lijekova; zbirka znanja o ljekovitosti, onomu što bolesniku treba da ozdravi; priručnik koji kazuje lijekove i umijeće liječenja.

Ljekaruše na hrvatskom jeziku postoje već sedam stotina godina. U franjevačkim samostanima u Kraljevoj Sutjesci, Kreševu i Fojnici ima oko 150 neobjavljenih likaruša, u rukopisu. Među poznatijim ljekarušama je i nekoliko dubrovačkih. Prvo neanonimno medicinsko djelo u stihu i najstarije medicinsko djelo na hrvatskom jeziku u Dubrovniku je *Liečnik kućnji bez spenze* iz 1705. dubrovačkoga bijelog fratra Ignacija Akvilinija (1642.-1715.). Glavnina očuvanih knjiga od likarije potječe iz XVIII. i XIX. stoljeća. Prva hrvatska tiskana ljekaruša jest ona fr. Luke Vladmirovića, *Likarije priprostitute* (U Mletcih 1775. i Split, 1999.). Prikupljači njihovih recepata i pisci ljekaruša u prvome su redu bili redovnici i seoski svećenici. Tako ljekaruše nastavljaju tradiciju samostanske medicine koju su započeli veliki crkveni redovi.

Što trebaju znati oni koji uzgajaju, beru ili kupuju ljekovito bilje?

Biljke imaju najviše ljekovitosti između deset ura ujutro i tri ure popodne i u to ih vrijeme treba brati, nikako odmah iza kiše, nego nakon tri dana lijepa vremena. Beru se u vrijeme cvjetanja i suše u hladu i na propuhu.

Jedna te ista biljka može imati potpuno drukčiji sastav, ako je ubrana u proljeće ili u jesen, prije ili poslije cvatnje, nakon kišnoga razdoblja ili nakon suše, a sastav joj se jako mijenja ovisno i o načinu sušenja te o samome načinu pripreme za primjenu. Čajevi i pripravci vrijede u određenome razdoblju. Osušeni vrijede najviše dvije godine, a mljeveni dvostruko kraće. Nažalost, danas na tržištu pod lažnim deklaracijama ima svega i svačega pa treba biti oprezan.

Liječenje biljem poznato je od pamtivijeka i nedvojbeno je njegova korisnost. No, treba biti oprezan i pažljiv da se ne pretjera s količinom djelotvornih ljekovitih sastojaka (alkaloida) i da nešto ne krene naopako. Neke su biljke dobre u malim količinama, ali opasne u velikim, ili ako se uzimaju tijekom duljega razdoblja. Zato kod većine čajeva i čajnih mješavina koje preporučujem predlažem da se piju tri tjedna, a onda da bude tjedan dana stanke.

Što mislite o čestitosti u medicini danas?

Suočava se s velikim izazovima i zamkama. Čini se da se etika sve češće zanemaruje. Pohlepa za zaradom raste, a prodrla je tako daleko da svi postajemo pokusni kunići. Farmaceutska industrija financira i lažne studije, reklamira lijekove, osobito nove, trošeći golem novac na oglašavanje, stipendiranje i kupnju savjesti znanstvenikā (da naručenim ispitivanjem daju legitimitet lijekovima), potkupljivanje

LJEKARUŠA

FRA JURE MARČINKOVIĆA

medijā (da lijepo pišu o njima) i podmićivanje liječnikā (da propisuju te lijekove). Tu ima i previše korupcije i ćudoredne iskvarenosti.

Cilj suvremenih smjernica za liječenje i prevenciju kroničnih bolesti jest rast potrošnje lijekova i u konačnici veća zarada farmaceutske industrije. Liječnici više nemaju vremena saslušati pacijenta i dovoljno mu se posvetiti, nego zaključuju naprečac, napamet, po tablicama učestalosti, bez svih potrebnih pokazatelja i bez otvorenosti da promijene mišljenje.

Bog vodi ljudsku povijest tako da izvlači dobro i iz zla. Koje pozitivne stvari iza svega toga vidite?

Postoji mnogi savjesni liječnici, ali njima je najteže opstati. Moramo im pomoći, dobrohotnošću, molitvom i svakom drugom potporom. Glas stručnjaka, udruga katoličkih liječnika i medicinskih sestara treba se više čuti i promicati.

I u Hrvatskoj hrabri pojedinci poput dr. Lidije Gajski upozoravaju na to da farmaceutska industrija danas financira 70% kliničkih pokusa (1980. godine financirala je 32%, 2000. godine 62% primijenjenih medicinskih istraživanja). Ispitivanja su u privatnoj režiji pristrana; nisu vjerodostojna, proizvode rezultate kakve želi sponzor. A njima se utječe na medicinsku znanost, liječničku izobrazbu i zdravstvenu politiku.

Preostaje buđenje svijesti ljudi. A ono počinje pitanjem: je li tableta ikad ikoga izliječila? I globalna kriza povećala je svijest od opasnosti uprezanja medicine u interese farmaceutske industrije i o neučinkovitosti mnogih lijekova.

Tu se pokazuje naša vjera i čestitost, nismo bespomoćni nego odgovorni. U svakom čovjeku postoji dobro i ono se, ako je i skriveno iza kakvih obrambenih mehanizama, santi leđa, cinizma i bahatosti, može probuditi dobrotom, istinom i ljubavlju drugoga čovjeka. Starozavjetni je pisac nama za pouku i pomoć zapisao: „Sine moj, u bolesti ne budi potišten, nego se Bogu moli jer on zdravlje daje. Bježi od nepravde i ne budi pristran, i od svih grijeha očisti srce. Prinesi žrtvu blagomirisnu i spomen-žrtvu i pretio dar prema imanju svojem. Ali i liječniku mjesta daj, i njega je Gospodin stvorio: nek' nije daleko od tebe, jer i on je potreban. Katkad je spas u ruci njihovoj, jer se i oni Bogu utječu da im poda milost izlječenja i lijek za spas života. Tko griješi pred Stvoriteljem svojim nek padne u ruke liječničke” (*Sirah* 38, 9-15).

Što Vas kao teologa i pravnika smeta u zdravstvenom sustavu?

Medicini, možda više nego drugim ljudskim djelatnostima, prijete otuđenje, dehumanizacija. Sve je više liječnika koji misle da im je zadaća baviti se bolestima, a ne bolesnikom. I sve je više bolesnika koji liječnika doživljavaju kao svoje pravo. Pri tom se gubi iz vida osnovna slika, da je riječ o susretu dvaju ljudskih bića, o dvostranoj, a ne jednosmjernoj vezi, pa da i nepokretni bolesnik može svojom molitvom pomoći onomu tko ga liječi.

Ljubav je najbolji učitelj

MIRJANA KAZNAČIĆ*

Završila je još jedna školska godina, a s njom je u budućnost otišao još jedan naraštaj mojih lapadskih osmaša. U toj budućnosti čeka ih život prepun izazova, dvoumnosti, uspjeha i neuspjeha, radosti i tuga, život prepun obveza u kojem savjest i razum moraju biti njihovi osnovni suputnici – putosmjeri. Na kraju tridesete lapadske školske godine pitam se jesmo li ih sve pripremili, osnažili za ono što ih u životu čeka. U šumi gradiva za kojim često trčimo kako bismo ga obradili, često nam ponestane vremena za ispunjavanje onoga dijela zadaće koji je primaran u školi – za odgoj. Kao da se u sveopćoj trci za materijalnim i škola materijalizirala. Roditelji gotovo da više i ne pitaju kako im se djeca ponašaju, nego smatraju da je isključivo učiteljeva zadaća odgajati njihovu djecu. Često pred svojom djecom lažno opravdavaju izostanke s nastave učeći ih tako da je lagati opravdano i normalno. Što čine shvatit će kad po toj istoj „logici“ djeca budu lagala njima. Pri posjetu razredniku najčešće prepisuju – zapisuju ocjene kako bi matematički mogli pratiti školski život njihove djece. Danas su roditelji odustali (bježe) od činjenice da su temelji odgoja odavda bili u obitelji. Odnos prema radu, pozitivnim životnim vrijednostima, zajednici, Bogu i Crkvi, Domovini – odnos prema snovima koje moramo sanjati budni, uči se u obitelji! Upravo je obitelj izvorište odgoja, a škola i crkva snažna su nadogradnja. Samo zajedničkom upornošću možemo ići naprijed ne dopuštajući urušavanje piramide vrijednosti na vrhu koje je obitelj. Pomoć trebaju i roditelji jer ni sami ne znaju kako se snaći u zahtjevnosti vremena u kojem živimo.

Spominjem se nedavnog susreta hrvatskih obitelji i hrvatske katoličke mladeži sa Svetim Ocem. Koliko li je samo životnih poruka uputio! U sveopćem naletu i metežu svega i svačega iz tzv. demokratskog svijeta često nekritički prihvaćamo sve što nam se ponudi, pa i zapostavljanje obitelji koja je uvijek bila izvorište života. Obitelj može nastati samo u suglasju s naravnim zakonom, jer je ona zajednica koja život slavi i stvara. Sve ostalo loša je imitacija kojoj se moramo oduprijeti ako želimo i u budućnosti vojnovičevski poručivati: „Još nas ima....“ Sve ostalo jadan je pokušaj provokacije kojim se izaziva namjerno „nasilje“ kako bi nas se optuživalo za nesnošljivost te na taj način udarilo u temelje onoga što jesmo odavda: obiteljski, katolički, uljuđeni hrvatski narod, pa nam se čak i poručivalo da smo loši jer nismo kao oni.

Mišljenje o obitelji mladi iskreno iznose u brojnim pisanim uradcima u kojima se žale što su roditelji malo kod kuće, što nikoga nema u njihovu domu kad se vrate iz škole i što često nemaju komu prenijeti ni radost ni tugu koju su taj dan doživjeli. Prosvjeduju zbog umora koji je stalno prisutan u životima njihovih roditelja, a ističu da bi bili puno sretniji kad bi s njima živjeli djed i baka. Zaključuju da im je žao što svi trče za novcem i što je materijalno u cijelosti nadvladalo duhovno.

Papinim povratkom u Rim ne bi smio završiti san o obitelji. O važnosti obitelji moraju govoriti svi, u svakoj prigodi, a riječi poticaja i utjehe najviše se očekuju od Crkve i učitelja. Na Tijelovo nas je i naš biskup Mate Uzinić naveo na razmišljanje jesmo li kao roditelji pravi nositelji budućnosti, shvaćamo li svetost obveze da svaki dom bude jedna mala crkva? Roditeljska je zadaća tim veća ako znamo da nam djeca iskreno žele živjeti u obiteljima u kojima ima sklada, razgovora, pjesme, druženja, molitve... Čuje li ih itko, zanima li to koga? Ako nam današnja djeca ne osjete smisao i ljepotu naše tradicionalne hrvatske obitelji, kako će je sutra oni, kada na njih dođe red, sami stvoriti i u njoj skladno živjeti? Što učiniti? Možemo puno. Svatko od nas treba prvi krenuti u grčevitu borbu za opstanak obitelji, jer je ona škrinja u kojoj je ljubav besplatna. Tvrdim da je naša mladež dobra, čak bih kazala da ih je većina uzorna. Ne potvrđuje li to 50.000 mladih koji u kišom okupanoj zagrebačkoj noći, na mjestu koje samo po sebi znači žamor života, pet minuta misli predaju Bogu stvarajući ugodaj veličanstvene tišine pripadnosti Onome koga Sveti Otac zamjenjuje. U toj tišini oduševljenja onim što jesmo i vjere u bolje sutra čuo se i pjev ptica. Papa je bio ushićen i mladima koji su mu, klečeći na mokrim kolnicima, iskazivali dobrodošlicu, a sklopljenim rukama dali do znanja da se mole za njega i s njim, vole ga i poštuju kao Božjega namjesnika na Zemlji. Bila je to spontana reakcija naše mladeži koja nas je sve oduševila. O njima treba govoriti, pisati, nuditi ih kao uzor. I sama često svjedočim događajima u kojima se oduševljava brojnim mladim ljudima. Bila sam s njima na ekskurziji i uživala, na oproštajnoj večeri osmaša i uživala, u veličanstvenoj bakljadi na dubrovačkim zidinama o stotoj obljetnici Hajduka i uživala. Toliko sam puta s njima priređivala humanitarne akcije i oduševila se njihovom humanošću. Ushićena sam bila tijekom posjeta Rimu kojeg su za krizmanike naše Župe organizirali don Stanko i naše Lile. Osim znamenitosti središta katoličanstva, u kojem se na svakom koraku susreće hrvatski doprinos toj veličanstvenosti, uživala sam u ponosu kojim su naši krizmanici pratili svaku don Stankovu riječ. Molili smo stalno i niti jednog trenutka nisam primijetila na licima ili u tonu ovih mladih ljudi da im je moliti teško, dapače. Nikad ne ću zaboraviti kad je jedan među njima uzviknuo: „Ponosan sam jer katolik sam, jer Hrvat sam!“

Pa, otkud onda problemi? U čemu se krije zamka? U neodgovornim zakonima, u nezakonitom postupanju neodgovornih i u materijaliziranom vremenu koje je stvorilo neodgovorno roditeljstvo. Izvorište problema svima je jasno ako u jedan sat ujutro učenici osmih razreda mogu nesmetano šetati ulicama ili boraviti u kafićima, a članak 95. *Obiteljskoga zakona* kaže: „Roditelji imaju pravo i dužnost djetetu mlađem od šesnaest godina života zabraniti noćne izlaske bez svoje pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenje. Noćnim izlaskom smatra se vrijeme od 23 do 5 sati.“ Kad sam neke roditelje upozorila na to, odgovorili su mi da je to njihova briga jer sam im djecu susrela vikendom u njihovo slobodno vrijeme. Ni policajci nisu reagirali. Što su trebali učiniti? Zadržati djecu na mjestu na kojima su ih zatekli i pozvati roditelje da dođu po

njih uz neizbježno pitanje o roditeljskoj odgovornosti. Sve su to mogli obaviti mobitelima koje su djeca imala u svojim rukama, a nerijetko su i skuplji od 3.000 kuna. Kad i kako nam se dogodilo da smo ljubav prema djeci i odgovorno roditeljstvo zamijenili skupim mobitelima? Nikad nije kasno za dobro jer nije ni bajkovito ni patetično kazati da dobro uvijek pobjeđuje zlo. Tome nas uči katolička vjera. Svijet u kojem žive i odrastaju naši mladi stvorili smo i stvaramo mi odrasli, pa smo i za sve ono loše odgovorni upravo mi, pa i za neodgovornu slobodu kojoj ih izlažemo, a s kojom se nisu sposobni nositi.

Ona mladost koja kliče da je ponosna jer pripada hrvatskome katoličkom puku i koja u budućnosti želi klicati da nas još ima, vrijedna je naše odanosti i žrtve. Želim da svaka obitelj postane besplatna riznica ljubavi. Želim što više mladih obitelji u našoj Domovini, a svaka novoosnovana obitelj bitna je vijest za čovječanstvo. Moramo živjeti po načelu da je zajedničko uvijek ispred pojedinačnog dobra. Trebamo se samo osloniti na humanizam kršćanskih korijenja, na mudrost koju baštinimo, i uspjet ćemo! Nismo bespomoćni ako smo odgovorni. Moramo se svi zauzeti za obitelj i boriti za našu mladež koja je pri susretu sa Svetim Ocem pokazala svijetlo lice Hrvatske. U godinama kad otkrivaju smisao postojanja stalno ih moramo pitati: „Što tražite od života“? Plinije nas uči: „Ljubav je najbolji učitelj.“
ravnateljica Osnovne škole Lapad

Iz života Katedralne župe

Definicija stolne crkve Gospe Velike

Pred proslavu tristote obljetnice dovršetka gradnje i početka bogoslužja u današnjoj baroknoj katedrali (1713. – 29. siječnja – 2013.) vrijedi obnoviti svijest što je to građevina koja se određuje kao crkva i to stolna, jer to znači:

- a) dom Božjega puka** koji zajednica oplemenjuje sobom i svojim bogoslužjem; građevina u kojoj se okuplja Božja obitelj i gradi živa Crkva, „oruđe intimnog sjedinjenja s Bogom“ (*Lumen gentium*, 1); „kao **sveti grad** izgrađuje se od odabranog kamena, Duhom oživljenog, sjedinjenog ljubavlju“ (*Red posvete crkve*, 75); „**kanal** kojim teče i razlijeva se val milosti provrele iz Otkupiteljeva probodenoga srca“ (bl. Ivan Pavao II. 23. X. 1999.), **sa-stajalište** i **družilište** onih koji su „rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, Božji Narod, Mili“ (*Prva Petrova* 2, 9-10), „sugrađani svetih i ukućani Božji“ (*Efežanima* 2, 19)
- b) bogomolja**, kuća za molitvu, koja dopušta da se ostvari susret s Bogom, doživi mir, omogućiti kontemplacija, koja rasporedom i sadržajima potpomaže proglas Božje riječi i slavlje bogoslužja, **znak postojanja i istinitosti onostranog**, „*Gore srca!* od kamena“ (Adolf Adam), „**sveta zgrada** određena za bogoštovlje u koju vjernici imaju pravo pristupa osobito da bi javno obavljali bogoštovlje“ (kanon 1214), „svaki dan otvorena barem nekoliko sati da bi se vjernici mogli moliti pred Svetotajstvom“ (kanon 937), u koju je „pristup za vrijeme svetih slavlja slobodan i besplatan“ (kanon 1221); mjesto li-

turgijske molitve za zajednicu i klanjanja stvarnoj Kristovoj prisutnosti u Presvetom Sakramentu (*Katekizam Katoličke Crkve*, 2691); gdje siromasi nalaze milosrđe, potlačeni pravu slobodu, a svi ljudi oblače dostojanstvo Božjih sinova (*Red posvete crkve*, 62)

- c) posvećeni kamen**, svečanim obredom predan bogoštovlju (kanon 1217 § 2), da se na njega mogu primijeniti riječi praoca Jakova: „Doista se Gospodin nalazi na ovome mjestu. Ovo je **kuća Božja**, ovo su **vrata nebeska!**“ (*Postanak* 28, 16-17), i da bude: **dom Onoga-Koji-Jest** (*Psalam* 122, 1), „**sveto tlo**“ (*Izlazak* 3, 15; *Djela apostolska* 7, 33), „**sveto mjesto**“ (*Jošua* 5, 15; *Prva o Makabejcima* 13, 3; *Druga o Makabejcima* 3, 30; *Jeremija* 17, 12; *Ezekiel* 45, 4; kanon 1205), „**dom molitve** za sve narode“ (*Izaija* 56, 7; *Marko* 11, 17), **Božji Šator** gdje Svevišnji prebiva s ljudima (*Otkrivenje* 21, 3), **kuća Očeva** (*Ivan* 2, 16), **sveti rasadnik**, prostor gdje Bog „usađuje svoj narod u Sveto mjesto“ (*Druga o Makabejcima* 1, 29); „**luka spasa, utočište brodolomcima**, kamo se u olujama baca sidro“ (*Rimski pontifikal Klementa VIII.*); „**dom spasenja, dvorana nebeskih jamčevina**“ (*Treća euharistijska molitva na dan posvete crkve*); „**obris višnjega Jeruzalema**“ (*Popričesna molitva o posveti crkve*); „grad sagrađen na sljemenu brda“ (*Red posvete crkve*, 62); grad u cijelosti okrenut Bogu, nastanjen ljudima koji danju i noću mole

Nad križištem (sjecištem glavnoga i poprečnoga broda) Katedrale gradnjom sfernih trokuta (pandantiva) oblikovan je prijelaz s kvadratne osnove (četiri masivna stuba) na kružnu. Nad tako dobivenim vijencem uzdiže se tambur (cilindrična kružna konstrukcija, valjak, bubanj) s po osam pilastara i pravokutnih prozora s okvirima i zabatima. Sve to, nad visokim obrubom (kornižem), nosi kupolu (svod u obliku šuplje polukugle) koja je sva od kamena i završava lanternom, cilindričnim tornjićem na tjemenu kupole, također s osam prozora.

Kaptolski križ u povorci 19. ožujka 2011.
Snimio Ivo Marlais.

za žive i mrtve stanovnike biskupije” (Alain Erlande-Branderburg, *Katedrala*, Zagreb, 1997., str. 9)

- d) Prebivalište Presvetoga** koji se u njemu mora čuvati (usp. kanon 934 § 1)
- e) biskupova crkva**
- f) matica Biskupije** (matična crkva cijele dijeceze, *ecclesia matrix*), majka i glava svih crkvi dubrovačkoga grada i kraja u koju, kao u svoju, dolaze katolici iz svih njezinih dijelova i čija se obljetnica posvete slavi kao blagdan u cijeloj Biskupiji; kohezivni čimbenik katolikā od Lastova, Vele Luke i Topologa do Stravče i Vitaljine
- g) pomirilište**, „uzvišeno mjesto gdje se neprestano prinosi Kristova žrtva, Bogu se iskazuje zahvalnost i obavlja se djelo ljudskoga spasenja” (*Predslavlje posvete žrtvenika*)
- h) blagovalište**, hram gdje biskup često predsjedava slavljenju presvete Euharistije (kanon 389), a vjernik Isusa „prima sav radostan” (*Luka 19, 6*) /*Zakonik kanonskoga prava* iz 1917. u kanonu 338 § 3 precizirao je da biskup, osim zbog važnoga i hitnog razloga, *ne bude izočan iz stolne crkve* u vrijeme došašća i korizme, dane Božića, Uskrsa, Duhova i Tijelova/
- i) učionica** vjere i čudoređa, prostor u kojem se nalazi biskupova katedra (*Biskupski ceremonijal*, 42)

- j) mjesto budućega slavnog uskrsnuća**, a sada tisućljetne pohrane i čuvanja svetih moći i moćnika kao najvećih dubrovačkih religioznih, svetačkih, kulturnih i umjetničkih dragocjenosti
 - k) svetište** Gospe od porata, „sveto mjesto kamo mnogobrojni vjernici, iz osobite pobožnosti, često hodočaste s odobrenjem mjesnog ordinarija” (kanon 1230), gdje se „revno naviješta Božja riječ, prikladno unaprjeđuje bogoslužni život, osobito euharistijskim i pokorničkim slavljenjem, i njeguju odobreni oblici pučke pobožnosti” (kanon 1234 § 1)
 - l) sjedište Stolnoga kaptola** sv. Marije, zbora svećenika koji svečanije obavlja bogoslužne obrede u stolnoj crkvi (usp. kanon 503-510)
 - m) kompleks** koji je ogledni primjer i **uzor uređenja** drugim crkvama (*Biskupski ceremonijal*, 46)
 - n) zgrada** koja je **središte liturgijskoga života** Biskupije (*Biskupski ceremonijal*, 44)
 - o) prostor** u kojem se čuva sveto ulje (*Katekizam Katoličke Crkve*, 1183)
 - p) „središnja točka** biskupove službe posvećivanja” (*Pastores gregis*, 34)
 - q) mjesto primopredaje i ustoličenja**, gdje biskup preuzima svoju biskupiju u posjed (usp. kanon 381 § 3)
 - r) rodilište** svećenstva: kraljevskoga (Božje djece) i službeničkoga (ređenikā); bazilika, kraljevska dvorana, u kojoj se krsti nove članove Crkve (*Biskupski ceremonijal*, 52) i gdje je preporučeno rediti nove đakone, prezbitere i biskupe (kanon 1011 § 1)
 - s) prostor** u koji se u pravilu pokapa njezina biskupa (usp. kanon 1178) da se predvodnici mjesne Crkve kao njezini pastiri, čuvari poklada vjere i čudoređa **ugrađuju** u „prebivalište Božje” (*Efežanima 2*, 22)
 - t) vijećnica Biskupije** u kojoj se, ako nema suprotnoga razloga, kad to savjetuju okolnosti (prema odluci Tridentskoga sabora svake godine), održava biskupijska sinoda, skupština izabranih svećenika i drugih vjernika partikularne Crkve (usp. kanon 357 § 2 *Zakonika* iz 1917., primjenjiv budući da u novom *Zakoniku* iz 1983. mjesto održavanja sinode nije precizirano). Drugi vatikanski sabor nije odredio koliko često da se sinoda održava, ali je preporučio da ona oživi i da što prikladnije i uspješnije poradi na porastu vjere i čuvanju stege (*Christus Dominus*, 36).
- Francuski povjesničar umjetnosti Alain Erlande-Branderburg ističe: „Katedrala je od samih početaka podizana unutar zidina (*infra muros*). U tom vremenu zvana je *ecclesia* [crkva, skupština, saziv vjerujućih]. Riječ je o biskupovoj crkvi, crkvi dijeceze, jer se titulari javljaju kasnije. Pojmom *ecclesia* u naravi je označavana zajednica kršćana okupljenih oko svojega biskupa. Njegovo će značenje postupno evoluirati: obuhvativši najprije mjesta okupljanja za proslavu euharistijskoga blagovanja naposljetku će postati općenitim nazivom za bogoštovna mjesta. Stoga je u ranosrednjovjekovnom razdoblju pojam *ecclesia* zamijenjen novim, jednoznačnijim, kojim je izvorno označavan simbol biskupske moći: *cathedra*. Mjesto koje biskupski tron dobiva unutar zdanja za bogoslužje – u dnu apside (čime je

biskupu omogućeno da vidi vjernike, a vjericima biskupa) – u svezi je s tim razvojem značenja” (*Katedrala*, Zagreb, 1997., str. 40-41).

Papa Pavao VI. u konstituciji *Mirificus eventus* (7. prosinca 1965.) piše: „Katedralni hram biskupije nerijetko je sjajan izraz umjetnosti i pobožnosti naših predaka, a često je urešen prekrasnim rukotvorinama. No, on se ponajprije ističe dostojanstvom jer, kao što označava prastaro ime, u njemu postoji biskupova stolica (*cathedra*) koja je kao stožer jedinstva, reda, moći i istinskoga učiteljstva povezana s blaženim Petrom. Stolna je crkva zbog veličanstvenosti građevine znak onoga duhovnog hrama koji se izgrađuje unutra u dušama te blista veličanstvenošću božanske milosti prema misli apostola Pavla: ‘Vi ste hram Boga živoga’ (*Druga Korinćanima* 6, 16). Zatim je stolnica izrazita slika vidljive Kristove Crkve koja na cijelome svijetu moli, pjeva i klanja se; smatrati je, naime, treba slikom njegova otajstvenoga Tijela čiji se udovi sraščuju u jedinstvenu cjelinu ljubavi, a hrane se rosom nebeskih darova kao što na blagdan Posvete čitamo u ambrozijevskom obredu: ‘Ovo je majka svih, postala je uzvišenija po broju djece koju Bog svaki dan rađa snagom Duha Svetoga. Sav svijet je pun njegovih izdanaka, a ona poput penjačice podiže neodlučne mladice u kraljevstvo nebesko. Ona je uzvišeni grad izgrađen na vrh brda, jasan i svijetao svima’ (*Ambrozijevski misal*, Predslovlje blagdana posvete crkve).”

Uz to je stolna crkva Gospe Velike:

- a) **župna crkva** (sa svim pravima i obvezama koje iz tog proizlaze)
- b) **spomenik rimskoga baroka**
- c) **mauzolej** uglednih Dubrovčana koji su u njoj pokopani
- d) **glazbena dvorana**, mjesto prigodnih duhovnih koncerata
- e) **turističko odredište**, opća točka posjeta i razgledanja Grada, mjesto stjecanja dojmova o kršćanskoj, katoličkoj, hrvatskoj i dubrovačkoj duhovnosti, kulturi kroz povijest i danas.

Opća uredba Rimskoga misala – treće izdanje za bogoslužni se prostor traži da bude „prikladan za obavljanje svetoga čina i za djelatno sudjelovanje vjernika” (288). „Radi toga Crkva neprestano traži od raznih umjetnosti njihovu plemenitu uslugu te pripušta umjetnički izraz svih naroda i krajeva. Štoviše, kao što nastoji očuvati umjetnička djela i blago što su nam ih minula stoljeća namrla, te ih, prema potrebi, prilagoditi novim zahtjevima, tako se trudi promicati nova ostvarenja koja odgovaraju duhu svakoga pojedinog vremena. Zato kod izobrazbe umjetnika i pri odabiranju umjetničkih djela za crkvu treba ići za pravom umjetničkom vrsnošću koja će hraniti vjeru i pobožnost i biti u skladu s istinitošću značenja predmeta i svrhe kojoj služe” (289). Crkveni brodovi i prezbiterij, vjernici, pjevački zbor, slavitelji i služitelji trebaju tvoriti jednu cjelinu (294). „Narav i ljepota prostora i svega namještaja treba promicati pobožnost i očitovati svetost slavljениh otajstava” (294).

Biskupski ceremonijar nalaže: „Neka katedralna crkva na primjeren način pokazuje drugim crkvama u biskupiji ono što se u ispravama i liturgijskim knjigama propisuje s obzirom na unutrašnje uređenje i ukras crkava” (46).

Uporišne točke resakralizacije dubrovačke Katedrale

„Svetost je ures Doma tvogega, Gospodine, u sve dane!” (*Psalam* 93, 5). Crkva nije Božja kuća ako ne budi osjećaj svetoga. Ako ne svjedoči o nadnaravnom, pretvara se u običnu svjetovnu zgradu. Želi li se Katedralu rehabilitirati kao sakralni prostor, nužne su promjene koje će odražavati svetost, a katolička nam vjera nalaže čvrsto držati da je sâm Bog nazočan u stolnoj crkvi:

- I. po **biskupu** kao Božjem upravitelju (*Titu* 1, 7), živio slici Oca (*typos tou Patros*, sv. Ignacije Antiohijski) u čije ime predvodi zajednicu
- II. u **posvećenoj hostiji** i vinu – istinitom, stvarnom i sržnom tijelu Isusa Krista (*Matej* 26, 26), živome kruhu (*Ivan* 6, 51), istinskome jelu (*Ivan* 6, 55), na oltaru ili u svetohraništu
- III. u svojem otajstvenom tijelu (*Prva Korinćanima* 12, 27), **zajednici** koja se moli u njegovo Ime (*Matej* 18, 20); kojom stupa kao posred sedam zlatnih svijećnjaka (*Otkrivenje* 2, 1)
- IV. u prilici **oltara** tj. Gospodinova stola (*Prva Korinćanima* 20, 21) svete gozbe i prinosilišta, kao živi kamen (*Prva Petrova* 2, 4), duhovna stijena (*Prva Korinćanima* 10, 4), odabrani dragocjeni ugaoni kamen (*Izaija* 28, 16), izvor žive vode (*Jeremija* 17, 13), iz čijih su probodenih prsi potekli krv i voda (*Ivan* 19, 34), a koji je blagdanska trpeza, vrelo crkvenog jedinstva i bratske sloge
- V. u riječi Vječne Riječi, **evanđelju** (*Prva Petrova* 1, 25), otisnutoj u Bibliji i Evanđelistaru, od koje gori srce (*Luka* 23, 32)
- VI. po predragocjenom i životvornom **križu**, znaku vjernih logike, simbolu Muke i pobjede nad smrću i navjestitelju Njegova drugoga i slavnog dolaska
- VII. u liku crkvene **zgrade** koja osjenčava Kristovu zaručnicu, hodočasnicu na Zemlji dok ne uđe u nebesku slavu, radosna s mnoštva djece (*drugo predslovlje obljetnice posvete crkve*)
- VIII. u liku **štionika** (besjedišta, razglasilišta, ambona), stola Božje riječi, koji je kao kamen otkotrljan s grobnih vrata Uskrsloga (*Marko* 16, 3-6) da s njega glasnik („andeo”) svečano naviješta Radosnu vijest
- IX. u prilici **uskrsne svijeće** što za vrijeme bogoslužja gori i svijetli Njemu na čast (od uskrsnoga bdjenja do Duhova pokraj štionika, a kasnije u krstionici)
- X. kao **pralik** onoga što slikovito prikazuju slike i kipovi Učitelja, Spasitelja i Otkupitelja, Propetoga i Uskrsnuloga, Stvoritelja, Svevladara i Tješitelja kako bi oni koji ih promatraju čeznuli za Njim i obraćali Mu se
- XI. po ostacima („**relikvijama**”) svojih preminulih svjedoka jer to nisu samo kosti svetaca nego i udovi Kristova tijela (*Prva Korinćanima* 6, 15)
- XII. po liku **pastirskoga štapa**, jedine dopuštene prtljage učenicima (*Marko* 6, 8) koji je oslonac i potpora u hodu jer „postavi za velike svećenike ljude podložne slabosti” (*Hebrejima* 7, 28), pa štap označava vlast

Duha Svetoga, snagu putovoditelja (*Psalam 37, 5*), „na dnu šiljast da potakne lijene, u sredini ravan da podupre slabe, pri vrhu savijen da zakači izgubljenje” (sv. Ambrozije)

- XIII. u prilici **svete krizme**, posvećene od maslinova ulja i balzama, da bude znak spasenja i života pomazanicima koji se krštenjem nanovo rađaju, da sveti hram svakoga potvrđenika odiše mirisom nevina života te da svakoga ređenika zaodjene neporočnom službom (*predslovlje mise posvete ulje*)
- XIV. u liku **vrata** (*Ivan 10, 7*) kao onaj koji je rekao: „Ja sam vrata. Kroza me tko uđe, spasit će se” (*Ivan 10, 9*)
- XV. u **krstionici** kao rađaonici kršćana, mjestu na kojem se postaje djecom Božjom (*Ivan 1, 12*), gdje se, u krsnom vrelu/zdencu/studentu ili na krsnoj školjci, baštiniči vječnoga života (*Titu 3, 7*) rađaju iz vode i Duha Svetoga (*Ivan 3, 15*) kao što je uklesano u krstionici hrvatskoga kneza Višeslava iz IX. stoljeća: „Ovo vrelo prima nemoćnike da ih vrati prosvijetljene. Ovdje se oni, raskajani, čiste od nedjela što ih navukoše od praroditelja, da budu učinjeni Kristovim štovateljima, spasonosno ispovijedajući vjekovječno Trojstvo.”
- XVI. u **ispovjedaonici**, mjestu obraćenja, kajanja, priznanja grijeha i opraštanja, kao Pomirilištu po vjeri (*Rimljanima 3, 25*)
- XVII. po **polaganju ruku** za blagoslov (*Levitski zakonik 9, 22*), potvrdu (*Djela apostolska 8, 17; 19, 6*), odreženje grijeha (*Levitski zakonik 16, 21*), ozdravljenje (*Marko 5, 23; Djela apostolska 9, 12; 28, 8*), poslanje (*Djela apostolska 13, 3*) i ređenje (*Djela apostolska 6, 6; Prva Timoteju 4, 14; 5, 22*)
- XVIII. kao **Onaj komu se klanja** u duhu i istini (*Ivan 4, 23*), koga se obožava kađenjem, prinošenjem tamjana i svijeća, i na čiju se sliku i priliku (*Postanak 1, 26*) uzorno živi čineći dobra djela (*Prva Petrova 2, 12*).

Katedralni pjevački zbor pohodio Bar i Skadar

DON STANKO LASIĆ

U sklopu višegodišnjega programa hodočašća i posjeta katedralama po Hrvatskoj i svijetu koji je u dvadeset godina premašio tridesetak stolnih crkvi, na red su došle katedrale u Baru i Skadru. Tako je u nedjelju 27. ožujka 2011. dubrovački katedralni zbor pjevao na večernjoj misi u Katedrali u Baru. U ponedjeljak 28. ožujka posjetili smo grad Skadar u Albaniji. Obje katedrale sagrađene su sredinom XIX. stoljeća.

Barska katedrala posvećena je Neoskrvnjenom začecu blažene Djevice Marije jer je četiri godine prije njezine gradnje, 1854., Papa proglasio da je od Boga objavljeno – te ga zbog toga svi vjernici moraju čvrsto i postojano vjerovati – kako je „blažena Djevica Marija, u prvom času svoga začeca [u krilu svete Ane], po posebnoj milosti i povlastici

svemogućega Boga, predviđajući zasluge Isusa Krista Spasitelja ljudskoga roda, bila očuvana neokaljanom od svake ljage izvornoga grijeha”. Car Maksimilijan Habsburški najzaslužniji je za dopuštenje gradnje i gradnju, a turske vlasti ometale su gradnju i postavile uvjet da zvonik bude puno niži od minareta u gradu.

Stari grad Bar imao je površinu kao naš Dubrovnik, zidine i kule, franjevački samostan i dvadesetak crkava i oko tri tisuće stanovnika. Turci su u kolovozu 1571. osvojili grad, nadbiskupa odveli, mučili i ubili, porušili zgrade, a katedralu pretvorili u džamiju. Poslije razornog potresa 1979. nitko više ne živi na tom prostoru i nekadašnji grad pretvoren je u muzej na otvorenom. Župnik don Simon na koncu Mise pozdravio je Dubrovčane i iznio osnovne podatke o gradnji Katedrale i o katedralnoj župi. Dvojica Hrvata iz udruge Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore Vladimir Marvučić i Ilija Vukotić Dubrovčane su izvijestili o sadašnjem stanju Hrvata u Baru te kako je Barska podružnica njihove udruge tijekom proteklih pet godina pridonijela očuvanju nacionalne i vjerske samosvijesti, povijesno-kulturne baštine, jezika, pisane riječi, folkloru i običaja. Spomenuli su i to kako svake godine Barani hodočaste u Dubrovnik na blagdan sv. Vlaha. Vjekovne veze dvaju gradova učinile su da je Miho Brajkov iz Bara u XIV. st. gradio znameniti klostar Male braće u Dubrovniku. Od 3.500 katolika u općini Bar samo je 300 Hrvata i nijedan svećenik hrvatske narodnosti.

Grad Skadar danas ima oko 150 tisuća stanovnika, a više od polovice su katoličke vjere. Velebna katedrala bila je u vrijeme gradnje najveća crkva na ovim prostorima i ima 5.000 sjedećih mjesta. U vrijeme bezbožnoga komunističkog režima bila je zaklonjena velikim zidom da je prolaznici ne vide, a služila je kao športska dvorana. Franjevačka crkva služila je kao kino dvorana, a franjevački samostan bio je pretvoren u zatvor. Zanimljivo je iz povijesti gradnje te također velike crkve da je franjevcima bilo dopušteno graditi crkvu uz uvjet da je grade franjevci iz samostana. Dosjetljivi franjevci obukli su u franjevački habit ljude iz okolnih sela i tako je gradnja pomalo napredovala. Još je zanimljivije bilo u vrijeme komunizma kad je crkva služila kao kinodvorana, a na Božić i Uskrs stariji ljudi su dolazili u tu crkvu iskazati vjerske osjećaje. Uprava kina i blagajnici divili su se starijim ljudima koji u tako velikom broju posjećuju kinopredstave.

Krvava povijest katoličkoga albanskog puka zapamćena je s 230 ubijenih svećenika od kojih su četrdesetorica u postupku proglašenja mučenicima i budućim blaženicima.

Katedrala je obnovljena, sagrađen je novi zvonik koji djeluje monumentalno, a ljudi prolazeći širokom cestom ispred Katedrale čine znak križa i kratko se pomole. Kad je bl. Ivan Pavao II. 1994. posjetio Skadar, u Katedrali je zaredio trojicu biskupa.

Uz Katedralu je i nadbiskupski dvor, a malo dalje sagrađeno je Sjemenište u kojem djeluje Katolički bogoslovni fakultet koji pohađaju budućí svećenici i neki laici. Nasuprot velikoj Sjemenišnoj zgradi nalazi se zgrada klasične gimnazije, a malo podalje Salezijanski centar i crkva Sv.

Ivana Bosca. U gradu ima više ženskih samostana u kojima dosta redovnica govori hrvatski jer su nekada bile u našim krajevima. Inače, dvojica svećenika koji su nas pratili i vodili po Skadru, don Prenk i don Nike, studirali su u Zagrebu i odlično govore hrvatski, a sada su profesori povijesti i kantskoga prava na fakultetu.

U samom gradu na svakom koraku vidljivi su tragovi režima koji je dugo držao narod u zaostalosti i siromaštvu pa je grad bez semafora i prometnih oznaka, sa zaprežnim kolima, mopedima i biciklima, puno smeća bačena uz samu rijeku Bojanu i uz glavne ceste što djeluje zapušteno i na turiste ostavlja neugodan dojam.

Pohod Skadru za nas iz Dubrovnika bio je izraz solidarnosti s narodom koji je prošao tešku nacionalnu i vjersku tragediju jer je Albanija bila jedina zemlja na svijetu koja je 1967. godine religiju službeno proglasila zabranjenom. A vjera se ipak sačuvala zaslugom malobrojnih svećenika koji su potajno djelovali i hrabrih obitelji koje su čuvale vjeru i prenosile je na djecu i mlade.

Večeri glasnoga Novoga zavjeta

U knjigama Svetoga Pisma Otac koji je na nebesima s ljubavlju izlazi ususret svojoj djeci i s njima razgovara. Uporište i životna snaga Crkve je u Božjoj riječi, a vjericima je ona jedrina vjere, hrana duše i vrelo duhovnoga života. Zato je Drugi vatikanski sabor (*Dei Verbum*, 22, 25 i 26) naložio: „Kristovim vjericima treba biti širom otvoren pristup Svetome pismu. Sveti Sabor gorljivo potiče sve Kristove vjernike da čestim čitanjem božanskih Pisama izuče ‘najuzvišenije poznavanje Isusa Krista’ (*Filipljanima* 3, 8), ‘jer nepoznavanje Pisama jest nepoznavanje Krista’ (sv. Jeronim). Neka rado pristupaju samome svetom tekstu svetim bogoslužjem i pobožnim čitanjem i neka imaju na umu da molitva mora pratiti čitanje Svetoga pisma da bi ono postalo razgovorom između Boga i čovjeka; jer ‘kad molimo, mi ga oslovljavamo; kad božanske izreke čitamo, mi ga slušamo’ (sv. Ambrozije). Tako neka čitanjem i proučavanjem svetih knjiga ‘Božja riječ trči i proslavlja se’ (*Druga Solunjanima* 3, 1) i neka Crkvi povjereno blago objave sve više i više ispunja srca ljudi. Kao što život Crkve raste iz stalnoga sudjelovanja u euharistijskom otajstvu, tako se smijemo nadati novom poletu duhovnoga života na temelju povećanoga čašćenja Božje riječi, koja ‘ostaje zauvijek’ (*Izaija* 40, 8).

Nastavljajući i ove godine javno čitanje Svetoga Pisma u korizmi, u crkvi Sv. Josipa u ulici Od puča od 4. do 7. travnja, svaki dan između 17.30 i 22 sata čitan je Novi Zavjet, od prve do zadnje stranice na glas. Čitatelji su bili: Rina Kralj Brassar, Ana Raguž Lučić, Romana Đuka, Vanja Bjeopera, Vjera Martić, Višnja Mage, s. Marislava Samardžić, Duško Vraničić, Maja Šaćić, Ane Bokun, Ana Medo, Anka Bužić, Jadranka Barač, beba Đanić, Ane Lobrović, Danijela Lujo, Lucija Perojević, Maro Marić, Vedrana Kalauz, Maro Kalauz, Neda Koprivec, Vesna Krkić, Georgina Saulan, Tea Tevšić, Dubravko Kovačević, Tajana Martić, Ljiljana Stjepanović, Eva Spajić, Davor Spajić, s. Emila Maroš, Marija Đurović, Roza Čanić i Slavica Kutnjak.

Hodočašća u Katedralu

ANGELINA TADIĆ*

Hodočašća župā Dubrovačke biskupije u Katedralu tijekom Korizmene duhovne obnove od 11. do 16. travnja dio su trogodišnjega obilježavanja tristote obljetnice današnje dubrovačke stolne crkve koja je svečano otvorena i predana bogoslužju 29. siječnja 1713.

Ta su hodočašća i dio izgradnje vjerničke svijesti o postojanju mjesne Crkve čija je stolna crkva središnje mjesto i simbol. *Biskupski ceremonijal* u br. 45 posebno preporučuje: „Na prikladne načine treba u vjerničke duše utiskivati ljubav i poštovanje prema stolnoj crkvi. Tome mnogo pridonosi godišnja proslava njezine posvete kao i hodočašća što ih vjernici, posebno raspoređeni prema župama ili pojedinim krajevima, poduzimaju da je pohode.”

Lapadski vjernici ulaze u Grad 11. travnja 2011.

Snimila Angelina Tadić.

Prva i najveća skupina hodočasnika stigla je u ponedjeljak 11. travnja iz najveće dubrovačke župe, Sv. Mihajla na Lapadu, sa župnikom don Željkom Kovačevićem i kapelanom don Hrvojem Katusićem. Sa župnim barjacima pješaćili su od Mihajla do Katedrale gdje ih je dočekao i radosno pozdravio katedralni župnik dr. don Stanko Lasić. Pola sata prije mise Lapadani su predmolili križni put, a izabrali su nedavno objavljeni tekst križnog puta Drinskih mučenica s. Mirele Iličić. Pjevanje je vodio lapadski župni zbor sa s. Veselkom Grebenar. Misu je predslavio lapadski župnik, a propovijedao je o obiteljima koje su iznijele sve križeve hrvatskoga naroda.

Slanski zbor i župnik fr. Ljudevit Lasta s domaćinom

12. travnja 2011. Snimila Angelina Tadić.

Župni zbor iz Cavtata animirao je liturgijsko pjevanje 14. travnja 2011. Snimila Angelina Tadić.

U utorak su pristigli su članovi župnoga zbora Sv. Vlah iz Slanoga s voditeljima Perom Dobrosravićem i s. Vladimirom Vučić. Euharistijsko slavlje predvodio je slanski župnik fr. Ljudevit Lasta. Zborio je o zdravoj obitelji kao jamstvu zdravoga društva.

U srijedu 13. travnja u Katedralu su došli vjernici i članovi župnoga zbora Velike Gospe iz Rožata, a misu je predvodio don Franjo Markić.

Vjernici iz župe Sv. Nikole iz Cavtata hodočastili su u Gospu u četvrtak sa župnikom don Ivanom Penavom. Župni zbor pod ravnanjem Sanje Kovačić animirao je liturgijsko pjevanje, a nakon mise molila se molitva za obitelj koju su hrvatski biskupi preporučili ususret dolasku pape Benedikta XVI.

U petak 15. travnja u dubrovačku su stolnicu prispjeli pučki crkveni pjevači iz doline Neretve. Nakon Mise održali su koncert korizmenih pučkih napjeva Neretvanskoga dekanata. Misu je predvodio don Mladen Margeta, župnik Sv. Vida. Pasijsku baštinu pokazale su muške pjevačke skupine iz župā: Gospe Karmelske (Bagalovići), Presvetog Trojstva (Rogotin), Sv. Stjepana Prvomučenika (Slivno Ravno-Vlaka), Snježne Gospe (Vid) i Srca Isusova i Marijina (Vidonje). U programu su sudjelovali i žudiji (čuvari Kristova groba) iz župe Snježne Gospe iz Vida koji su prikazali nošenje križa, smjene straže i uvijek atraktivno padanje žudija. Animaciju i scenarij izvedbe osmislili su

U Katedrali je 15. travnja 2011. prikazana pasijska baština neretvanskih župa. Snimila Angelina Tadić.

Vidoslav Bangur i Joško Čaleta. Kako je taj petak, zbog izricanja presuda hrvatskim generalima u Haagu, bio jako emotivno doživljen u hrvatskom narodu, hod Neretvana uz pjevanje korizmenih pjesama s nošenjem križa duž cijele Place ostavljao je poseban dojam.

Program hodočašća u crkvu-majku Biskupije završen je dolaskom vjernika iz župa Sv. Ane s Brgata i župe Velike Gospe iz Postranja sa župnikom don Robertom Čibarićem u subotu 16. travnja. Za oltarom je bio najveći broj ministranata tijekom tjedna, a Katedralom su odzvanjali glasovi djece i mladih župnog zbora iz Postranja koje uvježbava Nikolina Miloslavić.

Barokna katedrala u Dubrovniku treća je crkva podignuta na tom prostoru. Prije nje postojala je romanička katedrala iz dvanaestog stoljeća koja je srušena u velikoj trešnji 1667. godine. Sondiranjem je ispod nje prije trideset godina otkrivena još jedna neobično velika crkva za koju se pretpostavlja da datira iz osmog stoljeća.

vjeroučiteljica i izvjestiteljica katoličkih medija

O mucu Gospodina našega Isukrsta

Obrede Velikoga petka 22. travnja u Gospi je predvodio dubrovački biskup Mate Uzinić. Podsjetio je na različitost odnošenja prema Kristu prema evanđeoskim zapisima. Apostoli su se ponašali kukavički; farizeji, pismoznanci i narodni predvodnici zlobno i s mržnjom; Herod bezosjećajno želeći od svega napraviti dobru zabavu; Pilat je filozofirajući tražio političku korist. Većina je sve to promatrala nezainteresirano, samo su neki suosjećali s njim i s njim dijelili njegovu bol. Propitujući odnos današnjih ljudi ustvrdio je kako je stanje slično: mnogi se apostola ponašaju kukavički kad je u pitanju ispovijedanje vjere u Krista i još više življenje kršćanskoga života u skladu s učenjem Crkve, a to je ono naše danas „stajati uz križ Isusov” (*Ivan 18, 25*) i postaviti se prema njemu. I danas su mnogi odnos prema Kristu i Križu zaodjenuli mržnjom, zlobom, podmetanjima. Kao primjer naveo je udrugu za navodnu zaštitu ljudskih prava koja poziva mlade da se pridruže prosvjedu protiv dolaska pape Benedikta XVI. u Hrvatsku. Mnogima su i danas, kao i Herodu onda, Veliki petak, obredi, procesije, običaji, pjesme tek lijepa zabava, tradicija koju pod svaku cijenu treba održati. Primjere nije potrebno navoditi jer ih je prepuno i naše dvorište. Mnogima je, poput Pilata, sve to izvrsna prilika da iz svega izvlače političku korist.

Podemo li od činjenice da Isus ponovno umire i pati u svakom pravedniku (a umire i pati – *Matej 25, 40; Djela apostolska 25, 16*), zašto onda kao primjer ne navesti nesretne događaje s civilnim žrtvama Oluje i one još nesretnije s haškom presudom generalima Gotovini i Markaču koja ne samo da nije zadovoljila pravdu nego je povećala nepravdu! To su samo dvije dimenzije iste stvarnosti koja se, perući ruke, koristila, a i nastavlja se koristiti, za dobivanje političke koristi. Većina ljudi je i danas, kao i onda, nezainteresirana i ravnodušna prema Kristu i njegovu trpljenju, a tek mali broj to promatra očima vjere. A jedino vjera, danas kao i jučer, može dati smisao Kristovu i našem križu i trpljenju, ali i našem „ja sam kršćanin”, našim misama i mo-

Molitvena povorka prolazi Placom na Veliki petak 2011.
Snimio Igor Brautović.

litvama. Neka svatko od nas ispita svoj odnos prema Pro-petomu i kako se to odražava na svakodnevni život. Samo tako će bogoslužje Velikoga petka imati za nas smisla jer će se od pukoga običaja pretvoriti u čin osobne vjere u Krista i spasenja koje nam je on osigurao svojim svetim Križem.

Muku Gospodina našega Isukrsta po Ivanu pjevali su katedralni zborovi i svećenici solisti don Petar Palić i msgr. Toma Lučić. Nakon obreda procesija s tri križa krenula je od Katedrale, Ulicom od puča, preko Place do skalina crkve Sv. Vlaha i natrag u Gospu. Bio je to prvi ophod po Gradu koji je predvodio biskup Mate, a u rukama je nosio moćnik s komadićem drva Isusova križa koja se čuva kao najsvetiji i najčasniji moćnik, relikvija broj jedan, u katedralnoj riznici.

Hodočašće u Rim

MARIJA ŠTETA

Na uskrsnu srijedu Papa se već tradicionalno susreo s mladim Dubrovčanima, ove godine to je bila skupina od 20 katedralnih krizmanika i još toliko malo starijih Dubrovčana. Takvo hodočašće u Vječni Grad i Svetome Ocu don Stanko predvodi svake godine, od 1993. do danas. Hodočašće je ove godine trajalo od 26. do 28. travnja, letilo se zrakopolovom do Rima i natrag. Smještaj je bio u pansionu na Pignatelliu (časne sestre Euharistijske kćeri Krista Kralja). Već prvi dan obišli smo baziliku Sv. Pavla izvan zidina, katakombe (s grobom svetoga Kaja, prvoga pape rodom iz Hrvatske), rimsku katedralu – baziliku Sv. Ivana Lateranskog, krstionicu iz V. stoljeća (u kojoj je kršten car Konstantin kad se obratio, a iza njezinih zidova nalaze se grobovi istarskih i solinskih mučenika), Svete Skale (prenesene su u Rim jer se vjeruje da se po njima Isus popeo do Poncija Pilata), najstariji i najveći obelisk (47 m) i baziliku Svete Marije Velike (s najvećim zvonikom – 75 m).

Drugi smo dan rano doručkovali i pohitali zauzeti mjesto na Trgu sv. Petra (na sredini trga je obelisk, a na dvije strane su fontane koje predstavljaju Tirenko i Jadransko more) kako bi prisustvovali susretu s Papom u 10.30 sati. Nitko od nas koji smo tu bili prvi put nije bio u potpunosti spreman na ono što će tu doživjeti: toliku masu ljudi – uglavnom mladih iz cijeloga svijeta, a svi sa istom željom – da budu što bliže Svetome Ocu, da ga vide uživo, da ih Papa po-

zdravi na njihovom jeziku, da od njega prime blagoslov... Audijencija završava zajedničkom molitvom Očenaša na latinskom – nije bio problem jer smo je imali ispisanu na ulaznicama.

Nakon pola sata čekanja u redu, uspjeli smo ući u baziliku Sv. Petra u kojoj sve što ugledaš oduzima dah – ne znaš u što bi prije pogledao, ali pošto je nemoguće sve spomenuti, izdvojiti ću tek veličanstvenu Michelangelovu Pietà. Potom smo ušli u Vatikanske špilje obići grobove papā i naravno Ivana Pavla II. (koji je 1. svibnja 2011. proglašen blaženim pa mu je lijes prenesen u Baziliku).

Poslijepodne smo još obišli crkvu Sv. Petra u okovima, Kolosej, trijumfalna vrata i rimski Forum; zatim crkvu Sv. Ignacija, Panteon, te hrvatsku crkvu Sv. Jeronima, najčuvanijega Dalmatinca. Sadašnja crkva je iz 1453., a u njoj smo sudjelovali u Misu na hrvatskom. U sakristiji je djelo Iva Dulčića – Raspeti Krist s hrvatskim svecima i blaženicima, a među grobovima nekoliko čuvenih Dubrovčana.

**Dubrovački hodočasnici u iščekivanju
Papina dolaska na Trg sv. Petra.**

Treći dan, nakon što smo autobusom prošli pored toplica rimskoga cara Karakala, obišli smo brežuljak Kapitolij. Nastavili smo prema bazilici Svete Marije *in Aracoeli* (u kojoj je grob bosanske kraljice Katarine Kotromanić, a tu se čuva i *Bambino* – kip Svetog Djeteta izrađen u Jeruzalemu), pokraj Oltara domovine došli smo na *Piazza Venezia* s kojeg smo izašli na *Via Nazionale* gdje smo ponešto kupili. Preko brežuljka Kvirinal (gdje rezdira predsjednik Talijanske Republike) spustili smo se do *Fontane di Trevi* (koliko god da si prije čuo o njoj – iznenadiš se njenom veličinom i ljepotom!) – tu smo odmorili i ponešto pojeli kako bi mogli nastaviti prema *Piazza Navona* – trgu prepunom uličnih umjetnika! Većina naših krizmanika nije mogla odoljeti poziranju karikaturistima. Za oproštaj s Rimom provezli smo se još pokraj Usta istine, prešli rijeku Tiber i nastavili prema zračnoj luci Leonarda de Vinci.

Ni tri uzlijetanja i slijetanja (Rim, Split, Zagreb, Dubrovnik) nisu nam mogla pokvariti raspoloženje, a dobili smo dovoljno vremena međusobno razmijeniti dojmove s prelijepoga putovanja koje će, vjerujem, svima ostati u predivnom sjećanju. Većina nas je bacila novčić u *Fontanu di Trevi* sa željom da se ponovno vrati.

Koračajte ovim svijetom i svjedočite: Krist je živ!

BENEDIKT XVI.*

Draga braćo i sestre, u ovim prvim danima uskrsnoga vremena koje se proteže sve do Duhova, još uvijek smo puni svježine i nove radosti koju su bogoslužna slavlja donijela u naša srca. Zato danas želim iznijeti kratko razmišljati o Uskrsu, srcu kršćanskoga otajstva. Sve naime polazi od ovoga: Krist uskrsnuo od mrtvih temelj je naše vjere. Kao iz nekoga svijetloga i užarenog središta, iz Uskrsa zrači sve crkveno bogoslužje, crpeći iz njega sadržaj i značenje. Bogoslužna proslava Kristove smrti i uskrsnuća nije puka uspomena na taj događaj, nego je njegovo prevođenje iz mogućnosti u čin u otajstvu, za život svakoga vjernika i svake kršćanske zajednice, za naš život. Naime, vjera u uskrsloga Krista preobražava postojanje, izvodeći u nama stalno uskrsnuće, kao što je pisao sveti Pavao prvim vjernicima: „Nekoć bijaste tama, a sada ste svjetlost u Gospodinu: kao djeca svjetlosti hodite – plod je svjetlosti svaka dobrota, pravednost i istina” (*Efežanima* 5, 8-9).

Kako, dakle, možemo postići da Uskrs postane „život”? Kako cijeli naš nutarnji i vanjski život može poprimiti uskrsni „oblik”? Da bismo odgovorili na ta pitanja moramo poći od izvornoga shvaćanja Isusova uskrsnuća: taj događaj nije jednostavno povratak u prethodni život, kao što je to bio za Lazara, Jairovu kći i mladića iz Naina, nego je nešto potpuno novo i različito. Krist je svojim uskrsnućem uplovio u novi život koji nije više podložan vremenskoj propadljivosti, život uronjen u Božju vječnost. U Isusovu uskrsnuću započinje nov način ljudskoga postojanja, koji prosvjetljuje i preobražava naš svakodnevni hod i uvodi u vrsno drukčiju i novu budućnost za čitav ljudski rod. Zbog toga sveti Pavao ne samo da neraskidivo povezuje uskrsnuće kršćanā s Isusovim (usp. *Prva Korinćanima* 15, 16.20), nego i napućuje kako treba živjeti uskrsno otajstvo u svakodnevicu našega života.

U *Poslanici Kološanima* on kaže: „Ako ste suuskrsli s Kristom, tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu! Za onim gore težite, ne za zemaljskim!” (3, 1-2). Kada se čita taj tekst moglo bi se, na prvi pogled, činiti kako Apostol kani pojačati prezir prema zemaljskoj zbilji, da nas naime poziva da zaboravimo ovaj svijet trpljenja, nepravdi, grijeha, da bismo već unaprijed živjeli nebeski raj. Misao na „nebo” bila bi u tom slučaju neka vrsta otuđenja. Ali, da bismo shvatili pravi smisao tih Pavlovih tvrdnji, dovoljno je ne izdvajati ih iz njihova konteksta. Apostol vrlo jasno precizira što razumije pod „onim gore”, što vjernik mora tražiti, a što pod „onim zemaljskim”, čega se mora čuvati. Evo najprije što je ono „zemaljsko” što treba izbjegavati: „Umrtvite dakle – piše sveti Pavao – udove svoje zemaljske: bludnost, nečistoću, strasti, zlu požudu i pohlepu – to idolopoklonstvo!” (3, 5). To znači da moramo umrtviti u sebi nezasitnu želju za materijalnim dobrima, sebičnost, koja je korijen svakoga grijeha. Dakle, kad Apostol poziva kršćane da se odlučno odijele od „zemaljskoga” želi jasno dati do znanja da to pripada „starom čovjeku” kojeg kršćanin mora svući da bi se zaodjenuo Kristom.

Kao što je bio jasan dok je govorio o onome uza što ne treba prijanjati srcem, istom jasnoćom sveti Pavao pokazuje što je to „ono gore” što kršćanin naprotiv treba tražiti i kušati. To je ono što pripada „novom čovjeku” koji se u krštenju jednom zauvijek zaodjenuo Kristom, ali koji se neprestano treba obnavljati „po slici svoga Stvoritelja” (*Kološanima* 3, 10). Evo kako Apostol narodā opisuje „ono gore”: „Zaodjenite se dakle – kao izabranici Božji, sveti i ljubljani – u milosrdno srce, dobrotivost, poniznost, blagost, strpljivost te podnosite jedni druge praštajući ako tko ima protiv koga kakvu pritužbu! (...) A povrh svega – ljubav! To je sveza savršenstva” (*Kološanima* 3, 12-14). Sveti je Pavao, dakle, daleko od toga da poziva kršćane, svakoga od nas, da izbjegavamo svijet u koji nas je Bog postavio. Mi smo, istina, građani jednog drugoga „grada”, gdje se nalazi naša prava domovina, ali prema tome cilju moramo svakodnevno kročiti na ovoj zemlji. Sudjelujući već sada u životu Krista uskrsloga moramo živjeti kao novi ljudi na ovome svijetu, usred ovoga zemaljskog grada.

To je put preobrazbe, ne samo nas samih, nego i svijeta, da se zemaljskome gradu dā novo lice koje potpomaže razvoj čovjeka i društva prema logici solidarnosti, dobra, u dubokom poštovanju dostojanstva vlastita svakome. Apostol nas podsjeća koje su to krjeposti koje moraju pratiti kršćanski život; na vrhuncu je ljubav uz koju su sve ostale vezane kao uz izvor i maticu. Ona obuhvaća i sažima sve „ono gore”: ljubav koja, s vjerom i nadom, predstavlja veliko pravilo kršćanskoga života i određuje njegovu dubinsku narav.

Uskrs zato donosi novost dubokoga i potpunog prijelaza iz života podložna ropstvu grijeha prema životu u slobodi, nadahnutom ljubavlju, snagom koja ruši sve prepreke i izgrađuje novu skladnost u čovjekovu srcu i u njegovu odnosu s drugima i sa stvarima koje nas okružuju. Svaki kršćanin, kao i svaka zajednica, ako živi iskustvo toga prijelaza po uskrsnuću, ne može ne biti novi kvasac u svijetu, bespridržajno se dajući za žurnije i pravednije razloge, kao

što to pokazuju svjedočanstva svetaca u svim razdobljima i na svim mjestima. Tolika su očekivanja i našega doba: mi kršćani, čvrsto vjerujući da je Kristovo uskrsnuće obnovilo čovjeka ne istrгнуvši ga pritom iz svijeta u kojem gradi svoju povijest, moramo biti svijetli svjedoci toga novog života kojeg je donio Uskrs. Uskrs je dakle dar koji treba sve dublje prihvaćati u vjeri, da bismo u svim okolnostima s Kristovom milošću mogli djelovati prema Božjoj logici, logici ljubavi. Svjetlo Kristova uskrsnuća mora prodrijeti u ovaj naš svijet, treba doći kao poruka istine i života do svih ljudi po našem svakodnevnom svjedočenju.

Dragi prijatelji, da, Krist je doista uskrsnuo! Ne možemo samo za sebe zadržati život i radost koju nam je On darovao o svojem uskrsnuću, nego je moramo davati svojim bližnjima. Naš je zadatak i naše poslanje učiniti da se u srcu naših bližnjih iznova javi nada tamo gdje je očaj, nastani radost tamo gdje je žalost, rodi život tamo gdje je smrt. Svjedočiti svakoga dana radost uskrsloga Gospodina znači uvijek živjeti na „uskrsni način” i činiti da odjekuje veseli naviještaj da Krist nije neka ideja ili sjećanje na prošlost, nego Osoba koja živi s nama, za nas i u nama, te da s njime, za njega i u njemu možemo činiti sve novim (usp. *Otkrivenje* 21, 5).

Na kraju je Papa još na hrvatskom rekao: „S uskrsnom radošću od srca pozdravljam i blagoslivljam sve hrvatske hodočasnike. Na uskrsno jutro učenici su, potaknuti viješću o Gospodinovom uskrsnuću, potrčali na grob i uvjerali se da je prazan. Dragi prijatelji, i vi koračajte ovim svijetom i svjedočite: Krist je živ, aleluja! Hvaljen Isus i Marija!”

Na Trgu sv. Petra u Vatikanu 27. travnja 2011.

Majčin dan

ANGELINA TADIĆ

U prigodi Majčina dana u nedjelju 8. svibnja u dubrovačkoj Katedrali Vijeće za obitelj Dubrovačke biskupije kao dar dubrovačkim majkama organiziralo je koncert sakralne glazbe poznatih hrvatskih izvođača Iva Gamulina Giannija i Maje Blagdan.

Pozdravljajući izvođače i punu crkvu slušatelja predsjednik Vijeća za obitelj dr. don Stanko Lasić čestitao je svim ženama i majkama Majčin dan podsjetivši kako je tijekom dana nakon misnih slavlja u katedrali majkama podijeljeno

Pijanist Vladimir Bibin, don Stanko Lasić, Ivo Gamulin Gianni, biskup Mate Uzinić, Maja Blagdan i menadžer Alen Ključić u Gospi 8. svibnja 2011. Snimila A. Tadić.

250 ruža, a za one koje su došle na koncert ostale su duhovne ruže dvoje vrsnih glazbenih interpreata.

Koncert je započeo izvedbom poznate duhovne pjesme Josha Grobana „You raise me up” u hrvatskom prepjevu „Ljubav, to si ti!”, a završio bis izvedbom „Zdravo djevo, Kraljice Hrvata.” Na programu koncerta bio je izbor domaćih i stranih duhovnih skladbi kako klasičnih tako i popularnih, kao i pjesme s nosača zvuka Iva Gamulina i Maje Blagdan. Slušatelji u Katedrali rado su se pridružili izvođačima u pjevanju poznate pjesme blaženoga Ivana Pavla II. „Krist na žalu”. Klavirska pratnja bio je pijanist Vladimir Bibin iz Osijeka, a za dolazak ovih dvoje izvođača u dubrovačku Katedralu na Majčin dan zaslužan je Alen Ključić.

Ruđeru u čast

NAŠ ŽUPLJANIN. U osmome svesku Matice krštenih župe Grad ubilježeno je: „Ljeta Gospodnjega 1711., dana 26. svibnja, ja Marin Caroli, župnik i sakristan, krstio sam djetete rođeno 18. dana istoga mjeseca od bračnih drugova Nikole Boškovića i Pave pokojnoga Bara Bettere, kojem je djetetu nadjenuto ime Ruđer. Kumovali su Ruđer Bettera umjesto Dominika Bettere, njegova brata, i Svete, žena gospara Vicka Marije Volantija.”

Naslovnica govora Bernarda Zamanje, tiskana u Dubrovniku 1787., a izrečena 21. svibnja 1787. u Gospi, na sprovodu Ruđera Josipa Boškovića.

OBITELJ BOGATA ZVANJIMA. Ruđer je rođen u Provaljenoj ulici (danas Boškovićeve 3), u kući koju je njegov otac kupio 1705. Između devetero djece, bio je osmi po redu. Dva su brata (Baro i Ruđer) postali isusovci, a jedan dominikanac (Ivan Dominik – fr. Ignacije Česlav Marija) dok je jedna sestra (Marija) bila dumna u samostanu dominikanki Sv. Katarine Sijenske (danas Muzička škola). Ruđerov neput, sin od njegove sestre Marije Ruže, dum Kristo Draghi bio je pleban zborne crkve Sv. Vlaha od 5. travnja 1778. do smrti 9. ožujka 1796.

ZNANSTVENI SKUP. Obilježavajući 300. godišnjicu rođenja osobe čije ime nosi, zagrebački Institut Ruđer Bošković priredio je u Dubrovniku Međunarodni znanstveni skup *Od Ruđera do danas: doprinos hrvatskog znanstvenika svjet-*

skoj znanosti. Na simpoziju su od 30. svibnja do 2. lipnja izlagali vodeći hrvatski znanstvenici u svijetu: Daniel Denegri, Goran Senjanović, Paško Rakić, Davor Solter, Dmitrij Krainc, Igor Štagljar, Miroslav Radman, Vlasta Bončić Koutecky, Branimir Šikić, Davor Pavuna, Heidi Hricak, Branko Ruščić, Vladimir Hlady, Goran Ungar te ugledni svjetski znanstvenici Rolf Heuer, A. J. Stewart Smith, Tonice Valle, Brende Andrews i drugi.

PRIREDBA U GOSPI. Taj je znanstveni skup otvoren 29. svibnja u Katedrali glazbenoscenskom priredbom *Ruđu u spomen*. Scenarist Ivica Prlender i redatelj Ivica Kunčević rekonstruirali su u njoj žalobnu svečanost u kojoj je pročitao hrvatski prijevod govora koji je 21. svibnja 1787. na istome mjestu izgovorio Bernard Zamanja i izvedeni glazbeni stavci Rekvijema u čast Boškoviću koji je, na molbu Miha Sorkočevića, skladao Julije Bajamonti.

Rekvijem su izveli Simfonijski orkestar i zbor HRT-a pod ravnanjem Vladimira Kranjčevića uz solističke prinoše: Martine Zadro (sopran), Martine Gojčeta Silić (mezzosopran), Domagoja Dorotića (tenor) i Marka Mímice (bas). Kao svjedočanstveno stalne Boškovićeve vezanosti za Grad i obitelj svjedočila je „sjen“ njegove „sestre tješiteljice“ i pjesnikinje Anice Bošković (Milka Podrug Kokotović). Veleumu i domoljubu iznova se poklonio Knez (Zvonimir Zoričić) sa svitom.

Zamanjin su govor prevele Irena Bratičević i Petra Šoštarić, a krasnoslovio ga je Kruno Šarić. Gospom su ponovno odjekivale riječi: „Ako je ikad postojao dubrovački građanin koji bi s pravom od svih nas, koliko god nas je rođeno u ovome Gradu, mogao zatražiti najviše znakove časti, dobrohotnosti i zahvalnosti, to je, gospari senatori, upravo on, Ruđer Josip Bošković. Njegova je, naime, vrlina, njegova jedinstvena učenost, njegova nadaleko i naširoko rasprostranjena slava već dosad postigla to da na cijelome svijetu nema tako udaljene zemlje i toliko neuljudene zajednice koja ne bi zadiviljeno slušala ime grada Dubrovnika i smatrala ga dostojnim pohvale, štoviše, čak zavisti.“

IZLOŽBA U DVORU. U Kneževu dvoru postavljena je izložba *Ruđer Bošković ponovno u rodnom Dubrovniku – Hrvatska slavi svoga genija povodom 300. obljetnice rođenja* autora Ivica Martinovića.

SPOMENIK U RAVNOM, SPOMEN-PLOČE U ORAHOVU DOLU I KLASIČNOJ GIMNAZIJI. U Orahovu dolu, na rodnoj kući Ru-

Izvedba Bajamontijeva rekvijema za Ruđera u Katedrali 29. svibnja 2011. Snimio Grgo Jelavić.

Spomen-ploča postavljena u predvorju Biskupijske klasične gimnazije Ruđera Boškovića. Snimio Ivan Viđen.

đerova oca Nikole, 27. svibnja otkrivena je spomen-ploča, a u Ravnom spomeniku Ruđeru, rad kipara Ilije Skočibušića. Dubrovački biskup Mate Uzinić otkrio je 19. svibnja u predvorju Biskupijske klasične gimnazije Ruđera Boškovića (gdje je bila Ruđerova prva škola do odlaska u Rim 16. rujna 1725.) spomen-ploču koju je isklesao Miho Šuljak iz Močića. Tako na Boškovića, osim ulice i poljane, u Gradu trajno sjećaju ploča u Katedrali iz 1788., na rodnoj mu kući (100x50 cm, u ulici „od Buže“), otkrivena 7. studenoga 1937., desno od ulaza u Kolegij-Sjemenište, podignuta 1961. i ova, lijevo od glavnoga ulaza, iz 2011. Od 1937. do danas nije odlučeno hoće li se na Poljani Ruđera Boškovića postaviti Ruđerov spomenik, rad Ivana Meštrovića.

O spomen-ploči opatu Ruđeru Boškoviću u Gospi

Franjo Haklička

U Državnome arhivu u Dubrovniku, u seriji Acta sanctae Mariae Maioris (Spisi svete Marije Velike, tj. Katedrale), u svesku 3190, na listu 316, opisan je utrošak 632 dukata za ploču koja je po odluci Senata Dubrovačke Republike postavljena u Gospi, lijevo od oltara sv. Bernarda iz Clairvauxa, na zid od sakristije. Troškovnik obuhvaća cijenu nabave okvira i ploče te uklesivanje natpisa u Rimu, prijevoz preko Jakina (Ankone) i ugradnju u Katedrali. Zapis u prijepodu s talijanskoga glasi:

Račun troškova spomen-ploče pokojnomu opatu Boškoviću postavljene u Katedrali

Monsinjur Stay u Rimu platio 194,26 škuda za rečenu spomen-ploču, okvir i kućište, kao u njegovu obračunu u pismu od 30. svibnja 1788.; procijenjeno po 89 dinarića čini naših

dukata 433,34

Još je isti monsinjur Stay platio 46 škuda po gore navedenom tečaju za prijenos rečene spomen-ploče iz Rima do Jakina

po jedan bajok po litri, kao u rečenom obračunu

Još je isti platio tri škuđe po gornjem tečaju gosparu Orsatu Đurđeviću Bondi u Jakinu za nosače, magazin, kao i za kućište, kao u rečenom obračunu

dukata 102,14

dukata 6,27

dukata 542,35

Potrošeno ovdje za prijevoz rečene spomen-ploče, okvira i kućišta, za otvaranje zida u Katedrali i stavljanje na mjesto, po računu koji je potanko opisao velečasni don Baldo Lešević, a pregledali i potpisali gospari prokurator Katedrale

dukata 89,28

dukata 632,23

Tumač

Bajok (talijanski *baiocco*) je bakreni novac koji se upotrebljavao u Papinskoj državi od XV. stoljeća do 1865. Stotinu bajoka činilo je jednu škuđu.

Dubrovački se **dukat** sastojao od 40 **dinarića**.

Monsinjur Stay je dum Benedikt Stay (Dubrovnik, 1714. – Rim, 1801.), latinist, pjesnik i filozof, profesor retorike na Sapienzi i kanonik Sv. Marije Velike u Rimu; po njemu se zove Stajeva ulica u Karmenu. Natpis na ploči slijedi informacije iz tiskanoga govora koji je o Ruđeru 21. svibnja 1787. u dubrovačkoj Katedrali izrekao Bernard Zamanja, ali ih prepričava drugim riječima. Stay je sastavio natpis na ploči i pobrinuo se da se ploča iskleše u Rimu te otpremi u Dubrovnik. Postavljena je 1788.

Tekst katedralne ploče o Ruđeru objavljen je u *Našoj Gospi* broj 25 (ožujak 2002.).

Litra debela (*libra*) bila je jedinica za težinu (381,6 grama). Ako je prevoženje spomenika kopnom plaćeno 4.600 bajoka, po jedan za svaku libru, znači da je spomenik, sa svim mramornim kućištem, crvenim mramornim okvirom i blistavom bijelom pločom, težak 1.755,36 kg ili 1,8 tona.

Potvrđenici s biskupom i župnikom 12. lipnja 2011.

Snimio Ivo Marlais.

Krizma u Gospi 2011.

DON STANKO LASIĆ

Na svetkovinu Duhova 12. lipnja dubrovački biskup Mate Uzinić podijelio je sakrament svete potvrde tridesetdevetorici mladih koji su se za nj pripremali u Katedralnoj župi. Prije toga, u srijedu 8. lipnja otac Biskup se susreo s krizmanicima, roditeljima i kumovima u Katedrali, provjerio spremnost za primanje jakosti i uputio im toplu očinsku riječ potaknuvši ih sve da ustraju u zdravoj nauci Crkve te da svjesno i odgovorno u obitelji, školi i društvu svjedoče vjeru koja je ojačana darovima Duha Svetoga. Dao Bog snagu i pobjedu svim novim potvrđenima, a to su: Ivana Asturić, Orsat Bajurin, Nino Banovac, Marko Bilić, Barbara Borovina, Franka Brkić, Kristijan Čižek, Đivo Čučević, Ljubica Deanović, Vlaho Đanović, Ilija Jukas, Mirna Đurđević, Dario Hausvička, Mara Jaković, Vido Kaznačić, Đivo Klokoč, Anamarija Krstanović Arkulin, Mateo Kusovac, Antonio Lavolpicella, Petar Lisičić, Josipa Livajić, Luka Lučić, Nikoleta Marlais, Ivana Marović, Tomislav Matić, Maroje Mojaš, Ivan Mostahinić, Natko Nodilo, Iva Pendo, Katarina Previšić, Tina Radibratović, Martina Radić, Marta Skorin, Lukra Širok, Tia Špero, Dominik Vidoš, Tia Walker, Antun Zanini i Karmen Žuvela.

Slavlje je u prepunoj prvostolnici proteklo vrlo pobožno i svečano. Na početku je djelatelj krizme i sve nazočne u ime potvrđenika pozdravila Martina Radić. Ulomke iz Djela apostolskih i poslanice čitali su Vido Kaznačić i Lukra Širok, molitvu vjernika predmolilo je šest krizmanica, a na koncu slavlja ocu Biskupu, roditeljima, kumovima i časnim sestrama zahvalile su Marta Skorin, Josipa Livajić i Mirna Đurđević.

Potvrđenici su kao i prethodnih godina u pratnji kumova i roditelja u dostojanstvenom ophodu ušli u Katedralu i zauzeli mjesto u klupama. Crkva je blistala u cvijeću crvene boje, a 39 crvenih ruža koje su bile prikazni dar na kraju slavlja podijeljeno je krizmanicima zajedno s uspomenom na svetu potvrdu i molitvenikom. I kumovi su dobili molitvenik, ne samo za uspomenu nego da iz njega mole za svoju kumčad, sebe, naš Grad i Domovinu. Gospar Ivo Marlais zabilježio je događaj kamerom i na koncu zajedničkom fotografijom s msgr. Uzinićem, s kojim su se potvrđenici i njihove obitelji slikati za obiteljski album.

Na Poljani Marina Držića slavlje se nastavilo uz čašćenje sokovima i kolačima koje su pripremili roditelji krizmanika.

Hodočašće u Bari i Bitetto

DON STANKO LASIĆ

Na kraju i ove školske godine hodočašće ovogodišnji prvopričesnici i roditelji, kojima su se pridružile i druge obitelji, hodočastili su u Bari i Bitetto. U utorak 14. lipnja navečer pedesetak hodočasnika isplovilo je brodom iz Gruža prema Bariju. Vožnja je bila ugodna, svi su imali kabine i odmorni su započeli cjelodnevni program u Italiji. Pohod bazilici Sv. Nikole i molitva na njegovu grobu uz stručno vodstvo domaćina, šetnja do Katedrale i razgledanje uz molitvu proteklo je u duhovnom zagrijavanju toga sunčanog i toplog dana. Putovanje autobusom do Fasana gdje je poznati zoološki vrt i lunapark prošlo je u radosnom iščekivanju. Ulazak autobusom u prostrani vrt pun svih vrsta životinja za djecu je bio događaj koji je samo njima svojstven. Povići: „Vidi lava! Slona! Devu!“ (i druge životinje) bili su sve glasnjiji dok nisu došetale žirafe i kroz otvoreni prozor tražile koji kolačić. No vožnja malim vlakovima kroz stotine majmuna koji su se vješali o rešetke bila je najatraktivniji dio programa koji je kasnije nastavljen zabavnim igrama, skokovima na vodenim slapovima, vožnjom autima i drugim spravama.

Nakon okrepe hranom i sokovima i neizmjenim zadovoljstvom svim viđenim i doživljenim nastavljen je put do Bitetta gdje se nalazi crkva u kojoj se časti blaženi Jakov Zadranin i njegovo tijelo koje je i nakon petsto godina neraspadnuto. Ostaje vidljivo svim hodočasniciima i kao motiv za molitvu. Uz gostoljubive franjevece koji vode ovo svetište našega hrvatskog blaženika i budućega sveca čovjek osjeti kako su naši ljudi skromni i ponizni poput sv. Franje osvajali srca ljudi i zaslužili da ih štujemo.

Na povratku u barsku luku Dubrovčani su posjetili jedan trgovački centar da provjere kakve su cijene i opskrbe se dobrim parmezanom. Na brodu je bilo veselo i ostatak novca upotrijebljen je za večeru, a za sređivanje prekrasnih dojmova trebalo je više dana.

Prvopričesnici iz Grada pred bazilikom Sv. Nikole u Bariju 15. lipnja 2011.

Tijelovski ophod

ANGELINA TADIĆ

Na svetkovinu Tijelova dubrovački biskup Mate Uzinić predvodio je večernje euharistijsko slavlje u dubrovačkoj katedrali te prvi put sudjelovao u tijelovskoj procesiji ulicama Grada.

Biskup Mate 23. lipnja 2011. Placom nosi presveto Sve-tootajstvo – Hostiju, u Misu pretvorenu u Isusovo tijelo, uloženu u pokaznicu (monstrancu) u obliku ražarenoga sunca sa zrakama. Preko dugačke donje bijele haljine (albe) nosi svećeničku naramenicu (stolu), a obje je privezao pasom (cingulom). U procesiji preko naramenice nema na sebi misnicu nego plašt (pluvijal). Budući da nosi Presveto, preko pleća je zaogrnut naplečnikom (humeralnim velom). Njime je pokrio i ruke tako da one ne dodiruju pokaznicu u znak poštovanja svetom posuđu i kao znak da je Isus, nazočan u euharistijskoj čestici, onaj koji blagoslivlja narod, a ne službenik. Tijelovo je blagdan radosti pa su bogoslužno ruho i nebница bijele boje. Biskup hoda pod bijelom nebnicom (baldakinom) koju na četiri štapa nose bratimi katedralne Bratovštine presvetoga Oltarskog Sakramenta. Četiri druga bratima oko nebnice nose torčune (debele svijeeće).

Snimila Angelina Tadić.

U propovijedi je Biskup podsjetio na nastanak svetkovine te istaknuo kako je njezina poruka simbolično vidljiva iz tijelovskih procesija, a to je da kršćani svoj vjerski život povezan s euharistijskim Isusom iz crkve prenesu u život svojih obitelji kao i u javni život. Prigovor koji se često čuje da oni koji dolaze na mise ne žive svoje kršćanstvo prigoda je za samopreispitivanje i onih koji dolaze i onih koji ne dolaze. Bez euharistije ne možemo biti kršćani kakvi bismo željeli biti. Često se zbog banalnih razloga odričemo euharistijskog slavlja, a zbog njega su kršćani prvih stoljeća spremno išli u smrt.

Procesija s presvetim Oltarskim Sakramentom nakon Mise krenula je ulicama Grada zaustavljajući se ispred crkvi Sv. Josipa, Sv. Frana i Sv. Vlaha odakle je podijeljen blagoslov Gradu i njegovim stanovnicima. Blagoslovljena peciva, dar dubrovačkih pekara, na završetku slavlja podijeljena su okupljenim vjernicima kao još jedan simbol blagdana.

Obnova predoltarnika svete Katarine Sijenske

U crkvenim popisima umjetnina prevladavaju izrazi **prèdoltàrnik** i **prèdoltàrnica**, a među povjesničarima umjetnosti **antepèndij** (latinski *antependium* od *ante pendere* ispred visjeti, engleski *altar frontal*, talijanski *palliotto*: mali veo), ranije **antipèndij** (lat. *antipendium*), a u Dubrovniku posebno **incef** (Pero Budmani) ili **incefò** (Bartul Kašić), u genitivu uvijek *incefala* (Ardelio della Bella, Joakim Stulli) – od latinskoga *in faciem altaris*, što je sprijeda, na licu oltara). Sve te riječi označavaju ukrasno platno, redovito pomično; zavjesu od tkanine kojom se od IV. stoljeća obavijao kršćanski žrtvenik. Kasnije se umjetnički izrađuje u obliku ploča od kamena, drva ili kovine i njime se od XI. stoljeća zastire samo prednji dio, pročelje oltara. Danas je to najčešće svileni, zlatni, srebrni tkanje u okviru kojim se pokriva predoltarje. Od doba kasne gotike često je od svile, brokata ili baršuna, izrađeno zlatovezom ili vezenim slikama (akupikturama). Srebrni predoltarnici postoje u zagrebačkoj katedrali, ali i u Dobroti u Boki kotorskoj. U pravilu se prave u boji misnoga ruha (bijela, crvena, ljubičasta, zelena), a mogu još biti zlatni, ružičasti i plavi (na Gospinim oltarima). Ni prije nije bio obavezan dio ukrasa crkve, a sada se sve rjeđe koristi tako da ostaje kao spomenik umjetnosti i pobožnosti prijašnjih vremena. Može biti ukrašen slikama Krista, prizorima iz njegova života, simbolima euharistijskoga otajstva (janje, pelikan, kalež, hostija) ili svetca u čiju je čast oltaru posvećen Bogu ili znakovima koji se odnose na toga nebesnika.

Dubrovnik je u XVI. st. bio središte djelatnosti brojnih bratovština tkalaca od kojih je očuvano ponešto vrijedna veziva. Osim po Gradu, povjesničarka umjetnosti Božena Popić-Kurtela na dubrovačkom je području popisala još nekoliko predoltarnika, primjerice u kapelici Sv. Petra na Pilama predoltarnik Gospe Karmelske. Na Koločepu, Lopudu i Šipanu te Cavtatu i Trstenom postoje i drveni oslikani predoltarnici, uglavnom iz XIX. stoljeća. Godine 2001. Kristin Meise iz Kölna obnovila je kožnati oslikan predoltarnik Navještenja iz crkve Gospe od Šunja na Lopudu iz XVII. stoljeća.

Prema inventaru iz 1951., dubrovačka Katedrala imala je sedam predoltarnika: tri za veliki oltar (po 300x100 cm: bijeli, crveni, ljubičasti i zavjetni modrikasti) te četiri manja bijela: po jedan za oltare Sv. Križa (na kojem sv. Katarina

Prednja strana predoltarnika prije konzervatorsko-restauratorskih zahvata. Snimila Natalija Vasić.

Kartuša s Isusom, dvije krune i sv. Katarinom Sijenskom. Snimila Natalija Vasić.

Sijenska bira trnovu krunu), Gospe od Porata (na kojem su zlatni inicijali Ave Maria) i Petilovrijevnaca s kipom Srca Isusova (pa su u sredini predoltarnika crveno srce, trnova kruna, plamen i križ). Naknadno je u istom popisu drugom rukom dodano da Katedrala ima ukupno: „Sedam svilenih bijelih temperama naslikanih antipendija za sedam oltara te 11 izvezenih: bijeli izvezen za veliki oltar darovala gđa Kate Marić, bijeli izvezen za oltar Srca Isusova darovala gđa Nike Mozara, crveni izvezen za oltar sv. Ivana Nepomuka, po zeleni izvezen za oltare sv. Ivana Nepomuka i sv. Bernarda darovala gđa Jele Haklička, po ljubičasti i crveni izvezen za veliki oltar i četiri zelena izvezena za preostale donje oltare“.

O predoltarniku koji je obnovljen 2011. godine dum Pavo Poša je prije 60 godina napisao: „18. Antipendij bijeli za oltar Sv. Križa. Ručni rad dumana iz doba Republike. U sredini je slika Isusova koji sv. Katarini pruža na izbor dvije krune: zlatnu i trnovu. Sv. Katarina Sijenska izabire trnovu. Na čitavom ostalom prostoru nalazi se gusta i bogata, rukom izrađena simetrična ornamentika, kombinirana od zlata i raznobojnoga svilenog konca. Godine 1949. svilenu podlogu restaurirale su časne sestre Kćeri Božje ljubavi iz Salvatora u Lapadu“.

U *Narodnim novinama*, službenom listu Republike Hrvatske, br. 12/08, objavljeno je da se pod privremenu zaštitu broj P-2375 stavlja „Predoltarnik s medaljonom Presveto Trojstvo kruni blaženu Djevicu Mariju“ koji da se čuva depou Dubrovačke biskupije, a onda u broju 61/09, da je to trajno kulturno dobro broj Z-3707. Predmet pod navedenim

Lik sv. Katarine Sijenske u dubrovačkoj Katedrali nalazi se izvezen i na vrpci dragocjene bijele mitre broj 5 koju su dominikanske dumne vjerojatno darovale jednom od nadbiskupa – bijelih fratara: Rajmundu Jeliću (1722.-1727.), Jacintu Mariji Milkoviću (1752.-1756.) ili Arkandelu Lupiju (1757.-1766.).

Snimio Božo Gjukić.

nazivom i oznakom „inventarni broj 49 iz katedrale Uznesenja Marijina u Dubrovniku“ zaprimljen je 2008. u Hrvatski restauratorski zavod u Zagreb. Te su godine napravljeni istraživački radovi, no tek je 10. svibnja 2011. utvrđeno da je predoltarniku dan pogrešan naziv jer njegov medaljon ne prikazuje Gospino krunjenje nego izbor sv. Katarine Sijenske između dvaju ponuđenih kruna.

Konzervatorsko-restauratorski radovi trajali su tijekom 2009. i 2010. Obnova je provedena na Odjelu za tekstil, Odjelu I, za štafelajno slikarstvo i u Prirodoslovnom laboratoriju. Radove je vodila Željka Mlinarić, viša restauratorica tehničarka. Nosače je izradila Katija Hrepić, tkaninu oprala Sandra Lucić Vujičić, a završene radove izvela Branka Regović. U Prirodoslovnom laboratoriju na predmetu su radili Domagoj Mudronja i Margareta Klofutar.

Obnovljeni predoltarnik vraćen je u Dubrovnik početkom 2011. i sada se nalazi u Čuvaonici umjetnina Dubrovačke Biskupije u kutiji od bezkiselinskoga kartona u vodoravnom položaju.

Predoltarnik je rad nepoznatoga autora, najvjerojatnije dubrovačkih dominikanki, iz prve polovine XVIII. stoljeća, visok 96 i širok 198,5 cm. Izrađen je tkalačkom, vezilačkom i krojačkom tehnikom od svilenoga satena bjelokosne boje, a ukrašen biljnim motivima koji su izvezeni pozlaćenim i posrebrnim nitima te cvjetnim motivima izvezenim

raznobojevnim svilenim koncima pastelnih boja. Lica i udovi na prikazu su izrađeni slikarskom tehnikom. Zlatovez je punjen pamučnim suknom.

Povjesničarka umjetnosti Marta Budicin ističe: „Ranija desetljeća XVIII. stoljeća u svojem su baroknom izričaju voljela obline, velike i bogate oblike, dok se u drugoj polovini toga stoljeća pri dekoriranju tekstilnih predmeta primjenjuju elegantniji, lakši i manji motivi koji ostavljaju veće prazne plohe. U crkvi Sv. Ignacija u Dubrovniku nalazi se sličan predoltarnik također izrađen od bijeloga satena s baroknim prikazom (kartušom) sv. Ignacija u središtu iz prve polovine XVIII. stoljeća. Kao i ovaj, ukrašen je biljnim i cvjetnim motivima pastelnog kolorita. Na ovom predoltarniku čitavom se površinom provlači biljni motiv geometrijski dekoriranih vitica od grančica s lišćem koje u sročolikim oblicima izrastaju iz središnjega i donjeg dijela barokne kartuše smještene u središtu. Iz vitica izrasta raznoliko cvijeće od simboličkog značenja za kršćansku ikonografiju, a izvezeno je raznobojnim svilenim koncima. To su ruže, peonije, božuri, pakujci, šumarice, ljiljani, tulipani, maćuhice, karanfili, potočnice, perunike, narcisi i jagode. U središnjem je medaljonu prikaz Krista koji sjedi na oblaku i svetici koja je odjevena u dominikanski habit pruža dvije krune: zlatnu i trnovu. Ona desnom rukom poseže za trnovom krunom, a podno njezinih nogu nalazi se knjiga i ljiljanova grančica (simbol nevinosti). Iznad svetičina lika izvezen je zeleni, barokni zastor. Ljepota prikaza postignuta je odabirom raznobojnih svilenih i raznovrsnih pozlaćenih niti te boda ‘slikanje iglom’ svilenim koncima.“

Središnji motiv predoltarnika odnosi se na sv. Katarinu Sijensku (1347.-1380.), dominikanku, djevicu, crkvenu naučiteljicu i suzaštitnicu Europe, kojoj je bila posvećena crkva i samostan dominikanki u Gradu, gdje je sada Umjetnička škola Luke Sorkočevića. Katarina je sa 16 godina počela strogi život molitve, posta i pokore. Kad joj je bilo 20 godina Krist joj je očitovao osobitu naklonost dajući joj zaručnički prsten, simbol mističnih zaruka s njom. S 28 godina zaslužila je da bude urešena Kristovim ranama, koje su blistale svjetlom, a ne krvlju. Zbog toga je proživljavala brojne klevete i uvrede. Tada joj se pojavio Božanski Spasitelj s krunom od zlata, optočenom biserima i dragim kamenjem u desnoj ruci, i vijencem od trnja u lijevoj, i rekao

Vidljiva oštećenja prije zahvata. Snimila Željka Mlinarić.

Prednja strana predoltarnika nakon konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimila Natalija Vasić.

joj: „Znaj, draga kćeri, da sad ili poslije moraš nužno biti okrunjena jednom od ove dvije krune. Možeš birati: trnovu krunu u ovom prolaznom životu, a drugu za neprolaznu slavu, ili zlatnu sada, a nakon toga trnovu.“ Odgovorila je: „Nije moje da išta biram, ali ako moram odgovori, želim onu koja je prihvatljivija Tvome srcu i bolje slijedi Tvoj primjer. Stoga namjerno prihvaćam krunu patnje i sramote.“ Uzela je trnov vijenac i snažno ga pritisnula na tjeme.

Osnažena Isusovom nazočnošću koju je uvijek osjećala, Sijenska se svetica nije bojala otvoreno pokazivati samome papi, kojeg je rado nazivala „slatki Krist na zemlji“, Božju volju koja ga obvezuje da se oslobodi oklijevanja, svjetskih i zemaljskih interesa i iz Avinjona vrati na grob apostolskoga prvaka. Tako je s 29 godina vatrenim riječima, krasnim pismima sklonila papu da se vrati u Rim. Na hrvatski su prevedeni njezin *Dijalog božanske Providnosti*, molitve, izbor iz pisama i njezin životopis koji je napisao blaženi Rajmund iz Kapue.

Voditeljica obnove predoltarnika Željka Mlinarić kaže: „Zatečeno stanje predoltarnika bilo je izrazito loše, a uzrok tomu su prijašnji način rukovanja, pohrane te utjecaj vlage. Dubinski i površinski bio je pun prašine, paučine, ostataka kukaca te velikih mrlja nepoznatog porijekla. Na njemu je bilo i nekoliko mrlja hrđe, voska i plijesni, a po cijeloj površini predmeta, naročito uz sve rubove, vidljive veće i manje pukotine te otvori. Cijeli komadi tkanine s vezom bili su odvojeni od pamučne tkanine u podlozi te je tkanina bila izobličena s nedostatkom većih komada uz rubove, a oba oštećenja nastala su zbog prejakog napinjanja tkanine na okvir. Cijela površina predoltarnika bila je ‘prekrivena’ prijašnjim intervencijama – krpanjem. Metalne niti veza su potpuno patinirane, stanja koje je nepovratno.

Nakon istraživačkih radova, koji uključuju i laboratorijske analize tekstilnih niti, mikroskopske, XRF spektroskopije (rendgenskim se snimanjem otkrije prisutnost kemij-

skih elemenata kao što su zlato, srebro, bakar, tj. kojim je kovinskim nitima vezen vez), tehnološke i povijesne analize provedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi: suho i mehaničko čišćenje, odvajanje tkanina od okvira, uklanjanje prijašnjih neprimjerenih intervencija, relaksiranje tkanina, odnosno kapilarno vlaženje na usisnom stolu i ultrazvučnim ovlaživačem, zatim polaganje originalnih slojeva tkanine na novu podlogu i primjereniji nosač. Najzahtjevniji dio radova koji je i najduže trajao je saniranje, zatvaranje oštećenja prišivanjem na novu podlogu. Izvornu tkaninu zbog njezine krтости nije bilo moguće šivati bez stvaranja novih oštećenja tijekom postupka. Zato je korištena metoda smještanja izvorne tkanine u tzv. ‘sendvič’ svile i tila. (Til je rupičasta tkanina koja ne narušava pogled na restaurirani tekstil, vrlo je pouzdana i čvrsta te zaustavlja tkaninu od daljnjeg oštećivanja.) Tako se sprječava daljnje propadanje tkanine i čuva već vrlo suh i oštećen materijal.

Tekstil je vrlo zahtjevna i krhka materija koja brzo propada, zbog toga je vrlo bitno kako ga popraviti, a da se pritom još više ne ošteti. Restaurirane umjetnine od tekstila dobro je pohraniti u primjeren prostor u kojem ne će nastati nove štete. Predoltarnik se preporučuje čuvati na temperaturi od oko 18 °C i u relativnoj vlazi zraka od oko 45-50%. Umjetnine od tekstila potrebno je u potpunosti pohraniti izvan utjecaja sunčevih zraka. Rasvjeta neka se koristi samo po potrebi. Ukoliko u čuvaonici postoje prozori, preporuča se zamračivanje (guste i tamne zavjese ili karton). Umjetnine od tekstila ne smiju visjeti na običnim vješalicama nego je za njih idealan vodoravni položaj, treba ih odvojiti od predmeta napravljenih od drugih tvari, a obnovljeni tekstil čuvati odvojeno od nerestauriranog.

Rad na predmetu koji je star tristo godina izaziva strahopoštovanje. Svaki predmet je priča za sebe, koliko god bio star, uvijek treba dobro razmisliti prije bilo kakvog zahvata. Treba se, konzultirati, istražiti jer je dobrobit predmeta na prvom mjestu.“

KRŠTENI

Krštenjem smo zajedno s Kristom ukopani u smrt da i mi tako hodimo u novosti života. (*Rimljanima* 6, 4)

Krštenik ... je primio prvi i osnovni sakrament dana...; roditelji mu se zovu...

Dejan Elaković	29. XI. 2010.	Trifko i Zdenka r. Štajevec
Lea Andrić	26. XII. 2010.	Damir i Ana r. Surjan
Danijel Tunaj	26. XII. 2010.	Nik i Anđelina r. Prekaj
Denis Tunaj	26. XII. 2010.	Nik i Anđelina r. Prekaj
Marija Šimunović	29. XII. 2010.	Miho i Romana r. Korač
Marijan Mlinarić	9. I. 2011.	Tomislav i Jelena r. Perović
Šime Šimunović	16. I. 2011.	Ivica i Nikolina r. Matković
Robert Ratković	16. I. 2011.	Zlatko i Snježana Stanković
Petra Peti	23. I. 2011.	Kristijan i Zdenka r. Seifert
Ema Vetma	29. I. 2011.	Ante i Maria r. Pržić
Dea Prčan	6. III. 2011.	Nikša i Marijana Bogdanović
Dživo Pavličević	13. III. 2011.	Andro i Mare r. Asić
Matija Baričević	24. IV. 2011.	Vladimir i Ermila r. Bešlić
Agneza Primorac	24. IV. 2011.	Marijan i Antea r. Marinović
Alojzije Marija Primorac	24. IV. 2011.	Ivan i Ana r. Miletić
Helena Josipa Franušić	24. IV. 2011.	Tomislav i Marijana Rogić
Toma Grubišić	25. IV. 2011.	Branimir i Loris Krasovac
Mia Vuksanović	30. IV. 2011.	Tomislav i Marinela Matić
Luka Smojver	30. IV. 2011.	Nikša i Ivana r. Nikolić
Marin Begu	30. IV. 2011.	Donald i Marijana r. Čulić
Matej Antun Šišević	1. V. 2011.	Maro i Marina r. Fišer
Petar Urban	5. V. 2011.	Ratko i Adrijana Butković
Karmen Jerković	8. V. 2011.	Toni i Blaženka r. Smojver
Mateo Ivić	29. V. 2011.	Nevenko i Zorica r. Tunić
Matej Lizunov	5. VI. 2011.	Oleg i Gianna r. Marega
Eva Marija Marjanović	8. VI. 2011.	Stevo i SandraChristine Löffler
Thomas Beckett	18. VI. 2011.	Adrian James i Ivona Bulić
Nika Knego	18. VI. 2011.	Toni i Rajka r. Stanković
Lukša Ilija Azinović	18. VI. 2011.	Ljubo i Marina r. Knego

POKOPANI

Naša je domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista. (*Filipljanima* 3, 20)

Nada Skatolini	(20. VII. 1912. – 9. XII. 2010.)
Pavo Prlenda	(19. IV. 1947. – 13. XII. 2010.)
Bogoljub Wollitz	(21. III. 1915. – 12. I. 2011.)
Ane Gangai	(1. I. 1915. – 4. II. 2011.)
Ivan Čagalj	(20. IX. 1939. – 4. III. 2011.)
Ana Brunsko	(11. II. 1920. – 15. III. 2011.)
Ivan Žerovnik	(18. VII. 1924. – 21. III. 2011.)
Zlatka Opačić	(29. XI. 1939. – 31. III. 2011.)
Jele Miljuš	(8. V. 1937. – 5. IV. 2011.)
Franjica Gorše	(13. IV. 1911. – 8. IV. 2011.)
Kate Lubaj	(7. I. 1945. – 20. IV. 2011.)
Anđelka Fraska	(21. XII. 1945. – 30. IV. 2011.)
Milka Jozefina Petric	(26. IV. 1930. – 17. V. 2011.)
Marija Težak	(26. VII. 1919. – 25. V. 2011.)
Marija Trojanović	(26. IX. 1936. – 13. VI. 2011.)
Pavo Raše	(23. III. 1920. – 3. VII. 2011.)

VJENČANI

Neka svaki od vas ljubi svoju ženu kao samog sebe, a žena neka poštuje svog muža. (*Efežanima* 5, 33)

8. I. 2011.	Vedran Kuzman i Ana Čučević
19. II. 2011.	Davor Rilović i Marija Franković
26. II. 2011.	Igor Ivanković i Ivana Miloglav
5. III. 2011.	Mario Brkić i Maja Odić
5. III. 2011.	Marko Mazarekić i Helena Mutić
27. IV. 2011.	James Gerard Hackett i Marie-Therese Magill
30. IV. 2011.	Sergio Antun Capurso i Sanja Katarina Ljepava
30. IV. 2011.	Renato Begonja i Javorka Vukorep
30. IV. 2011.	Stijepo Mišeta i Josipa Bajurin
7. V. 2011.	Marsel Mihajlovski i Ermelinda Čivljak
7. V. 2011.	Vedran Market-Vlastelin i Zrinka Bošković
7. V. 2011.	Lukša Pavličević i Anita Bratičević
7. V. 2011.	Joško Mekišić i Gabrijela Milić
7. V. 2011.	Vedran Blažević i Tina Oberan
14. V. 2011.	Andrija Menalo i Ivana Lazić
19. V. 2011.	Garrett Jonathan Blair i Susan Claire Packer
21. V. 2011.	Ante Režić i Terezija Agostini-Jerinić
21. V. 2011.	Boris Jović i Maja Mažar-Španja
21. V. 2011.	Antun Tolja i Ileana Juriša
23. V. 2011.	Anthony John Hickinbottom i Kate Louise Allen
28. V. 2011.	Danijel Kos i Iva Gojun
4. VI. 2011.	Barry Patrick Hendrick i Joelle Louise Flynn
11. VI. 2011.	Kristian Grljević i Ana Perušina
11. VI. 2011.	Jason David Klegseth i Lisa Marie Occhipinti
18. VI. 2011.	Ivan Jaram i Zrinka Stapić
18. VI. 2011.	Perica Katušić i Neda Plenković
18. VI. 2011.	Petar Hazdovac i Mia Cetinić

Iz Knjige o smrtnosti

SVETI CIPRIJAN*

Koliko nam je puta objavljeno, kako često i očito od Boga zapovjedbano da ne treba oplakivati našu braću koju je Gospodin pozvao i od svijeta oslobodio. Ta znamo da ih ne gubimo, nego ih naprijed šaljemo da budu naši prethodnici. Trebamo ih željeti kao one koji su oputovali, ili koji su otplovili, a ne za njima plakati. Ne treba ovdje oblačiti crnu odjeću kad su oni ondje dobili bijelu. Ne smijemo poganima dati priliku da nas po zaslugi i opravdano kore što one o kojima kažemo da žive u Boga, oplakujemo kao nestale i izgubljene. Tako onu vjeru koju iskazujemo riječju i glasom ne pokazujemo svjedočanstvom srca i duše. Izdajemo svoju nadu i vjeru, a ono što kažemo očituje se kao zavaravanje, izmišljotina i privid. Ništa ne koristi riječima očitovati krjepost, a djelima ne činiti istinu.

I apostol Pavao kori, i kudi, i u grijeh vjernicima upisuje ako se pretjerano žaloste zbog svojih pokojnika. *Ne čemo, kaže, da budete u neznanju, braćo, glede onih koji su usnuli, da ne tugujete kao drugi koji nemaju nade. Doista, ako vjerujemo da je Isus umro i uskrsnuo, onda će Bog i one koji usnuše u Isusu, privedi zajedno s njime.* (*Prva Solunjanima* 4, 13-14). Kaže, dakle, da se pretjerano žaloste zbog svojih pokojnika koji nemaju nadu.

sveti Ciprijan iz Kartage (210.-258.)
s latinskoga preveo fr. Augustin Pavlović

Nada Skatolini

IVAN VIDEN

Pokojna gospođa Nada—kao i svaka gospođa iz *antikijeh* vremena – nikad nije voljela da se zna koliko točno ima godina, a u Dubrovniku su i tako svi znali da se broj njezinih ljeta već odavno približio troznamenastom broju. Činjenica da je nakon gimnazije završila i višu školu za solo-pjevanje, kao i to da je cijeli radni vijek provela kao tajnica direktora tvrtke „Elektrojug“, također ne govori puno. Međutim, činjenica da je cijeli život posvetila Dubrovniku i kao *Čuvarica Svjedočanstva* do posljednjega se dana brinula o rodnome gradu, govori puno više.

Kao i uvijek, ključ leži u obitelji, u odgoju. Predci njezine obitelji doselili su u Dubrovnik s nekog od zadarskih otoka, a tamo su vjerojatno došli negdje iz sjeverne Italije, o čemu svjedoči i arhaičniji oblik prezimena kojim se služio još njezin otac, slikar Ivo Scatolini. On je bio poštanski službenik (što u doba „stare Austrije“ i nije bila mala stvar), ali je njegov životni poziv i prava ljubav bilo slikarstvo, posebno restauriranje slika. Primivši prve – ali nažalost kratkotrajne – poduke od Vlaha Bukovca, sam je nastavio učiti i razvijati se u slikarskom umijeću. Kroz četiri desetljeća plodnoga rada u mnogim crkvama u Gradu i Biskupiji restaurirao je brojne vrijedne umjetnine, a negdje je i sam izveo oltarne slike (najpoznatija mu je ona u župnoj crkvi Sv. Andrije na Pilama). Gospođa Nada je kao djevojčica ostala bez majke (koja je bila iz ugledne stonske obitelji Bandur; slikarica Zinaida Bandur-Eregević bila joj je tetka), a odrastala je uz dva starija brata: Marinka, koji je doktorirao filozofiju na Sveučilištu u Padovi i bio profesor dubrovačke Gimnazije, i Anđelka, koji je kao domobranski časnik nestao u kolonama smrti u svibnju 1945. godine. Njezin otac bio je također zaljubljen u rodni grad i njegovu prošlost, što ga je i navelo da većinu snaga posveti spašavanju kulturne baštine. Osim toga, bio je i član svih hrvatskih društava u Dubrovniku u međuratnom razdoblju, a posebno se istaknuo kao jedan od osnivača i prvi tajnik dubrovačke podružnice Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“ 1928. godine, te kao član dubrovačkoga ogranka Družbe braće hrvatskoga zmaja. Stoga se Plinijeva sentencija da je ljubav najbolji učitelj (*Amor magister est optimus*) može lako uočiti i na primjeru gospođe Nade: velika ljubav u obitelji, ljubav prema Gradu, ljubav prema Domovini, ljubav prema Crkvi, bili su joj zarana usađeni i ostali su joj trajni pratitelji. Okružena i odgojena tim spletom ljubavi, sasvim je očekivano da je kršćanskim načelima ostala vjerna cijeli svoj dugi život i njima određivala svoje postupke. Brojne slike svetaca i biblijskih prizora kojima joj je bio ispunjen njezin dom nisu zato bile samo lijepi prizori koji uljepšavaju životni prostor, nego trajni podsjetnik na kršćanske poglede na život. Nenametljiva po značaju, bila je postojani član župne zajednice, podupirala je katoličke inicijative i udruge i živjela je svoje domoljublje. Premda se nije uda-

„Sijede su kose prekrasna kruna, nalaze se na putu pravednosti!“
(Izreke 16, 31)

vala, odgojila je djevojčicu iz susjedstva – bila je to njezina vjerna Mala koja joj je bila poput kćeri. Brinula se (anonimno, naravno) i o obiteljskim grobnicama nekih starih dubrovačkih obitelji koje su izumrle i tako ih spasila od zaborava i zlouporabe.

Mnoge od njezinih vrlina na sprovodu 12. prosinca 2010. na Boninovu istaknuli su katedralni župnik don Stan-ko Lasić i Marojica Bijelić. Široj publici poznata je ponajviše kao autorica knjige *Pripovijesti o Gradu* koju je na nagovor prijateljica napisala u poodmaklim godinama kako bi trajno zabilježila djelić onoga o čemu je vrlo često pripovijedala. Knjigu je 2006. tiskao revni dubrovački ogranak Matice hrvatske i ona je, opsegom nevelika, postala prava mala uspješnica. Naime, gospođa Nada nikad nije pripovijedala o „velikim“ stvarima; Dubrovnik i njegovi ljudi bili su cijeli njezin svemir. Stoga je u knjizi i opisala tzv. „male ljude“, obične situacije, *škerce*, anegdote... Tko bi se još – da nije bilo nje – sjećao gdje je po gradu bila koja butiga, gdje koja kavana, koliko je koštalo kilo *múke*, kako je vlasnik vile „Šeherezada“ (milijunaš Zimdin) dolazio na objed u *Gracku kafanu* ili kako je izgledala slikarica i poznata dobrotvorka Flore Jakšić? Upravo je i tu uspjeh knjige i načina prenošenja njezinih sjećanja; bavi se svakodnevicom, jednostavnim životom koji čini fino tkanje prošlosti svakog mjesta, a koju povjesničari koji pišu povijest često previčaju jer nije dovoljno „velika“. Međutim, još je jedna tajna uspjeha njezine knjige i njezinoga načina pripovijedanja kojemu smo svjedočili svi mi koji smo s gospođom Nadom razgovarali. Sve to je bilo izrečeno bez lokal-patriotizma, kampanilizma i uskogrudnosti: bez obzira na Dubrovnik (a mislim ovdje na Dubrovnik kao kulturno-civilizacijski pojam, ne samo na grad) kao njezino mjerilo svih stvari, ona je zahvaljujući načitanosti, intelektualnoj širini i razboritosti te „male“ stvari, anegdote i sjećanja stavljala u pravi kontekst. Tako joj se nikada nije dogodilo – kako što često biva kod ljudi koji hvale prošlost ili koji ne vide šireg obzora od svoga rodnog kraja – da živi u prošlosti, da ne prepozna vrijeme u kojemu živi ili da događaje mistificira. Sve su to bili pravi darovi *Mnemosine* [pamćenja] kojima je gospođa Nada bila obdarena i blagoslovljena, ali i svjesna odgovornosti prema tome daru.

Nada Skatolini.
Snimio Denis Vokić.

Jordan Tomašić

DON STANKO LASIĆ*

Nosio si ime najpoznatije rijeke koja teče kroz Svetu zemlju i od pustinje čini plodno tlo. Bio si potok koji je 57 godina tekao smokviškom i korčulanskom zemljom, ostavio na njoj neizbrisiv trag i uvro u vječnost.

Ponikao si u čestitoj kršćanskoj obitelji Augustina Tomašića i Anzuline rođene Bakić kao toliko željeno dijete. Bio si potomak obitelji staroga kova u kojoj je vjera zauzimala temeljno mjesto u odgoju i vladanju. Zarana si shvatio kako, za bit' čestit Smokvičanin, nije dovoljno roditi se i živjeti u Smokvici nego upoznati i zavoljeti sve ono što ovo selo čuva kao svoju dragocjenu vjersku i kulturnu baštinu. Baš te pedesete i šesdesete godine XX. stoljeća, kad si odrastao, bile su presudne da se vjera očuva i svjedoči unutar bezbožnoga režima koji je vjeru htio zatvoriti u sakristiju. Stvorila se tada čvrsta jezgra smokviških obitelji koje se nisu dale pokolebati u pripadnosti Crkvi čuvajući brižno duh vjere, blagdane, napjeve, običaje, a osobito Velu setemanu kao najveću svetinju.

Ti si, Jordane, pripadao onoj skupini djece i mladih koji su upijali duh liturgije ministriranjem, procesijama, pjevanjem. Vremena su bila teška i nije se moglo računati na masovnost, ali se i to uspijevalo na Božić na Polnočki i oko Badnjaka koji je bio simbol otpora hladnim vjetrovima službene vlasti i na Veliki petak kada je cijelo selo disalo jednim duhom. Bila je velika hrabrost poslije polnočke čestitati župniku u novosagrađenoj kući, a Ti si Jordane, bio predvodnik mladih koji su to zanosno činili.

Nedjelja je za tebe, dok si bio dijete i kasnije kao mladić i zreo čovjek, bila dan posvećen Bogu i obitelji. Pojavom i stavom činio si veliku smokvišku crkvu punijom i onda kad to nije bila. Djelovao si uvijek iz pozadine savjetom, ohrabrenjem i mirom i bio velika pomoć župnicima pogotovo na početku njihove službe. Zalagao si se za suradnju i zajedničko dobro izbjegavajući sukobe i podjele. Smokvica Ti je bila na prvom mjestu, a sve drugo je stajalo iza toga. Puna crkva na velike blagdane, masa svijeta u procesiji na Veliki petak bila je Tvoja najveća radost o kojoj si javljao nekadašnjim župnicima kao nešto najdraže.

Ono što je u Tebe, Jordane, bilo najvrijednije i što smo svi cijenili bila je zaljubljenost u rodno mjesto, Otok i hrvatski narod. Moglo je postojati stotine zemalja i gradova blizu i daleko koji su pružali bolji i udobniji život, ali poći živjeti drugdje nije dolazilo u obzir. Ti si svoju prošlost, sadašnjost i budućnost vidio samo u Smokvici. To ti nije smetalo da jednako voliš otok i cijelu Domovinu jer ljubav nema granica. Dokaz za to bilo je sudjelovanje na liturgijskim slavljenjima u drugim korčulanskim župama i redovito na Sv. Vlaha u Dubrovniku kao i na svim nacionalnim proslavama diljem Hrvatske. Ti nisi patio što nisi išao na studij u Zagreb ili drugdje, Ti si ovdje studirao, a Tvoja diploma imala je naslov: Smokvica nekad i sad. Rad je ocijenjen najvećom ocjenom.

Jordane, ovdje smo sadašnji i nekadašnji smokviški župnici i drugi svećenici da Ti kažemo hvala za sve što si cijelog života činio nama od pokojnih don Marka, don Pere, don Vlade kojima si ministrirao pa don Marinka i svih ostalih živih s kojima si surađivao i sve nas iskreno poštovao

i volio. Kako sam najdulje bio u Smokvici bio sam i najdulje obasipan Tvojom pažnjom i ljubavlju. Jordane, Tvoju ljubav ne mogu nikada zaboraviti. Hvala Ti od srca!

U životu si proživio sretne godine voljen od svojih roditelja što si onda nastavio živjeti u obitelji u kojoj je poslije smrti oca majka doživjela duboku starost i, časno poštovana od nevjeste i unučadi, radosna zbog brojne djece koju si kao sin jedinač doživljavao kao najveće blago. Nisi sanjao o velikim gradnjama i materijalnom bogatstvu jer je puno veće i jedino pravo bogatstvo za Tebe bila obitelj. To je mogao osjetiti svatko tko je makar jednom posjetio vaš dom u kojem smo se svi osjećali dobrodošli i počašćeni.

Posebno je bila vidljiva skromnost i zadovoljstvo s onim što se ima. Nikad Te nisam čuo da si se tužio i jadikovao kako nemaš ovo i ono, nego si uvijek govorio: „Bogu hvala, ima svega kad ima Božjeg blagoslova!“ Sve što si postigao bilo je plod žuljavih i omašćenih ruku od motornoga ulja, promjene autodijelova, kamionskih guma, kraćih i dužih vožnja s malim autom ili velikim kamionom. U vrijeme Domovinskog rata stavio si se na raspolaganje Hrvatskoj vojsci i nikada se time nisi hvalio.

Osjetio si i onu drugu stranu života ispunjenu poteškoćama, lomovima i križevima koje si hrabro prihvaćao i strpljivo nosio ne opterećujući time nikoga, duboko svjestan da svatko treba nositi svoj životni križ. Ostao si uspravan i svakoga susretao i gledao ravno u lice jer što si komu imao reći rekao si otvoreno, a nikada iza leđa.

Tvoja posljednja bitka za život bila je i najteža i najvažnija. Ušao si u nju hrabro i junački. Neizvjesnost u konačni ishod popratio si riječima: U ruke Božje, bit će što Bog da. Pojačao si molitvu i svaki dan sudjelovao na Misi u Zagrebu, hranio se Kruhom života. Terapija je bila teška i ubojita: u isto vrijeme kemoterapija i zračenje. Kad je sve završilo i izgledalo ohrabrujuće uslijedila je teška operacija i uklanjanje bolesnog tkiva u velikoj mjeri. I to si izdržao pa i ono ponovno zračenje na mozgu. I onda si zaželio doći doma i umrijeti među svojima. I umirao si okružen ljubavlju svoje djece i supruge Vilme koja Te nije napuštala ni jednog trenutka kroz cijelo vrijeme bolesti. Ovo je trenutak da toj osobi izrečemo javnu pohvalu za sve što je učinila za tebe. Bila Ti je i Šimun i Veronika na Tvojem dugom križnom putu. A Tvoja djeca jednakom ljubavlju pratili su Te molitvom i nadom u ozdravljenje. Tražio si od njih da ne plaču i do kraja si im davao upute i savjete. Pomiren s Bogom i ljudima zaklopio si umorne oči da ih ponovo otvoriš na drugoj obali rijeke Jordana kojom si uspješno plovio. Blažen Bog koji Te je uzeo k sebi, tako smo Tvoju smrt popratili svi mi koji smo Te poznavali, poštovali i voljeli.

Smokvica je danas okupana ne samo kišom nego i suzama svjesna da je umro njezin zaslužan i ugledan sin, a ova velebna crkva dugo će pamtit da je u njoj pedeset godina stalno mjesto imao ozbiljan i pošten čovjek, praktičan i aktivan vjernik i izvrstan poznavatelj smokvičke duhovne baštine. S Bogom, Jordane! Počivaj u miru.

Na sprovodu u Smokvici 21. prosinca 2010.

don Stanko je od 1971. do 1990. bio župnik u Smokvici

**Jordan Tomašić
(1953.-2011.)**

Pogled na nebo

MARE LJUBIĆ

Gledam mali oblak kako nebom putuje
i zamišljam kako me ti, Pero, s njega gledaš.
Danas je rođendan tvoga sina
i godišnjica tvoje operacije.
Nadao si se i molio,
kao stijena čvrst
vjerovao da ćeš zlu bolest pobijediti.
Teško je bilo saznanje kako će tvomu životu
na ovome svijetu ubrzo kraj.
Tješi me da to nije bio kraj
nego početak nečega vječnog.
Prihvatiti moram da život dalje ide.
I truditi se da živim život kao što si ga živio ti.
27. siječnja 2010.

Časna sestra Damjana Zorić

DON STANKO LASIĆ

Samostanska zajednica Službenica milosrđa u Dubrovniku već više od 150 godina uspješno i predano služi ovom Gradu u duhu svoje redovničke karizme obrazovanjem i odgojem djevojaka te njegom bolesnika i starijih osoba. Sestre se u skladu sa svojim fizičkim i duhovnim sposobnostima i osobnim sklonostima od početka opredjeljuju i pripremaju za jedno od ta dva područja apostolata.

č. s. Damjana Zorić
(1939. – 18. I. 2011.)

Naša s. Damjana zarana je shvatila da je Bog zove ljudima koji su najpotrebniji istinske ljubavi: bolesnicima, starcima, invalidima, izgubljenima, razočaranima. Vedrinom duha, neizmjernom energijom, optimizmom i spontanošću ulijevala je povjerenje i simpatiju. Njezino životno načelo bilo je: Nema nerješivih pitanja, treba pokušati, sve se može uz Božju pomoć. Ona nije samo tako mislila i govorila, nego je uvijek bila spremna podmetnuti široka leđa, žrtvovati slobodno vrijeme, pokucati na tuđa vrata za pomoć. Nikad se nije predavala. Pripadala je brojnome naraštaju

sestara i svećenika koje je duhovni val pedesetih godina XX. stoljeća s pitomih hercegovačkih strana usmjerio prema Dubrovniku i ispunio samostane i Sjemenište.

Treba se prisjetiti njezinih mladenačkih godina u Domu za starije osobe „Domus Christi“. U ondašnjim prilikama, kad je vlast zazirala da redovnice rade u domovima, a još manje u bolnicama, ona je zajedno s drugim sestrama probila led i razoružala i najokorjelije protivnike vjere, zadržala povjerenje ne samo šticićenika nego i osoblja i liječnika koji su uvidjeli da je sestrama tamo mjesto i da one izvrsno obavljaju posao. Zahvaljujući sestrama ustrojena je i do danas nastavljena duhovna skrb za bolesnike i umiruće.

U Bolnici je s. Damjana nastavila apostolat služenja svima bez obzira na vjeru i narodnost. O njezinu radu i požrtvornosti pričaju i danas i liječnici i nekadašnji bolesnici. Imala je razvijen osjećaj komunikacije s bolesnicima, znala je podizati duh i buditi vjeru u ozdravljenje, bdjeti nad teško bolesnima i umirućima, a rodbinu i posjetitelje ohrabrivati i poticati na posjete, pomoć i molitvu.

Takav višegodišnji radni ritam i životni entuzijazam trošio joj je velike fizičke i psihičke zalihe i narušio zdravlje. No, nije se predavala. Zapravo, nije znala odmarati se ni onda kad je imala slobodnog vremena, nego je u samostanu nastavljala pomagati gdje god je vidjela da to može, a osobito je pomagala bolesnim i starijim sestrama, zatim u vrtu, u praonici i kuhinji.

Prošla je sve samostanske službe, ali je ostala ista i kao poglavarica i kao obična sestra.

Voljela je svoju zajednicu u koju je ušla sa 16 godina i u kojoj se osjećala prihvaćenom, voljenom i zaštićenom. Činila je sve da kuće na Pilama i na Konalu budu svima otvorene i da se svi osjete dobrodošlima. U svjetlu tradiciju Samostana na Pilama ugradila je svoj obol gostoprimitstva, uslužnosti i pomoći u obliku savjeta, pouke, razgovora.

Posebnu ljubav iskazivala je svećenicima. Tolikima je godinama pomagala očistiti kuću i pripremiti objed na patrone župa ili prigodom krizme, oprati rublje, a bolesnima koji su najčešće baš u kući na Pilama nalazili pripremljenu sobu i osiguranu njegu bila je desna ruka i pravi anđeo čuvar.

Okušala se s. Damjana i u Njemačkoj i Rumunjskoj jer je zarana kao mlada sestra čežnula za misijama. Iako narušena zdravlja rado je otišla našim sunarodnjacima u Rumunjsku da tamo postavi temelje za kuću redovničke zajednice.

Svi smo ponosni što smo imali sestru Damjanu, njezin rod Zorića iz pitome Hercegovine koji ju je velikodušno poklonio Dubrovniku i Crkvi, njezina uža obitelj koja je neizmerno poštovala i voljela, njezina redovnička zajednica u kojoj je svojim radom ostavila vidljive tragove, naš Grad u kojem se ugodno osjećala i darovala mu sve što je mogla, hrvatski narod za koji je srcem i dušom radila i molila. Hvala, Sestro, za sve! Samo dobri Bog zna s koliko si volje i elana sve to činila. Počivaj u miru Božjem koji si zaslužila.

Na sprovodu na Boninovu 20. siječnja 2011.

Pobačaj ubija dijete, uništava ženu i zasljepljuje savjest djetetova oca

PAPA BENEDIKT XVI.*

*Gospodo kardinali,
poštovana braćo u biskupstvu i svećeništvu,
draga braćo i sestre,*

primam vas s radošću u prigodi godišnje skupštine Papinske akademije za život. Posebno pozdravljam predsjednika monsinjora Ignacija Carrasca de Paulu i zahvaljujem mu na ljubaznim riječima. Svakomu od vas izražavam srdačnu dobrodošlicu! Na zasjedanju ovih dana suočili ste se s aktualnim pitanjima koja duboko propituju suvremeno društvo i postaju izazov za pronalaženje sve prikladnijih odgovora za dobro ljudske osobe.

Tema poslijepobačajnoga sindroma – to jest teške psihičke patnje s kojima se često suočavaju žene koje su namjerno učinile pobačaj – upućuje na opterećujući glas čudoredne svijesti i vrlo tešku ranu koja se zadaje svaki put kad čovjekovo djelovanje iznevjeri urođeni poziv na dobro ljudskoga bića o kojem ona svjedoči.

Stoga bi u ovom razmišljanju bilo korisno posvetiti pozornost savjesti, ponekad zamračenoj, očevā djece koji trudne žene često prepuštaju njima samima. Savjest je – uči *Katekizam Katoličke Crkve* – „sud razuma po kojem ljudska osoba prepoznaje čudorednu kakvoću nekoga konkretnog čina što ga kani obaviti, što ga obavlja ili ga je već obavila“ (br. 1778).

Dužnost je čudoredne svijesti razlučiti dobro od zla u različitim životnim prilikama, kako bi se, na osnovi toga suda, ljudsko biće moglo slobodno usmjeriti prema dobru. Onima koji bi htjeli zaniijekati postojanje čovjekove čudoredne svijesti, svodeći njezin glas na vanjsku uvjetovanost ili puku osjećajnu pojavu, važno je iznova isticati da čudoredna kakvoća ljudskoga djelovanja nije samo izvanjska ili opcionalna vrijednost, a niti povlastica kršćana ili vjernika, nego da je zajednička svakome ljudskom biću.

Kroz čudorednu svijest Bog svakomu govori i poziva ga da brani ljudski život u svakom trenutku. U toj osobnoj povezanosti sa Stvoriteljem leži duboko dostojanstvo savjesti i razlog njezine nepovrjedivosti.

Cjelokupna osoba – umnost, osjećajnost, htijenje – u savjesti ostvaruje svoj poziv na dobro tako da izbor dobra ili zla u konkretnim životnim okolnostima duboko obilježava ljudsku osobu u svakom izričaju njegova bića. Čitav je čovjek ranjen kad je njegovo djelovanje u suprotnosti s nalogom njegove savjesti. Ipak, čak i kad čovjek odbacuje istinu i dobro koje mu Stvoritelj nudi, Bog ga ne napušta, nego ga upravo putem glasa savjesti nastavlja tražiti i s njim razgovarati, kako bi uočio zabludu i otvorio se božanskom Milosrđu koje je sposobno izliječiti svaku ranu.

Liječnici se nikako ne mogu suzdržati od ozbiljne zadaće da savjest mnogih žena brane od obmane kako će u pobačaju pronaći rješenje obiteljskih, gospodarskih i društvenih

Ultrazvuk nerođenoga djeteta – koja bi ga majka pobacila da ga vidi?

poteškoća ili pak zdravstvenih problema svojega djeteta. Posebno u ovom posljednjem slučaju, ženu se često uvjeri – ponekad to čine i sami liječnici – da je pobačaj, ne samo čudoredno dopušten izbor, nego čak i obvezan „terapijski“ čin, nužan da se izbjegne patnja djeteta i njegove obitelji i „nepravedni“ teret društvu.

U kulturnom ozračju, obilježenom zamračenjem životnoga smisla, gdje je gotovo ugušeno uobičajeno shvaćanje čudoredne težine pobačaja i drugih oblika napadaja na ljudski život, od liječnika se traži osobita jakost da i nadalje snažno dokazuju kako pobačaj ništa ne rješava, nego ubija dijete, uništava ženu i zasljepljuje savjest djetetova oca često pritom upropaštavajući obiteljski život.

Međutim, ta se obveza ne odnosi samo na liječnički poziv i zdravstvene radnike. Potrebno je da društvo u cjelini odabere braniti pravo na život začetoga djeteta i istinsko dobro žene koje se nikada, ni u kojim okolnostima, ne može ostvariti biranjem pobačaja.

Isto će tako biti potrebno – kako pokazuju vaši radovi – pružiti svu potrebnu pomoć ženama koje, nakon što su nažalost pribjegle pobačaju, sada proživljavaju cijelu tu

čudorednu i životnu dramu. Brojne su inicijative, na biskupijskoj razini ili dobrotvornih ustanova, koje pružaju psihološku i duhovnu potporu za potpuni ljudski oporavak. Solidarnost kršćanske zajednice ne može se odreći te vrste suodgovornosti.

U tom bih smislu htio podsjetiti na poziv koji je štovani Ivan Pavao II. uputio ženama koje su pobacile: „Crkva zna kolike su sve okolnosti mogle utjecati na vašu odluku, i ne dvoji da je u mnogim slučajevima posrijedi bila mučna, možda slamajuća odluka. Moguće je da rana na vašoj duši još nije zarasla. Zsigurno, ono što se dogodilo bilo je i ostaje duboko nepravedno. Pa ipak, ne dopustite da vas zahvati malodušje i ne gubite nadu. Znajite prije svega razumjeti to što se dogodilo i iskreno se s tim suočite. Ako to još niste učinile, ponizno se i povjerljivo otvorite pokajanju: Otac svakoga milosrđa očekuje vas da bi vam ponudio oprostjenje i mir u svetoostajstvu pomirenja. Tomu istom Ocu i njegovu milosrđu moći ćete s nadom povjeriti svoje dijete. Potpomognute savjetom i blazinom prijateljskih i stručnih osoba možete biti među najuvjerljivijim braniteljima svačijega prava na život po svojem bolnom svjedočanstvu.“ (*Evangelium vitae*, 99).

Čudoredna svijest istraživača i cijeloga građanskog društva usko je povezana i s drugom temom vašega zasjedanja, a to je korištenje banaka pupčanoga tračka u kliničke i istraživačke svrhe. Medicinsko i znanstveno istraživanje jest vrijednota, a time i zadaća, ne samo istraživačima, nego i cijeloj društvenoj zajednici. Iz toga proizlazi obveza ustanovama da promiču etički prihvatljiva istraživanja i vrjed-

nota solidarnosti pojedinaca koji sudjeluju u istraživanju da promiču zajedničko dobro. Ta vrjednota i potreba za tom solidarnošću jako se dobro očituju u slučaju upotrebe matičnih stanica iz pupkovine. Riječ je o važnim kliničkim primjenama i istraživanjima koja puno obećavaju na znanstvenom području, ali njihovo ostvarenje uvelike ovisi o velikodušnosti u darivanju krvi iz pupčanoga tračka u trenutku porođaja kao i o prilagodbi struktura kako bi se roditeljima omogućilo da daruju tu krv ako žele. Stoga vas sve pozivam da postanete prvaci istinske i svjesne ljudske i kršćanske solidarnosti.

U tom pogledu mnogi istraživači na području medicine s pravom zabrinuto gledaju na sve veći broj privatnih banaka za čuvanje krvi iz pupkovine u svrhu isključive osobne upotrebe. To pravo izbora – kao što je pokazalo zasjedanje vaše skupštine – ne samo što znanstveno uopće ne nadmašuje darivanje pupkovine nego slabi duh iskrene solidarnosti koji stalno mora poticati traženje zajedničkoga dobra kojemu u konačnici teže medicinska znanost i istraživanje.

Draga braćo i sestre, još jednom moram odati priznanje predsjedniku i svim članovima Papinske akademije za život na znanstvenome i etičkom doprinosu kojim ostvarujete svoju privrženost da služite dobru ljudske osobe. Želim da uvijek održite živ duh istinskoga služenja koji umove i srca čini osjetljivim da prepoznaju potrebe naših suvremenika. Svakomu od vas i vašim najmilijima od srca udjeljujem apostolski blagoslov.

U dvorani Klementina u Vatikanu 26. veljače 2011., sudionicima Opće skupštine Papinske akademije za život.

Najveću zbirku papinskih razmišljanja o kulturi života, nerođenome djetetu i nepovrjedivosti postojanja od začeca možete naručiti od Nakladničke kuće Tonimir za 200 kuna (poštarina uključena): mob. 098 446 190, tel. 042 633 430; faks 042 633 480; e-mail: info@tonimir.hr

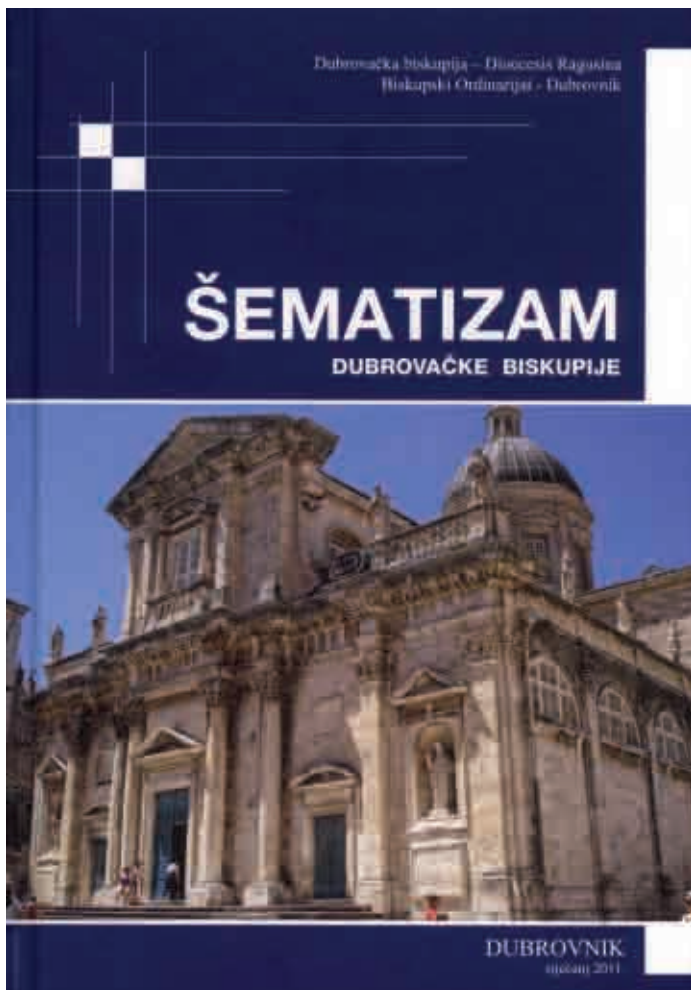

Nova knjiga iz Tonimira želi potaknuti na razmišljanje. Poziva na ljudsku i kršćansku solidarnost s umirućima, žurno ustrojavanje mreže hospicija po hrvatskim gradovima, potporu terminalnim bolesnicima i njihovim obiteljima te vrednovanje palijativne medicine. U prvome dijelu knjige objašnjavaju se pučki i stručni pojmovi vezani uz pomoć pri umiranju. Objavljuju se izvanci iz Izjave o eutanaziji (1980.), Okružnice o nepovrjedivoj vrijednosti ljudskoga života (1995.), Odgovori o umjetnom hranjenju i vodnjenju (2007.) i ulomci iz raznih istupa bl. Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. Što o smrti, umiranju i eutanaziji misle studenti, odrasli, starci, svećenici, liječnici i medicinske sestre iz šest hrvatskih gradova, sveukupno 657 ispitanika, pročitajte u drugom dijelu knjige.

Riznica podataka o Dubrovačkoj biskupiji

Početak 2011. iz tiska je izašao *Šematizam Dubrovačke biskupije*. Nastao je marljivošću kancelara Dubrovačke biskupije msgr. **Ivana Šimića** koji ga je priredio (a ne samo uredio, kako skromno stoji na str. 2). Don Ivan je prvi put doselio u Grad 1961., a u njemu stalno živi od 1990. obavlja jući ključne poslove u Biskupijskoj kuriji i slaveći nedjeljom mise po maticama koje nemaju svoga župnika. Za svećenika je zaređen u Gospi prije 40 godina, na Petrovdan 1971.

Šematizam, godišnjak, katalog ili almanah povremena je publikacija koja donosi službene podatke neke ustanove. Na 404 stranice udžbeničkoga formata ovaj *Šematizam* donosi ustroj Crkve u Hrvata i detaljne informacije o Dubrovačkoj biskupiji, pregled njezinih župnih i samostanskih zajednica, popis svih bogoštovnih građevina (crkvi, crkvice i kapelica, pa čak i crkvišta), mjesta za stanovanje vjerskih službenika (župne kuće, samostani i redovničke kuće), ukopnih prostora (groblja i grobišta) te popis većine vjerskih službenika od 1818. do danas s kraćim životopisima te statistikama Biskupije za zadnje desetljeće. To temeljno djelo izašlo je iz Biskupijske kurije u Dubrovniku punih 95 godina nakon što je objavljen *Šematizam Biskupije* za 1916., onda dakako na latinskom. Ovaj, na hrvatskom, nadilazi sve prethodne šematizme širinom i količinom informacija.

Sve dok ga ne nadvisi neki pothvat skupine autora, to će biti dragocjen izvor podataka, povijesni priručnik i pregled sadašnjega stanja katoličkih struktura na hrvatskome Jugu.

Više po pola knjiga (str. 35-260) posvećeno je pregledu podataka po župama. Za svaku se donosi povijest kršćanske zajednice, pregled župnih knjiga, bogoslužnih zgrada i stambenih prostora crkvenih službenika.

U *Šematizmu 2011.* iscrpno je popisano stanje **matičnih knjiga** za svaku župu, pa će svatko koga zanimaju predci ili pojedina povijesna osoba sada znati kamo ići tražiti podatke o čijem rođenju, krštenju, vjenčanju, smrti ili ukopu. U sljedećem izdanju valjalo bi popisati i knjige prvopričesnika i krizmanika za svaku župu, za popise vjernika pojedine župe (knjige *stanja duša*) uvijek navesti na koje se razdoblje odnose te donijeti podatke o *paricama* (prijepisima *matica* koje bi župnici redovito trebali dostavljati u Biskupijsku kuriju), a koji su, primjerice, danas jedini izvor matičnih podataka za župe Kuna Pelješka (dotadašnje matice spaljene 1942.) te Majkovi, Banići i Dubravka (čije su matice spaljene 1991.).

U *Šematizmu* je za svaku župu donesen podatak koja naselja obuhvaća te koje sve škole i groblja u njoj postoje.

Za razliku od *Šematizma Dubrovačke biskupije* iz 1916., koji je i danas uzor u preciznosti, u ovom nije kod svih župa naveden **broj obitelji i katolika**, nego samo kod nekih te na kraju ukupno za cijelu Biskupiju (str. 403). Prema tom popisu, na početku 2011. u Dubrovačkoj biskupiji živjelo je 87.500 stanovnika, od čega 76.500 katolika (87%). Da je don Ivanov izračun točan, potvrdili su prvi nepotpuni rezultati *Popisa stanovništva na dan 31. ožujka 2011.*, objavljeni 29. lipnja 2011., prema kojima u Dubrovačkoj biskupiji, u 176 naselja i 30.715 kućanstava žive 86.984 stalna stanovnika (što znači odstupanje od samo 0,6% od procjene iz *Šematizma*). Po dekanatima: u Dubrovačkome 51.302, Korčulanskome 16.281, Konavoskome 8.571, Pelješkom 5.987 i Stonskome 4.843 stalna stanovnika. Prema tim rezultatima, u svakom kućanstvu u Biskupiji prosječno žive 2,83 osobe, a od 50.243 stambenih jedinica njih 10.743 ili svaki peti stan ili kuća u Biskupiji su nenastanjeni ili služe kao vikendica.

Vratimo se *Šematizmu*. Dijecezanski svećenici vode 53, a redovnički osam župa. Dubrovačka biskupija ima 54 svoja svećenika (od toga tri djeluju izvan Biskupije, a osam ih nije u aktivnoj službi). U Biskupiji, osim njih djeluje i šest svećenika iz drugih biskupija, 32 redovnička svećenika, jedan đakon i dva redovnika-nesvećenika te 214 redovnica. Za svećeništvo se pripremaju četiri mladića.

NAPOMENE UZ TABLICU STALNIH STANOVNIKA (DESNO)

- * Državni zavod za statistiku objavio je 29. lipnja 2011. preliminarne podatke na razini naselja, pa nije moguće raščlaniti koliko se odnosi na svaku od pet župa (Gruž, Lapad, Pile, Boninovo i Gruž) na području naselja Dubrovnik.
- ** Dio naselja Nova Mokošica pripada župi Rožat, ali je cijelo to naselje ovdje iskazano u župi Nova Mokošica.

R.br.	Župa	Stanovnika	Kućanstava	Stambenih jedinica
1.-5.	pet u naselju Dbk *	28.252	10.530	13.508
6.	Nova Mokošica **	5.921	1.970	2.251
7.	Vela Luka	4.130	1.500	2.874
8.	Mlini	3.744	1.252	1.655
9.	Blato	3.583	1.159	2.943
10.	Mandaljena	3.567	1.007	1.153
11.	Korčula	2.839	1.044	1.975
12.	Cavtat	2.703	901	1.297
13.	Mokošica	2.395	720	882
14.	Orebić	2.386	886	2497
15.	Čilipi	1.983	572	739
16.	Rožat **	1.890	600	731
17.	Žrnovo	1.352	472	1.114
18.	Gruda	1.346	405	503
19.	Lumbarda	1.224	417	1.145
20.	Zaton	1.137	421	767
21.	Smokvica	918	359	824
22.	Kuna	904	350	950
23.	Pločice	847	260	376
24.	Lastovo	792	290	822
25.	Pridvorje	773	252	320
26.	Postranje	750	200	247
27.	Ston	698	247	441
28.	Trpanj	648	267	771
29.	Orašac	625	199	279
30.	Čara	613	221	561
31.	Slano	567	211	307
32.	Janjina	516	230	932
33.	Babino Polje	511	215	471
34.	Viganj	495	203	653
35.	Mali Ston	485	174	414
36.	Ponikve	479	151	288
37.	Dubravka	449	138	162
38.	Račišće	434	144	373
39.	Kliševo	424	135	188
40.	Pupnat	396	128	249
41.	Tršteno	357	115	176
42.	Brgat	352	111	127
43.	Zaton Doli	327	119	204
44.	Putniković	320	118	319
45.	Topolo	317	86	111
46.	Govedari	311	112	198
47.	Osojnik	297	85	103
48.	Banići	264	98	127
49.	Maranovići	259	130	338
50.	Lopud	249	98	228
51.	Žuljana	230	84	274
52.	Lisac	230	93	143
53.	Lovište	229	80	211
54.	Vitaljina	217	75	113
55.	Šipanjska Luka	211	87	257
56.	Suđurađ	203	76	166
57.	Majkovi	201	91	107
58.	Smokovljani	196	58	101
59.	Ošlje	195	62	94
60.	Stravča	189	50	88
61.	Koločep	165	67	162
62.	Trstenik	116	45	174
63.	Brijesta	58	20	72
64.	Duba (Pelješka)	46	23	111
65.	Donja Vručica	33	18	95

Kretanje broja crkvenih službenika u Dubrovačkoj biskupiji

Godina	Biskupijskih svećenika	Redovničkih svećenika	Ukupno svećenika	Mladomisnikā	Svećeničkih pripravnika	Redovnikā	Redovnicā
2001.	63	35	98	0	5	38	226
2002.	62	32	94	2	6	34	228
2003.	56	34	90	1	7	36	221
2004.	55	35	90	0	7	37	215
2005.	57	35	92	1	8	37	210
2006.	55	33	88	0	6	36	204
2007.	56	32	88	1	5	35	210
2008.	54	32	86	0	6	35	212
2009.	56	32	88	2	6	35	218
2010.	56	32	88	2	4	35	214

Statistiku vjerskih pokazatelja u Dubrovačkoj biskupiji iz Šematizma prenosimo u nekoliko grafikona.

U *Šematizmu 2011.* sustavno je zabilježena kraća povijest za svaki samostan, župnu crkvu i župnu kuću. Nije donesen zbroj svega što je popisano, ali tko pročita cijelu knjigu može izračunati da je na početku 2011. u Dubrovačkoj biskupiji stanje ovakvo:

USTANOVE

- jedna srednjoškolska katolička ustanova (Biskupijska klasična gimnazija) s četiri razreda, 19 nastavnika i 110 učenika. U Biskupiji nema katoličkih osnovnih škola. Katolički dječji vrtići nisu popisani.

- pet dekanata i 61 župa;

BOGOMOLJE

- 58 župnih crkvi (župnu crkvu nema Župa Nova Mokošica jer je još nije počela graditi; u Stonu je župna crkva Sv. Vlaha srušena od potresa 1996. i još nije obnovljena, a u Gružu samostanska crkva Sv. Križa služi kao župna);

- ukupno 452 crkve, crkvice i kapelice u kojima se redovito ili povremeno služi Euharistija;

- 161 crkva, crkvice ili kapelica koja ne služi bogoštovlju;

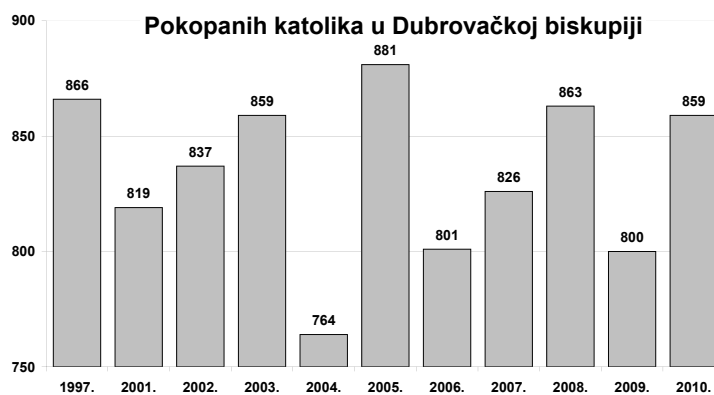
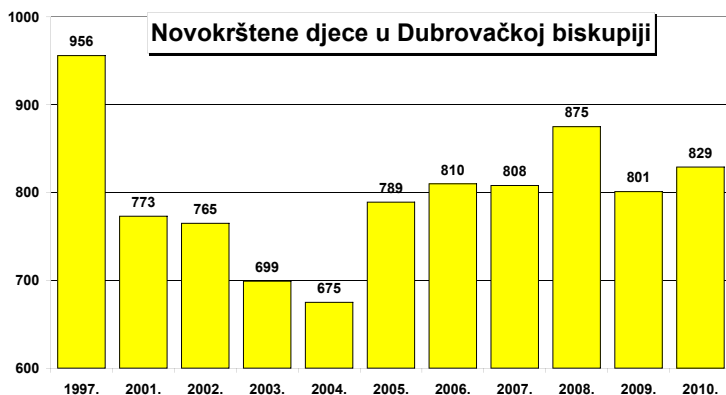
- sveukupno 613 bogoštovnih građevina ne računajući omirine crkvi (crkvišta);

- najviše je područnih crkvice u Blatu (ukupno 21 u funkciji), Kuni Pelješkoj (20), na Grudi (16) te na Lastovu, u Korčuli, Pločicama i Čilipima (po 14);

- najviše je crkvi izvan bogoštovlja na području Katedralne župe (16), slijede zatvorene crkvice u župi Sv. Andrije (14) i u Stonu (14);

OČEVIDNICI O OSOBNIM STANJIMA VJERNIKA

- čini se da se matice (u koje se upisuju činjenice krštenja, ženidbe i pokopa) kao i župne knjige u koje se upisuju prvopričesnici, potvrđeni i pomazani bolesnici – vode za 60 župa, dok se matice Donje Vručice i Dube Pelješke vode u Trpnju, Trstenika u Janjini, Brijeste u Putnikovićima i Lovišta u Vignju. To spajanje je suprotno kanonu 535 § 1. koji određuje: „Neka svaka župa ima župne knjige, to jest knjige krštenih, vjenčanih, umrlih.”;

- u crkvenim pravnim osobama (župama i kao-župama) u kojima se ne vode matice, ne vode se ni dodatne župne knjige, suprotno odredbi Hrvatske biskupske konferencije od 12. listopada 1994.: „Svaka župa neka ima još knjigu potvrđenika, prvopričesnika, upisnik spisa (urudžbeni zapisnik), kroniku župe (spomenicu), blagajnički dnevnik, imovnik pokretnina i nekretnina, knjigu prelaznika u puno zajedništvo Katoličke Crkve, knjigu ili kartoteku o stanju duša, knjigu misnih zaklada, knjigu župnih oglasa, knjigu navještaja, imenik vjeroučenika i vjeronaučni dnevnik rada i knjigu providenih bolesnika.” i suprotno članku 41. *Pravilnika o crkvenim maticama i drugim uredskim knjigama* HBK od 26. travnja 2001.

CRKVENI DJELATNICI

- svećenik je nastanjen na području 43 župe, dok se više od trećine, tj. prostor preostale 22 (34%) opslužuje („ekskurira”) s područja neke druge zajednice vjernika što nije sukladno kanonu 533 § 1. koji određuje: „Župnik je obavezan imati sjedište u župnoj kući blizu crkve” i odredbama Dubrovačke biskupijske sinode iz 1900. (str. 119-121). U Dubrovačkoj biskupiji evidentan je manjak svećenika, no zabrinjava činjenica da je svaka treća župa dospjela u izvanredno stanje i da nema rezidencijalnoga župnika. Kako netko može kvalitetno biti župnik na više župa kad u svakoj ima i ekonomsko i pastoralno vijeće i mnoge druge obveze? Pokazuje li takvo uređenje stvarnu brigu za duše i njihovo dobro ili se pokušava spasiti postojeći ustroj? Zašto štiti strukture koje same po sebi

više ne mogu funkcionirati? Zašto se zaboravljaju i drugi oblici zajednice vjernika osim župe?;

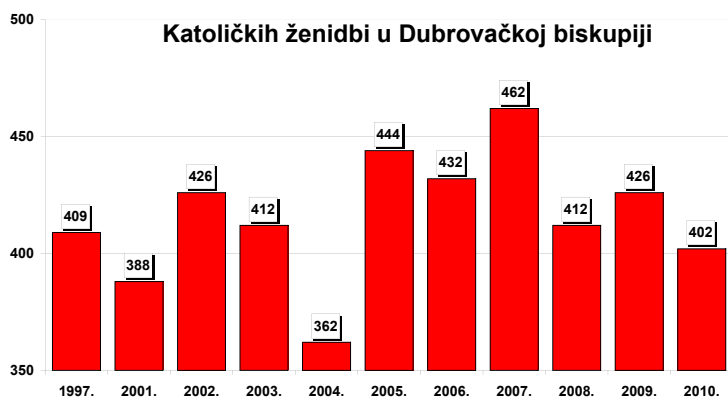
- na području 22 zajednice vjernika ne živi nijedan svećenik, na području 30 župa živi po jedan svećenik, na području osam po dva, u Gružu, Korčuli i u župi Sv. Andrije po tri aktivna, u župi Sv. Mihajla osam i u Gradu 18.
- osim pri župama u Gružu, Rožatu, Kuni Pelješkoj, Slanome i Novoj Mokošici, koje vode redovnici, zbog manjka svećenika u Biskupiji su popunjena samo dva „radna mjesta” za župne vikare: u Lapadu i u Blatu (usporedbe radi, prema Šematizmu iz 1916. postojali su kapelani: četiri u Gradu, dva u Korčuli, jedan u Stonu i Lastovu te za: Gabriele, Močiće, Oskorušno, Potomje, Pijavičino, Popoviće, Šumet, Vrnik i Vodovađu);
- 56 dijecezanskih svećenika živi na području 38 župa, a 32 redovnička svećenika na području 12 župa u ukupno 14 samostana: četiri kao samci, šest po dvoje, te u četiri samostanske zajednice (u Gradu i u Gružu) po tri ili više;
- redovnici-nesvećenici žive isključivo u Dubrovniku; po jedan u samostanima Sv. Križa u Gružu, Gospe od milosrđa u Gospinu polju i Sv. Dominika u Gradu;
- ukupno 35 redovnika i devet novaka pripadnici su: Reda propovjednika (dominikanci, 12+9), Reda manje braće (franjevci, 15), Družbe Isusove (isusovci, 4), Reda manje braće kapucina (2) i Družbe sv. Franje Saleškoga (salezijanci, 2).
- ukupno 214 redovnica i jedna pripravnica živi na području 18 župa u 28 kuća ili samostana; u sedam kuća po dvije, u sedam po tri, u četiri samostana po četiri, u Sigurate i u Trpnju po pet, u Sv. Nikole u Stonu sedam, Za Kapelicom osam, na Donjem Konalu 10, na Dančama 21, u Blatu 23, u Gospinu polju 26, u Korčuli 28 i u Ančela na Pila-ma 31. Najviše redovnica, 67, živi na području župe Sv. Andrije, a zatim u Lapadu, 34. Prema pripadnosti družbama posvećenoga života: 45 je službenica milosrđa, 38 Dančarki, po 34 dominikanke i kćeri Milosrđa (Blajke), 29 služavki Maloga Isusa, 16 školskih sestara, 11 milosrdnica, četiri Marijine sestre i tri kćeri Božje Ljubavi.
- u Biskupiji nema trajnih đakona;
- u *Šematizmu 2011.* nisu popisani stalno postavljeni akoliti i čitači ni u kojim sve župama postoje poslužitelji kod oltara (ministranti);

ŽUPNE KUĆE

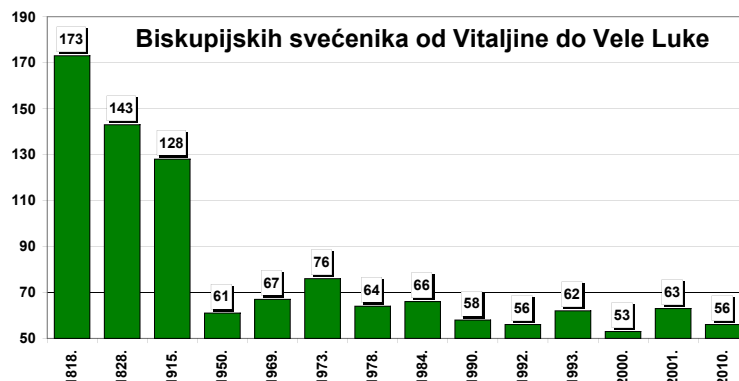
- 57 župa ima župnu kuću za vlastitoga pastira, a deset zajednica vjernika nema takvu župnu kuću (Nova Mokošica jer je nije izgradila; Gruž, Rožat i Kuna Pelješka jer ih

Dubrovačka biskupija i njezini dekanati početkom 2011.	Dubrovačka biskupija	Konavoski dekanat	Dubrovački dekanat	Stonski dekanat	Pelješki dekanat	Korčulanski dekanat
Katolikā	76.500	8.000	44.000	4.300	5.200	15.000
Zajednicā vjernika (župā i kao-župā)	65	8	22	13	12	10
Popisano župā	61	8	22	13	8	10
Sastavljen slijed župnikā	57	7	18	13	9	10
Opisano župnih crkvī	58	8	20	12	8	10
Ukupno bogomolja u kultu	452	79	138	78	65	92
Bogomolja izvan kulta	161	8	84	25	23	21
Sveukupno bogomolja	613	87	222	103	88	113
Župnici prebivaju na području župā	43	6	15	7	6	9
Svećenik ne živi na prostoru zajednicā	23	2	7	6	6	2
Kućā u vlasništvu župe	60	9	20	13	7	11
Zatvorenih župnih kuća	21	2	8	7	2	2
Matice se vode u... župā	60	8	22	13	7	10
Svećenikā nastanjenih na području	56	6	29	6	5	10
Svećenika-redovnikā na području	32	2	23	2	3	2
Ukupno prisutnih svećenikā	88	8	52	8	8	12
Redovničke braće	12	0	12	0	0	0
Redovnicā	215	3	135	14	7	56

Katoličkih ženidbi u Dubrovačkoj biskupiji

Biskupijskih svećenika od Vitaljine do Vele Luke

vode redovnici, a Donja Vručica, Duba Pelješka, Trstenik, Brijesta i Lovište jer su „neperspektivne”);

- zbog manjka svećenstva ili oronulosti i zapaštenosti, u Biskupiji postoji 19 nenastanjenih kuća za svećenike (Babino Polje, Brgat, Čara, Govedari, Koločep, Korčula Pod sv. Antunom, Lisac, Luka Šipanska, Majkovi Donji, Mali Ston, Orašac, Osojnik, Pakljena, Slano, Smokovljani, Stravča, Topolo, Ubli i Žuljana) i još četiri sagrađene za časne sestre (Gruda, Kliševo, Sudurađ i Janjina), također napuštene, koje samim time propadaju i predstavljaju trošak za održavanje i hladni pogon.
- u Šematizmu 2011. nije navedeno gdje se čuvaju matice i druge propisane knjige onih župa u kojima župnik ne stajuje. Ako u nenastanjenim župnim kućama, to je sigurno opasno, a ako izvan župe to je onda suprotno kanonu 535. § 4.: „Neka u svakoj župi bude pismohrana ili arhiv, u kojemu neka se čuvaju župne knjige zajedno s biskupskim poslanicama i drugim ispravama koje treba čuvati, a župnik neka pazi da to ne dođe u ruke nepozvanima.”

U *Šematizmu 2011.* doneseni su i popisi (kronotakse) bivših dubrovačkih nadbiskupa, stonskih i korčulanskih biskupa te dubrovačkih biskupa kao i popisi župnika za većinu župa, ali nisu za: Katedralnu župu, Boninovo, Gruž, Novu Mokošicu, Uble, Dubu Pelješku, Brijestu i Lovište. Popisi župnika u Kuni, Banićima, Babinu Polju, Goveđa-

rima i Maranovićima nisu potpuni, uglavnom od Drugoga svjetskog rata na ovamo.

Najdugovječniji biskupi i župnici. U Korčuli je najduže biskupovao **Toma Malumbra**, 50 godina (1463.-1513.), u Dubrovniku **Vital Ovčarević**, 35 godina (1022.-1057.), a u Stonu **Franco Volanti**, 31 godinu (1710.-1741.). Najduže je neku župu držao dum **Marko Radovanović** koji je 57 godina bio župnik u Mokošici (1814.-1871.). Slijede

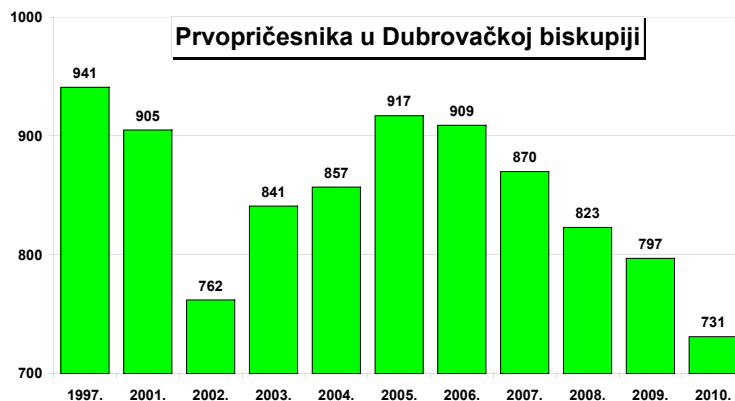
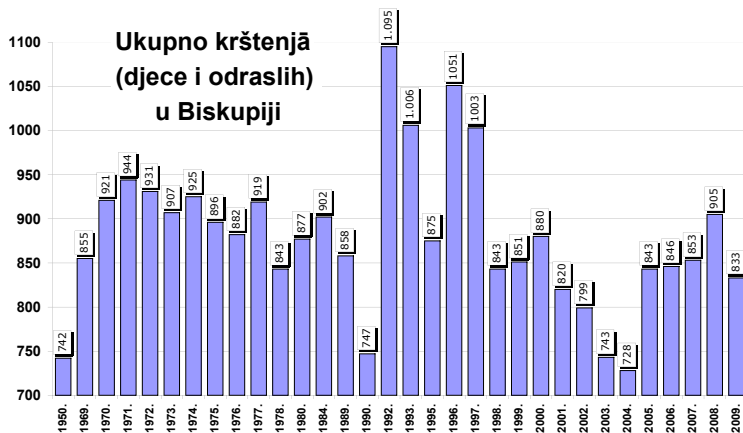
Što je to Dubrovački dekanat?

Dekanat je suradnička organizacijska jedinica svećenika jednoga kraja koja obuhvaća više župa. Njime se više bližih župa povezuje kako bi se zajedničkim djelovanjem promicala i usklađivala pastoralna skrb. Klerici pojedinoga dekanata okupljaju se na predavanja, bogoslovne sastanke i konferencije. Na razini dekanata mogu se priređivati hodočašća, euharistijski kongresi, susreti bračnih parova, ministranata, vjeroučenika; obiteljske škole, zaručnički tečajevi... Na čelu dekanata je dekan koji se naziva i dekanatski namjesnik ili arhiprezbiter. Dekana imenuje mjesni biskup posavjetovavši se sa svećenicima koji obavljaju službu na tom području.

U Dubrovačkoj biskupiji postoji pet dekanata: konavoski, dubrovački, stonski, pelješki i korčulanski. Njihove su granice nepromijenjene od 1847. do danas. Dubrovački dekanat prostire se od Plata do Trstenoga i Majkova na kopnu te nad otocima od Lokruma do Šipana. Umjesto desetak (dekanat dolazi od grčke riječi déka što znači deset), ima 22 župe s 44.000 katolika u četiri urbanistička sloja: pet gradskih, sedam prigradskih, šest seoskih i četiri otočne župe s ukupno čak 222 sakralna objekta. U većini župa postoje župna pastoralna vijeća, no ne i organizirani Caritas, pa bi te strukture trebalo do kraja uspostaviti. Crkveni tisak sveden je na manju mjeru i osim *Glasa Koncila* malo se drugih crkvenih časopisa i novina raspačava po župama. Najveći dušobrižnički problem je što ni 14 godina nakon osnutka župe Svete Obitelji u Novoj Mokošici nije počela izgradnja njezine crkve. Od postojećih bogomolja, temeljit popravak čeka nekoliko župnih crkvi.

Prema zadnjoj objavljenoj statistici vjerskoga života (za 2002.), nedjeljnu euharistiju redovito pohađa petina vjernika (21%) u Korčulanskom i (22%) Dubrovačkom dekanatu, po dvije petine (44%) u Pelješkom i Konavoskom i tri petine (60%) u Stonskom dekanatu.

Dubrovački dekanat na početku 2011.	Elafiti (bez Mljeta)	Grad od Kantafiga do Žarkovice	Primorje do Brsčina	Rijeka dubrovačka	Župa dubrovačka
Župā	4	5	6	3	4
Objavljen slijed župnikā	4	2	6	2	4
Župnih crkvī	4	4	6	2	4
Ukupno bogomolja u kultu	22	36	37	13	30
Bogomolja izvan kulta	19	43	9	6	7
Sveukupno bogomolja	41	79	46	19	37
Župnici prebivaju na području župā	1	5	3	3	3
Na prostoru... župā nema svećenika	3	0	3	0	1
Ukupno župnih kuća	4	4	7	1	4
Zatvorenih župnih kuća	3	0	4	0	1
Svećenikā nastanjenih u... župā	1	22	2	1	3
Svećenika-redovnikā na području župā	0	18	1	4	0
Ukupno prisutnih svećenikā	1	40	3	5	3
Redovničke braće-nesvećenikā	0	12	0	0	0
Redovnicā	0	125	0	2	8

ga: dum **Miho Radilović** koji je 54 godine bio župnik u Orašcu (1804.-1858.), dum **Antun Kovačević** 53 godine bio župnik na Lopudu (1862.-1915.), dum **Božo Trojanis** 53 godine bio župnik u Korčuli (1865.-1918.), dum **Mato Bogojević** 50 godina bio župnik u Donjoj Vručici (1681.-1731.), dum **Pero Lupi** 49 godina bio samostalni kapelan Sv. Andrije na Pilama (1802.-1851.) itd.

Za sljedeće sveobuhvatno izdanje Šematizma valjalo bi donijeti i popise glavnih namjesnika (generalnih vikara) Nadbiskupije i Biskupije, upravitelja Sjemeništa i zborne crkve Sv. Vlaha (popis visi u sakristiji te crkve), popis dekana svih dekanata te popise župnika koji sada nisu uvršteni. A bilo bi lijepo uvrstiti i popise generalnih vikara Dominikanske kongregacije, franjevačkih provincijala, priora Sv. Dominika, gvardijana Male braće i rektora Kolegija.

Nijednoj samostanskoj zajednici nije naveden poglavar. Redovnice i redovnici su popisani po godištu rođenja premda se redosljed u takvim zajednicama računa po redu zavjetovanjā, a ne po starosti.

Šematizam 2011. pokazuje da u Biskupiji ne postoji razvijen Caritas, a bez njega nema djelatnoga življenja i svjedočenja vjere. Na str. 32 navodi se ime ravnatelja biskupijskog Caritasa i broj telefona, ali nema ni adrese, ni faksa, ni mobitela, ni e-maila. Nisu spomenuti ni jedan župni Caritas ni druga karitativna djelatnost mjesne Crkve.

U sljedeće izdanje Šematizma valjalo bi uvrstiti OIB-e svih crkvenih pravnih osoba, brojeve zemljišnoknjižnih čestica i uložaka svih bogoštovnih zgrada (crkvi, crkvice i kapelica) te drugih crkvenih zgrada (kurijske, samostani, biskupske, župne i redovničke kuće, sjemenište...).

U Šematizmu nisu evidentirane vjeronaučne dvorane, a prema *Općem šematizmu iz 1974.* (str. 260) u Biskupiji ih je bilo 12: nijedna u Konavoskom, sedam u Dubrovačkom, nijedna u Stonskom, jedna u Pelješkom i četiri u Korčulanskom dekanatu.

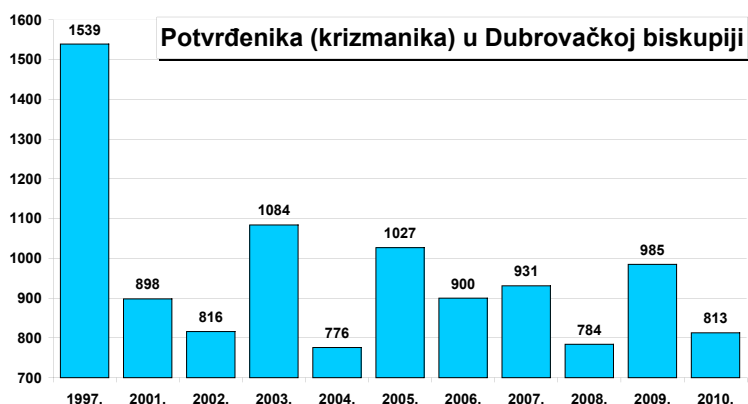
Godine 2011. nije popisani broj vjeroučenika obuhvaćen školskim i župnim vjeronaukom. No, navedeno je (str. 401) da vjeronauk u školama poučava 28 svećenika, jedan đakon, 19 redovnica i 23 laika. To je ukupno 71 osoba, prema spolu: 33 vjeroučitelja i 38 vjeroučiteljica. Nije navedeno tko, gdje, koliko često i za koga sve održava župni vjeronauk.

Za sljedeće izdanje Šematizma valjalo bi prikupiti podatke u koliko se crkvi i kapelica čuva presveti Oltarski Sakrament, u kojim se crkvama redovito slavi Euharistija

i kada točno, koliko se misa svake nedjelje i radnoga dana ukupno slavi na području svake župe te koliko se godišnje podijeli svetih pričesti u pojedinoj crkvi ili župi.

U *Šematizmu 2011.* nisu dosljedno poštovane jezične posebnosti pojedinih krajeva koje se očituju u mjesnom govoru. Neke su posebnosti očuvane: na Lopudu je župa Gospe od Šunja (str. 69, premda bi prema latinskome iz Šematizma iz 1916. trebala biti Velike Gospe), u Pupnatu je župa Gospe od sniga (str. 170, ikavicom, a ne od snijega, ili snježna), u Smokvici *Očišćenja Marijina* (str. 175, premda se taj blagdan u kalendaru sada zove Prikazanje Gospodino u Hramu). No, ta pozornost nije svugdje zadržana pa je došlo do pogrešaka: Gradska (katedralna) župa Gospe Velike pravilno se zove tako, u inverziji, a ne Velike Gospe (kako donosi Šematizam na str. 37), župe u Lapadu i na Kliševu zovu se sv. *Mihajla* (a ne sv. Mihovila kao što piše na str. 54 i 80), na Osojniku i Stravči – sv. *Đurđa* (a ne sv. Jurja kako stoji na str. 89 i 142), župa u Liscu je Gospe od rozarija (a ne od ružarija, kao na str. 220), u Luci Šipanjskoj i Zatonu Sv. *Stjepana Prvomučenika* (a ne samo Sv. Stjepana, kao na str. 77 i 94), u Trstenome i Smokovljanima Sv. *Vida i Modesta* (a ne samo Sv. Vida, kao str. 91 i 223).

Četiri kao-župe (neovisne kapelanije) koje su osnovane sukladno kanonskome pravu, a za koje nema podataka da su ukinute, u Šematizmu nisu navedene kao pravne osobe Katoličke Crkve, premda tu osobnost imaju po samome pravu (kanoni 515 i 516). Riječ je o neovisnim kapelanijama: Sv. Antuna Opata u Trsteniku (osnovana 1863.), Sv. Antuna Padovanskog u Dubi na Pelješcu (osnovana 1958.), Sv. Liberana u Brijesti (osnovana 1964.) i Srca Marijina u Lovištu (osnovana 1964.). Te su četiri kao-župe popisane u *Općem šematizmu iz 1974.*, *Adresaru iz 1986.* i *Godišnjaku Crkve u Hrvata iz 1998.* Spomenute četiri pravne osobe postoje sve dok ih zakonito ne ukinu mjerodavna vlast (dijecesanski biskup uz prethodno mišljenje Prezbiterskoga vijeća) ili tek stotinu godina od prestanka djelovanja (kanon 120 § 1.; do 1983. ista odredba u tadašnjem kanonu 102. § 1.). Stoga je, u popisu naselja na kraju *Šematizma 2011.*, sa stajališta crkvenoga prava, netočno navedeno da su: Trstenik „filijala u župi Janjina” (str. 400), Duba Pelješka „filijala u župi Donja Vručica” (str. 396), Brijesta „filijala u župi Putnikovići” (str. 395) i Lovište „filijala u župi Viganj” (str. 397). Tvrdnja pak da je Ublj „naselje u župi Lastovo” (str. 400) ne slaže se s ispravom objavljenom u knjizi istoga nakladnika, također u siječnju 2011., prema kojoj je u

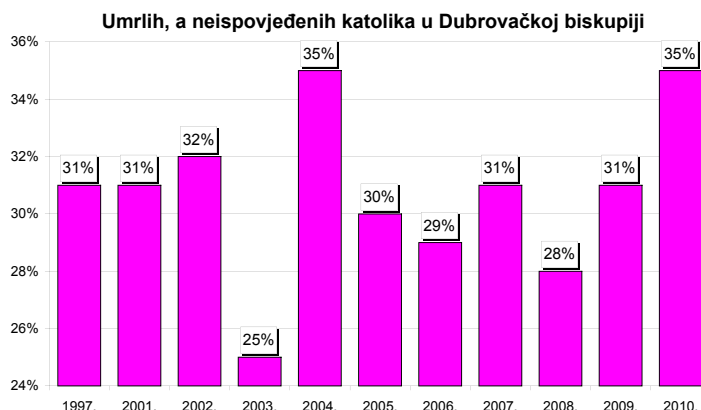
Ublima 1936. osnovana župa Sv. Petra, odvojena od župe Sv. Kuzme i Damjana u Lastovu (*Ohrabri se narode moj*, prir. Jakša Raguž, Dubrovnik, 2011., str. 172-173). U popisu naziva mjesta i sela s pripadnošću pojedinoj župi (str. 395-400) ispušteni su: Obuljeno (Gornje i Donje, naselja u župi Rožat) i Metohija (naselja u župi Ponikve).

U *Šematizmu 2011.* nema:

- popisa partikularnih propisa koji vrijede za Dubrovačku biskupiju (statuti, pravilnici i odredbe koje nadopunjuju opće crkveno pravo i gdje su objavljeni)
- podataka o djelovanju Svećeničke bratovštine Stolice svetoga Petra (popularno zvane *Popovski zbor*) koju je 1391. osnovao nadbiskup Andrija IV., a čije su statute potvrdili pape Siksto IV. i Klement VIII. i koja je prema *Šematizmu* iz 1916. (str. 40) bila vrlo aktivna te je od 20. travnja 2010. ponovno registrirana kao pravna osoba Katoličke Crkve
- podatka da je uspostavljeno Pastoralno vijeće Biskupije, premda njegovo postojanje nalažu kanoni 511-513, i premda je njegov osnutak bio obećan Svetoj Stolici u Izvješću o stanju Dubrovačke biskupije još 29. kolovoza 1992. (*Ohrabri se, narode moj!*, prir. Jakša Raguž, Dubrovnik, 2011., str. 526)
- podataka o povijesti, članovima i djelovanju Stolnoga kaptola Svete Marije u Dubrovniku i Zbornoga kaptola Sv. Marka u Korčuli
- podatka je li u svakoj župi osnovano župno pastoralno vijeće kako savjetuje kanon 536 § 1. i župno ekonomsko vijeće kako nalaže kanon 537, te tko su njihovi članovi i do kada im traje mandat
- podatka o postojanju obiteljskih savjetovališta iz točke 73. *Direktorija Hrvatske biskupske konferencije za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj* od 8. rujna 2002.
- podatka o trgovačkim društvima Benfortuna, Pokora i Visia Centrum koji djeluju u sjedištu Biskupijske kurije i u njezinu su vlasništvu odnosno suvlasništvu.

U *Šematizmu 2011.*, na str. 31, navodi se da je mandat članovima Zbora konzultora prestao 15. ožujka 2011., premda kanon 502. § 1 određuje da je to stalno tijelo koje nastavlja obavljati svoje zadaće sve dok se ne imenuje njegov novi sastav.

Među središnjim tijelima Biskupije (str. 31-32) spominju se tri vijeća (za obitelj, mladež i posvećeni život) koji imaju po pročelnika, ali da bi neko tijelo bilo „vijeće” moralo bi imati najmanje tri člana (kanon 115 § 2.).

Zadnja trećina knjige je leksikon sadašnjih i bivših crkvenih službenika.

U njoj su po abecedi prezimena donesene natuknice o:

- 43 svećenika Dubrovačke biskupije u pastoralnoj službi (str. 262-274)
- osam svećenika u Biskupiji, ali izvan pastoralne službe (str. 275-277, s tim da je tamo uvršten don Franjo Dragun koji prebiva u Domu za nemoćne u Odri pokraj Zagreba, dakle izvan Biskupije)
- tri svećenika Dubrovačke biskupije koji djeluju u Njemačkoj, Švedskoj i Lici (str. 278)
- šest svećenika iz drugih biskupija na službi u Dubrovačkoj (str. 279-280)
- 14 redovnika u pastoralnoj službi u Dubrovačkoj biskupiji (str. 281-282) i
- tri bogoslova i jednom sjemeništarcu Dubrovačke biskupije (str. 283).

Slijede, abecedom prezimena, popisi: 112 svećenika Dubrovačke nadbiskupije te 25 svećenika Stonske i 36 svećenika Korčulanske biskupije iz 1818.; popis 14 svećenika zaređenih između 1818. i 1828. te popis 526 svećenika koji su od 1828. do 2010. djelovali u Dubrovačkoj biskupiji duže od godinu dana, a služba im je u međuvremenu prestala odlaskom ili zbog smrti. Autor je najviše truda uložio da prikupi podatke o njima, njihovim roditeljima, važnim nadnevcima u njihovu životu, službama, a ponegdje i o osobnom značaju i zaslugama. Taj mukotrpan posao identificiranja svakoga vjerskog službenika, bez obzira na njegov kasniji životni put, jedini je pravilan način vrijednovanja cjeline. Naime, sustav iznjedri vrijedne pojedince, ali u pravilu funkcionira kao njegovi najslabiji kotačići. Stoga se cijela institucija ponekad ocjenjuje prema onim službenicima „koji nedostacima svoga religioznog, moralnog i socijalnog života prije zakrivaju nego otkrivaju pravo lice Boga i religije” (*Gaudium et spes*, 19). Srećom, među dubrovačkim klerom nema eklatantnih primjera otpada od vjere ni pustopašnosti, premda nekim naraštajima ne bi škodilo ugledati se u primjer onih naraštaja koji su više držali do knjige, solidarnosti i međusobne sloge.

Ukupno je u *Šematizmu 2011.* donesen životopis za 605 crkvenih službenika.

Suprotno načelu proklamiranom u uvodu (str. 6), u popis (str. 289-299) i susljedni leksikon nije uvrštena većina redovničkih svećenika koja je obavljala župničku službu u Biskupiji, osim Sasche Kaspara (str. 393), Eduarda Lončara

(str. 385), Ivana Magdića (str. 390), Mariofila Perića (str. 377) i Vjeka Šunjića (str. 381). Razlog za to nije naznačen.

A nisu uvršteni ni svi dijecezanski svećenici, primjerice don Ivan Čengija (Giovanni Chenghia), rođen 27. veljače 1914. u Lastovu od oca Ivana i Katarine Fantella, zaređen 26. lipnja 1938., upravitelj župe Punta Križa (Puntacroce) na Cresu od 1.8.1938., kapelan Sv. Petra u Ublima na Lastovu i ujedno suradnik u župi Lastovo od 1.8.1939., upravitelj župe Susak (Sansego) od 1.5.1942., umro u Italiji 197x.

Laici. Većinu Božjega naroda čine svjetovnjaci (laici). Još je 20. veljače 1946. papa Pio XII. podsjećao nove kardinale: „Laici moraju sve više biti svjesni *ne samo da oni pripadaju Crkvi, nego da oni jesu Crkva*, zajednica vjernika na zemlji pod vodstvom Pape.” Nakon 65 godina postavlja se pitanje, kako će svjetovnjaci postati toga svjesni, ako im hijerarhijska Crkva ne dopusti?

Četiri mjeseca nakon povratka iz Dubrovnika blaženi Ivan Pavao II. napisao je: „Laici su posebno odgovorni za evangelizaciju kulturâ, unošenje snage evanđelja u život obitelji, posao, masovne medije, sport, slobodno vrijeme i za promicanje kršćanskih vrijednosti u društvu i javnom životu, narodnom i međunarodnom. Zbog položaja u svijetu mogu znatno utjecati na okruženje, proširujući perspektive i obzore nade. Važan je i združeni apostolat laika, onaj tradicionalni i onaj što ga čine novi crkveni pokreti. Svi ti oblici udruživanja obogaćuju Crkvu. Biskup će nastojati da laička društva doista podupiru pastoral zvanja u biskupiji, potičući prihvaćanje svih zvanja, poglavito onih za zaređenu službu, za posvećeni život i za misionarski rad” (*Pastores gregis*, 61). Nasuprot tom viđenju, *Šematizam 2011.* ne otkriva duhovno bogatstvo udruga bliskih Crkvi, crkvenih pravnih osoba – vjerničkih društava: franjevačkih svjetovnih redova, laičkih bratstava sv. Dominika, Hrvatskoga društva katoličkih intelektualaca, podružnice Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva, seoskih bratstava koja drže većinu crkvice i grobalja u Biskupiji, bratovština presvetog Sakramenta, bratovštine festanjula sv. Vlaha u Dubrovniku; Svih svetih, Sv. Roka i Gospe od Pojasa u Korčuli, djevojačkih društava Srca Isusova, udruge katoličkih majki, organizacijske odbore Zlatne harfe, neokatekumenskih zajednica, Schonenstatskoga pokreta (Sv. Đurđe u Pilama, Čilipi), zajednica bračnih susreta, i drugih.

Usporedbe radi, *Šematizam Zagrebačke nadbiskupije* iz 1996. navodi 17 vrsta katoličkih društava i pokreta, a Sinoda Dubrovačke biskupije od 17. do 19. listopada 1900. odredila je: „U pojedinome gradu ili selu može se ustanoviti samo jedno pobožno društvo istoga naziva. Iznimka su slučajevi kad je udaljenost između crkvi u kojima je njihovo sjedište veća od sat vremena hoda. Tome pravilu ne podliježu bratovštine presvetoga Sakramenta, kršćanske nau-

ke, presvetoga Srca Isusova, Marijine kongregacije, vjernih mrtvih i presvetoga rozarija” (str. 98).

Za sljedeće izdanje *Šematizma* trebalo bi popisati sva vjernička društva u kojima vjernici zajedničkim djelovanjem teže njegovanju savršenijeg života, promicanju javnoga bogoštovlja, kršćanske nauke ili drugih djela apostolata, pothvata evangelizacije, vršenju djela pobožnosti ili dobrotvornosti te prožimanju svijeta kršćanskim duhom; njihove statute, sjedišta, broj članova i osobu za kontakt.

Šematizam nema **kazalo imena**, pa je za pronalaženje neke osobe potrebno znati njezin sadašnji status (djelatna ili ne). Ako je djelatna treba znati i pravni status: pripada li domaćem, posuđenom ili redovničkom kleru, a ako je riječ svećeniku koji više nije djelatna u Biskupiji, da bi ga se našlo u leksikonu (str. 300-394) prethodno je potrebno u abecednom popisu (str. 289-299) utvrditi godinu njegova odlaska ili smrti, a onda ga se tek može pod njom naći u leksikonu.

Na **zemljovidu** Dubrovačke biskupije na zaslovnici knjige označeno je 65 župa: osam u Konavoskom, 21 u Dubrovačkom po 13 u Stonskom i Pelješkom te deset u Korčulanskom dekanatu. No, na zemljovidu nije označena župa Svete Obitelji u Novoj Mokošici, osnovana 1997., a kao župa je označena Gornja Vrućica na Pelješcu premda ona nije župa nego naselje koje je 1971. zbog blizine župnoga središta izdvojeno iz župe Donja Vrućica i pripojeno župi Trpanj. U samoj knjizi, suprotno podatku na zemljovidu, nema dušobrižničkih jedinica u Brijesti, Dubi Pelješkoj, Lovištu i Trsteniku.

Sjeverno od Korčulanskoga dekanata nije „Hvarsko-bračko-viška biskupija” jer se u Katoličkoj Crkvi biskupije službeno nazivaju prema gradu u kojem je sjedište biskupa, a ne prema imenima krajeva (Dalmacija, Hercegovina) ili otoka (Brač, Vis), dakle: Hvarska biskupija (ali ne po imenu otoka nego po istoimenom gradu na tom otoku).

Sjeverno od Stonskoga, Dubrovačkoga i Konavoskoga dekanata nije Mostarsko-duvanjska nego samo Trebinjsko-mrkanska biskupija. Kao što je od 1839. do 1890. Dubrovačkom i Trebinjsko-mrkanskom biskupijom upravljao isti, dubrovački biskup, tako su Mostarsko-duvanjska (jedna) i Trebinjsko-mrkanska (druga) dijeceza od 1890. do danas u svojevrsnoj „personalnoj uniji”. Naime, zadnju 121 godinu mostarsko-duvanjski biskup ujedno je i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski. No, između te dvije biskupije postoje granice, svaka ima svoje župe i dekanate, svaka svoju katedralu, svojega zaštitnika i svoj kler.

Grad Hvar je na zemljovidu naznačen na mjestu Milne, a Mostar na mjestu Blagaja.

Sjeverno od Orjena nije prostor Kotorske nego Barske dijeceze.

Popravljeni zemljovid Dubrovačke biskupije donosimo na koricama (str. 80) ovoga broja *Naše Gospe*.

na desnoj stranici

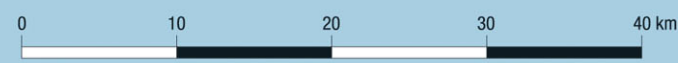
Fotoreportaža s Feste sv. Vlaha 2011.

Snimio Ivo Marlais.

- Granice dekanata Dubrovačke biskupije
- Župe Dubrovačke biskupije
 - Župe Trebinjsko-mrkanske biskupije
 - Župe Hvarske biskupije
 - Župe Splitsko-makarske nadbiskupije
 - Župe Mostarsko-duvanjske biskupije
 - Župa Kotorske biskupije

stanje sredinom 2011.